

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Trismegistus Doctrinæ Christianæ Tertio Continuatus,
Seu Brevis Expositio Sciendorum De Ultima Voluntate
Hominis Christiani In Spiritualibus, Atque Temporalibus,
Methodo Morali-Theologica concinnata, ...**

Mayr, Cherubinus

Salisburgi, [ca. 1735]

urn:nbn:de:hbz:466:1-42295

Th. 2397.

51

34.

D

B

H

M

A

Un

IN

In

Co

So

P

P.

C

SA

TRISMEGISTUS
DOCTRINÆ CHRISTIANÆ
TERTIO CONTINUATUS,

SEU

BREVIS EXPOSITIO SCIENDORUM
DE ULTIMA

VOLUNTATE

HOMINIS CHRISTIANI IN
SPIRITUALIBUS, ATQUE
TEMPORALIBUS,

Methodo Morali - Theologica concinnata,
ET

Ad Praxim Confessariorum per Casus
applicata

*Unà cum Parergis ex Universa Theologia Scholastica
ad Mentem Doctorum Seraphici, & Mariano-Subtilis*

IN PUBLICAM DISPUTATIONEM PRODUCTA

In Conventu FF. Minor. Recollect. Salis-

*Collegii burgensi ad B.V. Assumptam. Paderbornæ
Societatis Jesu* PRÆSIDE 1736

P.F. CHERUBINO MAYR,

SS. Theologiæ Lectore Ordinario.

DEFENDENTE

P. JUSTINO LECHNER, Theol. Candidato.

Die 8. Februarii, horis ante- & pomeridianis 1735.

CUM PERMISSU SUPERIORUM.

SALISBURGI, Typis Joannis Josephi Mayr,
Aulico-Academici Typographi p. m. Haeredum.

D E O

Ter Optimo Maximo
Magno Principio, & Fini Ultimo
Totius Universi.

M A R I Æ

Matri Unigeniti DEI Filii
Cœlorum Reginae
Virgini sinè labe Conceptæ:

F R A N C I S C O

Summi Regis Signifero,
Minorum Patriarchæ,
Humilitate ad Seraphim usque
sublimato

Cunctisque Cœlitibus

Magnis Altissimi Ministris

Sanctis, & Beatis

Laus, Honor, Gloria, Cultus,

Et Veneratio Sempiterna.

Non enim verò, ubi per
Superiorum Facultatem,
& Patronorum, UNIUS
præsertim, submissâ re-
verentiâ recolendi, lar-
gam munificentiam licuit has pagellas *de*
ultima Voluntate Hominis Christiani publici
juris facere, decuit vel oportuit alteri
consecrare, quàm Tibi, Æterne Rerum
Conditor, Magnum Principium, & Finis
Ultime, Tuisque sempiternæ felicitatis
participibus, Magnæ DEIPARÆ, & Sanctis
cæteris. A Te etenim cùm acceperim
omnia, quæ sum, & habeo, hoc maxi-
mè Tibi in acceptis refero, quòd dede-
ris *Intellectum*, quò Te cognoscam solum
DEUM verum, & *Voluntatem*, quâ Te
diligam, laudem, & adorem. Profectò
cùm indideris creaturis omnibus, licet
spiritu & vitâ carentibus, naturalem ap-
petitum, quò in Te ferantur tanquam
suum primum Principium, & ultimum
Finem; mihi præterea, cùm sim vermis
& cinis, paulò minùs minorato ab An-
gelis etiam rationalem appetitum addi-
disti, quò me, tuâ gratiâ præventum,
X 2 ipſus

ipſus in Te dirigam. Et verò quàm
promptè Tibi obediunt, quàm Te re-
verentur aliæ, utut exanimēs creaturæ!
*Emittis lumen, & vadit; vocas illud, & obe-
dit in tremore. Stelle autem dederunt lumen
in custodiis ſuis, & letatæ ſunt; vocatæ ſunt,
& dixerunt, adſumus: & luxerunt ei cum
jucunditate, qui fecit illas. Hic eſt DEUS
noſter, & non æſtimabitur aliud adverſus
eum. Baruch. 3.* Quantò magis igitur
Voluntas mea exultet in Te, DEUS
meus, Te concupiſcat, Te amet, & to-
tis viribus revereatur? Unde hæc mo-
dica de Te, ultimo Fine meo, ſcripſi, ut
ardentem non in me ſolùm, ſed etiam
in aliis Tui deſiderii, & amoris affectum
excitarem. Hæc bona quidem Volun-
tas, à Te mihi inſpirata, licèt effectus
Tuæ gratiæ, in me citra omne meritum
ità liberali, non correfponderit. Ut igi-
tur reſpondeat impoſterum, vel certè
defectus meus in aliis, & ab aliis ſup-
pleatur, quod totum in manu Tua eſt,
hæc eadem unicè in Tuam laudem &
gloriam promulgo, oſtendens viam,
quâ compendioſè ad Te aliquando æter-
naliter poſſidendum perveniatur. Por-
ro

ro his adjeci laconicè, quæ alii *de ultimis voluntatibus* respectu temporalium magnis foliis solent pertractare; idque ut per contraria juxta se posita magis elucescat, quid intersit inter bona hic relinquenda, & illic in æterna beatitudine obtinenda. Ut appareat, nihil firmum, nihil stabile, nihil perenne, nisi solam ultimi Finis possessionem. Utque innotescat, quàm turpiter sibi illudant illi, qui ità studiosè inhiant hisce temporalibus, quasi ultimum sibi finem ea præfixissent, quorum nihil in alteram vitam transportabunt; quæ quidem cupidè auferentur ab aliis, sed modico relinquendum emolumento.

Suscipe igitur hoc leviusculum opus, Magne DEUS, Tuis, Tuorumque Coelorum Honoribus consecratum; Suscipe, & benedic, in centuplo retribuens, Illi inprimis, Qui prima hujus editionis fuit causa, & princeps Promotor, volens, non Sibi, sed Tibi, Tuisque Coeli Civibus dedicatam. Benedic dein aliis, qui & ipsi sua ope & beneficentia meam hanc operam, & inopiam sustentârunt, & sublevârunt. Benedic lectoris, ut fructum exinde

ferant, & ad Te tendere totis viribus col-
laborent. Benedic tandem & mihi, ut
nedum hi pauci litterarum apices, nec
soli quindecennales labores Tuâ gratiâ
superati, sed omne totius vitæ studium
cedat unicè in honorem Tuum, totô-
que studio Te amare, & revereri discam,
donec unâ cum Prædictis ad beatam il-
lam vitam perveniam, quæ aliud non
est, quàm Te intueri, frui, & amare.

Tu quoque, ô superbenedicta DEI
Genitrix Virgo, meum, & illorum su-
scipe affectum; in Tuo semper miseri-
cordiæ sinu nos fove, & ab hoste pro-
tege, ne ab ultimo Fine nostro unquam
aberramus, sed eidem toto corde sem-
per affixi permaneamus. Tu, quæ ab
origine fuisti sinè Macula originali, de-
fende nos, ne succumbamus peccato
actuali, & impetra finalem in bono per-
severantiam, utpote certam omnino
beatitudinis tesseram. Fac, ut Te sem-
per colamus in vita, præsto habeamus
in morte, glorificemus in Patria.

Et Tu, Seraphice Patriarcha Fran-
ciscæ, intercede pro me, Tuisque Cul-
toribus, Filiis, & Filiorum, utpote Mi-
no.

norum, Tutoribus & Curatoribus, ut
Tuis præceptis, vestigiis, & exemplis
respectivè inhærentes, ità humilitate ful-
geamus, ut aliquando in coelesti gloria
exaltari mereamur, tecum laudantes
DEUM in perpetuas æternitates.

Ità & Vos, Optimi Coelites, cum
omni devotione, ac submissione obte-
stor, ut adsitis nobis in tempore op-
portuno, & inter tot ac tantas viæ ac
vitæ hujus varietates, vestrò semper
præstò sitis auxiliò; defendatis nos in
prælio, ne pereamus in tremendo judi-
cio; succurratis in extremo hujus vitæ,
ut perveniamus ad initium æternæ vitæ.

*Laus sinè fine DEO, Laus & Tibi, Ma-
xima Virgo,*

Et quot Coelicolas aula superna tenet.

Ità vover

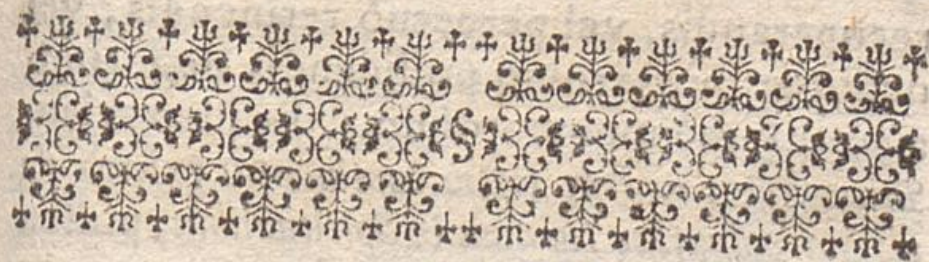
*Indignissimus Vester Servus, &
Mancipium*

F. CHERUBINUS.

AD LECTOREM.

EDidi, cum per quinque ferè annos SS. Theologiam nostris Discipulis prælegerem Passavii, Libellum, cui Titulus, Trismegistus Doctrinæ Christianæ, in forma Thesium, in qua etiam semel, ac iterum eundem continuavi, breviter per Puncta examinandò, quæ circa obligationes Fidei, Spei, & Charitatis; item circa Præcepta Orationis, Adorationis, & Sanctificationis Festorum; nec non circa peccatum superstitionis Homini Christiano, persertim Theologo, scienda & observanda sunt; easdemque materias pro modulo meo per Casus practicos ad usum Confessariorum applicui, & elucidavi. Licet verò dicti Trismegisti continuationem ulteriorem alia ex causa interrupperim, placuit tamen hac occasione oblata eam reassumere, & supremam fortè manum apponere, discurrendo in brevitate Sermonis de última Voluntate Hominis Christiani in Spiritualibus, atque temporalibus, ut sic eundem, Fide, Spe, & Charitate, nec non Religionis clypeo præmunitum, & à Secularibus Curis expeditum, regiâ viâ ad Finem suum ultimum manuducerem. Quo in negotio, si minùs factæ Scriptionis executio, certè tamen simplex scribentis intentio, quam puto optimam, à te probabitur: & sufficit.

DI-

DISTINCTIO PRIMA.

DE

ULTIMA VOLUNTATE HOMINIS CHRISTIANI IN SPIRITUALIBUS.

Quemadmodum in principio, totò-
que decursu rationalis vitæ pri-
ma semper cura homini Christia-
no habenda est de Spiritualibus,
& præsertim fine suo ultimo, mediisque ad
eum consequendum præordinatis, juxta il-
lud *Matth. 6. Querite primum Regnum DEI, &*
justitiam ejus; & hæc omnia adjicientur vobis:
ita vel maximè appropinquante, vel me-
morix occurrente illius vitæ termino, pri-
mò de Spiritualibus, & postindè solùm de
temporalibus, cui talia possidere datum est,
curare oportet; tantò sollicitiùs de illis,
quàm de istis; quòd de istis solùm relin-
quendis, de illis autem vel acquirendis, vel

A

re-

recuperandis, vel perpetuò retinendis, vel denique in æternum possidendis negotium agatur sumè momentosum. Et ideo etiam *Trismegistus* noster *tertiò continuatus* primò de *ultima voluntate Hominis in Spiritualibus*, postea de eadem in *temporalibus* Doctrinam proponet Christianam, hinc ex Theologicis, inde ex Juridicis principiis pro materialium exigentia emendicatam. Et quia primum in intentione *Finis*, ab eo faciemus *principium*.

CAPUT I.

De ultima Voluntate Hominis Christiani respectu sui Finis ultimi.

§. I.

Expositio Doctrinæ Christianæ.

Punctum I. *Quid hic nomine Voluntatis intelligatur?*

I RESOLUTIO I. Hoc nomen *Voluntas* nendum Philosophis; sed etiam in Scripturis, & apud Theologos, & Jure-Consultos est analogum. I. Etenim accipitur pro potentia seu facultate rationalis animæ, quæ bonum expetimus, malum averſamur. De hac intelligendus est Apostolus 1. Cor. 7. dicens:

cens: Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suae voluntatis; & consequenter Theologi, dum eandem liberam ad agendum, & non agendum affirmant. II. Sumitur pro habitu, seu promptitudine ad faciendum aliquid; de qua idem 2. Cor. 8. ibi: Nunc vero & factò perficite, ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex eo, quod habetis. Hanc denotant Theologi, Devotionem, quòd sit prompta voluntas perficiendi ea, quæ ad DEI cultum, & servitium pertinent, describendò: Et Juristæ, dum iustitiam, quòd sit prompta voluntas jus suum cuique tribuendi, cum Ulpiano l. 10. ff. de Just. & Jur. definiunt. III. Accipitur pro actu voluntatis; & hæc acceptio est præsentis considerationis: Unde

RESOL. II. Nomine *Voluntatis* hic intelligitur actus potentiae rationalis appetitivæ, seu voluntatis, ut potentia est. Et hoc conformiter Scripturæ, præsertim ubi loquitur de voluntate DEI, veluti Gen. 45. *DEI voluntate huc missus sum*, id est, volitione DEI: imò etiam, ubi de voluntate hominum, veluti inter alia 2. Machab. 11. *Festinate rescribere, ut nos quoque sciamus, cujus estis voluntatis*, hoc est, volitionis. Conformiter etiam Theologiæ, in qua voluntas finis à voluntate mediorum distinguitur, quæ

A 2 di

distinctio potissimè inter actus voluntatis reperitur. Ac tandem conformiter Utrique Juri, Canonico, cujus integer titulus, *de Testamentis*, & *ultimis voluntatibus* inscriptus, & Civili, in quo definitio Testamenti, ab Ulpiano l. i. ff. *qui test. fac. poss.* data voluntatem, prout actus est, indignant.

Punctum II. *Qualiter hic intelligatur ultima Voluntas?*

3 RESOL. I. Certè non in eo sensu intelligenda est *voluntas ultima*, quòd sit ultimus numerò actus voluntatis, dum homo Viator est; quis enim de eo divinare poterit, cùm sit incertus quoad omnes? vel quis legem præscribere, cùm, cujusnam objecti ultima numerò sit volitio, nè quidem sit in nostra potestate, sed dependeat à postrema propositione objecti per nostrum intellectum, qui est potentia naturalis, & necessaria? Unde licet quilibet Christianus optare deberet, vitam hanc mortalem finire posse per aliquem actum amoris in DEUM, quòd tamen sic fiat, non est hominis volentis, sed DEI miserentis. Igitur

4 RESOL. II. Neque hæc dictio *ultima voluntas* ità accipienda est, ut ostendat voluntatem absolutè firmam, immutabilem, & irrevocabilem; nam nulla talis reperitur, quamdiu in hac vita peregrinamur à Do-

Domino, sed omnis voluntas nostra instabilis est, & mutabilis; unde l. 32. §. 3. ff. de donat. inter vir. & ux. & l. 4. ff. de adim. vel transfer. legat. dicitur *ambulatoria usque ad vitæ supremum exitum*; quod epitheton emphaticè ejus instabilitatem significat: nam sicut deambulans continuò mutatur de loco in locum, ità voluntas hominis continuò mutatur de volito in volitum, & quod hodie placet, cras ei displicet, sicque *nunquam in eodem statu permanet*. Job. 14. Equidem sci-
mus, quòd sententiam illam Ulpianus, ex quo sumpta est, de sola voluntate testatoris intellectam voluerit; verumtamen si sacras litteras, ipsamque experientiam consulamus, de omni voluntate viatorum potest enuntiari. Quomodo ergò voluntas hominis intelligitur ultima?

RESOL. III. Si de Spiritualibus loqua-
mur, ea profectò *ultima voluntas* dicenda est, quæ respicit *finem ultimum*, ultimatè à nobis intentum, vel saltè intendendum, & per media ultima, seu proxima assequendum. Habet se enim proportionaliter volitio finis ad ipsum finem, sicuti dispositio ad formam, quæ & ipsa est finis dispositionum: ergò sicut ultima dispositio illa dicitur, quæ disponit ad formam ultimam; ità voluntas ultima debet dici illa, quæ respicit finem ultimum: hoc solo cum discrimine, quòd

A 3

di-

dispositio ultima in naturalibus semper existat simul tempore cum forma ultima; at voluntas ultima in moralibus, cum simul sit causa applicationis mediorum, tractum, quendam temporis exigentium, ordinariè prius tempore, quàm fiat assecutio finis, existat.

RESOL. IV. Si sermocinemur de temporalibus, alia est ratio, cur dicatur *ultima voluntas*; quia nempe ad *ultimum vitæ*, quod est primum mortis, refertur. Etenim cum omnes aliæ voluntates (quæ dispositiones inter vivos sunt, & appellantur) firmitatem suam, per se loquendo, adhuc durante hominis vita habeant, vel accipiant: solæ illæ, quæ mortis causâ fieri dicuntur, nonnisi morte actualiter secuta vim, robur, & effectum obtinent, & sic meritò *ultimæ voluntates* efferruntur. Nec ab hac voluntatum ultimarum differentia excepti, vel exsortes sunt illi actus inter vivos, seu contractus, aut stipulationes, quos interdum ad tempus mortis unius ex contrahentibus conferri contingit, arg. §. 13. *Inst. de inutil. stipul.* nam & isti, ut in fine ejusd. §. adjicitur, statim valent, & ex præsentì vires accipiunt; secus quàm ultimæ voluntates, quæ ante obitum disponentis omni effectû, & valore carent, vel ipso suffragante Apostolo, dum ad *Heb. 9.* ait: *Testamentum in mortuis confirmatum est;*

est; alioquin nondum valet, dum vivit, qui testatus est. Verum hæc de temporalibus fusiùs in Dist. seq. examinabimus; in hac solis spiritualibus animum attendemus.

Punctum III. Quid, & quotuplex sit Finis ultimus? Et quasnam habeat conditiones?

RESOL. I. Finis in genere juxta Aristotelem 2. Phys. 19. & 31. est id, cuius gratia aliquid fit; habetque multifariam divisionem apud Philosophos. Nam I. Dividitur in finem cui, & cuius, ex 2. de An. 37. Finis cuius est, propter quem consequendum voluntas operatur: finis cui verò illud subiectum, in cuius commodum voluntas operatur; uti cum ægrotus propter sanitatem consequendam sumit portiones medicas, æger ipse est finis cui, sanitas verò finis cuius. Ubi notat Scotus 2. dist. 6. q. 2. §. In ista questione, quòd voluntas finis cuius sit velle concupiscentiæ, quia est velle bonum in gratiam alicujus; sed voluntas finis cui sit velle amicitiae; quia est amor boni propter se: sicque finis cui sit principalior, habeatque primam rationem objecti voliti. II. Dividitur in finem quo, & qui, sive in formalem & objectivum. Finis quo & formalis est operatio, quâ finem qui consequimur; finis qui & objectivus est ille, quem mediante operatione consequimur; inde ortum duxit illa divisio beatitudinis in formalem, & objectivam. III. Dividitur in

A 4

finem

finem operis, & operantis. Ille est, in quem res vel operatio ex se ordinatur, uti sublevatio pauperis est finis dationis eleemosynæ: Iste verò, in quem ordinatur ex libera voluntate operantis, uti esset vana gloria, si propter eam fieret largitio eleemosynæ. IV. Dividitur in *ultimum*, & *non ultimum*, seu *intermedium*; & hic quidem appetitur ratione suâ, cum dependentia tamen, & subordinatione ad finem ulteriorem, veluti si equitatio propter delectationem, quæ exinde percipitur, assumpta, ulterius ab aliquo ordinetur ad visitandam Imaginem miraculosam: unde hæc divisio solum concernit finem operantis, qui solus hujus loci est, non verò finem operis, qui toties variatur, quoties ipsa operatio. Finis ultimus est, qui ita appetitur propter se, ut non ordinetur ad alium ulteriorem, sed omnia ad ipsum referantur. Et de hoc

8 RESOL. II. Finis ultimus duplex est; *ultimus simpliciter*, & *ultimus secundum quid*. Finis ultimus simpliciter dicitur ille: qui absolute, & in omni rerum ordine est ultimus, ita, ut ad ipsum omnia referantur, ipse verò non sit ordinabilis ad aliud. Finis ultimus secundum quid est ille, qui in certa rerum serie, & subordinatione est ultimus, sic ut defacto in alium non referatur, quamvis in se ordinabilis sit. Differt à fine in-

intermedio, quòd hic etiam de facto ad finem ulteriorem ordinetur. Nec de hoc quidquam in præsenti, sed de solo fine simpliciter ultimo.

RESOL. III. Finis simpliciter ultimus 9
adhuc triplex distinguitur à Scoto 1. dist. 1. q. 1. §. de tertio articulo. Finis verus, qui scilicet est finis ultimus ex natura rei: Finis apparens, qui ostenditur à ratione errante tanquam ultimus finis; & Finis præsinitus, quem voluntas ex libertate sua sibi præsinit tanquam ultimum finem. De primis duobus membris res patet ex Aristot. 2. Phys. 31. quia si objectum fruibile verè in se habeat rationem omnis boni, est Finis ultimus verus; si autem verè in se non habeat, sed solum in se habere falsò existimetur, prout de voluptatibus, & aliis quibusdam censuerunt nonnulli Philosophi, est Finis ultimus apparens. De tertio membro probat Scotus cit. Quia sicut in potestate voluntatis est velle & non velle: ita in potestate ejus est modus volendi, scilicet referre, & non referre; quia in potestate cujuscunque agentis est agere, & modus agendi: Ergò in potestate sua est aliquod bonum velle propter se, non referendo ad aliud bonum, & ita sibi præsinituendo finem. Ponamus exemplum: Avarus cognoscit pro certo, quòd pecuniæ non sint finis ejus ultimus; quia cognoscit, quòd in pecuniis nec verè,
A 5 nec

nec apparenter sit ratio omnis boni: & tamen ex inordinato amore constituit ibi suum ultimum finem; iste est finis præfixus, sive præstitutus à voluntate. Ex his consectaneè

- 10 RESOL. IV. Conditiones Finis ultimi ut sic sunt sequentes. I. Ut sit bonum aliquod, verum, vel apparens, aut saltè præfixum; siquidem bonitas est de ratione constitutiva finis in genere: Ergò etiam, & quidem principaliter, est de ratione finis ultimi. Ant. prob. tam ex illo D. Dionysii: *Nemo aspiciens ad malum operatur.* Tum ex Aristotele cit. ubi ait bonum & finem inter se converti. Tum demum ex ratione; quia sicut se habet intellectus ad verum & falsum quoad assensum, & dissensum, ita voluntas ad bonum & malum quo ad velle & nolle: Ergò sicut falsum ut falsum nequit esse objectum assensûs, ita malum ut malum nequit esse objectum volitionis. II. Finis simpliciter ultimus debet esse bonum, non quaecunque, sed summum bonum, aut verè, aut apparenter, aut ex præfixione voluntatis. Ratio patens est: quia finis simpliciter ultimus debet esse talis, ut omnia ad ipsum referantur, ipse verò irreferibilis sit ad aliud; sed nisi sit summum bonum, jam non est talis, cum naturale sit, minus bonum ad majus referri: Ergò Finis
- sim-

simpliciter ultimus debet esse sumum bonum, & consequenter III. Finis simpliciter ultimus relatè ad naturam intellectualem est ipsa ejus beatitudo objectiva. Nam ut ad mentem Philosophorum beatitudinem describit Sootus 4. dist. 49. q. 2. §. de secundo, beatitudo est bonum ultimum, excludens tendentiam, & ordinabilitatem ad aliud completius bonum; sed tale bonum ultimum, excludens ordinabilitatem ad aliud completius bonum, ex ipsis terminis est Finis ultimus relatè ad naturam intellectualem: ergò beatitudo est ipsissimus finis ultimus relatè ad naturam intellectualem.

Punctum IV. *Utrum detur aliquis finis ultimus totius universi, & humane vite?*

RESOL. I. Datur aliquis finis ultimus totius naturæ creatæ, & creabilis. Ita omnes cum Scoto 1. dist. 2. q. 2. §. Juxta tres Conclusiones. Cujus rationes sunt eadem, quibus antea probaverat dari aliquod primum efficiens, scilicet I. quia universitas causatorum est finita, id est, causata causalitate finis: ergò dependet ab aliquo, tanquam à fine; non ab aliquo illius universitatis, quia idem esset finis suiipsius: ergò ab alio extra illam universitatem; & consequenter extra universitatem entium habentium finem datur aliquod ens, nullum habens finem: ergò erit ultimus finis. II. Quia

Quia si non daretur status in finibus, seu ultimus finis: ergò actu darentur infiniti fines; quod nullus Philosophus admittit, & impossibile esse demonstrat Sanctus Thomas citandus, quia in omnibus, quæ per se habent ordinem ad invicem, seu in essentialiter ordinatis, remoto primo, necesse est, ut removeantur omnia, quæ sunt ad primum; ex quo Philosophus in 8. *Phys. tex. 34.* probat, in causis moventibus non posse procedi in infinitum, quia si nullum esset primum movens, nulla alia possent movere, cum non moveant, nisi per hoc, quòd moveantur à primo movente. Atqui in finibus invenitur duplex ordo per se, scilicet ordo intentionis, & executionis: & in utroque ordine oportet esse aliquod primum; si enim in ordine intentionis non daretur aliquod primum, appetitus à nullo moveretur, cum primum in ordine intentionis sit quasi principium movens appetitum: si in ordine executionis non daretur primum, nullus inciperet aliquid operari, eò quòd principium in ordine executionis sit, unde incipit operatio: ergò in finibus necesse est admitti aliquod, quod sit primum in ordine intentionis, & in ordine executionis. Subsumo: sed primum in ordine intentionis est ultimus finis, & primum in ordine executionis est primum.

eo-

eorum, quæ sunt ad finem : ergò admitti debet aliquis ultimus finis, & aliquod primum in his, quæ sunt ad finem. III. Quia prius est, quod est primo propinquius : ergò si non daretur primum in finibus, seu ultimus finis, ex iis, quæ sunt ad finem, nihil esset essentialiter prius alterò, & sic nullus ordo essentialis, quod est evidenter falsum. IV. Quia superior finis est perfectior in finiendo : ergò in infinitum superior, erit in infinitum perfectior, & ità infinitæ perfectionis in finiendo ; & per consequens non finiens in virtute alterius, quia omne finiens in virtute alterius, est finiens imperfectè ; quia dependens ab alio in finiendo : ergò erit primus, seu ultimus finis. V. Quia esse finem non includit de necessitate imperfectionem ; ergò potest esse in aliquo sinè imperfectione ; sed si in nullo est sinè dependentia ad aliquid prius, in nullo est sinè imperfectione, ut patet : ergò esse finem potest esse in aliquo sinè dependentia ad aliquid prius : ergò est possibilis finis independens ab alio, & ità ultimus finis. At si est possibilis, actu existit ; cui enim repugnat dependere ab alio, si potest esse, necessariò est, quia nihil inveniri potest, dependenter à quo sit. Atque his quinque rationibus existentiam primi finitivi, id est, ultimi finis infinibilis, ostendit
sub-

subtilissimus Doctor *loc. cit.* quas pro illis solùm, qui speculationibus delectantur, recitare volui. Pro aliis

- 12 RESOL. II. Datur in specie aliquis finis ultimus vitæ humanæ, hoc est talis, in quem, præter fines singulares cuilibet, actioni proprios, homo ductum rationis sequens tendere, & conniti debet, dum operatur. Hoc quidem intendit S. Thomas, dum 1. 2. *quest. 1. art. 4.* hunc præfigit titulum: *Utrum sit aliquis ultimus finis humana vitæ?* sed nec directè ad hoc respondet, nec probat, sed solùm, quòd per se loquendo, impossibile est in finibus procedere in infinitum. Ex quo principio, ibidem probato, solùm sequitur nostræ præcedentis Resolutionis veritas, dari aliquem finem ultimum generalem omnis creaturæ. Fateor tamen facile deduci posse ex ejus ratione probativa, quæ est, quòd tam in ordine intentionis, quàm in ordine executionis debeat admitti aliquod primum, à quo mensurentur, vel saltem possint mensurari singulæ actiones eorum, quorum proprium est operari propter finem: ergò cum hominis proprium sit operari propter finem, singularum actionum hominis, adeoque totius vitæ humanæ, debet esse aliquis finis ultimus. Breviser autem à nobis probatur sic: tota vita humana est ad consequendam beatitudinem,

nem, extra quam nulla est quies; sed beatitudo objectiva est ipse ultimus finis naturarum intellectualium, ut ex *Puncto* *preced.* constat: ergo tota vita humana est ad consequendum finem ultimum: ergo datur finis quidam ultimus humanæ vitæ. Sed ex hac ipsa probatione oritur

Punctum V. Unde constet dari aliquam beatitudinem naturæ humanæ convenientem?

RESOL. Dari aliquam beatitudinem, ¹³ humanæ naturæ convenientem, quæcunque illa sit, constat manifestè cum ex universali sensu, & instinctu humano; quia ut loquitur Augustinus *lib. 1. de morib. Ecclesiæ cap. 3.* *Beati certè omnes vivere volumus, neque quisquam est in hominum genere, qui non huic sententiæ, antequam plenè sit emissa, consentiat; nec ulla unquam fuit hominum secta, quæ beatitudinem negaverit, sed concorditer omnes sive in hac, sive in altera vita admitterunt: cum ab experientia, quâ constat, dari in nobis naturalem, & innatam inclinationem ad bonum perfectum, sinè quo manemus imperfecti, & inquieti; sed sola beatitudo est bonum perfectum absolutè, quod propter se, & nunquam propter aliud sumitur, & se ipso satis est, inquit Aristoteles 1. Ethic. cap. 5.* Ergo.

Pun-

Punctum VI. *An iste finis ultimus necessario sit unicus, ita, ut non possint esse plures fines ultimi huius universi, vel hominis operantis?*

14 RESOL. I. Non possunt istius universi plures esse fines ultimi, quam unus. Hoc probat Scotus *cit. dist. 2. quest. 2. §.* *Quantum ad tertium artic. §.* *Hoc patet tertio.* Quia si darentur duo ultimi fines, vel ambo terminarent coordinationem entium ejusdem universi, vel distinctorum universorum? non distinctorum; quia nullus est, qui asserat, plura dari universa. Nec ejusdem, quia tota coordinatio entium universi est tantum ad unicum finem, teste Philosopho 12. *Metaph. tex. ult.* & alias idem causatum simul dependeret à duabus causis finalibus totalibus, & perfectis, quod est impossibile.

15 RESOL. II. Nequeunt etiam ejusdem hominis operantis esse simul plures ultimi fines. Hujus triplicem rationem assignat D. Thomas in *cit. quest. 1. art. 5.* Prima; quia cum unumquodque appetat suam perfectionem, illud appetit aliquis ut ultimum finem, quod appetit ut bonum perfectum, & completivum suum; sed si darentur plures ultimi fines, neutrum appeteret ut bonum completivum suum; quia per neutrum seorsim impleretur ejus appetitus: ergo. Secunda: quia sicut in processu rationis unicum

cum est principium primum, quod naturaliter cognoscitur, ita in processu rationalis appetitus, qui est voluntas, unicum debet esse principium id, quod naturaliter desideratur; natura quippe non tendit, nisi ad unum: ergo cum principium primum rationalis appetitus sit ultimus finis, ultimum finem oportet esse unicum. Tertia: quia cum actiones voluntariae à fine proximo sortiantur speciem, debent à fine ultimo, qui communis est, sortiri rationem generis; atqui omnia appetibilia voluntatis, in quantum huiusmodi, sunt unius generis: ergo etiam habent eundem finem ultimum.

RESOL. III. Potest idem homo divisim 16 seu successivè, & diversi homines etiam simul, intendere plures fines ultimos, etiam totales. Herincx *Summ. Theol. tom. 2. disp. 1. quest. 5. num. 28.* Ratio est; quia potest homo existimare, nunc in hac, nunc in illa re contineri complementum sui desiderii, & satiationem sui appetitus: quod ipsum pro eodem tempore etiam per errorem sentire possunt distincti homines; atqui tunc non possent eundem finem ultimum sibi praestituere, ut clarum est; ergo. Verum ex hoc enascitur

Punctum VII. *An ergo non sit unus idemque finis ultimus omnium hominum?*

B

RE-

17 RESOL. I. Attendendo rationem ultimi finis in communi, & præscindendo à re illa in particulari, in qua ratio finis ultimi invenitur, sic omnium hominum est unus idemque finis ultimus. Sic D. Thomas in *cit. quest. 1. artic. 7.* Et ratio est; quia ratio ultimi finis in communi aliud non dicitur, quam complementum suæ perfectionis, & desiderii; sed nullus est, qui non intendat perfectionem suam, & desiderium adimpleri: ergo nullus est, qui non intendat eandem rationem ultimi finis in communi consideratam.

18 RESOL. II. Attendendo etiam rem illam in particulari, in qua ratio ultimi finis verè & realiter invenitur, unus idemque est finis ultimus omnium hominum; imò & omnium creaturarum totius universi: licet alio modo hominum, & alio modo creaturarum ratione carentium. Est Div. Thomæ in *cit. art. 7. §. 8.* & Scoti 4. *dist. 49. quest. 8. §. secundò videndum est. §.* Ad aliud de *sine.* Ratio primi, & secundi est; quia ille solus potest esse ultimus finis verè & realiter sive hominum, sive aliarum creaturarum, qui in re est summum Bonum, cum aliud inferius nec possit re ipsa perfectè satiari appetitum, nec plenè terminare dependentiam, quam quævis creatura essentialiter habet ad suam causam finalem; sed

sed implicat in re esse multiplex summum Bonum : ergò implicat in re esse multiplicem finem ultimum, sive hominum, sive aliarum creaturarum, sed est unus idemque singulorum, & universorum. min. patet; quia si essent plura summa bona in re, simul sumpta includerent plus bonitatis, quàm sumpta seorsim, & sic seorsim neutrum esset summum Bonum, quia non perfectè quietaret appetitum, adhuc majoris bonitatis desiderandæ capacem. Ratio tertiæ est; quia respectu hominum (adde, & Angelorum, & animarum separatarum) iste finis ultimus se habet ut terminus, propria eorum actione intendendus, & consequendus; at respectu creaturarum ratione carentium se solum habet ut causa, illas ipsas ad se dirigens, & coordinans : nobilior ergò modo est finis respectu hominum, quàm aliorum.

RESOL. III. Attendendo rem illam in particulari, in qua rationem ultimi finis appetitu elicitò constituunt singulariter homines ipsimet, sic non unus idemque est finis ultimus omnium hominum, sed varius. Pater; quia Gentiles olim diversissimos fines ultimos sibi præstituerunt: Stoici, quorum Dux erat Zeno, finem suum ultimum constituerunt in virtutibus animi, teste Augustino *lib. 13. de Trinit. cap. 4. § 5.* Epicuræi

in voluptatibus corporis, ex eod. in lib. de Epicureis, cap. 24. Academici in bonis animæ & corporis simul, ex eod. lib. 19. de Civit. DEI cap. 3. Et diversi denique in diversis aliis, ut idem recenset lib. 2. de lib. arb. cap. 13. Accedit ratio; quia utique alium finem ultimum sibi præfigit, inhians virtutibus, quam deditus vitiis, operans bene, quam operans malè: adeoque &c.

Punctum VIII. *Quis sit re ipsa finis ultimus tam hominum, quam cæterarum creaturarum?*

20 RESOL. I. Nullum bonum ex creatis potest esse re ipsa finis ultimus hominis, sed solum bonum increatum, DEUS Optimus Maximus. Est certa de fide contra malè sanam antiquitatem. Prob. quia in nullo bono ex creatis reperitur completa bonitas, quæ appetitum hominis possit re ipsa satiare, sed *cuncta, quæ fiunt sub sole, universa vanitas, & afflictio spiritûs*, ait Ecclesiastes cap. 1. Aspice bona fortunæ, quam sint caduca! quam evanida! *quid enim prodest stulto habere divitias, cum sapientiam habere non possit?* inquit idem Proverb. 17. Aspice vitam corporis, quam sit misera! quam volatilis! *Militia super terram*. Job. 7. *Repleta multis miseriis*, cap. 14. *Vapor ad modicum parens*, Jacob. 4. Aspice bona animi, ipsûmque animum, quanta ejus inconstantia! quanta amaritudo! quanta ignorantia! quanta dejectio!

Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis. Jac. 1. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Isa. 38. Gentes ambulant in vanitate sensûs sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à via DEI, per ignorantiam, quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum; qui desperantes, seipsos tradiderunt impuditiæ, in operationem immunditiæ omnis, in avaritiam. Ephes. 4. Fatendum igitur, & in hac parte, concludit August. lib. de grat. & lib. arb. cap. 5. Omne, quod præsentis vitæ est, occupare miseriam. E contrario solus DEUS, tanquam Bonum infinitum, perfectè, & irreferibiliter satiare potest appetitum rationalem hominis, ut rectè Psaltes Psal. 16. Satiabor, cùm apparuerit gloria tua. In eo solo quiescit vita hominis. Joan. 17. Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum DEUM verum &c. In ipso solo omnia possidemus. Psal. 72. Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super terram? & Tob. 9. Omnia simul in te uno habentes. Ipse solus est merces nostra. Genes. 15. Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. Ipse solus est beatitudo nostra. Psal. 143. Beatus populus, cujus Dominus DEUS ejus. Et Matth. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi DEUM videbunt. Ipse solus est terminus peregrinationis nostræ. 2. Cor. 5. Dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino. O quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine,

ne, quam abscondisti timentibus te! Psal. 30.
 Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini.
 Psal. 83. Desiderium habens dissolvi, & esse cum
 Christo. Philipp. 1.

- 21 RESOL. II. Solus DEUS est in re etiam
 Finis ultimus cæterarum Creaturarum, &
 consequenter totius universi. Prob. I.
 ex Oraculo ipsius DEI, Apocal. 1. dicentis:
Ego sum Alpha, & Omega, Principium, & Finis.
 Ubi DEUS eodem modo se affirmat esse fi-
 nem, quo est principium; atqui est princi-
 pium universorum: ergo & finis. Et con-
 firmat Salomon Proverb. cap. 16. enuncians:
Universa propter semetipsum operatus est Dominus.
 Unde & Daniel. 3. creaturæ omnes ad DEUM,
 tanquam finem suum ultimum laud. n lum
 excitantur. II. Ratione Scoti, quam af-
 fert 1. dist. 2. quest. 2. §. Juxta tres Conclusiones,
 Concl. 2. Quia primum finitivum, seu quod
 est finis ultimus omnium finibilium, neces-
 sariò est incausabile; sed nihil est incausa-
 bile, præter DEUM, ut per se patet: ergo
 primum finitivum, seu finis ultimus omniū
 finibilium, nihil est præter DEUM. Maj.
 prob. Primum finitivum, hoc ipso quod
 sit primum, est infinibile; sed quod est in-
 finibile, est etiam incausabile, seu ineffecti-
 bile: ergo. min. prob. quia juxta Philoso-
 phum 2. Phys. tex. 49. 61. & 75. omne per se
 agens agit propter finem: ergo cujus nul-
 lus

lus est finis, illius nullum est per se agens; sed illius, quod est infinibile, nullus est finis: ergò etiam nullum per se agens, id est, efficiens. III. Quia non minus ad DEI perfectionem spectat, quòd omnes Creaturæ ad ipsum tanquam ultimum finem referantur, quàm quòd ab eo tanquam primo principio dependeant; quandoquidem auctoritas ultimi finis non est minor, quàm causæ efficientis, involvitque supremam bonitatem, in quam reliquæ perfectiones resolvuntur.

Punctum IX. *Utrùm homo cuncta, quæ appetit, & agit, appetat & agat propter ultimum finem?*

Ante Resolutionem advertendum, hoc Punctum tripliciter posse in quæstionem verti. I. An homo, quæcunque agit, agat propter ultimum finem re ipsa talem, nempe ex dictis, propter DEUM? II. An cuncta, quæ agit, agat necessariò propter id, in quo ipse suapte libertate finem ultimum constituit? III. An saltem universa agat propter finem ultimum in communi, seu prout à particulari ratione finis ultimi præscindit? Potest etiam dubium hoc moveri tam de appetitu innato, qui est congenitus, imò realiter identificatus voluntati: quàm de appetitu elicito, qui est actus liber, & realiter separabilis à voluntate. Jam

B 4

RE-

- 22 RESOL. I. Appetitu innato homo quilibet, sive aliquid agat, sive non, semper, necessariò, & summè appetit suum finem ultimum, nedum in communi, sed etiam in particulari, & prout est re ipsa talis, nempe DEUM supernaturali modo possidendum. Ità expressè Scotus 4. dist. 49. q. 10. §. Respondeo ad primam questionem. & De illo appetitu naturali. Idémque tenent S. Bonav. cit. dist. 49. art. 1. quest. 2. Alensis, Henricus, Durandus, & videtur insinuare ipse D. Thomas 1. 2. quest. 3. art. 8. ubi admittit in homine naturale desiderium videndi DEUM. Ratio est; tum quia S. Augustinus lib. 13. de Trin. cap. 8. expressè dicit: *Ad appetendum beatitudinem natura compellit, cui summè bonus, & immutabilis Creator hoc indidit.* Tum quia appetitus innatus passivus nihil aliud dicit, quàm intrinsecam alicujus subjecti perfectibilitatem; sed homo, vel voluntas hominis, tam respectu beatitudinis objectivæ, quàm formalis, habet intrinsecam perfectibilitatem, cùm DEUS ut ultimus finis supernaturalis, & naturalis sit maxima hominis perfectio: ergo respectu illius habet appetitum innatum. Tum quia unaquæque res suapte natura fertur in aliquid, in quo ultimatè quiescit, veluti pondus ad suum centrum; ergò etiam homo ex sua natura fertur in finem suum ultimum, tanquam

quam amoris sui centrum, juxta illud Augustini: *Amor meus pondus meum; illuc feror, quocunque feror.*

Et per hæc patet, quòd homo appetitu innato DEUM tanquam finem suum ultimum, non modò naturalem, sed etiam supernaturalem appetat semper, & necessario; quia ut arguit Scotus cit. *Natura non potest remanere natura, quin inclinetur ad suam perfectionem, quia si tollas illam inclinationem, tollis naturam; sed appetitus naturalis non est, nisi inclinatio talis: ergò ut sic necessario appetit beatitudinem, seu finem suum ultimum, quia illa est maxima perfectio.* Quòd autem etiam summè illum appetat, probatur; quia summa inclinatio naturæ est ad summam perfectionem: sic enim arguit Philosophus 1. *Metaph. in Procem.* Si omnes homines naturâ scire desiderant: ergò maximam scientiam maximè desiderant; sed summa perfectio hominis est finis suus ultimus supernaturalis: ergò.

Neque his ullatenùs obstat, quòd tam finis ipse ultimus, quàm ejus consecutio, sit supernaturalis quoad substantiam; appetitus innatus verò hominis sit entitativè naturalis: naturalitas quippe, & supernaturalitas formarum non ex qualitate appetitùs, sed agentis desumenda est. Quid enim aliud est hic appetitus innatus, nisi potentia recipiendi suam perfectionem ul-

timam? Atqui potentia recipiendi potest esse naturalis, etsi perfectio, quæ recipitur, sit supernaturalis, ut rursus patet per Augustinum lib. de prædest. SS. cap. 5. dicentem: *Possè habere fidem, sicut possè habere charitatem, naturæ est hominum; habere autem fidem, quemadmodum habere charitatem, gratiæ est fidelium.*

- 23 RESOL. II. Secundum appetitum elicitum, homo non omnia, quæcunque appetit, & agit, appetit & agit propter ultimum finem, re ipsa talem, scilicet propter DEUM, qui est nostra vera beatitudo singularis. Est contra aliquos Thomistas. Ratio à priori est I. quia appetitus elicitus erga DEUM, ut est ultimus noster finis, necessariò præsupponit cognitionem DEI, seu cogitationem de DEO, cum nihil volitum, nisi præcognitum; atqui non semper, dum aliquis operatur, habet cogitationem de DEO: ergò nec appetitum elicitum ipsius. II. Supposita etiam cogitatione de DEO, adhuc ille appetitus elicitus est liber, libertate saltem exercitii: ergò potest elici, vel non elici; vel dicatur, unde sit illa necessaria determinatio voluntatis ad eum eliciendum? III. Suppositò etiam, quòd operationem nostram antecesserit appetitus elicitus ultimi finis, adhuc affirmare non possumus, quòd quæ appetimus, vel agimus,
- ap-

appetamus, vel agamus propter ultimum finem, nisi appetitus ille præcedens cum operibus sequentibus sit aliquo modo connexus, ut optimè notârunt Div. Bonavent. 2. dist. 41. artic. 1. quest. 3. & Richardus ibid. art. 1. quest. 2. Atqui nullum est fundamentum probabile dicendi, dari talem necessariam connexionem inter voluntatem ultimi finis præcedentem, & opera sequentia, cum plurima operemur, ad quæ operanda tamen nullo modo nos moveri sentiamus per voluntatem ultimi finis verè talis, nempe ipsius DEI; ergo. Alia est ratio à posteriori; quia nimis absurdum est dicere, hominem, etiam dum mortaliter peccat, ne dicam venialiter, operari propter DEUM, propter DEUM furari, fornicari, mentiri, blasphemare &c. imò in tali casu homo etiam non agit propter DEUM contrariè, cum sciat actum suum non esse ordinabilem ad DEUM, sed ab ipso avertere, & tamen ipsum eligit, ut bene arguit Scotus mox citandus.

RESOL. III. Neque congruenter dici²⁴ potest, quòd homo, quæcunque appetit & agit, appetat & agat propter id, in quo ipse suum ultimum finem constituit. Ità Herincx cit. quest. 4. Ratio est; quia alioquin, cum Atheistæ, & Infideles finem suum ultimum constituent in aliquo objecto creato,

V. G.

v.g. in voluptate corporis, in omni opere peccarent: quod expresse damnatum est à S. Pio V. in Propositione 25. Baji: *Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.* Confirmatur; quia opera omnia alicujus hominis, neque tendunt ad illum ultimum finem, ab eo sibi præfixum, ex natura sua, ut patet: neque ex intentione ipsius hominis; quis enim dicat, Epicuræum, dum insistit duro labori, nihil de voluptate cogitans, laborare propter voluptatem?

25 RESOL. IV. Neque tandem veritati congruum est, hominem in omnibus, quæ appetit & agit, appetere, & intendere finem ultimum in communi, nempe beatitudinem universè consideratam, ut vult Vasquez in 1.2. disp. 6. cap. 2. secutus Durandum, Conradum, & alios. Ità Scotus cit. dist. 49. quest. 10. §. Ex his sequitur.

Probatur. Quia non omnes, dum quid appetunt, vel operantur, actu cogitant de fine ultimo in communi, seu de beatitudine universè accepta: ergò nec actum suum in ipsam referunt. Deinde nihil prohibet, quin voluntas possit sistere in illo bono particulari, quod appetit, tanquam in fine negativè, seu non referendo illud ad alium finem, sed volendo ipsum propter se, vi præsentis motivi, quamvis in se sit referibile

bile ad alium finem; atqui sic non vellet ipsum propter beatitudinem, ut pater: ergo &c. Maj. videtur certa: potest enim contingere, quod intellectus illud bonum particulare præcisè proponat voluntati sub ratione sua absoluta, & præciso ordine ad aliud bonum; atqui tunc voluntas omnino sisteret in illo bono, cum nihil volitum, nisi cognitum: ergo.

Neque prædictis contradicit Augustinus *lib. 6. confess. cap. 11*, dum hominem etiam malis voluptatibus, abducentibus à beata vita, eam quærere, & appetere affirmat. Quia ut explicat Herincx *cit.* S. Doctor plus non vult, quam quod homo in omnibus quærat aliquam felicitatem, siue veram, siue apparentem, saltem imperfectam, cum quodlibet appetat sub specie boni; hæc tamen ad ultimum finem, etiam genericè acceptum, non sufficit, quia ultimus finis, etiam genericè, dicit summum bonum, perfectè lativum, & completivum appetitûs, quale in hujusmodi bono particulari, & leviculo non apprehenditur. Et ideo valdè improprie loquuntur Doctores illi, qui ex eo volunt deducere, hominem in quovis opere appetere ultimum finem in communi, quod semper intendat aliquod bonum, & carentiam alicujus mali; hoc enim non est appetere finem ultimum, ut
pote

pote cuius nomine venit bonum optimum perfectè satians, cuius nè quidem pars est illud bonum particulare, quod appetitur.

Punctum X. *Quis ergò sit Finis ultimus hominis mortaliter peccantis?*

- 26 RESOL. I. Omnis mortaliter peccans, quantum ad affectum, & interpretativè, constituit finem suum ultimum in aliquo bono creato. Hæc est communis Theologorum cum D. Thoma *quest. 28. de Verit. art. 1.* Et probatur ex Scriptura *Jerem. 2.* ubi ita conqueritur DEUS; *Duo mala fecit populus meus; me dereliquerunt fontem aquæ vivæ* (per hoc denotatur aversio ab ultimo fine vero) *& foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas;* per quod significatur conversio ad alium finem ultimum præfixum, vel apparentem. Unde etiam Augustinus *l. 2. de lib. arb. cap. 19.* definit peccatum, quòd sit *aversio à bono incommutabili, & conversio ad commutabilia bona.* Ratio verò est; quia, cum mortaliter peccans se simpliciter & positivè avertat in actu à fine suo ultimo vero, & increato, præsumitur eo ipso velle sibi præfigere alium finem ultimum; atqui non increatum, cum duos increatos fines absque fictione apprehendere non possit: ergò creatum. Ex quo sequitur, quòd homo mortaliter peccans, retinens tamen habitum Spei Theologicæ, simpliciter, & effica-

ficaciter solum censeatur intendere pro fine ultimo bonum creatum, ad quod se effectivè convertit; esto remotè, secundum quid, & inefficaciter ratione habitûs Spei retenti possit dici etiam tendere in alium finem ultimum increatum, sed non nisi divisim à statu moderno efficaciter sibi præstituendum. Unde nihil contradictoriè ad Resolutiones *Puncti VI.* potest inferri.

RESOL. II. Homo mortaliter peccans, 27
quantum ad affectum, & interpretativè, constituit finem suum ultimum in se ipso, ita quidem, ut persona peccantis sit Finis cui, proprium verò ejus commodum, in actu peccati quæsitum, finis *cujus*. Ità, opinor, communis Scotistarum, & Thomistarum.

Probatur. Quia initium omnis perversitatis est pravus amor sui ipsius, uti millenis authoritatibus probari posset. S. Paulus ad Philipp. cap. 2. ait de peccatoribus: *Omnes quærent, quæ sua sunt, non quæ JESU Christi.* D. Augustinus l. 14. de Civ. cap. 13. *Duo amores fecerunt sibi civitates, scilicet Civitatem DEI amor DEI usque ad contemptum sui; Civitatem diaboli amor sui usque ad contemptum DEI.* S. Thomas in 2. dist. 42. quæst. 2. art. 1. *Finis ultimus in amore commutabilium bonorum est ipse homo, propter quem omnia alia querit.* Concor-
dant D. Bonav. in op. stimul. Div. am. p. 2. c. 6.
&

& Scotus 2. dist. 6. q. 2. §. In ista questione, ubi concorditer ad Augustinum, radicem omnium peccatorum dicunt esse inordinatum amorem suū. Et quid mirum? cum ipse Aristoteles, utut gentilis, 9. Ethic. c. 4. §. 8. asserat: *Pravus suū gratiā agit, & tantò magis, quantò pravior est.* Rationem Theologicam damus ex Scoto cit. quia omne peccatum radicatur in aliquo inordinato *velle* amicitiae; non DEI, quia respectu ipsius non est possibilis amor amicitiae inordinatus: neque aliorum, cum connaturalius sit se ipsum excessivè diligere, quàm aliud creatum: ergò suū ipsius.

Nec refert, quòd aliqui peccent ex indiscreto zelo, arbitantes se præstare obsequium DEO, juxta vaticinium Christi Joann. 16. multi etiam ex ignorantia vincibili, quatenus putant se per actionem malam implere præceptum DEI; adeoque apparenter saltem plùs diligant DEUM, quàm proprium bonum creatum. Nihil refert; nam & hi ex inordinato suū amore inducuntur ad eam proprii judicii pertinaciam, & legis inquirendæ negligentiam; unde interpretativè censentur plùs se ipsos, quàm DEI Voluntatem legislativam diligere, & appretiare.

Quia tamen dubitare quis posset, in quo ista inordinatio amoris consistat, cum se

se ipsum, vel aliam creaturam diligere, de se sit quid licitum, & honestum, ideo sit

RESOL. III. Tunc dicitur homo inordinatè amare se ipsum, vel etiam aliam creaturam, quando se, vel illam amat, ubi non debet, vel plùs quàm debet, vel facit contrarium ejus, quod DEUS præcepit; tunc enim ejus actio est inordinata ex magnitudine dilectionis, & ex contemptu Divinæ prohibitionis. Ità Div. Bonaventura 2. dist. 40. dub. 2. in fine.

Punctum XI. *In quonam venialiter peccans constituat finem ultimum?*

RESOL. I. Venialiter peccans neque actualiter finem suum ultimum constituit in DEO, neque in creatura. Ratio primi est; quia actualiter constituens ultimum Finem in DEO, debet ponere actum referibilem in DEUM; sed actus venialiter malus, hoc ipso, quòd sit factus contra prohibitionem DEI, non est referibilis in DEUM: ergò. Ratio secundi est; quia constituere finem ultimum in creatura est proprium peccati mortalis, utpote quò perfectio soli DEO debita transfertur in creaturam, saltem quantum ad effectum, & interpretativè: quod planè peccato veniali convenire non potest. Nec ex alia ratione affirmant Thomistæ, quàm quia existimant, quòd homo in omni sua operatione feratur in aliquem

quem finem ultimum; hoc autem fundamentum esse ruinosum, patet ex *Resol. Puncti IX.*

30 RESOL. II. Venialiter peccans habitu adhuc constituit finem suum ultimum in DEO; actu autem vult aliquid, non propter ultimum finem, negativè: imò aliquatenus etiam contrariè. Est conformis *Scoto in cit. dist. 49. quest. 10. §. Ex his sequitur.* Et prima pars patet; quia venialiter peccans adhuc manet per habitum charitatis & gratiæ conjunctus DEO, fini suo ultimo: ergò habitu adhuc constituit suum finem ultimum in DEO. Secunda etiam; quia talis actu vult aliquid irreferibile in hunc finem ultimum: ergò vult aliquid, non propter ultimum finem, negativè saltèm; nam si positivè vellet quiescere in illo bono creato, jam vellet aliquid, non propter ultimum finem verum, simpliciter contrariè, quatenus finem ultimum actu constitueret in alio bono: sic autem peccatum veniale transiret in mortale. Liquet etiam tertia pars; nam licèt per peccatum veniale se simpliciter non avertat à DEO, avertit se tamen ab aliqua ejus lege, ad ipsum tanquam ultimum finem consequendum utili, quamvis non necessaria, & sic aliquatenus appetit aliquid, non propter ultimum finem, etiam contrariè.

Pun-

Punctum XII. *Utrum homo teneatur ex lege aliqua, omnia sua opera referre in finem suum ultimum verum, nempe in ipsum DEUM?*

Haecenus fermè in speculativis nos detinuimus; nunc autem prae dicta omnia ad praxin ordinabimus.

RFSOL. I. Utilissimum, omnique homini Christiano maximoperè recommendandum est studium illud, quò omnia sua opera, relationis in DEUM capacia, in ipsum tanquam finem suum ultimum referat, ac dirigat per intentionem efficacem. Dixi: *relationis in DEUM capacia*, scilicet ex objecto suo moraliter bona, vel indifferentia, non verò illa, quæ sunt intrinsecè mala; nam talia scienter velle exercere ob DEI gloriam, vel honorem, qui directè per illa læditur, est velle DEO illudere, sicque potius abominatione, quàm laude dignum. Resolutio verò sic exposita, facilè probatur. Ille enim operandi modus est utilissimus, scilicet ad ipsius finis ultimi consecutionem, omnique Christiano maximoperè recommendandus, per quem accuratissimè conformamur modo operandi ipsiusmet DEI; quia *DEI perfecta sunt opera*, Deuter. 32. & ipse Christus perfectionem DEI in operando imitari nos docuit. Matth. 5. *Estote ergo & vos perfecti, sicut & Pater vester celestis perfectus est.* Atqui operando omnia

propter DEUM, sicque referendo omnia in ipsum, tanquam finem nostrum ultimum, accuratissimè conformamur modo operandi ipsius DEI, utpote qui *universa propter semetipsum operatus est*. Proverb. 16. Ergò. Nec verbò solùm hoc Christus docuit, verùm etiam in opere ostendit, unde de se ipso Joan. 8. *Ego autem non quero gloriam meam, sed honorifico Patrem meum.* Hoc etiam inculcat Sapiens Eccles. 9. *Vade & comede in letitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum; quia DEO placent opera tua.* Et articulatiùs Doctor gentium 1. Cor. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam DEI facite.* Et quis non utilissimum dicat hoc virtutis studium, quò opera etiam indifferentia, & vilissima ex objecto, redduntur æternæ vitæ meritoria? sed quia ex textibus illis quidam volunt eruere obligationem referendi opera omnia in finem ultimum verum, sic

- 32 RESOL. II. Nulla lege tenetur homo omnia sua opera referre in finem suum ultimum, qui est DEUS. Est modò communis Theologorum contra Bajanos, & Janseistas. Ideo enim damnata fuit hæc propositio Baji: *Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia; quia præfatus Doctor volebat, actus virtutum moralium, quos infideles verum DEUM*
non

non agnoscentes, & Philosophi alium finem ultimum hominis prætendentes, in DEUM non dirigebant, fuisse mera peccata: quod utique sequeretur, si existeret lex omnia nostra opera in verum DEUM dirigendi. In hoc ipsum collimant plurimæ aliæ propositiones, tum ex Bajo, tum ex Jansenistis Baji sequacibus damnatæ, velut illa ab Alexandro VIII. *Omnis humana actio deliberata, est dilectio DEI, vel mundi; si DEI, Charitas Patris est: si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est:* & illa à Clemente XI. *Non sunt nisi duo amores, unde volitiones, & actiones omnes nostræ nascuntur; Amor DEI, qui omnia agit propter DEUM, quémque DEUS remuneratur; & amor, quò nos ipsos, ac mundum diligimus, qui, quod ad DEUM referendum est, non refert, & propter hoc ipsum fit malus.* Quid, quæso, clariùs in hac propositione perstringitur, quàm dicere, omnia opera ex præcepto ad DEUM referenda esse, alioquin mala evadere? Sed scrutemur, cujusnam legis sit hoc præceptum. An legis naturæ? At illud communiter etiam sapientes & timorati, quorum tamen cordibus lex naturæ est inscripta, non agnoscunt, quin potiùs judicant rationi naturali multum consentaneum, si homo sectetur temperantiam, justitiam, aliasque virtutes morales propter honestatem his ipsis virtutibus intrinsecam, neque illa

ulterioris ordinationis in DEUM necessitas ex aliquo principio naturaliter noto sine violentia deducitur. An legis Divinae positivae? At nusquam talis obligatio clarè exprimitur; quòd enim Apostolus supra 1. Cor. 10. dicat omnia esse facienda in gloriam DEI, explicat Doctor Seraphicus 2. dist. 41. art. 1. quæst. 3. posse accipi affirmativè, & negativè. Si negativè, asserit sonare præceptum, quia sensus est, ut nihil contra gloriam DEI faciamus: si affirmativè, dicit continere consilium, & admonitionem salutarem, ad animæ salutem promovendam utilem, non præceptum. Eiusdem mentis est Scotus ead. dist. q. un. Et ità etiam interpretandi erunt alii textus, uti ad Coloss. 3. & consimiles. An demum Legis humanæ, Civilis vel Ecclesiasticæ? sed in hac nec umbram talis obligationis datur invenire. Consequenter adeò universalis obligatio hominibus imposita non extat. Dico, adeò universalis; nam

- 33 RESOL. III. Nullum est dubium, quin certis temporibus, & occasionibus teneatur homo, supposita ordinatione ejus in finem supernaturalem, per media convenientia se in illum dirigere. Ratio clara est; quia certis temporibus, & occasionibus tenetur homo in DEUM credere, eum sperare, propter se diligere, orare, & adorare

De ultima Voluntate Hominis Christiani &c. 39
rare &c. sed in his omnibus se in DEUM,
tanquam in finem suum supernaturalem di-
rigit: ergò &c. Certè si res omnis, etiam
inanimata, tendat ad suum centrum; quis
non gravis culpæ reum existimet homi-
nem, qui ad centrum suum, finem ulti-
mum, DEUM, nolit, vel negligat tendere,
& ascendere, cum tamen DEUS ipse, ex
agnitione etiam pagani Poëtæ:

*Os homini sublime dedit, cœlûmque tueri
Fussit, & erectos ad sydera tollere vultus.*

Cur enim homini, ad imaginem & simili-
tudinem suam creato, præter appetitum na-
turalem indidit appetitum rationalem, &
elicitum, nisi ut per eum toto affectu re-
deat ad suum principium, à quo exivit, &
tendat ad suum finem, ad quem creatus est?
est autem unicè creatus ad DEI gloriam, at-
testante ipso per os Isa. 41. *Omniem qui invo-
cat nomen meum, in gloriam meam creavi eum.*

§. II.

Praxis Confessariorum circa exposi-
tam Doctrinam.

CASUS I.

*A*gesilaus loci cujusdam Dynasta tantâ rerum
omnium affluentia quotidie fruebatur, ut For-

C 4

tuna

tuna opes omnes in eum solum congerere videretur. Accidit autem, ut vir spiritualis, ad eum invisens, sermonem haberet de contemptibilitate bonorum terrenorum in comparatione cœlestium. Tunc ille: Si DEUS per mille annos mihi permetteret quietam fruitionem omnium bonorum meorum, quæ possideo, nè tantillò ampliùs ei suum cœlum inviderem, sed dicerem: Cœlum Cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum. Quid jam de hoc homine, si hoc dictum ad sacrum Tribunal deferret, censendum?

RESOLUTIO.

34 **N**Otissimum suppono hoc dictum, & factum, ex Historiographis, & Præconibus sacris. Censeo itaque, hunc Agesilaum de sorte Epicuræorum, quorum Deus venter est, ad Philipp. 3. esse reputandum, utpote qui patenter ultimum suum finem in perituris hisce rebus, contemptò cœli Domini, constituerit. Unde sequitur, talem peccasse mortaliter I. contra charitatem DEI, quatenùs bona terrestria plùs appreciavit, quàm ipsum DEUM in cœlesti gloria possidendum. II. Contra Religionem, dum honorem finis ultimi, soli DEO debitum non interpretativè tantùm, & virtualiter, ut fit in omni peccato mortali, sed expressè, & formaliter attribuit creaturæ, in

in quo consistit verissima malitia idololatriæ, de qua in Trismegisto secundò continuato *dist.un. cap.1. num.7. § seqq.* Quippe nemo potest duobus Dominis servire; aut enim unum odio habebit, & alterum diligit; aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Et ideo, subintulit Christus, *non potestis DEO servire, & Mammonæ. Matth.6.* III. Contra charitatem suâ ipsius, quatenus ex solo amore temporalium voluit de se efficaciter se privare bonis æternalibus, Divina bonitate sibi destinatis. IV. Fortè etiam contra fidem, discredendò immortalitatem animæ, & gloriam æternam justorum. Quis enim sanæ mentis, si firmiter credat, post hanc vitam dari aliam æternum duraturam, in qua ineffabilis, & interminabilis sit felicitas, in ejus locum vitam transiturem, in qua vana solum, & evanida felicitas, eliget studiosè, & ex consilio, velut iste? Unde Confessarius, velut prudens Medicus, debebat argutè & acutè in radicem morbi hujus sui Patientis inquirere, & si eum ex occulta hæresi prorupisse advertisset, scire, & judicare, an potestate eum absolvendi polleat, necne; pro quo servire possunt ea, quæ scripsi in Trismegisto *Dist.1. Cap.3. Punct.14.* Gnaviter etiam poterat explorare alia, cum casu connexa, utpote observationem Præceptorum, præsertim Ecclesiasticorum; cum

vitium Acediæ in tali homine sit propatulum.

CASUS II.

ÆMilia puella, vix octavum ætatis annum egressa, sed à nutrice pessimè seducta, adeò in arte veneficii profecit, ut multas, nedum coætaneas, verùm & veteranas, ac inveteratas, superaret. In eo autem artificio præ cæteris excellit, quòd sciat intentionem suam tam dextrè efformare, ut nihil sacrum vel sanctum, aut in templo, aut extra, videat, vel audiat, quod non peculiari oblatione in honorem Asmodæi referat, ac dirigat. Huc præsertim Missæ sacrificia, huc Communiones, huc Confessiones, etiam aliorum à se visas, huc orationes, huc, quidquid demum sacro nomine notatur, dedicat juvencula Ministra Diabolica. Narratur hoc Confessario: quid ille?

RESOLUTIO.

35 **S**pecies facti detestabilis, utinam inaudita! adeò sollicitè honorem, soli DEO debitum, sibi arrogat stygius impostor. Patet evidenter ex relatione Casûs, puellam hanc nequitia, quàm annis, majorem, deliquisse enormiter, dum toto affectu rationem Finis sui ultimi Diabolo per intentionem, tam exquisitam affigere & affingere laboravit. Deliquit enim peccatò odii & in-

invidiæ contra DEUM ; peccatô idololatriæ ; & peccatô mentalis sacrilegii. Porro hoc diabolicum artificium, cû intra potentias internas contumetur, puellam dedocere erit difficillimum, & nonnisi ab eo efficiendum, in cujus manu sunt hominum corda ; Confessarii tamen erit, imploratô DEI auxiliô, diligenter laborare, ut puella pœnitens intentionem suam in posterum dirigat ad unum verum DEUM, qui est ultimus finis omnium.

CASUS III.

Balduinus in Concione informatus, quomodo oporteat cunctis nostris operibus præmittere bonam intentionem, valdè anxietur scrupulis, putans se obligationi huic non satisfacisse, ex eo, quòd nè quidem de nomine bonæ intentionis sibi confiterit. Et ideo accedit Confessarium, petens hac de re bonum consilium : quale dabit ?

RESOLUTIO.

Confessarius Balduinum jubebit bonô ef-
se animô ; quod enim in Concione dictum, non ità intelligendum est, quòd debeamus ante omnia opera singularem & signatam præmittere intentionem, sed solum
I. ne ea ex prava intentione exerceamus ;
quod

quod præceptum est negativum, obligans semper, & pro semper. II. Ut saltem aliquando in finem nostrum ultimum intendamus, ac media ad hoc congrua arripiamus; quod est præceptum affirmativum. III. Ut ubi tenemur ad opus aliquod virtutis, quò tale est, illud ex motivo honestatis, saltem intrinseco ipsi exerceamus, sive dein illud motivum immediatè attingat, ipsum DEUM, ut fit in virtutibus Theologicis, sive intra limites creatos consistat, ut fit in virtutibus moralibus: & sic rursus est præceptum affirmativum. IV. Ut si per aliquod opus mereri velimus præmiæ supernaturale, illud aliquo saltem modo in DEUM referamus, eò quòd Concilium Tridentinum *sess. 6. cap. 16.* illa solùm opera agnoscat esse æternæ vitæ meritoria, *quæ in DEO facta sunt.* Istud verò plerumque solùm est consilii, non præcepti, cùm nec ex Verbo DEI scripto, nec ex non scripto habeatur, teneri nos per singula nostra opera mereri. Ut autem habeatur formula Voluntatem nostram ad Finem ultimum ordinandi, sit

§. III.

§. III.

Praxis ultimæ voluntatis ad Finem
ultimum, sive

FORMULA BONÆ INTENTIONIS.

O Mi DEUS Omnipotens, Rex & Monarcha³⁷
cœli & terræ, DEUS meus & omnia! Ego
indignissimum plasma, & abjectissimus vermiculus
tuus, ex recognitione supremi dominii, quod in me,
ac universas res creatas habes, coram altissima Ma-
jestate tua usque in abyssum mei nibili prostratus, te
tquam meum Principium, & Finem ultimum
adoro, laudo, & glorifico, in unione illius adora-
tionis, laudis, & honoris, quem tibi in terris ex-
hibuit Sanctissima Christi, unigeniti Filii tui Hu-
manitas, ejusque Mater superbenedicta, MARIA
Virgo sinè labe concepta, cum tota cœlesti Curia,
& omnibus justis, quotquot fuerunt, sunt, &
erunt. Tibi me in servum consecro perpetuum,
mèque totum, cum corpore & anima, & cum
omnibus potentiis in- & externis tibi offero; Vo-
lens, quantum in me est, ut omnes meæ opera-
tiones, mentis, & corporis, omne meum intelli-
gere & velle, omnia verba, syllabæ, & litteræ,
quas protulero, legero, scripsero, vel audivero,
omnes motus, & pulsus cordis atque arteriarum,
omnes gressus, halitus, & singultus, ac quidquid
demum in me est, movetur, aut vivit; omnia, in-
quam, in æternam tuam laudem & gloriam ce-
dant. Et quia hæc omnia nimis sunt exilia, ea
simul,

simul, & quodvis ipsorum seorsim, cum omnibus Christi, B. Virginis, & universorum sanctorum ac iustorum actionibus, passionibus, ac obsequiis, tibi hucusque prestitis, & per omnem dehinc eternitatem præstandis unio, compono, & conjungo. Nil porro intellectus meus cogitet, nisi DEO servire; nil voluntas concupiscat, nisi DEUM amare; nil lingua loquatur, nisi DEO magnificum; nil sensus percipiant, nisi DEO glorificum; nil corpus attentet, nisi pro DEO laborare; nil anima studeat, nisi DEO se adunare. Hoc unicum, votum, hoc unicum desiderium, cum DEO, & DEO vivere; in DEO, & DEO mori. Hic primus, & ultimus totius vitæ meæ scopus, DEO servire; DEUM intelligere, & amare; DEO frui, hic in via, ibi in patria; nunc, & in perpetuas eternitates, Amen.

CAPUT II.

De mediis internis

Ad Finem ultimum ultimæ voluntatis.

§. I.

Expositio Doctrinæ Christianæ.

Punctum I. Quotuplicia sunt hæc media interna?

RE-

RESOL. Generaliter sunt duplicia, ab ipso Authore vitæ pro Viatoribus, ad ultimum finem tendentibus, instituta. Quædam, quæ sua solius esse voluit, illis tamen certò modò applicanda. Quædam, quæ sua esse voluit, & nostra, utpote DEI simul, & hominis cooperationem exposcentia. Clarebit ex dicendis.

Punctum II. Quenam sunt media interna, à solo DEO dependentia?

RESOL. Tria sunt, his nominibus comprehensa: Gratia vocationis, Gratia justificationis, & Gratia perseverantiae; juxta illud Psal. 83. *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* De primo medio meminit D. Petrus epist. 1. cap. 5. *DEUS autem omnis gratiæ, qui vocavit nos in æternam suam gloriam in Christo Jesu &c.* De altero S. Paulus ad Tit. 3. *Benignitas, & humanitas apparuit Salvatoris nostri DEI - - ut justificati gratiâ ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.* De tertio David Psal. 79. *Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, & super filium hominis, quem confirmasti tibi, & non discedimus à te.* Primum medium est: commune omnibus hominibus, quia est effectus voluntatis generalis, quâ DEUS vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. 1. Timot. 2. & Christus ipse Matth. 20. dicit: *Multi sunt vocati, id est, omnes, secundum communem expositionem*

nem SS. Patrum, & Interpretum. Alterum medium non est commune omnibus hominibus; quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens, ait Psalmista Psal. 142. nec tamen est proprium solum Electorum, quia non omnes semel justificati, annumerabuntur salvandis; cum Apostolus ipse moneat justificatos 1. Cor. 9. *Nescitis, quod ii, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite, ut comprehendatis.* Tertium medium, si pro speciali dono perseverantiæ accipiatur, proprium est Electorum tantum, & proximum, ac certissimum medium ad finem ultimum in beatitudine assequendum, juxta illud Salvatoris, Matth. 10. & 24. *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*

Punctum III. *Quæ verò sunt media interna, partim à DEO, & partim ab homine dependentia?*

40 RESOL. Universim sunt duo: *Fides, & Opera*, de quibus illud Psal. 83. *Ascensiones in corde suo disposuit.* De fide constat ex Apost. Heb. 11. *Sinè fide impossibile est placere DEO; credere enim oportet accedentem ad DEUM, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* De operibus testatur S. Jacobus in sua Epist. cap. 2. *Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides salvare eum?*

Pun-

Punctum IV. *An ergò gratia vocationis in nobis sit medium salutis prorsus sterile, nullumque effectum, ad quem nos ipsi cooperemur, habeat?*

RESOL. I. Gratia vocationis nullatenus est medium in nobis sterile, dummodo non cadat in terram sterilem, vel supra petram, & arescat, non habens humorem; nam de se dicit Apostolus 1. Cor. 15. *Gratia DEI sum id, quod sum; & gratia ejus in me vacua non fuit.* Etenim ad gratiam vocationis revocantur omnia auxilia gratiæ, quibus homo interiùs excitatur ad fidem, & alia opera salutis, quibus pro sua libertate vel consentire potest, vel dissentiri; Unde nos idem Apostolus Ephes. 4. alloquitur his verbis: *Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis &c.* Et S. Petrus Ep. 2. cap. 1. *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis.* Ne scilicet nobis impropere possit illud Proverb. 1. *Quia vocavi, & renuistis &c. ego quoque in interitu vestro ridebo.*

RESOL. II. Hæc gratia vocationis, licet sit communis omnibus, non tamen æqualis, sed amplior, & efficacior in uno, quam in altero; quod discrimen denotat Apostolus, dum quosdam dicit *vocatos secundum propositum*, veluti ad Rom. 8. alios *non item*, ut observat Augustinus lib. 2. contra duas Epist. Pelag. cap. 9. ubi ait: *Non enim omnes*

vocati, secundum propositum sunt vocati; quoniam multi vocati, pauci electi: ipsi ergo secundum propositum vocati, qui electi ante constitutionem mundi.

- 43 RESOL. III. Est igitur gratia vocationis, quâ voluntas nostra à DEO præparatur ad fidem Divinitus revelatorum intellectui imperandam, & ad opera exercenda, quibus se ad justificationem disponat, & æternam vitam promereatur, ut aperte docet Trid. cit. Sess. 6. cap. 5.

Punctum V. Estne ergo dispositio quadam ex parte hominis necessaria ad gratiam justificationis adipiscendam, & qualis?

- 44 RESOL. I. Licet ad justificationem parvulorum nulla dispositio sit necessaria, quædam tamen necessaria est ad justificationem adultorum, siue fiat per Sacramentum, siue extra; est enim justificatio renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum, ait Trid. cit. Sess. cap. 7. quod cap. preced. probat ex illo Joël. 2. Convertimini ad me, & ego convertar ad vos; ubi clarè indicatur necessitas dispositionis præviæ.

- 45 RESOL. II. Ad gratiam justificationis prærequiritur fides, non illa chimærica hæreticorum, quâ quis certò credat sibi remissa esse peccata (quomodo enim credere poterit jam remissa, si per fidem primum sint remittenda?) sed historica, quâ ex im-

pe-

perio voluntatis assentitur omnibus à DEO
revelatis; *Corde enim creditur ad justitiam*, ait
Apostolus *ad Rom. 8.*

RESOL. III. Præter fidem etiam ad ju-46
stificationis gratiam prærequiruntur opera
quædam voluntatis, non quòd per illa ho-
mo ipsam justificationis gratiam propriè
promereatur; dicimur enim *justificati gra-
tis per gratiam ipsius*, *ad Rom. 3.* sed solum-
modo, ut homo, qui per propriam volun-
tatem à DEO suo fuit averſus, iterum per
propriam voluntatem ad ipsum revertatur.
Quòd enim necessaria sit spes, patet ex illo
*Matth. 9. Confide fili, remittuntur tibi peccata
tua.* Quòd timor, ex *Eccl. 1. Timor Domi-
ni expellit peccatum.* Quòd Pœnitentia de
peccatis, ex illo *Act. 2. Pœnitentiam agite, &
baptizetur unusquisque vestrum in Nomine JESU
Christi in remissionem peccatorum vestrorum, &
accipietis donum Spiritus Sancti.* Quòd propo-
situm servandi mandata, ex *Matth. ult. Ba-
ptizantes eos in Nomine Patris &c. docentes eos
servare, quæcunque mandavi vobis.* Quòd de-
mum amor quidam initialis, seu voluntas
DEO serviendi, ex *1. Reg. 7. Preparate cor-
da vestra Domino, & servite ei soli.* Vide *Trid.
Sess. 6. cap. 6.*

Neque obstat, quòd Apostolus dicat ho-
minem justificari *per fidem*; quia ut habet
perpetuus Ecclesiæ sensus, hoc in eo sensu

intelligendum est, quia fides est humane salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis, sine qua impossibile est placere DEO, & ad filiorum ejus consortium pervenire, inquit Trident. cit. Sess. cap. 8.

Punctum VI. Quid ergo post adeptam justificationis gratiam est necessarium?

47 RESOL. I. Non est dubium, quin adhuc læpius ab homine justificato renovanda sit fides in DEUM Salvatorem nostrum; Justitia enim DEI in eo revelatur ex fide in fidem, sicut scriptum est: Justus autem ex fide vivit, inquit Apostolus Rom. 1. & sumpsit ex Habac. 2. repetens idem dictum ad Galat. 3. & ad Heb. cap. 10. Ad quod etiam faciunt Propositiones damnatæ, quas ad idem intentum adduxi in Trismegisto Dist. 1. Cap. 1. Punct. XII. ubi plura de hoc reperiri possunt. Sed nec sufficit sola renovatio fidei interioris, sed opus est eam etiam exterius verbô, vel factô profiteri, juxta illud Apostoli ad Roman. 10. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem Confessio fit ad salutem. De quo rursus latè in eod. Trismegisto Dist. 1. Cap. 2. per totum.

48 RESOL. II. Oportet etiam, ut justificatus se continuò exerceat in operibus virtutum, saltem per observationem mandatorum DEI, & Ecclesiæ. Ità Trident. cit. sess. 6. cap. 10. ità loquens: Sic ergo justificati, & amici DEI, & domestici facti, euntes de virtute

tute in virtutem, renovantur, ut Apostolus inquit, de die in diem; hoc est, mortificando membra carnis suæ, & exhibendo ea arma justitiæ in sanctificationem, per observationem mandatorum DEI, & Ecclesiæ. Et ratio est; quia secundum legem præsentem gloria cœlestis aliter non datur justis adultis, quam ut corona, & merces bonorum operum in gratia factorum, ut præter alia indicat illud Apostoli 2. Tim. 4. In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi in illa die justus Judex, & illud Eccli 18. Ne verearis usque ad mortem justificari, quoniam merces DEI manet in æternum. Ergo deficientibus bonis operibus, nullus pertingit ad bravium gloriæ.

Punctum VII. *An etiam homo justus indigeat gratiâ ad observationem mandatorum, & an illam semper præstò habeat?*

RESOL. I. Etiam homo justus indiget⁴⁹ actuali gratia, non tantum ad observationem mandatorum supernaturalis, sed etiam naturalis ordinis, universim, & per longum tempus continuandam. Patet ex Concil. Arausic. II. can. 10. ita decernente: *Adjutorium DEI etiam renatis, ac sanctis semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perdurare.* Ratio verò est, quia considerata imbecillitate naturæ nostræ, & multitudine ac varietate tenta-

tionum, moraliter impossibile videtur, voluntatem semper manere in bono constantem, nisi altiori gratiæ subsidio in eo confirmetur.

50 RESOL. II. Homini justo, saltē dum urget præceptum, semper adest gratia vel proximè, vel remotè sufficiens ad observationem mandatorum. Ità expressè Tridentinum cit. sess. 6. cap. 11. dicens: *Nemo temeraria illa, & à Patribus sub anathemate prohibita voce uti (debet) DEI præcepta homini justificato ad observandum esse impossibilia.* Et Innocentius X. damnans illam primam propositionem Jansenii: *Aliqua DEI præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus, secundum præsentem, quas habent, vires, sunt impossibilia; deest quoque illis gratia, quā possibilia fiant.* Paret; nam & mandata ejus gravia non sunt. 1. Joan. 5. & qui sunt justī, Christum diligunt; qui autem diligunt, sermones ejus servant, ut ipse testatur Joan. 14. Unde & DEUS suā gratiā semel justificados non deserit, nisi ab eis prius deferatur, ut ait Trident. ibid. ex Augustino lib. de nat. & grat. cap. 26.

Punctum VIII. Sed quare dictum fuit: *gratia vel proximè, vel remotè sufficiens?*

51 RESOL. I. Ideo, quia non cuilibet, etiam justo, semper adest gratia proximè, & per se sufficiens ad vincendas tentationes, & mandata DEI observanda, ut perspi-

spicue docet S. August. lib. 2. de peccat. merit. c. 19. ibi: *Intelligamus, si possumus, Dominum DEUM bonum ideo etiam sanctis suis alicujus operis justis aliquando non tribuere vel certam scientiam, vel victricem delectationem, ut cognoscant, non à se ipsis, sed ab illo sibi esse lucem, quâ illuminentur tenebræ eorum, & suavitatem, quâ det fructum suum terra eorum.* Et ideo Scriptura, Patres, & Concilia tanto fervore nobis commendant necessitatem sanctæ orationis, ut sciamus, petendum nobis esse, & pulsandum ad januam summi Regis pro ulterioribus gratiis, quibus legem DEI custodiamus, & peccata contra ipsam evitemus, obtinendis. Iple Christus Matth. 26. id docuit suos Discipulos, etsi pro tunc justos, dum dixit: *Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem.* De quo plura dixi in Trismeg. Contin. Dist. 1. cap. 1. punct. 8. Interim

RESOL. II. Adest tamen justis semper, dum urget præceptum, gratia sufficiens ad impetrandum ulterius auxilium, cum quo proximè possint & tentationes vincere, & legem implere; Nam, ut cum Augustino loquitur Tridentinum cit. sess. 6. cap. 11. *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat, ut possis.* Itaque, cum fortis urget tentatio, imitandum nobis est exemplum

Salomonis Sap. 8. dicentis: ut sciui, quoniam
alter non possem esse continens, nisi DEUS det -
adh Dominum, & deprecatus sum illum.

Punctum IX. An præter hæc justis sit quid
necessarium ad ultimam sui Finis ultimi conse-
quutionem?

53 RESOL. Est enimverò necessarium eis
speciale perseverantiæ auxilium, ex defini-
tione Tridentini sæpe cit. sess. 6. can. 22. Si
quis dixerit, justificatum vel sine speciali auxilio
DEI, in accepta iustitia perseverare posse, vel
cum eo non posse, anathema sit. Illud enim,
quod dicitur Matth. 10. & 24. Qui persevera-
verit usque in finem, hic salvus erit, teste eod.
Trident. ead. sess. cap. 13. aliunde haberi non
potest, nisi ab eo, qui potens est eum, qui stat,
statuere, ut perseveranter stet, & eum, qui cadit,
restituere, nempe à DEO, ut dicitur ad Rom.
14. Unde de futura usque in finem perse-
verantia in statu gratiæ nemo sibi certi aliquid
absoluta certitudine polliceatur, subdit paulò
infra S. Synodus cit. sicut enim sinè speciali
revelatione scire nullus potest, se esse de
numero prædestinatorum, velut idem Con-
cil. d. sess. cap. 12. & can. 15. definivit; ita
nec citra specialem revelationem scire po-
test, se in statu gratiæ permansurum, vel
magnum illud usque in finem perseverantiæ donum
se certò habiturum, uti sub iterata anathema-
tis pœna dici prohibet S. Synodus citata,
can. 16. Pun-

Punctum X. *An ergò non omnes iusti habeant auxilium sufficiens, ut in accepta iustitia perseverare possint, ad finem usque?*

RESOL. I. Habent omnes auxilium sufficiens, vel proximè, vel remotè, ut perseverare possint, si velint. Christus Dominus enim sub pœna æternæ damnationis præcipit omnibus iustis in persona Apostolorum perseverantiam in iustitia & charitate Jo. 15. dicens: *Manete in me, & ego in vobis; sicut palmes non potest ferre fructum, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis - - si quis in me non manserit, mittatur foras, sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.* Frustra autem præciperet, nisi possibilitatem perseverandi haberent; quia ad impossibile nulla obligatio.

RESOL. II. Nihilominus consideratis omnibus præsentis vitæ circumstantiis, necessarium est etiam speciale auxilium, quod DEUS non tantum det, ut perseverare possimus, si velimus, sed etiam, ut velimus, & actu perseveremus, impertiatur. Necessitatem specialis auxilii jam ex Tridentino *Punct. præced.* ostendimus; radicem vero necessitatis hujus, & simul qualitatem ejus auxilii pulchrè depingit D. August. lib. de corr. & grat. cap. 12. inquit: *Quòd si in tanta infirmitate vitæ hujus, in qua tamen infirmi-*

D 5 mi-

mitate propter elationem reprimendam perfici virtutem oporteret, hominibus relinqueretur voluntas sua, ut in adiutorio DEI, sine quo perseverare non possent, manerent, si vellent; nec DEUS in eis operaretur, ut vellent: inter tot & tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet; & ideo perseverare non possent, quia deficiente infirmitate sua nec vellent, aut non ita vellent infirmitate voluntatis, ut possent.

Punctum XI. Quid igitur homini in tanta incertitudine suae finalis perseverantiae faciendum?

56 RESOL. Duo nobis inculcant Sacrae Litterae, & Concilium Tridentinum, scilicet Sperare, & Timere. Nam ecce oculi Domini super metuentes eum; & in eis, qui sperant super misericordia ejus. Psal. 32. Et Concilium cit. sess. 6. cap. 13. docet, quod in DEI auxilio firmissimam spem collocare omnes debent; DEUS enim, nisi ipsi illius gratiae defuerint, sicut coepit opus bonum, ita perficiet, operans velle, & perficere, juxta Apostolum ad Philipp. 1. & 2. Veruntamen, subdit, qui se existimant stare, videant ne cadant, & cum timore ac tremore salutem suam operentur (secundum monitum D. Pauli cit. cap. 2. ad Philipp.) in laboribus, in vigiliis, in eleemosynis, in orationibus, & oblationibus, in jejuniis, & castitate; formidare enim debent, scientes, quod in spem gloriae (1. Pet. 1.) & nondum in gloriam renati sunt &c. Obtemperandum igitur Apostolo ad Rom. 8. dicenti;

ti: Debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus; si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.

Punctum XII. Quid verò, appropinquante mortis hora, homini agendum? Vel quomodo tunc ad Finem ultimum tendendum?

RESOL. Tres sunt potissimum obliga-⁵⁷ tiones Hominis Christiani morientis (ait noster eruditissimus P. Petrus Marchant, tom. 3. Tribun. Sacr. Tract. ult. tit. 1. q. 2.) nimirum Ponderatio præsentis vitæ; Purgatio accusantis conscientie; & Dispositio imminentis viæ. Ponderatio præsentis vitæ, ut attendat homo, qualiter vixerit, vivat, & in reliquo victurus sit: Purgatio accusantis conscientie, ut à peccatis, & à debito pro eis satisfaciendi, vel satisfatiendi liberetur; Dispositio imminentis viæ, ut de viatico, & salvo conductu sibi provideat. De his omnibus Scriptura: De primo Isa. 38. *Reco- gitabo tibi omnes annos meos, in amaritudine animæ meæ.* De secundo Job. 10. *Nunquid non paucitas dierum meorum finietur brevi? Dimitte me ergo, ut plangam paululum dolorem meum &c.* De tertio Amos 4. *Præparare in occursum DEI tui Israël.*

Punctum XIII. In quo ergo consistat Ponderatio præsentis vitæ?

RE-

58 RESOL. Consistit in diligenti, & moraliter possibili examine Conscientiæ super vita antea acta, & præsentē statu suo, ut, nimirum homo quisque diligentius se excutiat, & conscientiæ suæ sinus omnes, & latebras exploret, prout exigit Tridentinum sess. 14. cap. 5. ad agendam dignam de peccatis suis pœnitentiam. Quod tamen, de peccatis necdum confessis, vel non cum debito dolore, aut proposito, confessis intelligendum; nam de reliquis, etsi nullus absque revelatione Divina omnimodam certitudinem habere possit, quod sibi remissa jam sint (cùm possibile sit occultum quendam defectum vel ex parte Confessarii absolventis, vel ex parte pœnitentis Confessi latuisse) poterit in Domino confidere, quod jam fuerint deleta, & remissa.

Punctum XIV. *Qualiter fieri debeat hæc finalis Purgatio Conscientiæ?*

59 RESOL. I. Finalis Purgatio Conscientiæ tria desiderat juxta Authorem cit. nempe ut homo se perfectè componat cum DEO, cum proximo, & secum ipso. Cum DEO quidem per obtentionem remissionis suorum peccatorum quoad reatum culpæ, & pœnarum: cum proximo per depositionem omnis inimicitiae, satisfactionem pro injuriis, & restitutionem pro damnis: secum ipso per
ex-

exclusionem omnis malæ voluntatis, & propinquæ occasionis peccandi.

RESOL. II. Ad obtinendam remissionem peccatorum necessaria est Pœnitentia; quæ quidem respectu Christiani hominis post lapsum continet non modò cessationem à peccatis, & eorum detestationem, aut cor contritum, & humiliatum, verùm etiam eorundem Sacramentalem Confessionem, saltem in voto, & suo tempore faciendam, & Sacerdotalem absolutionem; itémque satisfactionem per jejunia, eleemosynas, orationes, & alia pia spiritualis vitæ exercitia; non quidem pro pœna aeterna, quæ vel Sacramento, vel Sacramenti votò unà cum culpa remittitur, sed pro pœna temporali, quæ, ut sacræ litteræ docent, non tota semper, ut in baptismo fit, dimittitur illis, qui gratiæ DEI, quam acceperunt, ingrati Spiritum Sanctum contristaverunt, & templum DEI violare non sunt veriti. Ità Tridentinum cit. Sess. 6. cap. 14. De Confessione pro Articulo mortis dicemus cap. seq. De Contritione autem

RESOL. III. Certum est, quòd ubi possibilibitas Confessionis Sacramentalis deest, ad remissionem mortalium necessaria sit contritio perfecta, cùm imperfecta sinè Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, ut expressè Tridentinum Sess. 14. cap. 4. & S. Joannes Ep. 1. c. 3. Qui non diligit, manet in morte. Imò nec ipsa per-

perfecta contritio vim reconciliationis cum DEO in moderna lege habet, nisi quatenus votum ipsius Sacramenti in se includit eodem Concilio ibi attestante, & quatenus cum proposito non peccandi de cætero, quod etiam contritioni imperfectæ inesse debet, est conjuncta. Sed supposita etiam possibilitate confitendi, adhuc moribundus ad perfectam Contritionem conniti debet, saltem si durante eo statu, præcepto Dilectionis DEI super omnia, quod tunc urgere, in *Trismeg. Dist. 3. cap. 1. n. 249.* resolvi, nondum satisfecerit: tum quia gravissimi Doctores, quos in *Part. 3. Theol. Sacram. cap. 2. num. 175.* citat P. Sporer, attritionem etiam cum Sacramento pro tunc judicant insufficientem, adeoque lex charitatis propriæ exigere videtur, ut in tali articulo viam moribundus incedat tutiorem. Tum quia etiam præceptum Charitatis DEI hoc videtur requirere, ut se certiores de reconciliatione cum DEO reddat: tum quia aliàs maximum foret periculum, ne dolor talis moribundi, nolentis se per actum charitatis ad DEUM convertere, merè foret naturalis, sicque per se ineptus ad dispositionem Sacramentalem.

62 RESOL. IV. Quòd & reliqua, quæ compositionem cum proximo, & secum ipso concernunt, sint necessaria, inde claret;

ret; quia sine eis verus supernaturalis dolor, & consequenter remissio peccatorum subsistere non potest. Unde Luc. 6. dicit Christus: *Dimittite, & dimittimini* - eadem quippe mensurâ, quâ mensi fueritis, remittetur vobis. Item: *Diligite inimicos vestros* - & eritis filii Altissimi. Et DEUS apud Ezechiel. c. 33. Si autem dixero impio: morte morieris; & egerit poenitentiam à peccato suo, feceritque iudicium & iustitiam, & pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vitæ ambulaverit, nec fecerit quidquam iniustum, vitâ vivet, & non morietur. Et Joan. 5. Ecce sanus factus es: jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

Punctum XV. Quomodo fieri debeat dispositio imminentis viæ?

RESOL. I. Hæc per Authorem cit. tria⁶³ exigat, scilicet I. Dispositionem familiæ suæ, & domûs, quam relinquit. II. Provisionem necessariorum ad viam, quam assumit. III. Salvum conductum contra prædones, quibus occurrit. Potest probari ex Scriptura; nam ad primum facit illud Isaïæ ad Regem Ezechiam ægrotantem: *Dispone domui tuæ; quia morieris tu, & non vives.* Isa. 38. Ad secundum facit illud Apostoli 1. Cor. 1. *In omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia* - ita ut nihil vobis desit in ulla gratia, expectantibus revelationem Domini nostri JESU Christi.

Christi. Ad tertium illud Psalmistæ Psal. 90. Quoniam Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis - - super aspidem, & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.

64 RESOL. II. Dispositio familiæ & domûs potissimum consistit in duobus, scilicet in legitima ordinatione Testamenti, de quo in seq. Dist. & in religiosa valedictione ab hoc sæculo; ad quam plurimum conferre potest, si discordias, forsan in familia enatas sedaverit, eandem ad pacem cum DEO & inter se habendam excitaverit, piæ ac generosæ mortis exemplum ei reliquerit; ac tandem oculos ad cœlestem Patrem erigens, exemplô Christi in hunc vel similem modum eandem commendaverit: *Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi. Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt; & mea omnia tua sunt.* Joan. 17.

65 RESOL. III. Provisio necessariorum ad viam æternitatis consistit in his tribus: I. In asssecuratione & confortatione animæ per Sacramenta Poenitentiae, Evcharistiæ, & Extremæ Unctionis; de quibus in cap. seq. II. In Baculo fiduciæ erga DEUM, & Christum Redemptorem. III. In viatico bonorum operum. Primi figuram nobis dedit Elias, qui pane subcinericio (per quem

Ev-

Evcharistia significatur) & aqua (per quam Poenitentia, & lacrymae doloris figurantur) refectus, in eorum fortitudine ambulavit usque ad montem DEI, ut narratur 3. Reg. 19. In secundo exultavit Vates Regius Psal. 22. *Etsi ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es: Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.* Ad tertium nos exstimulat Christus ipsemet Luc. 12. *Vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam: facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cælis - - ubi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.*

RESOL. IV. Salvus conductus in hac via ad patriam consistit in cœlesti Comitatu Beatissimæ Virginis, Angeli Custodis, & SS. Patronorum ad hoc electorum, utri & in armatura Fidei, Spei, Charitatis, Justitiæ, & aliarum Virtutum, quarum actus, & affectus in eo articulo specialiter sunt eliciendi; nec non in gladio orationis tum propriæ, tum aliorum pro se. Ejusmodi comitatum filio suo itineranti in Rages precabatur Tobias Tob. 5. dicens: *Bene ambuletis, & sit DEUS in itinere vestro, & Angelus ejus comitetur vobiscum; & quàm multum ei profuit unius Angeli societas! quantò magis in itinere ad æternitatem, ubi dæmones cunctas vias obsident ad capiendam præ-*

E
dam?

dam? Porro spiritualement armaturam illam
 verbis patheticis recomēdat Apostolus ad
Ephes. 6. dicens: *Induite vos armaturam DEI,*
ut possitis stare adversus insidias diaboli; quoniam
non est nobis colluctatio adversus carnem & sangui-
nem, sed adversus Principes & Potestates, adver-
sus mundi rectores tenebrarum harum. Et post
 pauca: *State ergo succincti lumbos vestros in ve-*
ritate, & induti lorica iustitiæ, & calceati pe-
des in præparatione Evangelii pacis, in omnibus su-
mentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela ne-
quissimi ignea extinguere; & galeam salutis assu-
mite, & gladium spiritûs - - per omnem oratio-
nem & obsecrationem orantes in omni instantia,
& obsecratione pro omnibus Sanctis, & pro me &c.

§. II.

Praxis Confessariorum circa exposi-
tam Doctrinam.

CASUS I.

Cethura periculosè decumbens refert Confessario
 anxietatem suam, quam habet de futuro vitæ
 suæ fine. Causam hanc reddit, quòd quidem re-
 flectere se non possit, aliquando omisissè gravius
 quoddam peccatum in Confessione, sciat tamen do-
 lorem suum aliquando fuisse satis tepidum & re-
 missum; & alias DEO suo valdè segniter serviissè,
 negligendo multa bona, quæ facere potuisset. Et
 ideo

ideo se dubitare, utrū DEUS, illo non obstante, sit sibi propitius futurus in secuturo fine, & cum gratia sua adstiturus. Quid illi Confessarius?

RESOLUTIO.

CONFESSARIUS ei dicet hanc curam esse su- 67
perfluam; non enim homini curandum est, quid DEUS de eo sit factururus, sed an ipse præstiterit, vel præstare paratus sit omne id, quod faciendum DEUS ab ipso exposcit. Hoc pro certo habendum, quod DEUS velit omnes salvos fieri, & nullum deserat, nisi prius ab eo deseratur. Hinc si Cethura conscientiam suam nullo peccato mortali gravatam, post diligens examen senserit, signum est, beato fine perfuncturam, si tamen fiduciam suam in DEO reposerit, & de præhabita diffidentia poenitentiam egerit. Nam quod dolor aliquando fuerit tepidus & remissus, sufficientiam ejus non tollit, cum nullibi requiratur certa intensio doloris, sed sola substantia, quæ etiam in minimo gradu reperitur, uti habet comunissima Theologorum cum P. Sporer p. 3. Theol. Sacram. cap. 2. num. 109. Minus requiritur dolor sensibilis, ex cujus forte defectu orta est illa habiti doloris insufficientis suspicio. Quod porro concernit neglectum bonorum, videndum, an fuerint

opera præcepti, vel tantum consilii; si præcepti, utique agenda de eo poenitentia: si verò tantum consilii, id necessarium non est. Quia tamen in multis offendimus omnes. Jac. 3. quæ sæpe nos latent; ideo suggerendum ei, ut corde contrito, & humiliato dicat cum Psalte regio: *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.* Psal. 24.

CASUS II.

Demetrius studiosus confitetur, se nuper solum, cum Sacerdos tam citò haberi non posset, adstitisse suo socio, lethaliter vulnerato, & jam animam agenti; cumque in similibus nullam haberet praxin, nihil nisi invocationem Sanctissimorum Nominum JESU, & MARIAE, ei acclamasse; dubitare proin, an charitati fraternæ, suoque officio, quod gerit ut homo Christianus, satisfecerit?

RESOLUTIO.

Demetrius, per se loquendo, non satisfecit; vera enim ad mortem præparatio non in nuda invocatione horum Sanctissimorum Nominum, sed potius in fide viva, spe firma, charitate ardenti, & contritione perfecta consistit; qui quidem actus homini necdum justificato sunt necessari

ne-

necessitate medii ad salutem; justificato au-
 tem, excepta contritione perfecta, saltē
 necessarii necessitate præcepti, prout in
 meo Trismegisto latius exposui. Præser-
 tim etiam seria condonatio gravissimæ in-
 juriae ab inimico acceptæ, intimanda fuis-
 set, utpote quæ sæpius deest in istis circum-
 stantiis, cum tamen ad salutem sit neces-
 saria, juxta illud: *Dimittite, & dimittemini.*
 Luc. 6. vide dicta num. 62. Dixi: non in-
 nuda invocatione &c.; si enim invocatio San-
 ctissimi Nominis JESU fiat cum ardenti af-
 fectu in Christum Dominum, sanè omnes
 supradicti actus ad eam concurrunt; actus
 fidei, quò in JESUM Christum, DEUM &
 hominem, imò in totam Sanctissimam Tri-
 nitatem creditur: nam ut Theophilactus
 loquitur in cap. ult. Lucæ, *Christi nomen in se-
 continet & Patrem inungentem, & unctionem Spi-
 ritum, & unctum Filium.* Actus spei, quò
 speratur venia peccatorum ex vi & effica-
 cia meritorum, & Redemptionis Christi
 Domini; cui actui præsupponitur fides in
 DEUM bonorum remuneratorem, & malo-
 rum vindicem. Actus charitatis, ex cujus
 imperio illa invocatio procedit. Et actus
 contritionis, qui in homine peccatorum,
 suorum memore cum actu charitatis mora-
 liter necessario connectitur, uti & remissio
 injuriarum proximi. Et de tali invocatio-
 ne

ne intelligendum illud Rom. 10. Omnis, qui-
cunque invocaverit Nomen Domini, salvus erit.
Et Act. 4. Nec enim aliud nomen est sub cœlo da-
tum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.
Hoc saltem piè confidere & sentire possu-
mus de Domino in bonitate, quòd interna
inpiratione sua defectum suggestoris ex-
terni jam suppleverit.

C A S U S III.

E Berhardus Lutheranus, opificii causâ in urbe
Catholica commoratus, ibidem lethali morbo
opprimitur, adeò ut Medicus de ejus reconvalescen-
tia desperârit. Igitur R. D. loci Parochus, & Pa-
terfamilias, de æterna ipsius salute, ut par erat, so-
liciti, accersunt duos PP. Franciscanos, qui egrum
ad veram fidem, & beatam mortem disponderent.
Accurrunt illi, & cum eundem penitus renitentem
cernerent, utpote qui identidem illud Apostoli: Bo-
num certamen certavi, cursum consummavi,
fidem servavi; in reliquo reposita est mihi
corona justitiæ &c. reponebat; ambo in id in-
cumbunt, an saltem mori velit in fide, quæ unice est
salvifica, ita, ut si sciret, vel agnosceret, eam esse
Catholicam, vellet in ista mori? Ità, reposuit egro-
tus. Tunc unus ei suggestit actum fidei; eodem
modo de spe, & charitate; similiter de contritio-
ne perfecta: post quam interrogavit, an etiam vel-
let accipere absolutionem à tali Ministro, qui ha-
beat

beat absolvendi à peccatis ipsius potestatem? Et quia etiam hic affirmandò respondit, dedit eam ex communi amborum consilio sub conditione, si sis dispositus. Et ecce! quæ virtus istorum actuum! Eberhardus altera die eosdem Patres sua sponte ad se revocavit, Professionem fidei Catholicæ, & dolorosam confessionem deposuit, & sacrò Viaticò refectus, sanctoque oleo inunctus fuit; post quæ præter spem omnium de die in diem meliùs se habuit etiam quoad salutem corporalem, integræque sanitati restitutus, etiam publicè fidem Catholicam confessus fuit; in qua, ut spero, adhuc hodie optimè consolatus vivit. De rei totius serie testis sum vic non per omnia oculatus. Solùm hic queritur, an dicti Patres bene processerint?

RESOLUTIO.

ADhuc judico, quòd bene, DEO ipso per tam mirificos effectus factum ipsorum approbante. De actibus Virtutum Theologicarum, quòd sic instructi, fuerint sufficientes, non est dubium: absolutionem, verò quod concernit, eam rectè fuisse, & quidem sub conditione impertitam, ex simili casu videri potest apud Caramuelem, in Theol. fundam. fundament. 46. à num. 2040. ex quo descripsit, suumque assensum addidit P. Gobat Theol. experim. tr. 7. cas. 19. num. 622. & seq. Ratio est; quia in actu contritionis,

nis, præsertim ubi explicitè adjecta fuit voluntas servandi omnia mandata DEI, jam inclusa fuit confessio virtualis: imò confessio etiam formalis aderat, licèt non materialiter integra, & specifica, cujus necessitatem homini, in principiis Lutheranis enutrito, tam citò persuadere, fuit moraliter impossibile: consequenter habebantur saltem essentialia Sacramenti.

§. III.

**Armatura Fortium,
Seu Actus Virtutum vel necessarij,
vel utiles pro agone ultimo.**

SCUTUM FIDEI.

HUjus affectûs formam prolixiorẽ dedimus in Trismegisto *Dist. 1. cap. 1. num. 38.* Quòd si tempus non permittat, hunc substitue:

70 *O mi DEUS, credo te esse, qui es, unus, verus, in Personis trinus, summè justus, & misericors DEUS, Prima, & infallibilis Veritas; propter quod credo etiam omnia, & singula, quæ per Ecclesiam credenda proponis.*

GALEA SPEI.

HUjus quoque actûs longior formula extat in eod. Trismeg. *dist. 2. cap. 3. n. 216.* Brevior potest esse hæc.

O DEUS meus, spero in tuam infinitam boni-71
tatem, & misericordiam, ab ea me consecuturum
gratiam in presenti, & gloriam in futuro, per me-
rita & Passionem D.N. J.C. quia verbum tuum pe-
ribit nunquam.

PHARETRA CHARITATIS.

Formulam istius etiam exhibui in citat.
Trismegisto dist. 3. cap. 1. num. 261, cui, si
prolixa nimis, poterit hæc substitui.

Amo te, O DEUS, quia infinitè amabilis, & 72
Summum Bonum es, paratus pro tuo amore dare
vitam & sanguinem. Amo etiam omnem proxi-
mum meum propter te, sive amicus sit, sive inimi-
cus, & ex tui amore cordetenùs remitto omnem
injuriam, & offensam, si qua mihi à quocunque
demum illata sit.

LORICA JUSTITIÆ, SEU CONTRITIONIS.

O Quantum tibi debeo, benignissime DEUS, qui 73
me ex nihilo in imaginem & similitudinem
tuam creāsti, tuo proprio sanguine redemisti, & tuā
gratiā non semel, sed toties sanctificāsti, ac omni
momento tuis gratiis cumulāsti. Sed quid ego red-
didi pro his omnibus? Ab miserum me! nil nisi quo-
tidianas offensiones. Quocirca pœnitet me ex to-
to corde propter te, summum & infinitum Bonum
à me offensum. O Domine miserere mei, & re-
suscita me. Jam nolo ampliùs peccare. Interim
ego in satisfactionem meorum delictorum offero ti-
bi amarissimam Passionem, omnesque satisfactiones

Christi, Filii tui amantissimi, uti & Beatissimæ Virginis, & omnium Sanctorum.

**SUCCINCTIO LUMBORUM PER DESIDERIUM
VIDENDI IDEUM, ET CALCEATIO PEDUM PER
CONTEMPTUM MUNDI.**

74 **O** Domine, quid à te volui super terram? Tu ultimus finis meus; alia omnia, quæ super terram sunt, nil nisi media, quibus bene & malè uti possumus; & utinam nunquam usus fuissèm malè! Igitur quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te DEUS. Veni o unicum vitæ meæ desiderium! in Te uno satiabor, cùm apparuerit gloria tua. Heu me! quàm sordet mihi terra, dum cælum aspicio!

GLADIUS SPIRITUS IN ORATIONE.

75 **D**omine, ad te levavi oculos meos, qui habitas in cælis. Intret in conspectu tuo oratio mea; inclina aurem tuam ad precem meam. Quia repleta est malis anima mea, & vita mea inferno appropinquavit. Erue à framea DEUS animam meam, & de manu canis unicam meam. Salvum fac servum tuum, DEUS meus sperantem in te. Confundantur, & revereantur, qui quærent animam meam. Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in DEO JESU meo.

Hæc est armatura, quam insinuat Div. Apostolus in verbis ad finem primi §. allegatis, quæ utique plurium adhuc virtutum
acti-

actibus, uti Humilitatis, Patientiæ, resignationis in Divinam voluntatem &c. augmentari potest; sed quia hæ pagellæ non omnes admittunt, eos relinquo spiritui zelosorum assistentium.

CAPUT III.

De mediis externis perveniendi ad eundem Finem ultimum.

§. I.

Expositio Doctrinæ Christianæ.

Punctum I. *Quæ, & quot sunt media externa propinquiora, per quæ ad ultimum finem pervenitur?*

RESOL. Sunt tria moribundorum Sacramenta, scilicet Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis, talem inter se ordinem habentia, ut primum spectet ad *viam purgativam*, utpote per se institutum ad purgandam animam à maculis peccatorum mortalium. Alterum ad *viam illuminativam*, quia institutum ad nutrimentum animarum, consistens in gratia ad virtutes provocativa. Tertium, præsup-

suppositô secundô , *ad viam unitivam* , quia hominem, cum Christo per SS. Evcharistiam jam unitum, emundatione à reliquiis peccatorum, proximè expeditum reddit ad accipiendam unionem cum DEO, Fine suo ultimo. De his, quantum ad præsens pertinet, breviter.

Punctum II. *An, quis, & quo jure teneatur, appropinquante vitæ termino, uti Sacramentô Pœnitentiæ?*

- 77 RESOL. I. Quilibet homo baptizatus, qui post acceptam regenerationis gratiam DEUM novo peccato mortali offendisse se meminit, appropinquante vitæ termino, vel animadverso probabili mortis periculo, tenetur ipso Jure Divino ad impetrandam cum DEO reconciliationem uti Sacramentô Pœnitentiæ, per dolorosam illius Confessionem, si non antea confessus fuerit. Ratio est patula ex Concilio Tridentino; Licet enim *Pœnitentia*, ut ait sess. 14. cap. 1. fuerit *universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam, & justitiam assequendam necessaria*; postquam tamen Dominus à mortuis excitatus, insufflandô in discipulos suos, per illa verba, *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata &c.* Joan. 20. instituit Sacramentum Pœnitentiæ, *universa Ecclesia semper intellexit (itâ pergit cap. 5.) institutam etiam esse à Domino*

mino integram peccatorum Confessionem, & omnibus post baptismum lapsis Jure Divino necessariam existere. Atqui hujus Juris & necessitatis tempus neque congruentius, neque urgentius assignari potest, ex communi Theologorum calculo, ipsiusque rationis dictamine, quàm articulus, vel probabile periculum mortis: Ergò. Nempè, ut monet Ecclesiasticus cap. 14. *Ante obitum tuum operare justitiam; quoniam non est apud inferos invenire cibum.*

RESOL. II. Eis, qui post acceptam re-78 generationis gratiam in mortale lapsi sunt, & usque huc nondum erecti, etiam necessitate mediæ ad salutem necessarium est, & sufficit, Sacramentum Pœnitentiæ, aut ejus votum. Ita rursus Tridentinum, cujus verba cit. Sess. 14. cap. 2. sunt hæc: *Est autem hoc Sacramentum Pœnitentiæ lapsis post baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse baptismus; sed nondum regeneratis necessarius necessitate mediæ ad salutem & sufficiens est aut ipse baptismus, aut ejus votum, per verba ejusdem in sess. 6. cap. 4. scilicet: quæ quidem translatio (intellige, in statum gratiæ, & adoptionis filiorum DEI) post Evangelium promulgatum, sinè lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non potest.* Ergò etiam lapsis post baptismum eodem modo

ne-

necessarium est, & sufficiens Sacramentum Poenitentiae.

Hoc solum pro instruendis simplicibus advertendum, quod per *votum Sacramenti* non intelligatur simplex propositum, vel desiderium suscipiendi Sacramentum; nulli enim huic invenitur à DEO promissa remissio peccatorum, nisi inclusum sit in actu contritionis perfectæ, ubi homo memor est suorum peccatorum; vel saltem in actu dilectionis DEI formalis, quæ comprehendit voluntatem observandi omnia DEI mandata, consequenter etiam hoc propositum; & ideo sufficit saltem in homine, actu immemore suorum peccatorum.

- 79 RESOL. III. Etiam si quis per Sacramentum in voto justificationem jam fuerit consecutus, adhuc ex Divino præcepto tenetur Sacramentum Poenitentiae, si possit, re ipsa suscipere. Ratio; Quia Concilium, ubi cap. 5. suprà ait *institutam esse à Domino integram peccatorum Confessionem*, & omnibus post baptismum lapsis jure Divino necessariam; subdit rationem: *Quia Dominus noster Iesus Christus è terris ascensurus ad cælos, Sacerdotes sui ipsius Vicarios reliquit, tanquam Præsides & Judices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christi fideles ceciderint, quo pro potestate Clavium remissionis, & retentionis peccatorum sententiam pronuntient.* Ex quo inferitur, quod

quòd licet DEUS homini peccatori perfectè ad ipsum converso in suo foro condonet peccata, dicendo: *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum*, Luc. 7. præter hoc tamen voluerit eadem peccata ad Sacerdotes suū Vicarios tanquam Judices deferri, ut pro potestate Clavium, quam commisit suæ Ecclesiæ *Matth. 16.* etiam in foro ipsius sententia de ipsis pronuntietur. Imò ex hoc ipso, quòd DEUS peccata remittat intuitu voti suscipiendi Sacramentum, censetur ea remittere non omninò absolutè, sed *sub modo*, id est, onere, obligatione, & quasi tacitò pactò illud suscipiendi, quò tamen justificatio ipsa nullatenus suspendatur. Vide Laymannum *Theol. Mor. lib. 5. tract. 5. cap. 3. n. 4.* & citatos apud ipsum.

Punctum III. *An ergò Pueri, & adulti, solis venialibus obstricti sint exleges à Confessione Sacramentali, etiam in extremo conflictu peragenda?*

RESOL. I. Per se sunt exleges quantum ad istam obligationem, cum Jus Divinum, interpretante Sacra Synodo citatà, aperte sola peccata mortalia ad Tribunal Sacramentale vocet; Jus verò Ecclesiasticum nihil circa Confessionem in articulo mortis disposuerit, nisi de Medicis ad infirmum vocatis, ut ante omnia eum adducant ad Confessionem; alias arcendi ab ingressu

Ec-

Ecclesiæ usque ad congruæ satisfactionis tempus, *cap. cum infirmitas 13. de pœn. & remiss.* Insuper, ut desinant visitare infirmum, si post tres dies monitus de gravitate morbi, Sacramentalem Confessionem suorum peccatorum non fecerit; prout statuit S. Pius V. in *Constitut. super Gregem Domini*, de An. 1566. Quinimmò Ecclesia ipsa Legem suam de Confessione annua non nisi de peccatis mortalibus intelligit, ut habet. unanimis Theologorum consensus.

81 RESOL. II. Est tamen generalis usus, & pia universalis Ecclesiæ hodiernæ consuetudo, ut indiscriminim adulti omnes, etiam pueri doli capaces, ut plurimum ipsi petant, vel, dummodo rationis compotes habeantur, omni admoto lapide adducantur & disponantur ad Confessionem Sacramentalem ante obitum peragendam; nec aliàs refici soleant Sacro Viaticò: etiamsi certum sit, millenos esse, qui pro tunc nullum peccatum mortale habeant, fortè nec habuerint, perseveranter iusti. Huius verò consuetudinis rationabilitas emicat præsertim ex duobus. I. Quia revera nescit homo, utrum amore, an odio dignus sit. Eccl. 9. quàm facilè enim contingit, ut quis peccaverit etiam graviter per ignorantiam vincibilem, quod nunc non agnoscit? vel licèt peccaverit sciens, modò tamen non record-

detur? Unde si nunc de solis venialibus doleret, æstimans sufficere attritionem, deficiente auxilio Sacramenti periret: quòd si verò accedat Sacramentum, dummodo motivum doloris etiam ad mortalia se extenderit, indirectè etiam ab istis absolutus, salvatur. II. Quia etsi careat culpâ mortali, non tamen caret fructu Sacramenti; nam præter remissionem venialium, de quibus dolet, quoad culpam, accipit etiam gratiæ sanctificantis augmentum, jus ad gratias actuales, aliquam remissionem pœnæ temporalis pro illis debitæ, & hæc omnia ex opere operato; ac dein fructum suæ humiliationis, pœnitentiæ, ac devotionis ex opere operantis. Et hinc

RESOL. III. Nisi manifestè constet, ali 82
quem esse mentis impotem, & spiritualium doctrinarum penitus incapacem, aut ita refractarium, ut etiam Sacramenti hujus necessitatem & efficaciam pertinaciter abneget, hujus ultimi conflictus tempore, semper ad absolutionem saltem sub conditione recipiendam disponi debet; quia causa adest necessitatis & utilitatis maximæ, irreverentia Sacramenti verò per conditionem adjectam abstergitur. Non expectet Pastor, donec sollicitetur. Ipsemet ovem graviter infirmam etiam non rogatus visitet, & ad Confessionem deponendam.

F omni

omni possibili suadâ adhortetur. Esto, dicat Passevinus, non teneri Parochum sua sponte venire, nisi quando probabile est, si Sacramenta offerat, receptum iri; eò quia præceptum hoc obliget ad modum correctionis fraternæ, & (ut addit Gobat tract. 1. Theolog. Experim. num. 106.) nulla lex obliget ad actionem inutilem, cap. 2. dist. 4. Hæc te non moveant, bone Pastor; nam alia est regula correctionis communis inter fratrem & fratrem, alia correctionis specialis inter Patrem & filium, ovem & Pastorem. Audi, qualem huic præscribat S. Paulus 2. Tim. 4. *Prædica verbum*, inquit, *instâ opportunè, importunè; argue, obsecra, increpa, in omni patientia & doctrina; erit enim tempus, cùm sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus &c.* (ut sunt mundus, caro, dæmon, falsus amor suû &c.) *Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple.* Audistin? Etiam si æger obstinatus sanam doctrinam non sustinebit; etiam si à veritate auditum avertet; ad fabulas autem convertetur; **Tu nihilominus vigila, in omnibus labora, ministerium tuum imple.** Ne timeas, quòd actio tua sit futura inutilis; si enim te audièrit, *lucratus eris fratrem tuum.* Matth. 18. si verò te non audièrit, dic cum Jeremia cap. 51. *curavimus Babylonem, & non est*

est sanata, derelinquamus eam, - - quoniam pervenit usque ad cœlum iudicium ejus. Certi estote, quia labor vester non est inanis in Domino. 1. Cor. 15. sed merces vestra multa est in cœlis. Luc. 6.

Punctum IV. Cui è mundo discessurus debeat confiteri?

RESOL. I. Debet confiteri Sacerdoti, hic & nunc jurisdictionem fori Sacramentalis in ipsum habenti. Hæc est resolutio generalis, & de fide; nam quòd debeat esse Sacerdos, contra perversam Lutheri doctrinam definivit Sac. Tridentinum Concil. cit. Sess. 14. cap. 6. illis verbis: *Declarat sancta Synodus, falsas esse, & à veritate Evangelii penitus alienas doctrinas omnes, quæ ad alios quosvis homines, præter Episcopos & Sacerdotes, Clavium ministerium perniciosè extendunt.* Quòd autem jurisdictionem hujus Sacramentalis fori in eum, qui confitetur, habere debeat, patet ejusd. Sess. cap. 2. ubi S. Synodus unam ex præcipuis inter Baptismi & Pœnitentiæ Sacramenta differentiam declarat esse hanc, quòd Ministrum posterioris oporteat esse *judicem*, non verò Ministrum prioris: idem cap. 5. & cap. 6. docet, quòd absolutio Sacerdotis non sit solum nudum ministerium, sed *ad instar actûs judicialis*; Atqui in Judice ad exercendum actum judiciale exigitur jurisdictionis, uti lippis & tonsoribus notum est:

est: ergò. Et ideo ad eum finem, ut quis absolutionem suorum peccatorum obtineat, nunquam licitum fuit, nec licebit, confiteri Laico; & qui hoc scienter faceret, suspectus foret de hæresi Lutherana, sicut & Laicus Confessionem audiens, & pœnitentem absolvere præsumens. Licere tamen potest ad alium finem, nempe ad contritionem cordis magis excitandam, & ut ipsa humilitate, atque erubescentiâ Confessionis commoveatur, flectaturque magis DEI misericordia erga peccatorem, eoque certiùs criminum remissio, non per Laici aliquod ministerium, sed ab ipso DEO solo impetretur. Ità Navarrus in *Comment. ad cap. 1. de Pœnitent. dist. 6.* ubi explicat Augustinum dicentem: *Tanta vis Confessionis est, ut si deest Sacerdos, confiteatur proximo.* Unde si facta fuerit Laico talis Confessio, sive scienter, sive ex errore, etiam communi, cum absolutio ejus valida esse non potuerit, superveniente Sacerdote, Confessio apud eum est repetenda, & absolutio nova impetranda. Vide Clericatum de hoc themate more suo eruditissimè discurrentem in *Decis. de Sacram. Pœnit. decis. 18. per totam.* Jam ad rem propiùs.

84 RESOL. II. Constitutus in mortis articulo, vel evidenti aut probabili ejus periculo, potest confiteri, & Sacramentaliter ab-

absolvi à quolibet Sacerdote (saltèm in Communionem fidelium, & Ordine suo Sacerdotali tolerato) & ab omnibus peccatis ac censuris, jurisdictione illi ob præsentem necessitatem collata à pia Matre Ecclesia. Constat rursus ex Tridentino cit. Sess. 14. cap. 7. ubi inquit: *Veruntamen piè admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia DEI custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt.* Cùm igitur, ut ajunt Philosophi, cuilibet potentia activæ correspondeat sua potentia passiva, etiam quilibet pœnitentes ab omnibus Sacerdotibus in articulo mortis à quibusvis peccatis & censuris possunt absolvi, eoque ipso cuilibet ex eis confiteri; Præsertim cùm hæc latissima jurisdictionis extensio non ob favorem Sacerdotum absolventium, sed ob favorem pœnitentium absolvendorum facta sit, ne hac occasione aliquis pereat.

Dixi: *Saltèm in Communionem fidelium, & Ordine suo Sacerdotali tolerato;* quia ut refert Fagnanus in cap. *Non est vobis, de Sponsal.* Valentinus quidam Episcopus petiit à Sac. Congreg. Concilii Interpretum declarari, an præallegata verba, cùm sint generalia, ita generaliter sint intelligenda, ut pœnitentes in articulo mortis constitutos possit in casibus reserva-

tis absolvere quilibet Sacerdos, etiam excommuni-
 catus, & denuntiatus? Et Sac. Congregatio, cu-
 jus Secretarius per multos annos fuerat,
 idem Fagnanus, censuit non posse; quia commu-
 nis opinio videtur illa, quod tales excommunicati
 non possint, etiam in hoc casu necessitatis. Cum
 Fagnano sentiunt Panormitanus, Clerica-
 tus, Matthæucci, & plures alii, quorum ul-
 timus opinionem contrariam, supposita de-
 claratione illa, judicat nè quidem esse pro-
 babilem, quamvis sit cæterorum DD. fer-
 mē omnium. Hoc equidem non dico; sub-
 scribo tamen, sicuti etiam in tertia, & ulti-
 ma prælectione Tractatum de Sacramentis
 subscripsi exclusivæ Sacerdotum non tole-
 ratorum (per quos hic tam *Excommunicati*
vitandi, quàm *Degradati* intelligi debent.)
 non solum ob præmentionatam Declaratio-
 nem, quæ fors perfectè legalis nondum est;
 sed etiam, & præcipuè ob auctoritatem D.
 Augustini suprà, qui (ut refertur cap. 1. de
 pœnit. dist. 6.) loquens de mortis articulo ex-
 pressè subjicit: *Nemo dignè pœnitere potest,*
quem non sustineat unitas Ecclesiæ; ideoque non
petat Sacerdotes per aliquam culpam ab unitate
Ecclesiæ præcisos. & S. Innocentii in cap. *Aria-*
nos, 1. q. 1. dicentis: *Hereticis solum baptismum*
ratum esse permittimus, scilicet ob sumam ejus
 necessitatem. Quæ verba pensans D. Tho-
 mas 3. part. quest. 82. art. 7. ad 2. ait: *Ad se-*
cun-

eundem dicendum, quòd solus baptismus permittitur esse ratus Hæreticis & Schismaticis; quia possunt licitè baptizare in articulo necessitatis; in nullo autem casu licitè possunt Eucharistiam consecrare, vel alia Sacramenta conferre. Et 4. dist. 19. art. 2. quæst. 2. ad 3. inquit eos hoc ipso peccare, quì alia Sacramenta, excepto baptismo, in casu necessitatis ab Excommunicato recipiunt.

Quando igitur Concilium suprà docet, in articulo mortis omnes Sacerdotes habere quoslibet pœnitentes absolvendi plenissimam potestatem, intelligendum est de omnibus Sacerdotibus in unitate Ecclesiæ viventibus, de quibus solis in toto contextu anteriore, & posteriore est sermo, non autem de præcis, & separatis: loquitur quippe de habentibus ordinariam vel delegatam jurisdictionem, cujus Excommunicati non tolerati sunt incapaces, per cap. miramur, & seqq. 24. quæst. 1. Jam ulterius sit

RESOL. III. Prætacta facultas confi-86
tendi in articulo mortis cuicunque Sacerdoti, non sic interpretanda est, ut moriturus possit etiam in præsentia Curati, vel ubi facilè advocari potest, confiteri non Curato, & ab eo absolvi; sed solum, quòd tali possit confiteri, & absolvi in defectum Curati, undecunque demum provenientem. Ità Layman cit. tr. 5. cap. 12. num. 14. & ex communi Sylvester, Navarrus, Zambra-

rus, Gutierrez, Valentia, Molina, Suarez, Sanchez contra Sà, Rodriquez, & alios multos. Colligitur ex cap. *Presbyter*, 26. *quest.* 6. ubi dicitur: *Presbyter inconsultò Episcopò non reconciliet pœnitentem, nisi absente Episcopo ultima necessitas cogat.* Unde etiam accipitur ratio: nam Concilium Sacerdoti simplici potestatem absolvendi à quibuscunque peccatis in mortis articulo concedit solum jure extraordinario, ob rationem necessitatis, ne hac occasione (si absolutio denegetur) aliquis pereat: Ergò cessante necessitate, cessat hæc extraordinaria potestas, per regulam, quam tradit Abbas in cap. *cùm venerabilis*, de consuet. in fine, ibi: *Cùm aliquid conceditur propter necessitatem, durat concessio, quatenus urget necessitas*; Sed præsente Curato, qui ægrotanti vult ministerium absolutionis impendere, cessat hæc necessitas recurrendi ad Sacerdotem non curatum, propterea, ne hac occasione infirmus pereat: ergò &c. Certè mira licentia, magnæque confusionis parens foret, si morituris, omnium maxime spiritali instructione indigentibus, permisum foret, relicto proprio Pastore, & ab eo commissionem habentibus, cæterisque subsidiariis ab Episcopo approbatis, ad quemvis, etiam imperitum, & non approbatum Sacerdotem, fortè omninò vagabundum, pro beneficio absolutionis recurrere.

RE-

RESOL. IV. Attamen Morituri neque-
 unt prohiberi, quò minùs, si velint, ad
 deponendam Confessionem advocent Sa-
 cerdotem Regularem, ab Episcopo loci ap-
 probatum, etiam sinè licentia Parochi.
 Ratio clara est; quia non possunt prohibe-
 ri, quin à Regularibus petant id, quod illi
 licitè possunt facere; sed Regulares ab Epi-
 scopo approbati possunt quorumcunque in-
 firmorum Confessiones audire, absque ulla
 Parochi licentia: Ergò. Min. constat ex
 Constitut. Clementis X. quæ incipit: *Su-*
perna, ed. 1670. in qua Regularium Privile-
 gia circa Sacramentum Pœnitentiæ cæte-
 roquin valdè circumscribuntur; attamen
 ad finem §. 4. adjicitur: *Semel autem simpli-*
citer approbatos posse in Diœcesi Episcopi appro-
bantis quovis anni tempore, etiam Paschali, &
quorumcunque etiam infirmorum Confessiones au-
dire, absque ulla Parochorum vel ipsius Episcopi
licentia. Additur: *De qua tamen Confessione*
teneri dictos Religiosos eorundem infirmorum Pa-
rochum illicò certiore reddere; & hoc posse illis
ab Episcopo sub pœna suspensionis à facultate au-
diendi Confessiones præcipi; sufficere tamen, ut cer-
tioratio hujusmodi fiat saltem per Scripturam,
apud ipsum infirmum relinquendam. Ideo ad
 omnia discordiarum zizania devitanda sua-
 derem, ut si contingat Confessarium regu-
 larem vocari ad infirmum in loco, ubi ra-
 rius

rius vocari solent, prius pro sua humanitate & humilitate se, & desiderium Parochiani Parocho insinuet, aut saltem per internuntium insinuari curet; decet enim Viros Religiosos præcipue esse, *nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum.* 2. Cor. 6.

Punctum V. *Quomodo debeat moriturus confiteri?*

88 RESOL. I. Debet confiteri, si possibilitas adsit, eodem modo, quo sanus; imò eò majori diligentia, quò seriusior, & irrevocabiliior alea tunc vertitur. Non tamen necessarium est, ut confiteatur generaliter, si confidat se præcedentes confessiones per vitam suam rectè perfecisse; esto consultum sit, ut saltem de gravioribus sceleribus se compendiosè iterum accuset, prout docet proborum, & timoratorum praxis. Debet itaque etiam hæc confessio esse *vera, vocalis, secreta, integra, dolorosa.*

89 RESOL. II. Esto nulla necessitas possit confessionem moribundi tueri, ne sit vera, & dolorosa; à reliquis tamen conditionibus aliquando potest exemptam reddere. I. Ut fiat scriptò, nutibus, vel aliis signis quibuscunque, animum confitendi, aut dolorem internum de se, vel ex intentione moribundi designantibus; puta, ubi vox per acerbicatem morbi interclusa. II.

II. Ut fiat publicè, præsertim quoad peccata minùs infamantia, v. g. in publico Nosocomio tempore contagionis, ubi ad singulos non datur accessus. III. Ut fiat abbreviatè, etiam per solum signum doloris de suis peccatis habiti, cum propter naturalem indispositionè moriturientis aliter fieri non potest. Ubi tamen exigitur votum, seu propositum integrè confitendi, si impedimentum recesserit; & remanet obligatio, cessante impotentia, omnia peccata mortalia explicitè confitendi, etsi quis absolutionem ab illis jam obtinuerit. R. P. Elbel *Theol. Sacram. p. 2. n. 221.* cum Communi.

Punctum VI. *Quando debeat iturus ad Patres confiteri?*

RESOL. Non debet expectare, donec anima sit quasi in egressu; quia hoc nimis, nimis periculosum est, vel quia confessio tunc omnino sit impossibilis, vel quia deficit verus supernaturalis dolor, cum non tam ipse homo peccata deferat, quàm à peccatis deferatur: unde Aug. Ser. 57. de temp. Pœnitentia, inquit, quæ ab infirmo petitur, infirma est; quæ autem à moriente petitur, timeo, ne & ipsa moriatur. Et Scotus 4. dist. 20. q. un. §. In ista questione. Pœnitentiam veram magnum est, secundum Augustinum, cui DEUS inspirat in extremis, si quis est; quia vix, vel nunquam est ali-

aliquis, qui habeat dispositionem de congruo, cui inspiretur. Et quis miretur tepidam esse pœnitentiam inter tot vehementes animi, & corporis angustias tunc prementes, quando etiam sanitatis tempore, ubi minima nos tenet mentis turbatio, statim ad confessionem, & etiam alia pietatis opera nos indispositos profitemur? Adde, quòd ejusmodi etiam se exponat periculo impotentiae ad satisfaciendum præcepto sumendi sacri Viatici. Et ideo gravissima tam Parochis, quam Medicis incumbit obligatio, Patientem sibi commissum tempestivè, & ubi adhuc integer sensuum, & rationis viget usus, minòrque est debilitas, ad recipienda Sacramenta disponendi; quod utinam Catholici tam accuratè, quam hæretici observarent! Experto crede.

Punctum VII. Quid in supplementum impositæ satisfactionis pro pœnis peccatorum facere debeat moribundus?

91 RESOL. Cum non expediat moribundo, aliàs satis afflictò, multam afflictionè addere, hinc discreti Confessarii modicissimas injungere talibus solent pœnitentias; simul tamen elevando, *quidquid boni fecerint, vel mali patienter sustinuerint, in satisfactionem Sacramentalem.* Quod quidem optimo fit consiliò; cum valde probabile sit, per talem elevationem accipere vim remittendi

pœ-

pœnas temporales peccatis quoad culpam remissis debitas ex opere operato. Utque adhuc magis releventur dicti infirmi, solent eos solertes Confessarii etiam excitare ad lucrandas Indulgentias plenarias pro articulo mortis, quales ferme in singulis Confraternitatibus lucranda conceduntur, sicuti etiam quibusdam Rosariis, & Numismatibus annexæ sunt. Ad quod optimè etiam conducet impetrare Absolutionem Generalem, cujusmodi pro articulo mortis Autoritate Apostolica impertitur hic loci Illustriss. Princeps, & Episcopus Chiemensis, & nos Fratres Minores ubivis locorum Chordigeris S. P. N. Francisci. Demum morituriens nitatur unitione suorum dolorum cum doloribus Christi patientis partem quandam satisfactionis pro suis peccatis superaddere.

Punctum VIII. *An, quis, & quo Jure teneatur accipere SS. Evcharistiam per modum Viatici?*

RESOL. I. Omnes fideles adulti, dum in articulum mortis, vel grave mortis periculum incidunt, tenentur ex ipso Jure Divino accipere SS. Evcharistiam per modum Viatici. *Communis.* Existencia præcepti Divini de sumenda Evcharistia patet ex illis verbis Christi Domini Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus*
san-

sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Et Lucæ 22. Hoc facite in meam commemorationem; quod dictum ad omnes fideles (quamvis differenter pro cuiusque statu) pertinere, colligitur ex Apostolo 1. Cor. 11. Unusquisque suam cœnam præsumit ad manducandum, & Trid. sess. 13. cap. 2. Imò sunt, qui præceptum hoc etiam extendunt ad infideles; quia Capharnaitæ, quibus illa verba à Christo dicta sunt, nisi manducaveritis &c. non erant fideles; hinc volunt, eos speciale peccatum committere, si non procurent baptismum, quò se aptos reddant ad communicandum. Ità Lugo de Eucharist. disp. 16. n. 17. La Croix lib. 6. part. 1. n. 595. Suarez, Vasquez, Coninck, Reginaldus, &c. Quòd autem hoc præceptum liget tempore mortis, constat ex variis Conciliis, ex Niceno I. Can. 12. De his verò, qui recedunt ex corpore, antiquæ Legis regula observabitur etiam nunc; ità ut, si fortè quis recedit ex corpore, necessario vitæ suæ Viatico non defraudetur; quæ verba cum similibus ex Conciliis Bracaren- si, & Carthaginensi IV. referuntur caus. 26. q. 6. idque vetustissimo Catholicæ Ecclesiæ more esse observatum, testatur Tridentinum cit. sess. 13. c. 6. Ex quibus sequitur, obligationem istam esse sub mortali; quia materia est gravis, & valdè conducens ad animæ bonum pro articulo periculosissimo. La Croix cit. n. 605.

RE-

RESOL. II. Isto præcepto sumendi Via-93
tici etiam stringuntur I. pueri, cum ad annos discretionis pervenerint; unde communiter notant DD. pueris moribundis Eucharistiam dari posse, & debere in minori ætate, quam sanis; quia dum sani sunt, agitur tantum de adimplendo præcepto Ecclesiæ, quæ tempus recipiendæ Communionis remisit iudicio & arbitrio Confessarii; at dum sunt constituti in articulo mortis, agitur de adimplendo præcepto Divino, jubente omnem fidelem, qui ad annos discretionis pervenerit, hunc Panem Angelorum manducare. Clericatus de Ven. Euchar. Sacram. decis. 40. n. 5. II. Condemnati ad supplicium mortis, quibus proin tenentur Iudices permittere spatium & moram sumendi Communionem pro Viatico, ut etiam statuit Pius V. in aliquo Motu proprio. Præterea III. Sacrum Viaticum dandum est iis, qui post rationis usum inciderunt in amentiam, ut ex Concil. Carthaginensi deciditur in can. Is qui 8. 26. q. 6. nisi constet, vel præsumi debeat, aliquem in statu peccati mortalis in amentiam incidisse; vel subsit periculum irreverentiæ. Laym. lib. 5. tract. 4. cap. 4. n. 4. IV. Semifatuus, dummodo inter cibum spirituales, & profanum discernere possint; quò etiam spectant muti, & surdi à nativitate. Idem n. 5. V. Ener-

Energumenis, ut docet Concilium Arausicanum *Can. 14.* & D. Thomas 3. p. q. 80. a. 9. ad 2. VI. Etiam ebriis, si ebrietas non sit voluntariè, & culpabiliter contracta, vel saltem de hoc dubitetur. Gobat *cit. Tr. 4. n. 186.*

- 94 RESOL. III. Sunt tamen causæ quædam excusantes à sumendo Viatico. I. Impotentia, qualis etiam censetur esse, si quæ persona nequeat retinere, vel consumere ullum cibum, vel liquorem, sed vel continuo revomat, vel in secessum emittat, de quo vide P. La Croix *cit. n. 551.* & nostrum R. P. Benjamin. Elbel *part. 1. Theol. Sacram. Confer. 15. à n. 123.* II. Si infirmus eadem, vel unâ, duabus, tribus, vel etiam octo diebus citius, quàm in mortis periculum inciderit, communicaverat; licet enim, tunc consulendum, ut rursus Evcharistiam per modum Viatici recipiat, tamen ad id non obligatur: cum præceptum de Evcharistia ante mortem instantem sumenda jam impleverit. Neque obstat, quòd aliquis tunc de morte nihil cogitaverit; quia *articulus mortis* non sumitur à nostra scientia, sed à morte brevì vel immediatè secutura, quæ tunc jam dabatur. Imò potiores DD. apud Gobat *tr. 4. n. 174. § 176.* & La Croix *cit. n. 617.* omnino negant esse licitum, eum, qui

quī manē celebravit, aut ex devotione communicavit, si eadem die incidat in periculum mortis, illā rursus per modum Viatici S. Synaxin sumere; tum quia duplex eadem die Communio est prohibita: tum quia communicandō, quando erat vicinia mortis, jam censetur satisfacisse præcepto Viatici.

Punctum IX. *Quoties, & quomodo Eucharistia per modum Viatici est sumenda?*

RESOL. I. Habendum est pro certo, 95
quod is, qui communicavit sacrilegē, non satisfecerit præcepto Divino de sumptione Viatici, sed adhuc teneatur ad aliam, & dignam sumptionem: id quod colligitur ex illa propositione damnata 55. per Innocentium XI. *Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem*; nam si huic non satisfit, cum sit purē Ecclesiasticum, quomodo illi satisfactum sit, quod est Divinum? Quod si autem, quantum conscientia sibi dicat, semel durante illo mortis periculo, dignē sacrosanctum Viaticum receperit, licet illud adhuc possit sæpius recipere, tamen non obligatur. Excipiunt quidem aliqui: nisi infirmus post Communionem in mortale lapsus esset; id verò alii cum Suarezio rejiciunt; alioquin sequeretur, intra eundem diem S. Eucharistiam iterum sumendam fore, si infirmus

G

post

post primam susceptionem mortaliter peccasset, quod est contra usum Ecclesiæ.

96

RESOL. II. Non est licitum, minùs obligatorium, sumere Viaticum sub specie vini, si nequeat sumi sub specie panis; quia est contra substantialem quasi ritum præscriptum ab Ecclesia; unde si infirmus non possit deglutire species panis, sed tantùm vini, melius erit minimam S. Hostiæ particulam præbere cum vino, vel juscule, quàm species vini. *La Croix num. 611.*

97

RESOL. III. Potest Sacrum Viaticum non tantùm semel, sed etiam sæpius durante eadem infirmitate, ministrari non jejuno. Etenim Concilium Constantiense sess. 13. sinè limitatione permittit, illud in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis, à Jure, vel Ecclesia concessò, vel admissò percipi à non jejunis, si nempe commodè non possint jejuni permanere. Et licèt aliqui exigant quandam dierum intercapedinem, probabile tamen est, quòd si aliquis assuetus sit frequenter communicare, possit toties, quoties sibi aliàs liceret communicare jejuno, si esset sanus, tempore ægritudinis communicare non jejunos. *Laym. cit. tr. 4. cap. 6. num. 20. Gobat num. 316.*

Punctum X. *A quonam infirmus Sacrosanctum Viaticum debeat recipere?*

RE-

RESOL. I. Debet illud recipere à Pa- 98
store proprio; quia in *Clem. 1. de Privileg.* sta-
uitur poena excommunicationis in Reli-
giosos, qui Clericis aut Laicis Sacramentum Un-
ctionis Extremae, vel Eucharistiae ministrare, matri-
moniaue solennizare, non habitâ super his Paro-
chialis Presbyteri licentiâ speciali - - - præsump-
serint. Quod tamen de prima solum vice
intelligendum est; si enim ægrotus jam sa-
tisfecerit præcepto de Viatico, nullo jure
prohibitum est accipere S. Eucharistiam de
manu Religiosi, dummodo is illam sinè li-
centia Episcopi, vel Parochi non publicè
portet per plateam. *Busenbaum de Euchar.*
cap. 2. dub. 1. art. 1. num. 7. Suarez, & alii.
Pariter nec prohibentur Religiosi dare S.
Viaticum suis domesticis, vel familiaribus,
ut patet ex *Compend. Privileg. & Familiaris.*

RESOL. II. Ubi urgens est necessitas, 99
& Parochus nolit, vel non possit S. Viati-
cum ministrare, quivis alius Sacerdos, vel
Regularis, vel Sæcularis, & hoc deficiente,
etiam Diaconus, S. Viaticum ad infirmum
deferre potest, per licentiam, quam ipsi SS.
Canones, & præsumpta voluntas Episcopi,
aut Papæ in tali casu impertiuntur, ut tra-
dunt Sotus, Henriquez, Toletus, Miranda,
Layman lib. 5. tract. 4. cap. 7. num. 2.

RESOL. III. Potest Sacerdos, in discri- 100
men vitæ conjectus, si absit alius Sacerdos,

ministrare S. Viaticum sibi ipsi; quia non est Jure Divino necessarium, ut Minister hujus Sacramenti à suscipiente personaliter distinguatur: imò in primitiva Ecclesia solebant S. Evcharistiam in proprias manus accipere, & domum deferre. Et ideo hoc ipsum licere Laico, docent magni numeri & nominis Authores apud La Croix cit. num. 482. Opposita tamen est communior; quia praxis illa quoad Laicos est contra consuetudinem, & sensum communem fidelium; nec videtur tanta esse necessitas hujus Sacramenti ad salutem, ut ei cedere debeat reverentia prohibens, ne à Laicis ministraretur.

Punctum XI. *An aliqua sit obligatio, vel utilitas recipiendi Extremæ Unctionis Sacramentum?*

101 RESOL. I. Nullam esse necessitatem, nec medii, nec præcepti, adeoque nullam obligationem recipiendi hoc Sacramentum, per se loquendò, communis est DD. Sententia cum S. Thoma 4. dist. 23. quest. 1. Layman lib. 5. tr. 8. cap. 7. & aliis. Per accidens tamen, si infirmus aliud Sacramentum percipere non possit, puta quia ob rabiem SS. Viaticum non admittit, absolutionis verò ob negativam indispositionem est incapax, obligatus videtur ad hoc Sacramentum suscipiendum, ne animam damna-

tio-

tionis periculo exponat, nisi rursus per phrenesin excusetur. Alioquin, si quis ex mera negligentia istud Sacramentum omittat, veniale peccatum non videtur effugere.

RESOL. II. Utilitas hujus Sacramenti 102
magna est; ut advertit S. Augustinus Serm. 215. circa med. dum ait: *Quoties aliqua infirmitas supervenerit, Corpus & Sanguinem Christi ille, qui agrotat, accipiat, & inde corpusculum suum unget, ut illud, quod scriptum est, impleatur in eo: Infirmatur aliquis, inducat Presbyteros &c. Videte, fratres, quia qui in infirmitate ad Ecclesiam concurrerit, & corporis sanitatem recipere, & peccatorum indulgentiam merebitur obtinere. Et ideo, qui curam animarum gerit, ratione officii obligatur ex justitia hoc Sacramentum subditis capacibus ministrare; alius verò Sacerdos non nisi ex charitate, si in casu necessitatis facile ministrare possit. Proinde*

Punctum XII. *A quo Ministro hoc Sacramentum sit recipiendum?*

RESOL. I. Per se, à solo Parocho, vel 103
commissionem ab eo habente, ita ut Religiosi oppositum facientes, ipsam excommunicationis Sententiam ipso facto incurrant, ut constat ex Clementina allegata. Imò nec ipse Parochus potest esse Minister hujus Sacramenti, nisi sit Sacerdos, propter expressum textum Apostoli Jacobi cap. 5. *Inducat*

Presbyteros. Si tamen alius Sacerdos, quamvis illicitè, hoc Sacramentum infirmo administraret, validè ageret; quia ejus administratio intrinsecè non est actus jurisdictionis, sicut administratio Sacramenti Pœnitentiæ.

104 RESOL. II. In casu tamen extremæ necessitatis, si nempe vel proprius Parochus absit, vel nolit Sacramentum hoc ministrare, potest hoc quilibet Sacerdos sive Sæcularis, sive Regularis, ex tacita commissione Summi Pontificis, propter maximam hujus Sacramenti in extrema lucta utilitatem. Laym. cit. cap. 6. num. 2.

Punctum XIII. *Quibusnam, & quoties danda sit Extrema Unctio?*

105 RESOL. I. Extrema Unctio dari potest solis baptizatis, usum rationis adeptis, & gravi infirmitate laborantibus. De primo patet; quia Baptismus est *janua vitæ spiritualis*; quia per ipsum *de corpore efficimur Ecclesiæ*, ait Florentinum, & ideo etiam est janua aliorum Sacramentorum. De secundo liquet inde; quia Extrema Unctio instituta est ad causandam gratiam de se deletivam venialium, & ad confortandum hominem contra tentationes, atque ad alleviandam animam, ut significat S. Jacobus cit. *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine*

ae Domini; & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei. Sed hæc non conveniunt, nisi habenti usum rationis: ergo &c. Tertia pars aperte habetur in Concil. Florent. Hoc Sacramentum, nisi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet. Et Tridentino Sess. 14. de Sacram. Extrem. Unct. c. 3. ibi: declaratur etiam, esse hanc Unctionem infirmis adhibendam, illis verò præsertim, qui periculosè decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur: quod etiam indicant illa verba Apostoli: Infirmatur quis in vobis.

RISOL. II. Illicitum est, eadem infirmitate & morbi periculo durante, reiterare Extremam Unctionem eidem infirmo. Probatu ex Catechismo Romano tit. de Sacram. Extrem. Unct. sect. 11. & Rubrica Ritualis Romani, in quibus hæc veritas aperte deciditur. Prior ita habet: Illud observare oportet, in una, eademque agrotatione, cum aeger in eadem vitæ periculo positus est, semel tantum unguendum esse. Posterior ita: In eadem infirmitate hoc Sacramentum iterari non debet. Quod ideo forsan ita institutum est, ut infirmi majori cum fervore suscipiant hoc Sacramentum, scientes, semel tantum in eadem infirmitate ipsum posse recipi.

RESOL. III. Quodsi infirmus, Oleo sancto inunctus, ab illa infirmitate convalescerit, & deinde in aliam lethalem infirmitate

mitatem inciderit ; vel saltem prima infirmitas, postquam periculosa esse desit, recruduerit, & de novo periculosa facta fuerit, potest Sacramentum Extremæ Unctionis iterum suscipere, & toties, quoties talis facta est alteratio. Primus casus clarè continetur in Concilio Tridentino *cit. ibi: Quòd si infirmi post susceptam hanc Unctionem convalescerint, iterum hujus Sacramenti subsidio utari poterunt, cum in aliud simile vitæ discrimen inciderint.* Alterum casum admittunt D. Bonaventura 4. dist. 23. p. 2. q. 4. in fine. D. Thomas ead. dist. q. 1. art. 4. & communiter alii Doctores ; cum sic moraliter censetur alia esse infirmitas. Confer Gobatum tr. 8. de Extr. Unct. n. 887. & seqq. Tamburium ibid. lib. 6. cap. 2. §. 6. à n. 3. Clericatum eod. tit. decis. 81. n. 41. & alios communiter.

§. II.

Praxis Confessariorum circa expositam Doctrinam.

CASUS I.

Ferdinandus Religiosus, in sua obedientia extra Claustrum commoratus, incidit in morbum lethalem ; quocirca Parochus, apud quem decubuit, suaviter ac tempestivè eum admonuit sui periculi, offerens ipsi sua ministeria, si ordinariis infirmorum

Sa-

Sacramentis ad mortem prae muniri vellet. Ille verò Religiosus infirmus, cum esset longè absens à suo Monasterio, causabatur se extra Ordinem suum confiteri non posse, eò quòd per speciales illius Constitutiones prohiberetur; alia tamen Sacramenta se omnimodis affectare ac desiderare significabat. Verùm quia insolitum hoc videbatur Parocho, ut S. Viaticum ministraretur non Confessio, etiam ab aliorum Sacramentorum administratione abstinuit, sicque Religiosus sine Sacramentis decessit, non absque admiratione populi. Queritur ergò I. An Religiosus ille rectè recusaverit Confessionem extero faciendam? II. An Parochus ei rectè deneget reliqua Sacramenta?

RESOLUTIO.

UT iste casus notabilis (sive factus, sive fictus) debite resolvatur, sciendum est, in omnibus, Mendicantium saltem, Ordinibus, etiam in inelyta Societate Jesu, cautum esse, ne quis Religiosus professus extra Ordinem confiteatur. Quæ ordinatio, licet multis exotica, & invisa appareat, talis tamen nullo modo est; quia ex ipsa institutione Sacramenti Pœnitentiæ, quod se habet instar judicii, nemo potest validè confiteri, nisi proprio Sacerdoti, jurisdictionem fori interni in ipsum habenti, ex cap. omnis utriusque 12. de pœnit. & remiss. sed hæc

hæc jurisdictio in personam Regularem, præsertim Ordinis Mendicantium, nulli convenit, nisi Prælato ejusdem Religionis: Consequenter hic solus, & cui ille jurisdictionem hanc commiserit vel delegaverit, quempiam illorum Religiosorum validè potest absolvere. Ne igitur vel ex ignorantia, vel ex præsumpta Prælatorum licentia, quæ ad valorem actuum non sufficit, contingeret aliquorum confessio, & absolutio invalida extra Ordinem, meritò id fuit prohibitum, accedente præsertim autoritate, & confirmatione SS. Pontificum Clementis IV. Innocentii VIII. Julii II. Clementis VII. & VIII. Veruntamen extremæ necessitatis articulus semper ab hac prohibitione censebatur exceptus, prout eundem etiam expressè excepit Clemens IV. in Mari Magno, ut habetur in Monumentis Ordinum; & clarè sequitur ex Concilio Tridentino, quod sess. 14. cap. 7. indefinitam, universalem, & irrestrictam dat facultatem omnibus Sacerdotibus quoslibet pœnitentes in mortis articulo vel periculo à quibusvis peccatis absolvendi. Unde dictus Religiosus fuit in malo supposito, quòd sibi non liceat in eo articulo extra Ordinem confiteri; cum statutorum conditoribus de hoc nihil inciderit, & oppositum expressè pro Prædicatoribus & Minoribus concesserit.

Six-

Sixtus IV. ut videre est apud Rodriquez tom. 1. QQ. RR. quest. 62. art. 6. Per quæ patet responsio ad primum quæsitum.

Ad alterum, docet P. Gobat tr. 6. Theolog. Experim. num. 352. à gravi noxa excusari eum, qui graviter decumbens, nollet confiteri, eò quia ab ultima Confessione, ante trimestre peracta, nullius gravis peccati se reum sciret, additque, tali infirmo Viaticum & Extremam Unctionem non esse denegandam; quò clypeò etiam se præfatus Religiosus Ferdinandus tueri potuisset, & Sacramenta reliqua etiam non confessus, ne contra propriam agat conscientiam, postulare. At ex opposito stat communis fidelium praxis & consuetudo, quâ nulli, nisi prius Sacramentaliter confesso, S. Viaticum solet porrigi; unde hac consuetudine nixus D. Parochus, erroris redargui non potest, quòd confiteri nolenti etiam Sacrum Viaticum denegaverit; Ideòque saltem, ne populo daretur scandali occasio, debuisset se ille Religiosus ad sacram exomologesin, resolvere, sciens utique, præceptum naturale evitandi scandali magis urgere, quàm quascunque Ordinum Constitutiones, utpote juris merè positivi. Quòd autem etiam Extremam Unctionem, ad quam Confessio determinatè non exigitur, sed solus status gratiæ, etiam contritione comparabilis,

bilis, denegaverit, non videtur rectè factum; cum videamus istud Sacramentum etiam sensu destitutis, sicque actualiter non dispositis, conferri. Latiùs hunc casum deduxi; quia scio multos discursus, etiam à doctis, de ejus contingentia saltem possibili hìc illic institutos.

CASUS II.

Geminianus Parochus, cum catellum à rabido cane defenderet, ipse ab eodem lethali morfu exceptus, & venenatà materià infectus fuit. Unde in vicinam civitatem delatus, rem aperit Medico, qui malum jam incurabile factum aestimans, suadet illi, ut ocyùs rem suam disponderet, & ad mortem omni momento expectandam se prepararet. Obsecutus Geminianus, confert se ad PP. Carmelitas ibi degentes, conscientiam suam cum intensissimo dolore exonerat, statimque à Patribus petit tum sacrò Viaticò ad ultimum agonem muniri, tum S. Oleò tanquam fortis athleta inungi. Ut petiit, factum, nec gressum è Monasterio posuit, cum jam horrida rabie correptus, inter dolores sevissimos animam efflavit. Ità recordor mihi narratum, cum adhuc in Ordinis tyrocinio versarer. An omnia rectè facta?

RE-

RESOLUTIO.

Rectissimè; quia Geminianus, cum nè¹⁰⁹ momento quidem securus fuerit à rabie eum correptura, non poterat prudenter expectare adventum alterius Provisoris, è statu Ecclesiastico, sed meritò properavit, ut quàm citissimè ei provideretur. Nec dicti Regulares sibi timere debebant de Censura incurrenda; cum nullo jure prohibeantur SS. Sacramenta apud ipsos infirmatis ministrare, ubi periculum est in mora; ut patet per dicta superius. Quòd si etiam à me quæras, an dictus Parochus potuerit, vel debuerit in præfata Ecclesia Regularium sepeliri? Respondeo sub distinctione, quòd potuerit, & debuerit, si ibi elegerit sepulturam; secùs, si non elegerit: quam responsionem juribus firmare possem, si scribendi ratio id permitteret.

CASUS III.

Hesichius subitanè apoplexiâ tactus, in momento omnibus quasi sensibus destituitur; firmiter tamen sibi persuadet, periculum non esse tantum, ut ad Sacramenta recipienda teneretur. Unde nec de Confessione quid vult audire, nec de S. Viatico, nec de Extrema Unctione, & cum nihilominus Sacerdos cum sacro Oleo, ipsum inun-

du.

Eturus adveniret, ille vires omnes, quas potest, opponit, & caput in omnem partem ventilat, satis ostendens animum suum contrarium. Quid de hac Unctione sentiendum?

RESOLUTIO.

110 **S**Entio, quod ista inunctio fuerit invalida, & sine effectu; quia juxta omnes ad validam Sacramentorum susceptionem ex parte adulti requiritur voluntas habitualis, ad minus implicita, & interpretativa; sed Hesichius hic & nunc non habuit talem voluntatem, sed contrariam non recipiendi hoc Sacramentum, quantum ab externis dijudicari potuit. Nec juvat, quod hæc resistantia orta fuerit ex falsa persuasione, nullum subesse mortis periculum; nam ex hoc nihil aliud sequitur, quam quod præter illam efficacem nolitionem hic & nunc recipiendi Sacramentum, habuerit etiam inefficacem, & conditionatam voluntatem recipiendi, si adesset periculum, quæ tamen in concursu prioris nolitionis efficacis videtur insufficiens.

§. III.

Actus Præparationis ad Sacramentum Pœnitentiæ.

111 **O** DEUS meus! quantum recessi à te summo bono, ultimo omnium creaturarum fine! quan-

quantum contra te abusus fui potentiis, mihi à Bonitate tua ad te DEUM meum cognoscendum, amandum, & fruendum, concessis! Peccavi, & peccavi nimis coram te, indignus, qui recipiar in tuam gratiam. Sed quia non vis mortem peccatoris, sed magis ut convertatur, & vivat, hinc inter angustias, & timores mortis constitutus, redeo ad te fontem omnium gratiarum, & secundam post naufragium tabulam, salutiferum scilicet poenitentiae Sacramentum apprehendo, sperans per illud virtute sanctissimae Passionis, & infinitae satisfactionis D. N. J. C. omnium peccatorum meorum veniam, & remissionem recipere, & in gratiam adoptionis filiorum DEI redintegrari. Doleo, te summum Bonum offendisse, & propono firmiter ex hac hora te amplius non offendere. Adjuva me, Domine, tuam Divinam gratiam, quia nihil ex me, sed omnia possum in eo, qui me confortat.

Ad SS. Eucharistiae Sacramentum.

Domine, quomodo tu venis ad me, qui vacuus 112
sum omni virtutum apparatu? Certè ad tantum Hospitem excipiendum Angelica exigeretur puritas; ego autem me plenum maculis, & vitiorum sentibus oblitum invenio. Sed en! inops ego sum, & pauper, impos, & ineptus, ut dignam tibi domum praebarem. Praeveni me tuam Divinam misericordiam, & imple me virtutibus, quibus dignè te recipiam. Da mihi fidem, spem, &
cha-

charitatem, quibus tibi, fini meo ultimo, soli, & unice adhaream; da mihi religionem, quâ te unum DEUM colam, & adorem; da mihi humilitatem, quâ me in abyssum mei nihili totum abjiciam; da mihi promptam ad omnia pro te, & amore tui agenda, & patienda voluntatem, ut in omnibus te quæram, & inveniam. Domine, tu es solus virtutum omnium complementum; da mihi te ipsum, & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocabis.

Ad Extremæ Unctionis Sacramentum.

113 **H**Abeo nunc te, ô Amor meus! possideo te, ô summum Bonum meum! sed velata adhuc facie, scilicet sub candidis speciebus panis. Fam etiam revelata facie videre te cupio; sed quî fiet hoc, qui necdum ab omnibus peccatorum remoris sum expeditus? Domine, in hunc finem instituisi saluberrimum Extremæ Unctionis Sacramentum; unge igitur me tuâ Divinâ gratiâ, nam & tu unctus es per naturam: unge me, & hac salvifica unctione dele omnes adhuc residuas iniquitates meas, ut nihil ampliùs impedire possit, vel retardare unionem tecum habendam in beata eternitate. Sic psallam tibi in vita mea; sic psallam tibi, quamdiu fuero; spiritus enim Domini super me, eò quòd unxerit Dominus me. Isa. 61.

DI-

DISTINCTIO SECUNDA.

DE
ULTIMA VOLUNTATE
HOMINIS CHRISTIANI IN
TEMPORALIBUS.

Direximus in Distinctione priore hominem Viatorem in via, quâ ad patriam pergitur, & sufficienti bonorum spiritualium com meatu, ne in via deficiat, communivimus; nunc qualiter in bonorum temporalium derelictione habere se debeat, ostendemus.

CAPUT I.
De Natura & differentia ultimarum Voluntatum in Temporalibus.

§. I.
Expositio Doctrinæ Christianæ.

Punctum I. Quid, & quotuplex sit ultima voluntas in temporalibus?

H

RE-

RESOL. I. Ultima voluntas in temporalibus genericè definiri potest, quòd sit libera, gratuita, & legitima dispositio de suis bonis in tempus mortis. Definitio hæc colligitur ex P. Wiestner ad tit. de Testam. num. 1. & P. Pichler ibid. Dicitur I. libera; Nihil enim est (ait Imperator L. 1. Cod. de SS. Eccles.) quod magis hominibus debeatur, quam ut supremæ voluntatis, postquam jam aliud velle non possunt, liber sit stylus, & licitum, quod iterum non redit, arbitrium. Dicitur II. gratuita; quia institutio hæredis est mera animi liberalitas, quæ idcirco in arbitrium tertii conferri nequit, l. 32. ff. de hered. instit. Dicitur III. legitima, id est, ad mensurata legibus, vel humanis, vel saltem Divinis, & naturalibus, de quo patebit. Dicitur IV. Dispositio de suis bonis in tempus mortis, ad distinctionem ultimæ voluntatis ab actibus inter vivos.

RESOL. II. Ultima voluntas in temporalibus est quintuplex, scilicet Testamentum, Codicillus, Legatum, Fideicommissum, & Donatio mortis causâ. Testamentum est ultima voluntas, directam hæredis institutionem continens. Codicillus est ultima voluntas, in qua aliquis de bonis suis absque directâ hæredis institutione disponit. Legatum est ultima voluntas, quâ res particularis, non habens rationem hereditatis, liberaliter à defuncto relinquitur, alii ab hærede præ-

præstanda. Fideicommissum est ultima voluntas, quâ Defunctus fidei sui hæredis committit aliquid alteri restituendum. Donatio mortis causa est voluntas liberalis, quâ quis intuitu mortis rem suam alteri in præsentem confert, vel promittit, ut morte secuta, ejus fiat irrevocabiliter. Harum ultimarum voluntatum differentia, licet ex ipsis definitionibus colligi possint, melius tamen patefient, ubi de singulis agatur in particulari.

Punctum II. *Quotuplex sit Testamentum?* 116

RESOL. I. Testamentum prima divisione distinguitur in *solemne*, & *insolemne*. Testamentum solemne illud dicitur, quod omnibus solemnitatibus Juris est vestitum; Insolemne, quod non omnes legibus præscriptas solemnitates habet, & tamen ex privilegio, seu speciali favore Juris sustinetur; cujusmodi sunt plura inferius *cap. 3.* specificanda.

RESOL. II. Testamentum solemne subdividitur in *Scriptum*, & *Nuncupativum*. Scriptum est, quod in Scripturam redactum, & debito modo subscriptum, & subsignatum est: Quod testamentum, quia Tabellionem & Testes, quid in eo contineatur, plerumque latet, *mysticum*, vel *clausum* nominatur. Nuncupativum est, per quod Testator, viva voce voluntatem suam uno actu declarat, hæredemque palam coram septem Te-

stibus specialiter rogatis ac idoneis exprimit, & nominat; unde & Testamentum *apertum* appellatur. Ucut autem hodie ad faciliorem probationem etiam hoc communiter à Notario in scripturam redigi consueverit, ut uno vel altero teste moriente, fides rei gestæ facilius habeatur, adhuc manet Testamentum Nuncupativum; eò quòd scriptura illa non solemnitatis, sed solum probationis causâ adhibeatur.

Punctum III. *Quæ sit origo, & quodnam objectum confectiois Testamenti?*

118 RESOL. I. Ex Communiore sententia confectio Testamenti quoad substantiam, habet originem suam ex ipso Jure naturali; cùm enim quilibet ex propria natura sit rerum suarum moderator, & arbiter, quilibet etiam de ipsis sive inter vivos, sive mortis causâ pro libitu disponere potest, spectato Jure naturali: quod tamen non est præceptivum, neque prohibitivum, cùm nullus per se loquendo teneatur testari, aut voluntatem non testandi revocare; sed permissivum duntaxat. Dixi: *quoad substantiam*; quòd enim factio Testamenti quoad modum, formam, & solemnitates solum ex Jure Civili ortum habeat, ab omnibus concessum est.

119 RESOL. II. Objectum Testamenti est hæreditas, seu universum jus, quod in sua
bo-

bona habuit Defunctus, per *l. hereditas 62. ff. de divers. R. J.* nam nisi Testator de universo jure, quod habuit, disponat, non rectè testatur; cùm apud Jure-Consultos immotum sit dogma, Paganum, id est, non-militem, non posse partim testatum, partim intestatum decedere, *L. Jus nostrum, 7. d. tit.* Unde tametsi quis unum duntaxat. hæredem in tertia, vel quarta hæreditatis parte institueret, is nihilominus ex tacita Testatoris voluntate, quam Legibus conformare voluisse præsumitur, in tota hæreditate creditur esse institutus. *§. 5. Instit. de hered. instit.* Imò quod plus est, si quis scriberetur hæres in re certa & singulari, v. g. in domo, vel horto, nec haberet cohæredem, nihilominus hæres universalis esset, juxta *L. Qui testatur 1. §. 4. ff. de hered. instit.* De quo amplius infra cap. 2.

RESOL. III. Hæreditas in Jure solet 120
vocari *As*, & qui solus in tota hæreditate instituitur, hæres *ex assè.* As verò constat ex 12. *unciis*, seu portionibus; duæ *uncia* appellantur *sextans*; tres *uncia* *quadrans*; quatuor *uncia* *triens*; quinque *uncia* *quincunx*; sex *uncia* *semis*; septem *uncia* *septunx*; octo *uncia* *bes*; novem *uncia* *do-drans*; decem *uncia* *dextans*; undecim *uncia* *deunx.* *d. §. 5. Instit. de hered. instit.* Et, si Testator, uti potest, expresserit plures por-

tiones, tunc duplicatur *as*, & hæreditas revocatur ad *dupondium*; sin etiam ultra duplicem *assem* auxerit partes, revocatur ad *tripondium*.

Punctum IV. *An, & sub quibus conditionibus licitum, justum, & meritorium sit testari?*

121 RESOL. I. Certum est, quòd concurrentibus debitis conditionibus licitum, & justum sit testari; quia per nullum Jus invenitur prohibitum: imò Jure naturali, prout in *preced. Punct.* resolvimus, est permissum; Jure Gentium in toto orbe introductum; & Jure tam Civili, quàm Canonico, si certæ personæ excludantur, approbatum. Unde & potest esse meritorium, si fiat ex motivo quodam supernaturali, v. g. spei, ut sic facilius ad coelestia aspires: vel charitatis, ut pacem, & charitatem inter tuos plantes, foveas, vel restituas.

122 RESOL. II. Pro foro animæ, ut testatio sit licita, justa, & meritoria, hæc potissimè requiruntur. I. *Intentio pura*, quæ est, ut testator non secundum affectum merè carnalem, sed secundum DEUM, & propriam conscientiam velit de bonis suis disponere, & nemini obesse, utpote etiam de hoc rationem DEO redditurus. II. *Gravantium exoneratio*, quæ est, ut debita solvantur, aliena restituantur, & merces ope-
ra-

reriorum nullatenus procrastinetur; hæc enim sunt, quibus conscientia morientis gravatur. III. *Animæ propriæ alleviatio* per Sacrificia, eleemosynas, preces, aut pias foundationes in refrigerium suæ animæ ordinatas, ac ut efficaciter, & tempestive fiant, articulatè, & obtestatoriè hæredibus, ac Executoribus demandatas. IV. *Iustitia*, quâ iis, qui jure succedunt, justè hæreditatem distribuat, & dividat, sinè involucri verborum, quæ nonnisi ad processus, lites, & jurgia viam parant; & ut neminem hæredum necessariorum exhæredet, aut præ aliis gravet, absque manifesta, & legibus probata causa. V. *Charitas*, quæ, ut ordinata sit, vult inter consanguineos, & alios ad se pertinentes, semper, cæteris paribus, haberi rationem majoris necessitatis, paupertatis, vel ad gratitudinem obligationis; exemplò Jacob Patriarchæ, qui Gen. 48. dedit filio suo Joseph *partem unam extra fratres suos, quam tulit de manu Amorrhæi in gladio, & arcu.*

RESOL. III. Singulari etiam opus est ¹²³
Providentia; quia nunquam desunt, qui piam testatorum intentionem vel ante, vel post obitum conantur, nescio quibus dolis, & argutiis impedire, cassare, vel evertere. Aut enim impedire volunt, nimirum ex spe succedendi ab intestato, ne infirmus testa-

mentum ullum condar; aut ne conditum ante mortem mutet, contra quos etiam Jure Civili *L. 1. ff. si quis aliquem.* decernitur, quòd si hoc dolosè fecerint, successione priventur, eorùmq; hæreditatis portio Fisco cedat. Aut impedire tentant, ne alios adhuc cohæredes instituat, vel aliis aliquid leger; qui, ait S. Antoninus *3. p. tit. 10. c. 1. §. 2. in hoc sunt prædones,* & scientes omnimodam voluntatem volentis aliis legare, & impediētes, ne veniat Notarius, vel testis, tenentur ad restitutionem illorum bonorum, quæ volebat aliis relinquere, in foro conscientia; imò deberent privari hæreditate. Aut quærunt per Notarium, testes, vel alios induci testatorem, ut sibi plus, aliis minus, etsi nullo alio, quàm avaritiæ suæ titulo, relinquatur. Aut demum post mortem testatoris, ne alii rem sibi hæreditario, vel legatorio nomine relictam ex testamento capiant, per se vel per alios omnes latebras exquirunt, & umbras Juris, ut testamentum alicujus ementitæ, vel saltem extortæ invaliditatis possint inculcare, sicque hæreditatem plenè liberam sibi vindicare. Ad quæ, & similia paradoxa avertenda,

124 RESOL. IV. Consultum est I. ut quis testamentum condar, dum adhuc est sanus, vel statim, ubi infirmari incipit: quod consilium suggerit S. Antoninus *cit.* dicens: *Cautura*

tum etiam est, ut provideat sibi de testamento in
sanitate, vel in principio infirmitatis; quia Con-
sanguinei etiam in infirmitate impediunt multis mo-
dis testamenta fieri, ne leget aliis. II. Ut pro
possibili curet servari solemnitates, à Jure
respectivè requisitas. III. Ut in omnem
cautelam testamento apponat clausulam
Codicillarem expressam, v.g. *Si hæc mea di-
positio non valet ut testamentum, volo, ut valeat
quæ codicillus, vel modo quocunque meliore.* Cu-
jus effectum dabimus *cap. 3. num. 252.* Vel
IV. ut illud statim faciat referri ad acta; cu-
jus efficaciam similiter explicabimus in *eod.*
cap. num. 240. V. Ut sibi de fidelibus, con-
scientiosis, & cordatis Executoribus pro-
spiciat, qui ordinatè, justè, & fideliter
omnia exequantur, & opponentibus cum
omni justitiæ zelo resistent. VI. Ut si ad
pias causas aliquid disponere velit, saltem
duabus personis, qualibuscunque demum
voluntatem ipsius intelligentibus, vel uni
adhuc præter Confessarium, plenæ proba-
tionis causâ, se declaret; si aliam formam
præsentis circumstantiæ non admittant.
Hæc à potiori ex Marchantio *cit. tract. ult.*
tit. 3. sect. 1. quest. 1. huc in unum collegi.

Punctum V. *Quæ ergò sint solemnitates te-
stamenti sollemnis in communi, prout nempe scri-
ptum, & nuncupativum comprehendit?*

H s

RE-

125 RESOL. I. Solemnitates ad quodlibet testamentum solemne requisitæ, ad duo capita possunt revocari, nimirum ad ipsum *actum testandi*, in se consideratum, & ad *adhibitionem testium*. Actus testandi in se aliam solemnitatem non exigit, quàm ut sit *continuus*, id est, unico contextu, continuo tempore, eodémque loco peractus, & per nulum penitus actum extraneum notabiliter interruptus. Unde in testamento nuncupativo ipsa hæredis nominatio, in scripto testatoris subscriptio & subscriptio testibus præsentibus fiat, etsi testamentum ipsum diu antea conscriptum fuerit, necesse est. l. 21, § 28. Cod. h. t.

126 RESOL. II. In testibus ad solemne testamentum adhibendis requiritur debita *qualitas*, seu *habilitas* ad testificandum, cujus defectus, si patens sit, totum inficit, & vitiatur testamentum, per §. 7. *Inst. de testam. ordin.* Inhabilibus autem accensentur *servi* propriè dicti; Personæ *propinquæ*, non quidem ut comparatæ inter se (quia Patrem simul & filium, duos vel etiam plures fratres simul in testes assumere licitum est testatori extraneo, per §. 8. *Instit. eod.*) sed ut comparatæ ad hæredem, aut testatorem, cum nec Pater in testamento filii non emancipati, nec filius non emancipatus in testamento patris, neque fratres in ejusdem Patris

eris potestate constituti in testamento fratris, testes esse permittantur §. 10. *Instit. eod.* ubi tamen maritus à testificando in testamento uxoris non prohibetur. Item *hæres* ipse in testamento, in quo *hæres* est scriptus, nequit esse testis; cum principale negotium inter testatorem & hæredem vertatur, ut *ibid.* Nil tamen obstat, Legatarium, quocum causa testamenti tantum indirectè agitur, in testem adscisci, ut significatur §. 11. *Instit. eod.* Porro ab hoc testimonio ferendo excluduntur *impuberes, scæminæ, prodigi* juridicè tales, *furiosi*, in actuali furore insanientes, *muti, & surdi.* §. 6. *Institut. eod.* Item quos leges jubent esse *intestabiles*, ita ut, nec testari, nec in alieno testamento testes esse valeant, *cit. §. 6. Inst. & l. 26. ff. qui testamenta facere &c.* Huc etiam refer ex quocunque delicto *infames* juridicè tales seu de *Jure*, consequenter etiam *hæreticos*, ubi tolerati non sunt. Haunold. *de J. & J. tr. 6. cap. 2. num. 133.*

RESOL. III. In testibus ad testamentum 127
solemne etiam exigitur debita *quantitas*, seu numerus, qui tamen valdè inæqualis in utroque *Jure* taxatur. Nam *Jus Civile* in omni testamento solemni requirit septem testes, *l. 21. Cod. de testam.* cujus ratio assignatur *l. fin. Cod. de fideicommiss. ne quid falsitatis incurrat per duos fortè testes compositum testamen-*

mentum, - - sed ut per ampliores homines perfectissima veritas reveletur. At de Jure Canonico valent testamenta, dummodo sint coram Presbytero Parochiali, & duobus vel tribus testibus confecta, ut decidit Pontifex cap. cum esses 10. de testam. rationem sumens ex illis Deuteronomii, & Evangelii verbis: *In ore duorum, vel trium testium stat omne verbum.* Et hoc Jus etiam in terris Imperii, quantum ad causas pias, observandum esse, ex dicendis Cap. 3. patebit.

128 RESOL. IV. In testibus ad solemne testamentum etiam requiritur, ut sint rogati, & simul visibiliter praesentes. Rogati imprimis, id est, specialiter ad hunc actum requisiti, per cit. l. 21. Cod. de testam. Quod si tamen ex alia causa jam praesentes essent, sufficeret, & requireretur, ut testator illos per se vel per alium ad istum actum testificandi specialiter invitaret, ut probat Recessus Spirensis de Anno 1512. Rubric. von Testamenten. Deinde simul visibiliter praesentes, ita nimirum, ut testatorem non tantum audire, sed & videre valeant, per l. 9. Cod. eod. ubi: *Si testes non in conspectu testatoris testimoniorum officio functi sunt, nullo jure testamentum valet.*

Punctum VI. *Quae sint solemnitates in specie testamenti sollemnis scripti?*

RE-

RESOL. I. Hæ etiam ad duo capita pos- 129
sunt revocari, nempe ad *actiones testatoris*,
& ad *actiones testium*. Inter actiones testa-
toris hic prima est, ut testamentum vel pro-
pria ipsius manu, vel ejus jussu ab alio sic
in scripturam relatum, per cit. L. 21. Cod.
de testam. propterea enim dicitur scriptum.
Secunda, ut in eo exprimat nomen hæredis;
quia non potest ullum testamentum valere, quod
hæredem non habet, adeò directa hæredis in-
stitutio est de substantia testamenti, L. 3.
ff. de his, quæ in testam. debent. Tertia, ut te-
stator coram testibus ritè, ut suprà, præsen-
tibus, dicat, vel suo nomine dici curet,
in hac scriptura, quam subscribendam eis
exhibet, contineri suam ultimam volunta-
tem, ead. L. 21. C. de test. idque ad evitandam
fraudem, quæ aliud testamentum suppo-
nendo, facile posset contingere. Quarta,
ut testator coram testibus testamentum
manu propria subscribat; aut, si litteras
ignoret, vel subscribere nequeat, octavam
personam, quæ nomine ipsius subscribat,
adhibeat, prout Imperator in sæpe cit. L.
Hac consultissima 21. C. de testam.

RESOL. II. Enarrata quarta conditio 130
de Jure communi non est penitus universalis,
sed solùm tunc tenet, quando testator
ipse suum testamentum propria manu non
scripsit, sed per alium scribi fecit; si
enim

enim quis sua manu totum testamentum, vel Codicillum conscripserit, & hoc specialiter in scriptura reposuerit, quod hoc sua manu confecerit, sufficit ei totius testamenti scriptura, & non alia subscriptio requiratur, neque ab eo, neque pro eo ab alio. Ita priorem constitutionem limitat ipse Imp. L. 28. Cod. eod.

131

RESOL. III. Inter actiones testium in testamento solemnii scripto prima est illius subscriptio à singulis facienda, per prælaudat. L. 21. C. h. t. L. 22. §. 4. ff. qui testam. facere &c. & L. penult. ff. eod. ubi insuper exigitur, ut subscriptio testium duo contineat, scilicet nomen subscribentis, & nomen testatoris; quamvis de hoc ultimo aliqui solum consilium, non autem præceptum, ibi præscribi putent, & P. Schmier tract. 4. part. 1. c. 2. n. 87. æstimet sufficere, si primi duo testes præter nomen suum etiam nomen testatoris exprimant, reliqui verò præter nomen suum nihil, nisi consonantiam testimonii sui cum prioribus; quod quidem Juri Bavarico tit. 34. a. 1. ad fin. est conforme. Hoc addendum, quod L. fin. C. de testam. in gratiam rusticorum sit indultum, ut ubi testes litterarum periti haberi non possunt, illi, qui callent litteras, locò aliorum scribere nescientium subscribant. Quod privilegium de Jure Bavarico etiam ad alios seri-

scribendi imperitos extenditur, dummodo major pars testium se possit subscribere.

RESOL. IV. Inter actiones testium in¹³² testamento solemnī scripto *secunda* est ejus *subsignatio* itidem à singulis contestibus facienda; nam L. 22. ff. qui testam. facere &c. §. 4. ita legitur: *Si quis ex testibus nomen suum adscripserit, non tamen signaverit, vel econtra, pro eo est, ac si adhibitus non esset.* Ibidem. §. 2. deciditur, *valori testamenti non obstare, etsi unus testium annulò ab ipso testatore acceptò illud signaverit; & §. 5. Inst. de testam. ordin.* permittitur, ut testes etiam alienò annulò ad subsignandum utantur.

Porrò de testatore non legitur ullibi, quòd ipse etiam testamentum suum subsignare debeat; quamvis, si faciat, nihil obstat.

Punctum VII. *Quas solemnitates in specie exposcat testamentum solemnē nuncupativum?*

RESOL. Hanc solam; ut Testator co-¹³³ram septem testibus, ut suprà, rogatis & qualificatis, ultimam Voluntatem suam circa hæreditatem, & legata vel fideicommissa palàm pronuntiet, & personas, quibus ea velit relinquere, per se vel per alium clarè denominet. Patet ex l. 21. Cod. de Testam. Nihil etiam refert, utrùm purè memoriter, an ex charta ultimam voluntatem suam pronuntiet; quia de essentia testa-
men-

menti nuncupativi non est, quòd fiat sola voce, & sinè Scriptura, sed ut ultima voluntas testibus in præsentia per testatorem reveletur, sive eloquendò, sive prælegendò id fiat; sive etiam ipse id faciat per se, sive per alium, dummodo hanc suam voluntatem esse, postea annuendo significet, & ne alii ob adhibitam Scripturam decepti putent testamentum hoc esse *solemne scriptum*, ipse per se vel per alium testes commoneat, se solùm *nuncupativè testari* intendere. Ità Fachineo, Gletle, & Klingensperger citatis, P. Reiffenstuel ad tit. de Testam. §. 3. à num. 44.

Punctum VIII. *Utrùm ultimæ suæ Voluntatis relatio ad schedam coràm testibus, valeat in vim testamenti nuncupativi?* V. g. dum Testator coram septem testibus idoneis dicit: *Quod in hac charta continetur, est ultima mea voluntas.* Vel: *Ille sit heres meus, qui scriptus est in hac scheda.*

134 RESOL. I. Ab autoritate DD. satis probabile est, prædictam relationem ad schedam valere in vim testamenti nuncupativi; quia ità tenent Julius Clarus §. testament. q. 4. Barbosa, Georgius Eberhardus, Berlich, Ludwell tr. de ult. voluntat. part. 2. cap. 1. pag. 190. testans de suo tempore, esse sententiam communiter receptam; cum testator voluntatem suam testibus satis ma-
ni-

nifestasse videatur, saltem implicite, per relationem ad schedam istam, quam in manibus tenebat. Quod confirmari posset ex *L. 6. ff. de reb. credit.* ubi dicitur: *nihil referre, proprio nomine res appelletur, an digitò ostendatur, an vocabulis quibusdam demonstretur; quatenus mutua voce fungantur, quæ tantundem præstent.*

RESOL. II. Probabilior, & Juribus, 135
ac antea dictis conformior est sententia negans, talem relationem ad schedam valere in vim testamenti nuncupativi. Hanc sequuntur Manzius, Vasquez, Haunold, Schmier *cit. tr. 4. p. 1. cap. 2. à n. 104.* Reiffenstuel *l. cit. num. 49.* Pichler *cit. num. 26.* eodémque teste communis Recentiorum. Probatur ex *L. 29. C. de testam.* ubi Imperator exigit in testamento nuncupativo nomen, vel nomina hæredis, vel hæredum, ita nuncupari à testatore, *ut omni modo sci-
ant testes, qui sint scripti hæredes; & ita certò
hæredis nomine successio procedat.* Et infra: *quemadmodum enim in elogio, quod sine scriptura
conficitur, necesse est testatorem voce exprime-
re nomen, vel nomina hæredum; ita &c.* At-
qui testes non possunt omnimodò scire,
quinam sint hæredes, si solùm fiat relatio
ad schedam, neque hoc est voce expri-
mere nomen, vel nomina hæredum: Er-
go &c.

Punctum IX. *An valeat Testamentum Nuncupativum factum ad interrogationem Notarii, vel alterius?*

- 136 RESOL. Valet, dummodò testes fuerint ab ipso testatore, vel ab alio, ejus jussu, rogati ad testificandum, & ex modo respondendi ad singula puncta sibi proposita satis pateat, se non ad solius interrogantis submovendam molestiam, sed ex serio, & deliberato animo voluntatem annuendo, vel renuendo manifestare. Sic enim salvatur tota essentia testamenti nuncupativi, quæ in nuncupatione hæredis coram testibus à testatore rogatis consistit. Reiffenst. cit. à num. 56. Neque obstat testamento nuncupativo, quòd ad interrogationem alterius factum sit; quia hoc nullo Jure prohibetur, imò positivè conceditur l. 8. C. qui test. facere &c.

Punctum X. *An testamentum in ratione scripti solemnitis attentatum, sed ob defectum alicujus solemnitatis quòd tale invalidum, valeat saltem in vim nuncupativi?*

- 137 RESOL. Valet, si tamen habeat omnes solemnitates testamenti nuncupativi; etsi specialis clausula testamento non sit adjecta v.g. *ut si non valeat in vim scripti, valeat in vim nuncupativi.* Ità Menochius, Haunold, P. Franciscus Schmier p.m. olim hujatis Almæ Universitatis Rector Magnificus, *Jurisprud.*
Ca-

Canon. Civil. lib. 3. tract. 4. part. 1. cap. 2. n. 116.
ejusque Germanus P. Benedictus Schmier,
ejusdem Univ. olim Vice-Rector ad tit. de
Testam. num. 6. contra Ludwell, negantem, si
constet Testatorem in scriptis testari vo-
luisse. Ratio nostra est, quia licet quis vo-
luerit testari in scriptis, hæc tamen inten-
tio fuit solum secundaria, primaria verò,
quod voluerit decedere testatus; sed in
hac intentione jam implicite continetur
voluntas testandi nuncupativè, casu quo
aliter non decederet testatus: Ergo &c.
Huc facit l. 3. ff. de Milit. Testam. in qua te-
stamentum militis volentis testari Jure com-
muni, sed ab hoc in aliquo deficiens, reci-
pitur pro valido in ratione testamenti mili-
taris; Neque enim (ait Imperator) qui voluit
Jure communi testari, statim beneficio militis re-
nuntiavit: nec credendus est quisquam genus te-
standi eligere ad impugnanda sua judicia, sed ma-
gis utroque genere voluisse propter fortuitos casus.
Ergò similiter qui voluit in scriptis testari,
non eo ipso facultati testandi nuncupativè
renuntiavit; neque credendus est illud ge-
nus testandi elegisse ad impugnanda faci-
lius sua judicia, sed magis utroque genere,
saltem disjunctivè, testari voluisse propter
casus fortuitos.

Dixi: Si tamen habeat omnes solemnitates
testamenti nuncupativi; inter quas cum præ-

cipua sit manifestatio hæredis coram testibus nuncupati, vel prælecti, hæc autem rarissimè adsit, quando quis vult testari in scripto, eò quòd istud genus testandi ad hoc sit inventum, ut etiam testes ipsos lateant contenta in testamento: hinc de raro contingente est, ut testamentum in ratione scripti invalidum, valeat in vim nuncupativi.

Punctum XI. *An testamentum, requisitæ solemnitatis habens defectum, sit invalidum tam pro foro interno, quàm externo?*

138 RESOL. I. Est satis probabile, quòd testamentum carens aliqua solemnitate Juris, valeat adhuc in foro interno, ità ut hæredes & legatarii instituti possint tutà conscientià hæreditatem & legata accipere & retinere, quousque vel per exceptionem Legis, vel Judicis sententiam ad restituendum compellantur; & hæredes ab intestato venientes non possint eos propria auctoritate licitè in illius hæreditatis & Legatorum apprehensione ac usu turbare. Ità Fagnanus in cap. cum esses, de testam. & ibid. Abbas, Molina, Lessius, Mastrius, Sannig, Reiffenstuel, Pichler, & alii planè multi. Nituntur hi Authores & Juribus, & rationibus. Ex Juribus illa specialiter deprædicant, quæ hæredi imponunt necessitatem solvendi legata seu fideicommissa etiam ex

te-

testamento minùs solemni, si is voluntatem testatoris de hoc agnoverit, ut decidi videtur *l. non dubium 16. Cod. de testam. & l. fin. Cod. de Fideicom.* Quibus adde *L. Etsi inutiliter 2. Cod. eod. tit.* ubi repetitio Fideicommissi ab hærede ex testamento minùs solemni alteri relicti inhihetur: quæ omnia probare videntur, ex tali testamento nasci saltem obligationem naturalem. Rationes verò cæteris urgentiores sunt I. Quòd nulla Lex possit ostendi, quâ testamentum minùs solemne etiam decernatur irritum pro foro interno. II. Quòd factio testamenti sit Juris naturalis, consequenter etiam absque solemnitatibus Juris civilis obligationem pariat naturalem, & in conscientia. III. Quòd alii actus, utpote electiones Prælatorum Ecclesiasticorum, alienationes rerum Ecclesiasticarum sinè solemnitatibus Juris, & contractus minorum sinè auctoritate Curatoris, producant obligationem naturalem pro foro conscientia, antequam à Judice rescindantur: quidnè etiam Testamentum? IV. Quòd Leges testamentariæ fundentur in præsumptione fraudis, ut colligitur ex verbis *l. fin. Cod. de fideicommiss. supra num. 127.* recitatis; sed actus facti contra ejusmodi leges, si reverâ fraus absit, valent in conscientia, quia in foro conscientia spectatur veritas: Adeoque &c.

RESOL. II. Probabilius est, quòd tale testamentum defectuosum, à Persona Juri Civili Imperatorio subjecta conditum, nè quidem valeat pro foro interno, nec ullum jus tribuat hæredi instituto, nec ullam obligationem imponat hæredibus ab intestato; sed, ac si nullum fuisset factum testamentum, ille istis omnia relinquere, vel restituere in conscientia obligetur. Ità præter Magnif. D.P. Schmier, & alios Juristas innumeros, ex Theologis Haunoldus de J. & J. tract. 6. cap. 1. num. 30. Bonacina, Lugo, Dicastillo, Diana, Covarruias, & cum illis noster Illustrissimus Herincx Episcopus Iprensis, *Summæ Theolog. tom. 3. disp. 2. quæst. 4.* Fundamentum unicum, sed validum, sit hoc: Quando lex absolutè irritat aliquem actum, & non est injusta, tunc facit illum irritum in utroque foro, ità ut nec obligationem naturalem pariat, nec civilem; Atqui Leges Civiles testamentariæ absolutè irritant testamenta insolemnia, non privilegiata, & non sunt injustæ: ergò faciunt illa testamenta insolemnia irrita in utroque foro &c. Major est doctrina communiter recepta, ubi de Legibus; potest enim Legislator Civilis ex justa causa aliquem actum etiam irritare pro foro interno: & si absolutè loquatur, censetur ità voluisse. Minor, quæ bimebris est,

Prob.

Prob. I. quoad priorem partem, quòd 140
Leges Civiles testamentariæ absolutè irri-
tent testamenta insolemnia, non privile-
giata. §. 7. Instit. Quibus modis test. infirm. ità
dicitur: Imperfectum testamentum sinè dubio
nulum est. l. 23. ff. de legat. & fideicom. 3. Ex
imperfecto testamento legata vel fideicommissa Im-
peratorem vindicare, inverecundum est. L. 3. Cod.
de testament. Ex imperfecto testamento nec Impe-
ratorem hereditatem vindicare posse, sape consti-
tutum est. L. 12. Cod. eod. Si unus de septem te-
stibus defuerit, vel coram testatore omnes eodem
loco testes suo, vel alieno annulo non signaverint,
jure deficit testamentum. Et l. hac consultissima
21. Cod. e. t. in qua post descriptas solemn-
itates, hæc subjunguntur: Ex imperfecto au-
tem testamento voluntatem tenere defuncti, nisi
inter solos liberos (à parentibus utriusque sexûs)
habeatur, non volumus. Si verò in hujusmodi
voluntate liberis alia sit extranea mixta persona,
certum est eam voluntatem defuncti, quantum ad
illam duntaxat permixtam personam, pro nullo
haberi, sed liberis adcrefcere.

Prob. eadem minor II. quoad postero- 141
rem partem, quòd hæ leges non sint inju-
stæ. Nec enim sunt contra Jus naturale,
nec contra Jus Divinum positivum; alio-
quin neque sententia Judicis secundum il-
las leges Civiles lata, posset esse justa, &
respectu hæredis ex tali testamento inso-

lemni obligatoria, quod tamen sustinent adversarii. Certè Jus naturale, licèt ejusmodi solemnitates non exigat ad testamentum, nec tamen prohibet adhiberi: unde accedente imperio Legislatoris humani, etiam possunt esse de præcepto, & valere testamenti, sicut patet in matrimonio, quòd, etsi sit Juris naturalis, tamen post Concilii Tridentini constitutionem nè cuidem validè inter fideles iniri potest sinè solemnitate præsentia Parochi, & duorum testium. Jus positivum Divinum verò, secundùm quod *in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum*, non est absolutè, & universaliter pro omni materia præceptivum; cùm etiam Ecclesia in quibusdam, velut in condemnatione Cardinalis, Episcopi, Presbyteri, & aliorum Clericorum ordinatorum, majorem testium numerum requirat, ut patet ex *can. Præsul. 2. II. q. 4.* ubi Præsulem nonnisi cum 72. testibus, Presbyterum Cardinalem cum 44. Diaconum Cardinalem cum 27. Subdiaconum, autem, Acolythum, Exorcistam, Lectorem, & Ostiarium, nonnisi septem testibus condemnandum decernit, Et ideo, cùm Pontifex consuetudinem validè non testandi, nisi cum subscriptione septem vel quinque testium, dicit à Divina lege, & sanctorum Patrum institutis, & à generali Ecclesiæ consuetu-

judine alienam, (cap. 10. de testam.) cum scriptum sit, in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum; ly alienum non debet intelligi adversativè, quasi Divinæ legi, & cæteris commemoratis positivè adversaretur, sed præcisivè, quatenus de tanto testium numero in Divina lege, & cæteris, nihil præcipitur, ut in re explicat P. Schmier cit. n. 22.

His stabilitis, facile etiam respondetur ¹⁴² ad fundamenta resolutionis primæ. Nam ad duo Jura priora dicitur, iis hæredem ab intestato venientem obligari legata, vel fideicommissa præstare, non ex vi testamenti, neque ex vi voluntatis Defuncti, quæ ambo defectum continent, sed ex vi suæ spontaneæ promissionis, quam percepta Defuncti voluntate fecerat de legatis, & fideicommissis præstandis; quæ proinde obligatio ipsum stringit etiam in foro externo, & antecedenter ad Judicis sententiam. Tertium Jus verò est de hærede, qui sciens fideicommissum inutiliter relictum esse, nihilominus solvit; ejusmodi non potest solutum per conditionem indebiti repetere; quia ex reg. 53. ff. de div. reg. Jur. cujus per errorem dati repetitio est, ejus consultò dati donatio est. Ad I. Rat. oppositum damus in Legibus allegatis num. 140. Ad II. patet ex ratione nostra n. 141. quemadmodum enim matrimonium, etsi sit Juris naturalis,

ralis, nullam obligationem, etiam naturalem parit, nisi suum substantiale complementum, ab Ecclesia adjectum habeat, ita est de testamento comparato ad Leges Civiles. Ad III. Neg. aff. quia simile fundamentum pugnat pro his omnibus. Et profectò, si recensiti actus non pariant obligationem naturalem post sententiam Judicis, neque parient antè, cum illa cassatio Judicis non tam sit annullatio, quam prævix nullitatis declaratio, ait Schmier *cit. num. 56.* Ad IV. Idem dicere quis posset de sententia Judicis, quam tamen inconscientia obligare etiam AA. affirmant; item de lege solemnitatis in matrimonio. Unde, sicut hæ adhuc obligant, quia non fundantur in præsumptione particulari, seu facti, sed generali, & Juris, ita dicendum de Legibus testamentariis.

Punctum XII. *An in illis testamentis, que regulanda sunt juxta Jus Canonicum, præsentia Parochi, & duorum, triumve testium, quorum mentio fit in cit. cap. cum esses. 10. de testam. sit etiam de forma, & valore testamenti, an solùm ad probationem?*

143 RESOL. Licet major pars DD. cum Panormitano, Covarruvia, & Barbosa *ad d. cap. Pirhing ad tit. de testam. num. 10.* Pichler *num. 36.* & aliis censeat, de Jure Canonico præsentiam Parochi, & duorum, vel tri-

trium testium non solum probationis causa exigi, sed etiam ad substantiam, & valorem testamenti. Nihilo secius teneo cum P. Engel in *Colleg. Univ. Jur. Canon. ad tit. de testam. num. 14.* P. Schmier *cit. tract. 4. c. 2. num. 30.* & Clariss. D. P. Placido Böckn hujatis Almæ Universitatis Procancellario ex Celeberr. & Antiquiss. Monasterio ad D. Petrum hic Salisburgi, *ad tit. de testam. n. 23.* præsentiam Parochi, & testium ibi solius probationis gratiâ requiri; atque adeò, si aliunde, v. g. ex scheda, testatoris manu indubitatè descripta, constet de veritate testamenti, id pro valido habendum esse, etiamsi nec Parochus, nec alius testis adfuisset. Rationes P. Engel sunt I. Quia, cum Pontifex in *cit. cap. cum esses.* tam acriter refutet Agri Hostiensis consuetudinem, legibus Civilibus attemperatam, de testando cum 5. vel 7. testibus, & urgeat Jus Divinum, vi cuius in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum, sanè, ne sibi contradicat, non potuit dictos testes ad aliud, quàm ad probationem testamenti requisivisse, cum etiam sacer ille textus Scripturæ ad solam probationem pertineat; & ideo præcisè adjecit præsentiam Parochi, quia loquitur de testamento extremè decumbentium, quibus ordinariè Parochus assistere solet. II. In dubio, an Lex, vel Canon præ-

præscribat certam formam substantialem, actui, id ex stylo, & modo loquendi aliarum legum, formas actibus præscribentium, decidendum est; sed quotquot tales leges in Jure reperimus, non tantum memorant actum ita factum valere, sed positivè statuunt, ac præcipiunt, ita & non aliter fieri debere: Ergo si etiam sacer Canon præsentiam Parochi, & testium præscriberet, ut formam substantialem testamenti, non tantum memoraret, testamentum conditum in tali præsentia esse validum, & firmum, sed etiam positivè statueret, aliter fieri non debere; quod tamen non facit. III. Non apparet, cur in testamentis merè profanis debeat intervenire Parochus; certè ille textus Juris Divini nihil habet de Parocho. Et peto, num testamentum ipsi, & aliis testibus sit exhibendum *clausum*, vel *apertum*? si *clausum*, cur necessaria qualitas Parochi ad rem sibi incognitam? Si *apertum*, unde obligatio hæc manifestandi hæredem, & legatarios, totamque substantiam Parocho adhuc ante mortem testatoris? IV. Quid si Parochus ipse de suis patrimonialibus, vel quasi testari velit, qui nec propriè alium Parochum habet, cum se cuilibet legitimè exposito Sacerdoti possit subicere?

Pun-

Punctum XIII. *Quanam ergo testamenta in specie construenda, & regulanda sint secundum Leges Juris Civilis, & quanam juxta Jus Canonicum?*

RESOL. I. Omnia testamenta non privilegiata in terris, & à personis, Imperatori, & Imperio Romano temporaliter subditis, facienda, necessario regulanda sunt, & construenda secundum Leges Juris Civilis. Patet ex materia de Legibus; hoc ipso enim, quod tales personæ sint, temporaliter subditæ Imperatori, Imperioque Romano, subduntur etiam ejus potestati legislativæ, & consequenter tenentur ejus leges, in materia adiaphora, & ab ipsius jurisdictione non exempta, observare.

RESOL. II. Testamenta, quæ conduntur in terris, & à personis temporali dominio Romani Pontificis subjectis, vel probabilius etiam extra illas terras à Personis Ecclesiasticis, construenda, & regulanda sunt secundum Jus Canonicum, non solemnitatis, sed probationis causâ. Ità Engel *l. cit. num. 10.* Et quoad primam partem patet; quia ejusdem potentiae respectivè ad suos est dominium Papæ, cujus respectivè ad suos est dominium Imperatoris: Ergo, sicut istud obligat ad sectandas Leges Civiles Imperatoris, ità illud ad sectandas
Can.

Standas Leges Canonicas Pontificis. Quoad alteram verò partem probatur inde; quia, ubi Jus Civile, & Canonicum discrepant, Clerici non subjacent Legibus Civilibus, sed Canonicis, *cap. Quòd Clericis. 9. de foro compet. & passim DD. ad tit. de Immunit. Eccles.* Sed in testamentis regulandis discrepant Jus Civile, & Canonicum: Ergò.

146 Quinimò, dices, quando Jus Civile discrepat à Canonico, tenendum est Jus Canonicum etiam in terris Imperii, quia tunc censetur Jus Civile à Canonico correctum, uti de præscriptionibus cum mala fide deciditur in *cap. ult. de præscription. de damno ab hæredibus defuncti resarciendo juxta vires hæreditatis, in cap. In literis 5. de Raptoribus, cum similibus.*

Resp. assumptum non esse universaliter verum, sed tunc solummodo, quando *de re conscientie, & materia peccati* agitur, ità ut Leges Civiles foveant peccatum, prout est in dictis exemplis; tunc enim Summi Pontificis tanquam communis animarum Pastoris est, jurisdictionem etiam in terras Imperii, imò in totum mundum exercere, noxias fidelibus leges abrogandò. At quando discrepantia utriusque Juris est in materia merè adiaphora, nec tangit conscientiam, vel peccatum, ut circa solemnitates testamentorum, judiciorum, contractuum, & simi-

similium, quodlibet Jus in suo foro servandum est, arg. can. cum ad verum 6. dist. 96. est-
que communis doctrina Canonistarum in
Procemio Juris Canonici. Vide P. Ludov. Engel
ibid. num. 19.

§. II.

Praxis Confessariorum circa exposi-
tam Doctrinam.

CASUS I.

Jodocus Legista callidissimus jam per aliquot an-
nos satis feliciter in judicio decertaverat cum
suo Parocho in causa immunitatis suorum prædio-
rum ab onere solvendi decimas, per longam quasi
possessionem acquisitæ. Cum autem jam senescens
unici filii sui degenerem simplicitatem apprehende-
ret, timens, ne si filius in causa succumberet, fama
sua post mortem pateretur, testamentum condere
decrevit, in quo simul cum suo unigenito, cognatum
quendam, remotum quidem, sed ære & calamo po-
tentem, heredem instituit, ita ut in iis, quæ usum
rusticum non præberent, filius, in reliquis cognatus
succederet. Sepositis jam aliis, hic solum queritur,
an Confessarius desuper rogatus, tale testamentum
pro suo foro possit approbare?

RE-

RESOLUTIO.

147 **V**idetur, quòd non. Vel enim Jodocus ipsemet persensit, suam quasi possessionem non esse adeò justam, & Sacris Canonibus conformem, vel omnino invincibiliter judicavit justum, & conformem esse? Si primum, per se peccat mortalissimè, tale testamentum faciendò, quia præcedens injustitiæ & irreligionis peccatum novo actu positivo approbat, & confirmat, ac insuper suum cognatum ad invadenda Ecclesiæ jura gravissimo scandali peccatò inducit: cum potius in tali statu debuisset securitati suæ conscientiae prospicere, & post congruam satisfactionem, ac damnorum illatorum compensationem se cum Ecclesia, ejusque Ministro reconciliare. Utinam tales legerent, & perpenderent, quæ contra sacrilegos decimarum defraudatores detonant Pontifices in *can. 1. caus. 16. q. 7. cap. Tua nobis. 26. de decimis*, & in *Concil. Trident. sess. 25. de reform. cap. 12.* Si verò secundum, saltem leviter contra pietatem delinquere censendus est, eò quòd nulla alia ex causa filium nolit esse hæredem ex asse, quàm quia hebetior apparet ad jura sua tuenda, quæ tamen utique per alios tueri posset: item vanitate quadam amoris sui proprii, dum in successore etiam post

post mortem triumphare quærit, & pro eo, qui erraverit, haberi refugit. Deficit ergò hîc Intentio pura.

CASUS II.

Liborius, & Liboria conjuges se mutuò in eadem charta scripserunt hæredes, & ad id præter Tabellionem, seu Notarium rogârunt septem testes, qui testamentum post illos subscripserunt, & subsignârunt. Post mortem Liborii, statim proximi ejus consanguinei, minimè tamen hæredes necessarii, comparent, & Liboriæ litem movent, impugnandò dictum testamentum, I. quòd l. Licet. 19. Cod. de Pactis. vetitum sit inter privatos, exceptis militibus, scriptum hujusmodi, quò comprehenditur, ut is, qui supervixerit, alterius rebus potiatur, & ne quidem valeat in vim donationis mortis causâ. II. Quòd, cùm duplex sit testamentum, numerum duplicatum testium requirat. III. Quòd duos domesticos ex sua, & patrem, ac filium ex aliena domo inter testes computaverit. IV. Quòd etiam Religiosus numerum testium compleverit. V. Quòd unus tunc necdum fuerit pubes, licet habitus pro pubere. Jam Liboria petit resolutionem Confessarii, an, cùm certa sit de voluntate sui prædefuncti mariti, non possit se contra iniquam sibi fortè Judicis sententiam rerum præoccupatione affecturare?

K

RE.

RESOLUTIO.

148 **C**onfessarius hic cautè procedat, persuadendò potiùs, Judicem secundùm justitiam causæ definiturum, ideòque causâ adhuc indecisâ, immeritò Liboriam per præventionis factum, Judicem se in propria causa constituturâ. Poterit tamen eam consolari, eique, vel Procuratori ejus, per modum Doctoris privati, suggerere, nihil in his omnibus timendum, non in primo; tum quia in odiosis argumentum à Pactis ad testamenta non valet: tum quia *l. captatorias. 70. ff. de hered. instituend.* mutua talis institutio expressè approbatur; tum, quia inter conjuges passim in Germania ita receptum esse testantur Mynsinger, Gaill, & Nicolaus Eyerhardus apud Layman *Theol. Mor. lib. 3. tr. 5. cap. 1. num. 5.* Non in secundo; quia in isto casu solemnitas indivisibiliter afficit utrumque testamentum, adeòque septem testes sufficiunt. Et ita citatò Gomez, sentit Haunoldus in *cit. tract. 6. cap. 2. num. 103.* Non in tertio; quia nulla lex prohibet domesticos ad testandum rogare, nisi sint ex conjunctis, vel in patria potestate testatoris, aut hæredis constitutis, *arg. §. 10. Inst. de testam. ordin.* Idem de Patre & Filio respectu extranei testatoris permissum esse, ex *§. 8. Instit. eod.* jam diximus.

mus num. 126. Non in quarto; quia Religiosi à ferendo testimonio in materia testamenti nullo jure arcantur; licet ad multa absurda vitanda consultius sit, ut, præsertim si sint testatoris Confessarii, se à tali testimonio abstineant, nisi necessitas, vel proximi charitas, vel alia causa rationabilis illud exigat. Reiffenstuel cit. num. 13. Nec tandem in quinto; quia licet in rigore tunc non valeat testamentum, cum idem sit, ac si unus testis defuisset; de æquitate tamen sustinetur, favore scilicet ultimæ voluntatis, si talis ab omnibus, vel saltem majore parte fuerit pubes reputatus. Ayblinger in Institut. Imperial. lib. 2. tit. 10. part. 2. num. 24. Imò Jus ipsum ex liberalitate subvenit tali testamento, ut de servo ab omnibus æstimato libero, deciditur §. 7. Inst. de testam. & l. 1. Cod. eod.

CASUS III.

MÆvius ratione opificii in peregrinas regiones discessurus, cum esset orbatus parentibus, & solum vitricum ac novercam haberet, bono amico suo, ad quem sæpius solebat divertere, dixit: Si è peregrinis non rediëro, sed antea mortem oppetiëro, omnia mea tua sunt; & ne res sine testibus ageretur, idem in præsentia uxoris amici sui (qui mox gratias retulit) & quatuor do-

mesticorum ejus, duorum marium, & duarum feminarum, repetit & confirmavit. Factum est igitur, ut vitam in remotis clauderet; per quod janualitibus aperta est, variis hereditatem affectantibus. Solus amicus Mævii pulsat aures Confessarii, an non sibi hereditas Mævii ex tam clara sui in heredem nuncupatione debeat?

RESOLUTIO.

149 **S**atis clarum est, titulô hæredis ex testamento nuncupativo bonum hunc amicum non posse bona defuncti occupare; cum nec debitus numerus, nec qualitas testium, nec eorum specialis ad hoc rogatio, observata fuerint. Adhuc tamen existimo, hanc dispositionem valere, non ut testamentum, sed ut donationem mortis causâ; ad quam omnes conditiones de Jure requisitæ adsunt; est enim I. actus liberalitatis. II. Intuitu mortalitatis exercitus. III. Primùm secuta morte disponentis irrevocabilis effectus. IV. Ut ex gratiarum actione patet, à donatario acceptatus. V. Coram quinque testibus, juxta præscriptum *l. ult. Cod. de mort. caus. donat.* perfectus, in quibus, cum non sint testamentarii solemnes, illæ qualitates Juris Civilis non sunt necessariae, ex cōmuni cum Haunold. *tr. 7. pum. 199.* unde nec rogatos esse oportet, *ibid.*

ibid. Vindicet ergò amicus bona Mævii, quorum dominus est factus, non jure hæredis, sed donatarii.

§. III.

Quinam Testamenta facere possint, vel non possint?

Punctum I. *Quæ sit de hoc Regula generalis?*

RESOL. Regula generalis hæc datur: *Testamentum facere potest quilibet, qui neque natura, neque Jure prohibetur.* Est nempe factio testamenti de genere non prohibitorum, seu communiter permissorum, de quibus procedit illud Glossæ communiter receptæ in cap. inter corporalia. §. non invenitur. de translat. Episc. concessum intelligitur, quod expressè non prohibetur, arg. l. 1. §. 1. ff. de testib. & l. 43. §. 1. ff. de Procurat.

Punctum II. *Quinam à factione testamenti probibeantur naturâ?*

RESOL. I. Aliqui prohibentur naturâ, ob defectum animi, aliqui ob defectum corporis. *Ob defectum animi* prohibentur I. Infantes ante usum rationis, regulariter septimò primùm annò allucescentem. II. Furiosi, amentes, & mente capti, quando actualiter usu rationis privati existunt; Valet enim testamentum furiosi, quod ante

furorem consummavit, textu claro l. 20. §. 4. ff. Qui testam. facere. vel quod in lucidis intervallis condidit, l. 9. Cod. e. t.

152 RESOL. II. *Ob defectum corporis* ab ipsa natura testari prohibentur Surdi, & Muti simul, si tales sint à nativitate; secus si primum in decursu vitæ per accidens tales effecti sint. *L. 10. C. Qui testam. facere &c.* ubi etiam disponitur, quod mutus tantum, vel surdus tantum, sive à natura, sive per accidens, possit facere testamentum validissimum, ille quidem in scriptis, si scribere didicerit; hic verò vel oretenus, vel in scriptis. Porro *Surdus* hic intelligitur, qui planè nihil percipit, & *Mutus*, qui nihil eloqui potest, non autem surdaster, vel balbus, qui difficulter audit, vel loquitur, *arg. l. 10. cit.*

153 RESOL. III. *Cæcus*, sive à natura, sive ex accidenti, non prohibetur testari, sed permittitur facere testamentum nuncupativum, juxta formam præscriptam in *L. 8. C. Qui testam. facere &c.* quatenus scilicet, præter alias juris solemnitates adhibeat Notarium, vel octavum testem, qui testamentum à testatore coram testibus oretenus enuntiatum conscribat, & unà cum iisdem testibus subscribat, ac signet.

Punctum III. *Quinam testari prohibeantur à Jure?*

RE-

RESOL. I. Aliqui prohibentur de Jure 154
Civili; alii de Jure Canonico, de quibus in se-
quenti Puncto. De Jure Civili quidam à
faciendo testamento arcentur ob defectum
ætatis; nonnulli ex defectu integri statûs; plu-
res ob vitium morum. Ita P. Robertus König
ad tit. de testam. num. 18. Unde fit

RESOL. II. Ob defectum ætatis testari pro- 155
hibentur Impuberes, etiam ad pias causas;
quia præsumitur ordinariè judicium in illis
non esse sufficienter defæcatum, §. 1. Inst.
Quibus non est permissum &c. Neque hic mali-
tia supplet ætatem, cum leges præcisè cer-
tum annorum numerum, scilicet quartum
decimum in masculis, in foeminis verò
duodecimum completum requirant. L. 5.
ff. Qui testam. facere &c. Sic tamen, ut hæc
completio non debeat esse de momento in
momentum, sed moralis, arg. l. cit. Porro
Puberes facti, testari possunt etiam sinè
authoritate Curatoris, secùs quàm per-
missum sit eis disponere inter vivos; quia,
cùm effectus testamenti referatur in tem-
pus post mortem, hac ratione sibi in vita
non præjudicant.

RESOL. III. Ex defectu integri statûs testa- 156
ri prohibentur I. Servi. L. 16. §. 19. ff. Qui
testam. facere &c. II. Capti ab hostibus, l. 8.
pr. ff. eod. tit. Si tamen ante captivitatem
testamentum ritè fecerint, illud sustineri

debet, vel jure postliminii, si redierunt, vel ex L. Cornelia, si apud hostes decesserint. L. 18. ff. de capt. & postlim. revers. III. Obfides, ad normam l. 11. ff. Qui testam. facere. IV. Filii familias, qui non nisi de bonis castrensibus, vel quasi castrensibus testari permittuntur, l. penult. & ult. C. eod. tit.

RESOL. IV. Ob vitium morum Jure Civili testari prohibentur I. juridicè Prodigii, postquam ipsis est interdicta bonorum administratio, §. 2. Inst. Quibus non est permissum &c. II. Rei perduellionis, l. 20. C. de accusat. III. Deportati, qui à toto Romano Imperio ejiciuntur, ità ut etiam Jus Civitatis Romanæ perdant. L. 8. §. 2. ff. Qui testam. facere. Hodie Deportatis æquiparantur Banniti, seu proscripti ab Imperatore, vel Camera Imperiali. IV. Damnati ad mortem, naturalem, vel civilem, cit. l. 8. quorum tamen bona Jure novo relinquuntur Descendentibus, & Ascendentibus usque ad tertium gradum, si adsint, per Nov. 134. cap. ult. V. Rei criminis læsæ Majestatis, L. 5. C. ad L. Jul. Majestatis. VI. Hæretici, L. 4. & §. C. de hæreticis; itémque eorum receptores, defensores, & fautores, Auth. Credentes. C. eod. Quod tamen nunc de solis non toleratis est intelligendum.

Cæterum, exceptis impuberibus, omnes alii, solo Jure Civili prohibiti, testari

ri possunt ad pias causas, cum testamentum pium non subiaceat dispositioni Juris Civilis. Engel *b.t. num. 4.* Reiffenstuel *e.t. num. 321.* & alii; Favetque *L. 1. C. de SS. Eccles. unicuique concedens licentiam testandi ad piam causam.*

Punctum IV. *Quinam testari prohibeantur à Jure Canonico?*

RESOL. I. Aliqui prohibentur ob conditionem statûs, aliqui in pœnam delicti. In pœnam delicti prohibentur I. etiam hoc Jure Hæretici, eorûmque Fautores ac Receptatores, *cap. 13. §. credentes, de Hæret.* quæ tamen prohibitio rursus ad Acatholicos in Imperio toleratos non porrigitur, ut communiter observant DD. II. Percussores, ac Persecutores S.R.E. Cardinalium, *cap. fin. de Pœnis, in 6.* III. Usurarii manifesti, donec substantiam fœnore collectam restituant, aut de restitutione sufficienter caveant, *cap. ult. de Usur. in 6.* Quæ dispositio indirectè etiam tangit Judæos, quatenus Jus Canonicum à Civili tacitè recipitur, ut cum Zoëfio & Schambogen notat Schmier *cit. n. 60.*

RESOL. II. Ob conditionem statûs testarii prohibentur I. Episcopi, & Clerici Sæculares, non quidem de bonis patrimonialibus, & quasi talibus, eoque relatis; sed de bonis Beneficialibus superfluis; & vi Juris communis quidem, neque ad causas pias,

K 5

ne-

neque ad profanas, per cap. 1. 7. 8. 9. § 12. *de testam.* Textus præ cæteris clarior extat in cit. cap. 9. sub his formalibus: *Licet Clerici de his, quæ paternæ successionis vel cognitionis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum, aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, liberè disponere valeant; de his tamen, quæ consideratione Ecclesiæ acceperunt, nullum de Jure possunt facere testamentum.* Ratio hujus redditur in cit. cap. 7. Quia in officiis charitatis primo loco illis tenemur obnoxii, à quibus beneficium cognoscimus accepisse; cum igitur Episcopi, ac alii Beneficiati, non exiguos, sed amplos fructus ab Ecclesia percipiant, æquum est, ut penes Ecclesiam fructus superflui permaneant, sive illi intestati decederint, sive aliis conferre voluerint. Nihilominus, nemine ambigente, potest Summus Pontifex concedere Beneficiatis liberam de prædictis bonis testandi facultatem *ad causas pias*; quidnā etiam consuetudo ita testandi introduci? Layman, Navarrus, cum communi, & certa aliorum, *arg. cap. 12. e. t.* cum prohibitio testandi ad causas pias sit solum Juris humani. Quid autem sentiendum de consuetudine ita testandi etiam *ad causas profanas*, vide præter alios innumeros, P. Reifensuel cit. à num. 335. & Schmier à num. 89. qui

qui se huic consuetudini viritim, & zelose opponunt.

RESOL. III. *Ob conditionem statûs de Jure* 160
Canonico testari prohibentur II. Religiosi professi. Cùm enim per votum solemne Paupertatis sint omni dominio rerum temporalium exuti, per consequens nec de eis testari, nec testamentum ante Professionem conditum revocare queunt. *Can. 7. 19. quæst. 3. & auth. Ingressi, Cod. de SS. Eccless.* Quod verum est, etiamsi Prælatus testandi licentiam concederet; cùm nec ipse habeat testandi potentiam, nemo autem dat, quod non habet. *L. traditio 20. ff. de acquir. rer. dom.* Certè tamen Summus Pontifex licentiam potest dare Religioso, ad pias causas testandi de bonis, quorum de facto administrationem habet; qualem de Jure, vel consuetudine habent Religiosi Ordinum Militarium: & frequenter Summus Pontifex dare solet aliis Religiosis, si extra Monasterium Ecclesiasticum beneficium, præsertim Episcopatum, vel Cardinalatum obtineant. Alias exceptiones, præsertim Scholasticos, & Coadjutores non formatos Societatis Jesu, concernentes, videsis apud Authores passim. De Religioso Novitio cujusunque Religionis, quòd liberè de bonis suis testari possit, antequam profiteatur, non est dubium. Quòd si instituerit hæredem

extraneum, communis Sententia asserit talia bona, secuta Professione, ad dies vitæ Religiosi Professi remanere penes Monasterium, si alias domini capax sit; post mortem tamen talis Religiosi esse restituenda hæredi. Bartolus *ad Auth. si qua mulier. num. 10.* Abbas *ad cap. In presentia, de probat. num. 58. & seq.* Veruntamen P. Schmier *l. cit. cap. 1. num. 116.* tenet oppositum; quia nisi Novitius aliud exprimat, censetur eo modo testari velle, quo alius, ut scilicet hæres institutus statim capiat hæreditatem, quamprimùm testator desinet esse dominus.

CAPUT II.

De Hæredum Institutione, & substitutione.

§. I.

Expositio Doctrinæ Christianæ.

Punctum I. *Quid, & quotuplex sit Hæres?*

161 **R**ESOL. I. *Hæres in genere dicitur illa persona, quæ in universum Jus defuncti vel ex testamento, & dispositione testatoris, vel ab intestato, & dispositione Legis succedit: ut colligitur ex l. 59. & 62. ff. de R. J. Talis in omni testamento*

mento debet institui, unus, vel plures, ex §. 4. *Inst. de hæred. instit.* sub quacunque verborum formula, l. 15. *C. de testam.* purè, vel conditionatè, ex §. 9. *Inst. § l. 6. ac seqq. ff. de hæred. instit.*

RESOL. II. Hæres ex testamento alius¹⁶² est *necessarius*, alius *voluntarius*. Hæredes *necessarii* olim generatim dicebantur illi, qui in testamento scripti, nolentes volentes debebant adire hæreditatem: & isti subdividebantur in *necessarios suos*, & *necessarios non suos*. *Necessarii sui* erant, qui immediatè existebant in patria potestate Defuncti tempore mortis, utpote filii, filiæque, ac in horum defectu nepotes, neptēsque. *Necessarii non sui* erant mancipia, seu servi, qui hoc ipso, quòd à Domino scripti fuerint hæredes, consequuebantur libertatem, sed cum onere adeundi hæreditatem, ut, cùm bona hæreditaria fuerint postea subhastata, id in servum, non in dominum redundaret. Hæredes *Voluntarii*, seu *Extranei* erant cæteri omnes, etiam liberi emancipati, imò & non emancipati, in casu hæreditatis maternæ. §. 3. *Instit. de hæred. qualit.*

RESOL. III. Hodierno Jure per Hære¹⁶³ des *necessarios* intelliguntur omnes & soli illi, qui in testamento, saltem quoad Legitimam, necessariò debent hæredes institui, vel

vel exhæredari. Quòd si jam tales sint, ut in paterna potestate testatoris sint constituti, velut liberi non emancipati, & illis præmortuis nepotes, dicuntur *Hæredes necessarii sui*; si autem sint extra patriam testatoris potestatem, veluti liberi emancipati, & deficientibus descendantibus ascendentibus, dicuntur *Hæredes necessarii non sui*. *Hæredes Voluntarii* verò, seu *Extranei*, dicuntur omnes illi, qui in testamento hæredes institui necessario non debent; quales, ut videbimus, sunt omnes, exceptis descendantibus, & ascendentibus.

Punctum II. *Quinam possint, & non possint esse Hæredes?*

164 RESOL. I. Regula communis est, quòd illi omnes possint designari hæredes, qui degunt in vivis, neque de Jure positivo facti sunt hæreditatis accipiendæ incapaces. Et quidem non solum personæ singulares, sed etiam in communi, v. g. pauperes, orphani &c. l. 46. § 49. C. de Episcop. & Cleric. Civitates, & municipia, l. 12. C. de hæred. instit. Oratoria, Hospitalia, Monasteria, Conventus, & Congregationes utriusque sexûs Regularium, arg. ll. cit. & Concilii Trident. sess. 25, cap. 3. de Regular. nisi sit exceptio specialis, ut in eodem cap. de Ordine FF. Minorum. Quin etiam hæres institui potest DEUS, & Coelites, l. 1.

l. 1. §. 5. ff. ad L. Falcid. quibus relicta impendenda sunt in DEI cultum, Sanctorum venerationem, alimenta pauperum &c.

RESOL. II. De Jure Civili hæreditatis 165
simpliciter incapaces sunt I. Deportati, *l. 1. C. de hæred. instit.* II. Liberi perduellium, *l. 5. §. 1. C. ad L. Juliam Majest.* III. Damnati ad ultimum supplicium, *l. 29. ff. de Pœnis.* IV. Damnati ad metalla, & ad triremes, *l. 3. ff. de his, quæ pro non scriptis &c.* V. Qui occidit testatorem, *l. 7. §. penult. ff. de bonis damnat.* VI. Hæretici non tolerati, & apostatæ à fide Christiana, *auth. Credentes, C. de hæret. & l. 3. C. de apostat.* Demum VII. Universi illi, qui ob delictum prohibiti sunt testari, de quibus *cap. præc. §. 3. Punct. 3.* actum est.

RESOL. III. Eodem Jure hæreditatis 166
secundum quid incapaces sunt I. Filii, & filiæ naturales, utpote qui, extante prole legitima, solum possunt hæredes à patre scribi in uncia, *l. 2. C. de natural. liber.* deficiente autem prole legitima, etiam possunt scribi hæredes ex affe, *Novell. 89. cap. 12.* II. Filii spurii, seu geniti ex thoro damnato, qui nequeunt à parentibus institui hæredes, sicut nec ab intestato succedunt, *authent. Licet. C. de natural. liber.* Attamen avus nepotem spurium ex filio legitimo natum, aut ex filio spurio legitimè genitum,
 non

non prohibetur instituere, secundum Theologos communiter; cuius rationem dat Haunold *tract. 6. cap. 5. num. 276.* quia hæc pœna solum infligitur illi, qui deliquit, & respectu cuius deliquit; atqui in primo casu avus omnino non deliquit, in altero deliquit quidem respectu filii, at non respectu nepotis: Ergo in neutro casu prohibetur nepotem scribere hæredem. Excipe, si natus sit ex filio incestuoso, hoc est, nato ex matrimonio inito inter consanguineos, vel affines intra gradum prohibitum, absque dispensatione; hic enim prohibetur etiam ab avo institui, *l. 6. C. de incest. nupt.*

- 167 RESOL. IV. De Jure Canonico hæreditatis simpliciter incapaces sunt I. Percussores, ac hostiles persecutores Cardinalium, *cap. ult. de pœn. in 6.* II. Fratres Minores, juxta *Clem. Exivi. §. Quia igitur. de V. S.* ubi ratio additur; *Quia in successione transit non solum usus rei, sed & dominium suo tempore in hæredes; Fratres autem præfati nihil sibi in speciali acquirere, vel eorum Ordini possunt, etiam in communi.* Unde hæc constitutio solos illos FF. Minores concernit, qui regulam purè, & sine dispensatione profitentur, ideoque vi altissimæ paupertatis omnis omnino dominii tam in communi, quam in particulari incapaces existunt, uti sunt Fratres

tres Minores de Observantia, & Capucini, per Tridentinum cit. Sess. 25. de Regular. cap. 3. III. Religiosi Professi, & Coadjutores formati Societatis Jesu; inter quos, & alios Religiosos, bona immobilia in communi possidentes, hoc vertit discrimen, juxta Layman cit. lib. 3. tract. 5. cap. 5. & Haunold. cit. à num. 281. quòd priores nec pro se, nec eorum intuitu Collegia, vel Domus Societatis, possint hæredes institui, juxta p. 6. Constit. cap. 2. §. 12. quamvis ipsa Collegia, & Domus, etiam Professæ, sint hæreditatis capaces; ast posteriores possint etiam immediatè hæredes institui, per l. ult. §. 1. Cod. de Episc. & Cleric. sic tamen, ut cum domini rerum in particulari incapaces sint, eorum nomine Monasteriū succedat; quod etiam, ignorante vel invito Religioso, hæreditatem adire potest, ipse verò non nisi ex Prælati, aut Monasterii licentia, arg. cap. si Religiosus 27. de elect. in 6.

Punctum III. Quinam igitur defacto sint necessarii Hæredes ex testamento?

RESOL. I. Hæredes necessarii ex testamento sunt I. omnes liberi legitimi & sui testatoris, sive filii, sive filia; si enim liberi in proximo gradu, & patria potestate constituti, neque instituuntur, neque nominatim exhæredentur, testamentum ex princ. Inst. de exhæredat. liber. est penitus inutile, ita
L ut

ut nemo ex eo testamento hæres esse possit. Equidem de Jure veteri poterant filiæ à parentibus, imò & filii à Matre, & ascendentibus maternis, salvò testamentò, præteriri, absque exhæredatione expressa: solumque poterat testamentum illud in priore casu per remedium possessionis bonorum contra tabulas, in posteriore per querelam inofficiosi testamenti à liberis præteritis infirmari; ast de Jure novo communior Sententia apud Haunoldum *cap. 7. num. 383. §. 84.* asserit testamentum in utroque casu esse ipso Jure nullum, saltem si ipsi non fuerit inserta præteritionis causa; nam de primo habetur textus expressus in §. 5. *Inst. de exhæredat. lib.* De altero etiam sat clarus textus habetur in *Novell. 115. cap. 3.* ubi decernitur, non licere penitus Patri vel Matri, aut avo vel avia, proavo vel proavia, suum filium, vel filiam, vel ceteros liberos præterire, aut exhæredes facere in suo testamento (extra scilicet ingratitude causas ibi recensas) & paulò infra: Si autem hæc observata non fuerint, nullum exhæredatis liberis præjudicium generari, sed quantum ad institutionem hæredum pertinet, testamento evacuato ad parentum hæreditatem liberos tanquam ab intestato ex æqua parte pervenire &c. Excipiunt DD. frequentius casum, quò Filius, vel Filia hæreditati paternæ renunciavit. (quam renuntiationem, saltè si fuerit jurata,

rata, etiam apud filias valere, si non de Jure Civili stricto, certè ex æquitate, docet praxis hodierna) tunc enim sinè vitio nullitatis in testamento sive paterno, sive materno, præteriri potest, cum neque succedat ab intestato; uti pluribus *citt. P. Schmier d. c. 1. num. 162.*

RESOL. II. Hæredes quoque necessarii 169
ex testamento sunt II. *liberi legitimi* per subsequens Matrimonium; hi enim jus suæ tatis consequuntur per *Nov. 12. cap. ult.* ac pari jure cum filiis legitimè natis habentur, per *Nov. 89. cap. 8. in pr.* Idem est de legitimatis per Rescriptum Principis, si tempore legitimationis nulli extiterint liberi legitimi, vel in Rescripto de jure suæ tatis mentio facta fuerit. *Schmier l. c. num. 142.*

RESOL. III. Quamvis aliud fuerit de 170
Jure veteri; tamen de Jure novo etiam III. *liberi emancipati* (quales in Germania censentur, postquam Matrimonium inierunt) sunt Hæredes necessariò instituendi, vel exheredandi; ità ut aliter testamentum sit ipso Jure nullum. Ità post Molinam, & alios à se citatos *Haunold. num. 394.* Tum quia Imperator in *præcit. §. 5. Inst. de exheredat. lib.* postquam retulit Jus antiquum, Jus novum declarans ait se velle: *ut omnes sive sui, sive emancipati sint, vel hæredes instituantur, vel nominatim exheredentur*: Ergò sicut nullum est

testamentum, præteritis liberis suis, ita & præteritis liberis emancipatis. Tum quia in *cit. Novell. 115.* nullum planè fit discrimen inter liberos suos, & emancipatos; ut adeò in ordine ad hunc effectum liberi emancipati pro non-emancipatis habeantur.

- 171 RESOL. IV. Sunt etiam Hæredes necessarii ex testamento IV. *liberi adoptivi*; Jure antiquo quidem indiscriminatim omnes; Jure noviori autem soli adoptati ab Ascendentium aliquo, si adoptio usque ad mortem adoptantis duraverit. *L. penult. Cod. de adopt.* Circa arrogatos Jus antiquum mansisse in vigore, ait Schmier *cit. num. 140.* sed Haunold negat eos præteritos posse nullum dicere testamentum, sed solum consequi quartam partem bonorum arrogatoris, ex *Constitut. D. Pii.* Vide eum *num. 398.* V. *Liberi posthumi, ex l. 3. ff. de injusto rupto.* idque verum est tam de posthumis naturaliter, quàm juridicè talibus, seu post testamentum conditum natis, aut adoptatis. Schmier *num. 144.* Interim posthumis præteritis, testamentum non est statim ab initio nullum, sed rumpitur agnatione posthumi, si is non moriatur ante testatorem, per *§. 1. Instit. de exhered. lib.* VI. Etiam *Nepotes, Neptes, Pronepotes, & Proneptes*, aliique *descendentes* cujuscunque gradûs, ex filio præmortuo geniti; nam hi omnes per *§. 5. Inst. de exhered. lib.*

lib. 1. ult. Cod. de liberis præterit. Novell. 115. cap. 3. & Nov. 118. cap. 1. cum liberis primi gradûs, pro casu prædecessionis eorum, coæquantur.

RESOL. V. In defectu Descendentium 172
tantum Hæredes necessarii ex testamento,
VII. sunt proximi *Ascendentes* testatoris; ita
ut aliter factum testamentum, vel sit ipso
Jure nullum, vel saltem proposita ab illis
querela inofficiosi rescindibile. Esse ipso
Jure nullum, contendit quidem Haunold,
favente Reiffenstuel, ex verbis *Novell. 115. cit. cap. 4.* ubi postquam dixerat: *Sancimus non licere liberis parentes suos præterire, aut quolibet modo à rebus suis, in quibus habent testandi licentiam, eos omninò alienos facere, nisi causas, quas enumeravimus, specialiter in suis testamentis nominaverint, vel descripserint.* Infra §. 9. subjungitur: *Si autem hæc omnia non fuerint observata, nullam vim hujusmodi testamentum, quantum ad institutionem hæredum habere sancimus, sed rescisso testamento, eis, qui ab intestato ad hæreditatem Defuncti vocantur, res ejus dari disponimus.* Verum ex hoc ipso verbo rescisso concludit P. Schmier d. cap. 1. num. 176. testamentum non esse ipso Jure nullum, sed tantum rescindi, non ex toto, sed quoad solam hæredis institutionem, salvo legatis, & aliis capitulis, ut ibi additur. Dixi: *In defectu Descendentium tan-*

tum; nam talibus existentibus, Ascendentes nullo modo sunt hæredes necessarii, per clarum textum in cit. Nov. 118. cap. 1. ubi Ascendentes à successione per extantes Descendentes penitus excluduntur. Unde Novella 115. præcitata debet intelligi de casu, quò nulli extant Descendentes; sic enim Jura Juribus conciliantur.

Punctum IV. An ergò fratres, & sorores, item conjuges ad invicem, non sint Hæredes necessarii?

173 RESOL. I. De Jure communi regulariter fratres, & sorores liberè possunt in testamento præteriri, sive adsint consanguinei de linea Descendentium, vel Ascendentium, sive non; quia nulla lex ad aliquid eis relinquendum adstringit, ut contra Nicol. Hertium, & P. Pichler ex receptissima sententia concludit, & demonstrat Clariss. D. P. Böckn l. cit. num. 53. Unicus in Jure excipitur casus, quò quis instituisset personam turpem, id est, infamiâ Juris, vel facti laborantem, ut sunt meretrices, concubinarij, mimi, lenones, filii Presbyterorum, adulterini, incestuosi, &c. tunc enim fratribus, ac sororibus consanguineis, id est, ex eodem Patre cum testatore genitis, sive eandem, sive diversam matrem habentibus (non autem uterinis tantum) in testamento prætermisiss, competit actio ad rumpendum testamentum per querelam in-

inofficiosi, per l. 27. C. de inoff. testam. Quòd si tamen in tali testamento fratribus, & sororibus esset relicta sua legitima, deberent esse contenti, nec possent dictum testamentum quoquo modo impugnare.

RESOL. II. Conjuges sibi invicem non 174
sunt Hæredes necessarii ex testamento; cum nullum de hoc Jus extet, imò illi regulariter sibi invicem neque succedunt ab intestato, nisi post omnes agnatos, & cognatos. In casu tamen, quò conjux superstes alteri de Jure succederet quoad portionem aliquam ab intestato, si fuerit in testamento prætermisus, potest illam petere ab hærede instituto, vel conditione ex lege, vel extraordinaria bonorum possessione, ut opinatur Manzius, & post ipsum Schmier, & Haunold.

Punctum V. *Quantum itaque Hæredibus necessariis sit relinquendum in testamento?*

RESOL. I. Certum est, nullum testa- 175
torem teneri hæredes suos necessarios in tota sua substantia instituere, neque in toto illo, quod illi consecuti fuissent ab intestato; nimis quippe durum foret, testatori omnem liberam tollere potestatem, etiam de aliis post mortem bene merendi. Unde satisfacit, si illis portionem à Jure definitam, quæ propterea vocatur *Legitima*, reliquerit; quò præstito, poterit de reli-

qua substantia liberè disponere, eamque aliis sive titulò hæredis, sive legati, sive fideicommissi, aut donationis mortis causâ relinquere, salvo hæredibus Jure falcidiæ, aut Trebellianicæ, de quibus infra.

176 RESOL. II. Jure noviore, Legitima respectu liberorum est triens, seu tertia pars totius hæreditatis relictæ, si sint pauciores, quàm quinque: sin verò sint quinque, aut ultra, est semis, seu dimidia pars bonorum, quæ deductis ære alieno & expensis funeris, habituri fuissent simul, si successissent ab intestato. Ità sublato Jure antiquo, in quo quadrans fuerat generaliter determinatus. *Novell. 18. cap. 1. & Authent. Novissima, Cod. de inofficios. testam.* Inde vulgares illi versiculi:

*Quatuor, aut infra dant natis Jura trientem;
Semissem verò dant natis quinque, vel ultra:
Arbitrium sequitur substantia cætera Patris.*

177 RESOL. III. Etiam Nepotibus, quorum parentes jam sunt mortui, debetur legitima, ita quidem, ut si cum filiis testatoris seu ut vocant, *Tibiis*, id est, patruis suis concurrant, tunc præfati nepotes, sive multi sint, sive pauci, non plus acquirant, quàm accepisset eorum Pater, quem repræsentant; adeoque non possunt cum filiis ad computandam legitimam plus augere numerum, quàm

quàm auxisset eorum Pater. Si verò soli Nepotes existant, tunc vel ex diversis filiis aut filiabus, vel ex uno tantùm filio vel filia pramortua testatoris? Si ex diversis, non faciunt majorem numerum, quantum ad legitimam, quàm fecissent eorum parentes; nam etiam ab intestato tunc succederent in stirpes, & non in capita: si verò ex uno eodémque, tunc quia succedunt in capita, & in propria persona, faciunt numerum, capiuntque legitimam, ac si essent veri filii testatoris. Haunold *num. 499.*

RESOL. IV. Si sint plures liberi, sed unus aut aliqui eorum non succedant, puta vel quia sunt justè exhæredati, vel quia incapaces facti v. g. per ingressum in Religionem successionis incapacem, aut per renuntiationem, aut per repudiationem hæreditatis, aut per statutum; tunc isti probabilius non computantur in numero ad augendam, vel minuendam legitimam aliis, qui succedunt, sed habentur pro non extantibus vel mortuis. Ideoque si liberi sint quinque, & unus illorum exhæredatus, legitima non est semis, sed triens, ac si solùm essent quatuor. Schmier *num. 225.* & in re Haunold *num. 493.* ubi tamen quoad renuntiationem advertendum, quòd si hæres necessarius renuntiet hæreditati, eò quòd portionem suam jam acceperit in vita testa-

toris, non habeatur pro mortuo, sed debeat nihilominus titulo hæredis in legitima institui, non ut de novo aliquid accipiat, sed ut jam acceptum in legitimam computetur. Quòd si illud acceptum fuerit minus legitimâ, potest institutus agere ad complementum legitimæ, non verò testamentum dicere nullum, vel per querelam inofficiosi impugnare. Reiffenst. *loc. cit. num. 454.*

- 179 RESOL. V. Etiam filiorum adoptivorum, & deficientibus Descendentibus, Parentum aliorumve Ascendentium, legitima est triens, & quidem universaliter, quia plures Parentes respectu unius testatoris, quàm quatuor, nunquam erunt. Colligitur ex clausula finali *cit. Novellæ 18.* ubi dicitur, id quod de liberis constitutum est, in omnibus personis observandum esse, *in quibus ab initio antiquæ quartæ ratio de inofficioso lege decreta est*; atqui tam filii adoptivi, quàm Parentes in defectu descendentium, nisi quarta eis relicta fuerit, habebant querelam inofficiosi: ergò. Hic tamen ex Fachineo, Tuscho, Berlichio, Reiffenstuel *num. 450.* & aliis advertendum, per *trientem*, ubi agitur de legitima Parentum, non semper intelligi tertiam partem totius hæreditatis, sed solum tunc, quando nulli extant fratres aut sorores germani, vel extantes à te-

testatore fuerunt præteriti; si autem hi simul cum parentibus fuerint instituti, legitima Parentum solum esset tertia pars illius portionis hæreditariæ, quam accepissent ab intestato: consequenter cum ab intestato unà cum extantibus fratribus ac sororibus germanis solum successissent æqualiter in capita, legitima Parentum foret solum tertia pars illius portionis, sibi ex æquali divisione cum fratribus & sororibus obvenientis.

Punctum VI. *An testator licitè uni ex suis liberis majorem hæreditatis portionem assignet, quàm alteri; & quid de collatione bonorum?*

RESOL. I. Salvâ semel legitimâ, & singulis illius portionibus, sicut potest testator in reliqua bonorum suorum parte licitè aliquem extraneum hæredem scribere, aut legatarium, vel fideicommissarium, sive donatarium; ità etiam, & à fortiori poterit de illa in favorem unius ex liberis licitè disponere, vel totam, vel majorem, quàm alius, portionem ejus eidem assignandò; dummodo non faciat ex odio vel passione in alios. Communis; & patet ex l. 8. Cod. de inoff. testam. ubi dicitur: *Parentibus arbitrium dividende hæreditatis inter liberos adimendum non est.*

RESOL. II. Collatio bonorum nihil aliud est, quàm illatio lucri, à vivo parente

te profecti, in communem hæreditatem, facienda à liberis succedentibus post mortem parentis, ut æqualis bonorum divisio inter hæredes fieri queat. Olim in sola successione ab intestato moris erat; Jure verò novo Authenticarum ac Novellarum etiam ad liberos ex testamento suis Parentibus succedentes fuit extensa, nisi Parens testator contrarium expressè statuerit, significandò, se nolle, ut aliquid à liberis in hæreditatem conferatur, sed relinquere illis ut prælegata; prout habetur præsertim in *Novell. 18. cap. 6.*

182 RESOL. III. Conferendum est omne, & solum lucrum liberorum, ab eo parente, cui succeditur, adhuc vivo profectum, per *l. 17. §. 19. C. de collat.* Unde sola dos profectitia, & donatio propter nuptias, quas pater filia, vel filio sibi succedenti constituit, conferenda est, non item ea, quæ à matre provenit, nisi quando filia matri succedit: Multò minùs tenetur filius conferre bona adventitia, quorum proprietas omni jure ad ipsum pertinet, neque bona castrensia, aut quasi castrensia, per *l. 3. §. 15. ff. eod. tit.* Et ideo etiam à collatione libera sunt omnia à filio ex Clericatu, artibus liberalibus, officio Aulico, Notariatu &c. comparata; imò & sumptus studiorum, artiumque mechanicarum addi-

discendarum : nec non impensæ factæ ad visitationes Provinciarum , Primitias, installationem in Beneficio. Idem censet. Haunold *num.* 580. de donationibus simplicibus filio à parente factis , nisi alter filius debeat conferre donationes propter nuptias , vel filia dotem. Vestimenta tamen , & ornamenta nuptialia, quæque à parentibus in liberos ad instruendam , vel sublevandam œconomiam data sunt : sicut & illud patrimonium , quod pater dedit filio ad ingressum Religionis, vel susceptionem SS. Ordinum, cum se habeat instar dotis , conferenda sunt. Schmier *n.* 142.

Punctum VII. *Qualiter Legitima Hæredibus necessariis sit relinquenda ?*

RESOL. I. Legitima debet Hæredibus 183 necessariis relinqui titulô institutionis, seu hæredis , adeò , ut , si uni alio titulo , v. g. legati , fideicommissi &c. relinqueretur, is testamentum quoad hæredis institutionem posset dicere nullum, *arg. §. 5. Inst. de exhæred. lib.* Potest tamen ipsis pro legitima res certa , vel certa pars assignari , dummodo portionem Legibus debitam attingat ; & si non attingat , potest Hæres necessarius agere ad supplementum legitimæ , juxta *§. 3. Inst. de inoff. test. & Novell. 115. cap. 3.*

RESOL. II. Est quoque Legitima Hæ- 184 redibus necessariis relinquenda absque omni

ni onere, gravamine, & conditione odiosa, secundum communem DD. cui favet l. 32. C. de inoff. testam. ex qua tamen colligitur, quòd si contrarium contingeret, testamentum non posset per querelam inofficiosi impugnari, sed conditio, seu onus haberetur pro non adjecto. Nec obest, quòd l. fin. ff. de condit. instit. etiam hæres suus dicatur posse institui sub conditione potestativa; hoc enim intelligendum respectivè ad eam portionem hæreditatis, quæ legitimam excedit. Schmier cap. 1. n. 287.

Punctum VIII. *Quid sit Exhæredatio, & qualiter, ac quas ob causas facienda?*

185 RESOL. I. Exhæredatio est actus, quò personæ, aliàs necessariò instituendæ, ob commissam ingratitude causam à successionem excluduntur. Quæ, ut valeat, debet I. exprimi nomen, aut agnomen Exhæredati, aut æquivalens demonstratio poni. II. Debet esse exclusio à totali, & non tantum partiali hæreditate. III. Debet fieri ex certa scientia, & consultò. IV. Facienda est ex causa quadam ingratitude, in Novell. 115. cap. 3. expressa, quarum quatuordecim ibi enumerantur pro exhæredatione liberorum, & cap. seq. octo pro exhæredatione parentum, statim recensendæ. V. Illa causa nominatim inferenda est

est testamento, & ab hærede scripto probanda.

RESOL. II. Causæ ingratitude, ob 186
 quas parentes suos liberos exhæredare possunt, à Justiniano in *d. Novell. 115. cap. 3.* enumerantur quatuordecim sequentes. I. Injectio violenta manuum. II. Injuria quælibet gravior, etiam verbalis. III. Si vitæ parentum struxerint insidias. IV. Si eos capitalis criminis accusaverint. V. Aut per delationem grave damnum ipsis intulerint. VI. Si parentem ab hoste captum, cum potuissent, non redemerint. VII. Aut carceri inclusum fidejussione liberare noluerint; quod tamen ad solos filios pertinet, non ad filias. VIII. Si parentis furiosi curam non habuerint. IX. Si cum noverca, vel patris concubina se carnaliter filius miscuerit. X. Si parentes testari prohibuerit. XI. Si se mimis, vel XII. maleficis, parentibus invitis, junxerit. XIII. Si ad hæreticos desciverit. XIV. Si filia vitam meretriciam infra annum 25. duxerit. Quas omnes memoriæ jurandæ causâ his versibus intimamus:

Bis septem ex causis exheres filius esto;

I. Si patrem verbis, II. verberibusve gravet.
 III. Nec redimat captum, IV. linguat si carcere clausum;

V. Presumat patrum si violare thorum.

VI.

VI. Si, suprema pater ne prodat sensa, resistat;

VII. Aut curam amentis spernat habere patris.

VIII. Insidians vitæ IX. capitalis criminis actor;

X. Aut Delator opum damna pudenda ferens.

XI. Si mimos, XII. hominésque magos, XIII. sectámque sequatur;

XIV. Filia si Venerem luxuriosa colat.

Porro octo causas, ex quibus vicissim licet liberis exhæredare parentes, per quatuor disticha, nullius explicationis indigentia, communicamus:

Ex octo licitum causis remove parentem:

I. Præsumat Nati si violare thorum.

II. Negligat amentem. III. Si dogmata falsa sequatur.

IV. Captivóque neget si malè fidus opem.

V. Insidias Nati vitæ si struxit iniquus.

VI. Aut matri innocuæ fata cruenta paret.

VII. Si sobolem genitor testandi pellat ab actu,

VIII. Deferat aut stricto Judicis ipse foro.

An verò præter has dentur aliæ etiam causæ justæ, liberos, vel parentes respectivè exhæredandi,

Causidici certent quorum est decidere litem.

Punctum IX. *An Falcidia, & Trebellianica sit idem, ac legitima; vel, an saltem cum legitima singulariter detrabi possit à liberis testatoris?*

RE-

RESOL. I. *Falcidia*, & *Trebellianica* nul-
lo modo sunt idem cum legitima libero-
rum; nam legitima competit solis Hæredi-
bus necessariis ex ipso Jure naturæ, ob
summæ conjunctionis vinculum, & quasi
identitatem cum testatore; at *Falcidia*, &
Trebellianica est communis etiam Hæredi-
bus voluntariis, suamque originem habet ex
Jure Civili, ob longè aliam rationem, scili-
cet, ne hæredibus scriptis, quos subin con-
tingit legatis, donationibus mortis causâ,
& fideicommissis, tum universalibus, tum
particularibus nimium gravari, aditio hæ-
reditatis ultra modum difficilis evadat.
Itaque

RESOL. II. *Falcidia* (cujus nomen à C. 188
Falcidio Tribunoplebis, & Legis hujus
Authore appellatum est) est quarta pars
bonorum testatoris, quam, deducto ære
alieno, & expensis funeralibus, permittum
est hæredi instituto, nimis legatis grava-
to, detrahere §. 2. & 3. *Inst. de L. Falcid.* ubi
per legata etiam fideicommissa particularia,
& donationes mortis causâ intelliguntur.
De Jure communi tamen potest testator
detractionem *Falcidiæ* de legatis &c. ex-
pressè prohibere, &, si prohibet, locum
non habet, per *Authent. Sed cum testator. C.*
ad L. Falcid. & Novell. 1. cap. 2. quod etiam
ad *Trebellianicam* extendendum volunt.

M

Mo-

Molina, Petrus Waddingus, Hunnius, Haunold *num.* 378. & alii. Item, si hæres sit profanus, & legata sint ad causam piam, locum Falcidiæ non esse, textus rotundus est in *Authent. Similiter. Cod. e. t.* Secus est, quando etiam hæres est causa pia, ut latius videri potest apud Clariss. D. P. Böckn *hic num.* 122. & *seqq.* Demum, licet hæres sit causa pia, perdit jus deducendi Falcidiam, & tenetur solvere legata, & debita etiam ultra vires hæreditatis, si hæreditatem adiit, neglecta confectione inventarii; Trebellianicam tamen non amittit, teste Haunold *nam.* 394.

- 189 RESOL. III. *Trebellianica* (quæ à Trebelliano Senatusconsulto dicta est) pariter est quarta pars bonorum testatoris, quam deductis funeralibus, & ære alieno, de Jure potest hæres fideicommissio universali nimium gravatus, detrahere, per §. 7. *Inst. de fideicommiss. heredit.* & l. 3. *C. ad SCtum Trebell.* Inter Falcidiam, & Trebellianicam, licet in aliis fermè omnibus conveniant, hoc notabilis discriminis intimatur l. 91. ff. *ad L. Falcid.* quòd in quartam Falcidiæ solum computentur res, quas hæres capit Jure hæreditario, non autem, quas Jure legati, vel fideicommissi, vel implendæ conditionis causâ; At verò in quartam Trebellianicæ imputentur omnia, quæ hæredi

di quocunque Jure, five hæreditario, five alio cujuslibet nominis debentur. Unde Falcidia favorabilior est hæredi, quàm Trebellianica.

RESOL. IV. Si contingat, Hæredem ¹⁹⁰ necessarium, cui legitima debetur, adeò gravari legatis, vel fideicommissis, aut donationibus mortis causâ, ut post deductam legitimam, ex suppositione solutionis illorum, sibi non remaneat quarta pars reliquæ substantiæ testatoris; potest is unâ cum legitima etiam quartam Falcidiæ, vel Trebellianicæ detrahere, Legatariis, aut Fideicommissariis ex massa post legitimam deductam residua solo dodrante restituto. Ita Canonistæ, & Legistæ orthodoxi ferè communiùs contra Acatholicos simpliciter negantes, & Andream Gaill negantem solum circa legata purè, & sinè conditione relicta. Favet apertè Jus Canonicum in *cap. Raynutius*, & *cap. Rainaldus, de testam.* ubi Pontifex confirmat, & approbat sententiam Judicis delegati, qui pronuntiaverat, legitimam restitutioni non fuisse subiectam, & insuper Trebellianicam detrahi potuisse. Et licèt in ea facti specie filius fuerit rogatus sub conditione hæreditatem restituere; Pontifex tamen in *citt. capp.* se in hoc non fundavit, sed in eo, quòd filius in legitima gravari non potuerit, ut

pote Jure naturæ debita; nec à Trebellianica excludi, cum eandem quilibet Extraneus, restitutione hæreditatis gravatus, deducere queat. Unde sic argumentari licet: quando eidem Personæ diversa Jura accidunt, illa est censenda jure duorum, quorum vices sustinet, arg. l. 3. ff. de adoptione. atqui legitima, & falcidia vel Trebellianica accidunt liberis ex diversis Juribus, illa ex Jure naturali, ista ex Jure Civili: ergò utraq; debent gaudere. Favet etiam Jus Civile, dum l. 8. §. 14. ff. de inoffic. testam. decidit, quòd si filius fideicommissò gravatus, testamentum paternum tanquam inofficiosum impugnet, & succumbat, solam legitimam perdat, non autem Trebellianicam; quæ pœna inepta foret, nisi extra casum succumbentiæ, filius gravatus legitimam simul cum Trebellianica deducere posset. Accedit, quòd Trebellianica solùm detrahatur ex bonis, quæ sunt in hæreditate; legitima autem propriè non continetur in bonis hæreditatis, sed eam filius accipit jure proprio, ac in natura fundato, quasi æs alienum, ut uno ore clamant Juristæ.

191 Nec dicas I. Filio non deberi legitimam, nisi in quantum hæredi: consequenter æquè Jure hæreditario, ac Trebellianicam. Nam contrà est; quia esto Filius legitimam accipiat quà hæres, non tamen ex li-

libero iudicio defuncti, sed ex quadam obligatione naturæ, non quidem quoad istam quantitatem, attamen quoad substantiam. Deinde posset filius, acceptâ legitimâ, ab hæreditate abstinere, & sic non esse hæres in actu secundo.

Nec dicas II. Juxta *l. 159. ff. de R. J.* non posse eandem rem duobus titulis lucrativis acquiri: ideoque nec quartam titulô legitimæ simul, & Trebellianicæ. Nam negatur suppositum I. Quòd legitima accipiatur titulô lucrativô, cum sit per modum æris alieni. II. Quòd hic eadem quarta duobus titulis acquiratur; nam alia est quarta, vel potius (Jure novo) tertia legitimæ, alia est quarta Trebellianicæ, utraque alio ex titulo acquirenda.

Nec dicas III. quòd *l. 6. in princ. Cod. ad SCtum Trebell.* filius hæres, à testatore rogatus portionem hæreditatis paternæ fratribus suis restituere, jubeatur ex Sententia allegati Senatusconsulti, retentâ quartâ Trebellianicâ, *dodrantem* illius portionis paternæ restituere; quòd non fieret, si etiam legitimam sibi reservaret; nam sic semissem solum illius portionis restitueret, ut consideranti patebit.

Nam contrâ. Intentum Senatusconsulti non fuit, ut filius restituat *dodrantem* totius portionis cumulatæ ante detractam

legitimam, sed restantis post eam detrahendam; nam alias Trebellianica potius fuisset nociva filio, quàm utilis, cùm legitima Trebellianicam ex jure moderno totâ unciâ excedat.

- 192 RESOL. V. Si plures sint scripti hæredes finè certis partibus, & omnes legatîs vel fideicommissis onerati, simul omnes detrahunt unam quartam, eamque inter se dividunt, *pr. Inst. de L. falcid.* At si solum aliqui sint gravati, illi soli detrahunt quartam ex portione legatîs aut fideicommissis gravata. Ex. gr. Titius & Sejus æquîs partibûs sunt instituti hæredes in hæreditate 200. aureorum, Titius verò solus est damnatus ad solvendos pro legatîs 100. aureos, qui forent integra hæreditatis ipsius portio, potest ab his deducere, sibique retinere 25. aureos. Quòd si Titius omninò repudiet hæreditatem adeò gravatam, ea accrescit alteri hæredi non gravato, qui cùm etiam solutîs legatîs, adhuc retineat semissem totius hæreditatis, non est, cur ab eis solvendis deobligetur; ut patet ex l. 87. §. 4. ff. ad L. falcid.

Punctum X. Quid si hæres necessarius, vel voluntarius instituitur in re certa, v. g. in domo aut prædio testatoris, vel 1000. fl.?

- 193 RESOL. I. Si unicus sit hæres institutus, non obstante ista modificatione, cense-

setur hæres ex asse, & succedit in Jus universum testatoris, per *l. 1. §. 4. ff. de Hæred. instit.* dummodo testator usus fuerit nomine *hæredis*; secus enim illa res certa censetur velut legatum codicillò relictum. Quòd si testator expressè declaret, hæredem hunc debere illâ re certâ esse contentum, putant aliqui cum Haunoldo *num. 304.* testamentum non valere, sed hæredes ab intestato debere illam rem ut legatum restituere hæredi instituto; sed Reiffenstuel *num. 425.* cum aliis reclamationat, suffultus cit. *l. 1. §. 4. ff. de Hæred. instit.* & *l. 74. ff. eod.* ex quibus constat, testatorem noluisse totam hæreditatem hæredi instituto relinquere, & tamen à Jure eidem adjudicatur; quia nempe *nemo potest in suo testamento cavere, ne leges in suo testamento locum habeant*, ut dicitur *l. 55. ff. de legat. 1.*

RESOL. II. Si plures sint hæredes scripti in re certa sive æqualis, sive inæqualis valoris, tunc singuli rem sibi assignatam accipiunt tanquam prælegatum, in reliquo æqualiter succedentes velut hæredes ex asse, arg. *l. 35. ff. de Hæred. instit.* Si autem unus solum vel plures sint instituti in re certa, alius verò vel alii indefinitè, aut in determinata parte, v. g. semisse hæreditatis, tunc videndum, an omnes hæredes sint *Extranei*, an verò unus aut plures eorum

heredes necessarii. Et in primo casu, illi in re certa instituti, habentur solum pro *Legatariis*, quò titulò capiunt rem sibi assignatam, reliquís in tota hæreditate æqualiter succedentibûs, textu clarò in *l. 13. Cod. de hered. instit.* In altero verò casu, illi in re certa instituti, rem sibi assignatam capiunt titulò *heredis*; quia cum sint heredes necessarii, possent aliàs testamentum dicere nullum, velut in testamento præteriti, cuius oppositum statuitur expressè in *Novell. 115. cap. 5.* Communis cum *Reiffenst. num. 427. & seq.*

Punctum XI. *An valeat institutio, quæ alieno committitur arbitrio? E. g. Instituo heredem, quem Parochus meus nominaverit. Vel: Titius heres esto, si Sempronius voluerit.*

195 RESOL. I. Si institutio hoc modo fiat ad causas profanas, non valet. Ità expressè deciditur in *l. 32. ff. de hered. instit.* ubi etiam hæc ratio datur, quòd jura testamtorum per se firma esse oporteat, non verò ex alieno arbitrio dependere.

196 RESOL. II. Si institutio eo modo fiat ad causas pias, valet, uti Jure Canonico cautum est *cap. cum tibi 13. de testam.* ubi Innocentius: *In secunda questione dicimus, quòd qui extremam voluntatem in alterius dispositionem committit, non videtur decedere intestatus.* Videatur de hoc latè *P. Haunold. cap. 5. Contrav.*

trov. §. ubi etiam observat, nè quidem de Jure Civili improbatam esse institutionem, in qua non ipsa substantia, sed solum electio certæ personæ ex pluribus à testatore designatis, alterius arbitrio committitur, v. g. *Instituo ex cognatis meis illum, quem Titius elegerit.*

Punctum XII. *An liceat Sempronio Cajum instituere sub ea conditione, si & ipse vicissim Sempronium pro hærede scripserit?*

RESOL. Talis institutio in Jure vocatur *captatoria*, eò quòd sit occasio fraudis committendæ, proindeque reprobatur à l. 70. ff. de hered. instit. ubi tamen additur, eam institutionem non esse censendam captatoriam, nec improbandam, quâ aliqui sinè conditione præfata, solius mutux affectionis gratiâ se invicem hæredes scribunt. Nec esset captatoria, si conditio reciprocx institutionis poneretur de præterito, v. g. *Instituo Titium hæredem, si ille me suum hæredem esse voluerit*; quia, cum hic requiratur, institutionem jam fuisse positam à Titio, nulla ponitur fraus eum illiciendi ad institutionem faciendam.

Punctum XIII. *Quid, & quotuplex sit substitutio?*

RESOL. I. Substitutio est *secundi hæredis in locum prioris institutio*; ubi per secundum intelliguntur quicunque non primus, 198

M §

etiam

etiam tertius, quartus, quintus, &c. Contingit enim aliquando, ut testatores provisionaliter in casum, quò hæres primus à se institutus, aut nolit, aut non possit esse hæres, ei alium hæredem substituunt.

199 RESOL. II. Substitutio in genere dividitur in *directam*, & *indirectam*, quæ etiam *fideicommissaria* appellatur. Directa est, quâ quis immediatè ab ipso testatore, absque alterius instituti ministerio, hæreditatem consequitur. Indirecta, quando directo hæredi, ejusque fidei committitur, ut hæreditatem tradat alteri; ut adeò hic non à testatore, sed ab hærede directo immediatè hæreditatem accipiat: ideoque *fideicommissaria* dicitur, & fit verbis obliquis, id est, obliquè ad substitutum directis, e.g. *Cajus hæres esto, quem rogo, ut, cùm morietur, hæreditatem meam Mævio restituat.*

200 RESOL. III. Substitutio directa est quintuplex, nempe *vulgaris*, *pupillaris*, *exemplaris*, *compendiosa*, & *reciproca*, quibus aliqui addunt sextam, nempe *militarem*. Vulgaris substitutio (inde dicta, quòd cuivis, & ab omnibus, aliàs à testando non impeditis, fieri queat) est secundi hæredis institutio in casum, quò primus hæres non erit hæres, vel quia non potest, & hic vocatur *casus impotentiae*: vel, quia non vult, qui dicitur *casus voluntatis*. Pupillaris substit-

stitutio est secundi hæredis institutio, collata in casum, quô suus hæres intra ætatem pupillarem decesserit. Exemplaris est secundi hæredis institutio, collata in casum, quô liberi ratione furiositatis, vel amentia nequeunt sibi condere testamentum. Compendiosa, quâ parentes suis liberis in casum, quô ex quacunque ratione, vel quocunque modo decesserint, hæredes substituunt; unde pro diversitate casuum hæc substitutio potest esse vel vulgaris, vel pupillaris, vel exemplaris. Reciproca est plurium personarum ad invicem substitutio. Militaris est substitutio à milite facta ex speciali privilegio. De his latè tractant Juristæ; nos paucissima delibabimus.

Punctum XIV. *Quid operetur substitutio vulgaris? Et quando expiret?*

RESOL. I. Generaliter operatur hoc, ²⁰¹ ut casu quo hæres institutus hæreditatem adire vel noluit, vel non potuit, in bonis testatoris non succedant hæredes ipsius instituti, sed substitutus, ut clarè habetur *l. un. §. 5. C. de caduc. tollend.* ibi: *hæreditatem, nisi fuerit adita, transmitti nec veteres concedebant, nec nos patimur.* Excipit tamen ibidem liberos ab ascendentibus hæredes institutos, qui sive sciverint, sive ignoraverint se hæredes scriptos, si decedant, *jure san-*

Sanguinis transmittunt hæreditatem sibi de-
relictam in suos descendentes, *arg. l. un. C. de his, qui ante apertas tabulas &c.* Et quòd hoc etiam de aliis, ius transmissionis, sive *jure suitatis*, sive *jure deliberandi* habentibus, verificetur, quatenus, si hæreditatem non adièrint, eis non hæres substitutus, sed hæredes proprii transmissarii succedant, ex eisdem *LL.* concluditur. Excipiendus etiam hic est casus, quò hæres institutus proficetur Religionem successionis capacem; quia per *Novell. 123. cap. 37.* in favorem Monasterii omnia onera substitutionum sunt sublata. His Duarenus, Bartolus, Sichardus, Zasius, Haunoldus *tr. 7. cap. 1. num. 31.* addunt casum, quò hæres ab extraneo institutus est filiusfamilias; tunc enim, si iste repudiaverit hæreditatem, ipsius parentem, exclusò substitutò, ad hæreditatem admittendum volunt, favore *l. 8. §. 2. C. de bonis, quæ liberis &c.* & quia juxta *§. ult. Inst. de vulgar. substit.* quoad personas alieno juri subjectas, substitutio sub his verbis: *si hæres non erit, sic accipienda est: si neque ipse hæres erit, neque alium heredem fecerit*, uti filiusfamilias facit parentem, casu quo hæreditatem ipse repudiat.

202 RESOL. II. Substitutio vulgaris regulariter expirat, quamprimùm hæres institutus adit hæreditatem; quia tunc deficit

cic conditio ipsius, nempe, *si primus hæres non erit hæres.* Exceptio est I. Si hæres institutus sit pupillus, & post aditam hæreditatem ante annos pubertatis moriatur; tunc enim, quia *substitutio vulgaris expressa continet tacitam pupillarem*, ex communi DD. apud Reiffenstuel num. 564. substitutus vi substitutionis tacitæ pupillaris succedit; nisi mater instituti impuberis adhuc in vivis degat, quia hæc substituto præferenda esset, arg. l. 8. C. de Impuber. Exceptio est II. Si hæres post aditam hæreditatem, intra annum voluntatem Defuncti non implet; tunc enim lex instituto hæreditatem aufert, & substituto, si de implenda Defuncti voluntate cavet, applicat. *Authent. Hoc amplius. C. de fideicommiss.* Porro substitutio vulgaris etiam expirat morte instituti ante testatorem, quia tunc substitutio revocatur ad institutionem, & substitutus succedit testatori tanquam institutus. Item, si substitutus ante institutum, vel saltem ante aditam ab ipso hæreditatem moriatur.

Punctum XV. *Quid operetur, & quando expiret, substitutio pupillaris?*

RESOL. I. Substitutio pupillaris tres²⁰³ præcipuè habet effectus: I. Quòd vi illius substitutus succedat non tantum in bonis, seu hæreditate testatoris substituents, sed etiam in bonis pupilli, cui substitutus est,

ua-

undecunque demum, sive à patre, sive à matre, sive aliunde acquisitis, si is ante pubertatem moriatur. Communis, & certa ex l. 10. §. 5. ff. de vulg. & pup. substit. II. Quòd substitutio pupillaris expressa contineat vulgarem tacitam, sicut Punct. præced. diximus è converso; ideòque sive post mortem testatoris filius impubes adiêrit hæreditatem, sive non, eo moriente ante annos pubertatis, substitutus capit hæreditatem paternam, in prima hypothesi ex vi substitutionis pupillaris expressæ, in secunda ex vi vulgaris tacitæ. Reiffenstuel num. 576. cum communi, & fundatur in l. 4. ff. eod. III. Quòd substitutio pupillaris expressa excludat etiam matrem à successione impuberis, intra annos pubertatis decedentis. Sic clarè decisum in cap. si Pater. 1. de testam. in 6. ubi etiam ratio adjungitur: Quia licet filius testamentò suò matrem portione jure naturæ debita privare non possit; Pater tamen in testamento, quod filio impuberi facit, potest: nam testamentum hujusmodi pupillare paternum, vel paterni pars potius est censendum. Similia habentur l. 8. §. 5. ff. de inoffic. testam. Dixi pupillaris expressa; quia pupillaris tacita, in vulgari comprehensa, matrem non excludit, ut ex num. præced. constat.

204 RESOL. II. Substitutio pupillaris expirat revocatione vel rescissione testamenti;
mor-

morte substituti ante pupillum, cui est substitutus; impubere emancipato, vel pubertatem adepto, dum adhuc vivit testator: in quo tamen casu, licet cesser substitutio pupillaris expressa, ita ut substitutus nequeat amplius succedere in bonis hæredis instituti; manet tamen adhuc juxta verioremententiam substitutio vulgaris tacita, cum effectu, ut si hæres institutus nolit adire hæreditatem, substitutus succedat in bonis testatoris substituents. Reiffenst. à n. 580.

Punctum XVI. *Quid operetur, & quando expiret substitutio exemplaris?*

RESOL. I. Substitutio exemplaris operatur eosdem pæne effectus, quos substitutio pupillaris, cum ad ejus exemplum, & similitudinem sit introducta, arg. l. 9. C. de impub. & aliis substit. Ubi tamen hoc speciale constitutum legimus, quod parentes liberis mente captis non possint substituere, quoscunque voluerint, sed si mente captus habeat Descendentes, vel in horum defectu fratres sapientes, teneantur istos, vel aliquos, aut unum ex istis substituere; quod, quia masculinum comprehendit fœmineum, etiam ad sorores, siquæ essent sapientes, extendi cupit, atque ex decis. 802. Rotæ probat Card. de Luca citatus à P. Schmier num. 402. Amplius id aliqui ad matrem filii mente capti protrahunt, ut saltem

rem quoad legitimam ei substituenda sit, utpote magis propinqua, quam fratres. Sed ex hoc ipso alii inferunt, matrem substitui non debere; quia, cum Imperator, hujus majoris propinquitatis non ignorans, fratres solos nominaverit, matrem exclusisse censendus est. Ità Covarruv. *de testam. cap. 16. §. 6. num. 10.* Reiffenstuel *num. 589.* & alii.

206 RESOL. II. Substitutio exemplaris, præter casus omni substitutioni communes, expirat I. Quando ille, cui alius substitutus est, penitus liberatur ab amentia, §. 1. *Inst. de pupill.* II. Quando post substitutionem furioso nascuntur liberi. Ità DD. communiter.

Punctum XVII. *Quid de reliquis substitutionibus?*

207 RESOL. I. Quantum ad substitutionem compendiosam, attendi debet, an testator utatur verbis ad substitutum directè terminatis, an solum obliquis, an verò communibus. Si primum, revera censendus est hæres à testatore substitutus: si secundum, communiter non censetur hæres, sed vel legatarius, vel fideicommissarius: si tertium, modò hoc, modò alterum dijudicandum ex circumstantiis; de quo latius Haunold *tract. 7. à num. 177.*

RE.

RESOL. II. In substitutione reciproca be-208
ne attendendum est ad qualitatem perso-
narum, tam substituentium, quam substi-
tutarum, ut possit discerni, an substitu-
tio sit vulgaris, an pupillaris, an mixta, &
tunc superiores regulæ sunt applicandæ.

RESOL. III. De substitutione militari209
hoc sciendum, quòd milites ex privilegio
speciali possint hæredi à se instituto, qui-
cunque ille sit, sive filius, sive extraneus, seu
pubes, seu impubes, substituere directè, ac
etiam ad tempus, quod sibi placuerit, per
l. 41. ff. de testam. milit. De aliis vide Hau-
nold. cit. num. 172. & seq.

RESOL. IV. Substitutio indirecta coin-210
cidit cum Fideicommissò, si formaliter, seu
pro ipso actu ultimæ voluntatis Defuncti
accipiatur, quo hæres fiduciarius gravatur
hæreditatem totam, vel quandam ejus par-
tem, vel rem certam alteri restituere; un-
de si hæres, directè & primò institutus, hæ-
reditatem non adit, regulariter evanescit
fideicommissum, nisi causa pia fuerit in-
stituta. Sed cum de Fideicommissò ser-
mo sit redditurus in cap. seq. hic à pluri-
bus circa hanc materiam
abstineo.

§. II.

Praxis Confessariorum circa exposi-
tam Doctrinam.

CASUS I.

Nathanaël plurium liberorum jam emancipato-
rum, & partim Religioso, partim conjuga-
li statui devinctorum parens, cum recogitasset,
illos jam aliunde habere sustentationem sufficientem,
quâ vivere possint, donec etiam mater oculos clau-
serit, fortè etiam hujus apud liberos venerationi
eò majori provisurus, condidit testamentum, in
quo uxori suæ usumfructum omnium bonorum,
quin & pecuniarum liberrimam administrationem
ad dies vitæ reliquit, liberis, ut ab omni præ-
tensione hereditatis ad interim abstineant, sub
pœna exclusionis ab illa obligatis. Queritur, an
iste modus condendi, & clausulandi testamentum
validus sit, & licitus?

RESOLUTIO.

211 **F**ateor, me in resolutione hujus casûs,
quem factum, & juxta voluntatem re-
statoris executioni datum novi, potiùs cu-
pere doceri, quàm docere. Hoc imprimis
habeo pro certo, dictos liberos non posse
hoc testamentum dicere nullum, quòd
fue-

fuerint in testamento præteriti, & uxor sola nomen habeat hæredis, saltem fiduciarii, & ad restituendam ipsis hæreditatem gravati. Nam ex nullo verbo apparet, uxorem hinc fuisse institutam hæredem; potius ei censetur ususfructus omnium bonorum fuisse legatus, ipsis liberis solis pro hærede institutis, & dominium proprietatis omnium illorum bonorum pro indiviso habentibus; cuiusmodi legatum Jure saltem antiquo valuisse, constat ex l. 37. ff. de usu, & usufructu per legatum &c. ibi: uxori meæ usufructum lego bonorum meorum, usquedum filia mea annos impleat octodecim. Solum ergo in illud recidit difficultas, an etiam hodierno Jure hæreditas liberorum tam universalis, & illimitato usufructu gravari potuerit? Et videtur dicendum, quod minimè; nam expressè id prohibetur in Novell. 18. cap. 3. his verbis: Prohibemus autem & illud grave existens, & habens quidem aliquam legalem occasionem, in duram tamen incidens crudelitatem, & amaritudinem. Novimus enim aliqua testamenta, secundum quæ morientes, non paternè, nec ut viros oportebat, sed nimis molliter, atque remissè fecerunt institutiones uxoribus, siquidem illis omnem reliquerunt suarum rerum usufructum, filiis autem proprietatem nudam. Tunc post pauca sic statuit: Non licebit igitur de cetero ulli omnino filios habenti, tale aliquid agere,

re, sed modis omnibus eis hujus NB. legitima partis, quam nunc deputavimus, & usumfructum insuper, & proprietatem relinquat. Quantum igitur ad legitimam liberis illis debitam, sentio dispositionem illam non valuisse, cum hæc sine omni onere, ac gravamine relinquenda sit, & si de facto adjiciatur, pro non adjecto habendum, per l. 32. C. de inoff. testam. Quantum verò ad portionem, liberorum legitimam excedentem, valuit omnino, cum circa eam testator pleno Jure possit disponere. Illa etiam clausula, quâ pars non contenta ab hæreditate omnino excluditur, est nullius roboris; quia non est causa exhæredationis ex approbatis à Jure. Interim, sicut testatorem ex conscientia pura, & sincera processisse firmiter suppono, ita filios ipsius ob insignem in observanda ultima ejus voluntate pietatem, studiositatemque singulariter laudo, & commendo.

212 Alium modum, quò liberi ad relinquendum matri pro diebus vitæ, omnium bonorum usumfructum indirectè cogi possint, affert Reiffenstuel num. 368. & 458. scilicet, si pater testator dicat., v. g. Ego filium pro hærede instituo, volens tamen, ut ad dies vitæ usumfructum totalem relinquat matri; cui dispositioni, si acquiescere velit, volo, ut ei titulò hæredis detur sola legitima

tima Jure debita, reliquum totum verò tam quoad proprietatem, quàm usumfructum remaneat matri. Ubi hæres necessitatum se videt, vel ad tempus vitæ suæ matris carere Legitimâ sibi debitâ, saltem quoad usumfructum, vel in perpetuum carere tota portione Legitimam excedente, sibi indebita.

Verùm, licèt hic modus à P. Reiffenstuel citato dicatur communiter admissus, & in more positus, mihi tamen de validitate omninò est suspectus; quia per illum usumfructum totalem matri relictum certò etiam gravatur legitima filii, neque hoc gravamen ei satis compensatur per spem alterius portionis indebitæ; tùm quòd dubium sit, an filius sit supervicturus matri; tùm quia periculum est, ne mater diu superstes illam portionem simul cum legitima filii consumat. Et licèt filio detur optio statim præripiendi legitimam, hæc ipsa tamen ex amissione reliqui emolumenti sperati ità vilificatur, ut prudenter eligibilis non censeatur, sitque moraliter minor se ipsa.

CASUS II.

O*Liverius morbo extremò laborans, carens liberis, facit testamentum, in quo uxorem suam instituit hæredem ex assè, adjecto tamen onere,*

re, suam testatoris matrem ad dies vite alendi, & si uxor decesserit, hereditatem totam relinquendi liberis sui fratris adhuc viventis. Queritur, an tale testamentum valeat, & liceat?

RESOLUTIO.

21; **T**estamentum istud non valet, neque licet; quia deficientibus liberis, & aliis descendantibus, parentes, vel aliquis eorum superstes, necessario instituendi sunt hæredes, saltem quoad legitimam, ut dictum est. *num. 172.* ubi tamen addidimus probabile esse, quod si prætereantur parentes, testamentum non sit ipso Jure nullum, sed tantum rescindibile. Neque sufficit, quod alio modo, sicuti hic per demandationem alimentorum, eis provideatur; quia in *Novell. 115. cap. 3.* dicitur, *nec si per quamlibet donationem, vel legatum, vel fideicommissum, vel alium quemcunque modum eis dederit legibus debitam portionem, testatorem satisfacere;* quod etiam respectu parentum procedere, colligitur ex initio capitis seq. ubi Imperator: *Iustum autem perspeximus, & è contrario de liberorum testamentis hæc eadem cum aliqua distinctione (quæ causas exhæredationis concernit) disponere.* Itaque in hoc casu juxta præscriptum *Novellæ cit. cap. 4.* rescissio testamenti, ii succedunt, qui ab intestato ad hæredi-

reditatem Defuncti vocantur, scilicet mater, & frater germanus defuncti, per *Novell. 118. cap. 2.* quibus tamen jure substitutionis in bonis testatoris succedere debent liberi illius fratris; eò quòd, præter hæredis institutionem, nihil in tali testamento mutandum imperet *Novella 115.* præallegata.

CASUS III.

Pompeja vidua conditura testamentum, aperit intentionem suam Confessario, quòd, cùm filias suas jam satis adjuverit in vita, eisque ultra dimidiam bonorum suorum partem applicuerit, exigua tamen gratitudinis signa ab eis experta fuerit, imò una ex illis contra voluntatem parentum nupserit ei, à quo fuerit corrupta, & imprægnata; quòd, inquam, ob tales circumstantias velit reliquam suam substantiam pro suæ animæ refrigerio Ecclesiis consignare, modò, quem suus Confessarius judicaverit meliorem. Quid iste?

RESOLUTIO.

Confessarius, præsertim, si Religiosus sit, ²¹⁴ se ab hoc salebroso negotio debet omni, quâ potest, modestiâ continere, & subducere, utpote, qui non ad curam temporalium, sed immortalis animæ habendam advenerit, & præsto sit. Causæ hujus sunt plu-

plurimæ, sed præsertim, ne qua avaritiæ labes sibi, suoque Ordini, etiam per injuriam maledicentium aspergi possit, neve unius, vel alterius Partis sinister exitus ipsi, velut causæ, vel adjutori valeat imputari. Unde hic præ oculis habenda illa aurea S. Ambrosii lib. 3. de offic. cap. 9. verba: *In causis pecuniariis intervenire non est Sacerdotis, in quibus non potest fieri, quin frequenter ledatur alter, qui vincitur, quoniam intercessoris beneficio se victum arbitratur.* Præsertim verò in tali casu, cujus tam ambigua ob varias circumstantias concurrentes est resolutio, diriget eam ad Virum sæcularem, Legisperitum, & DEUM timentem, cujus consilium in re ista sequatur. Quàm autem difficile sit hic consulere, liquet I. Quia, licet legitima à parentibus adhuc in vita possit assignari, in morte tamen primum completur, ita ut quantitas legitimæ ex quantitate bonorum testatoris, prout tempore mortis reperitur, metienda sit, arg. l. 6. C. de inoff. testam. proindeque, quamvis prius expensa liberis, possint à parente in legitimam conferri, juxta resoluta à n. 181. non tamen à testamento eam penitus deicere, per dicta num. 178. II. Quia sola omissio gratitudinis, nisi sit inter causas à Jure expressas, non est ad exhæredationem sufficiens; unde, quod testatrix exigua

qua gratitudinis signa à suis filiabus fuerit experta, non relevat eam ab illarum institutione in hæredes. III. Si illa filia contra voluntatem parentum nupserit suo imprægnatori ante annum 25um suæ ætatis, maximè, cùm dicti parentes eam voluerint honestis nuptiis aptare, & illa noluerit; est quidem probabiliter locus exhæredationi, sed causa hæredi probanda incumbit, quod est onus non leve. IV. Demum Ecclesia non tantùm non affectat, sed repudiat hæreditates, cum damno liberorum delatas. *Can. si quis 8. 13. q. 2.* (cujus verba sumpta sunt ex Augustino *serm. 49. de diversis.*) sic habetur: *Si quis irascitur filio suo, & moriens exhæredat eum, si viverem, non eum placarem? non ei filium reconciliare deberem? Quomodo ergò cum filio suo volo, ut habeat pacem, cujus appeto hæreditatem? Sed planè sic faciat, quod sæpe hortatus sum. Unum filium habet, putet Christum alterum: duos habet, putet Christum tertium; decem habet, Christum undecimum faciat, & suscipio.* Locus, inquit Marchant, notandus contra quosdam --- qui non curant de damno hæredum, de pace filiorum, & consanguineorum, vel de præsentì, aut futura indigentia eorum, sed suadent sibi relinqui, aut Ecclesiis suis in testamento excessivas sumas, imò hæreditates, & bona, frustratis hæredibus, vel

N 5

con-

consanguineis, qui verè bonis illis pro se, & familiis suis indigent, sub titulo, quòd bona DEO offerant, & magis accepta sint, non absimiles illis, de quibus Christus in Evangelio Matth. 15. *Munus, quodcunque est ex me, tibi proderit, &c.* Audiatur etiam S. Antoninus 3. p. tit. 10. cap. 1. §. 2. ubi, si alii, inquit, egerent tota hereditate, quia modica, convenientius est, ut eis relinquat, quàm aliis pauperibus, vel Ecclesiis; cùm & Ecclesia debeat, cùm potest, pauperibus subvenire; quia, quidquid habent Clerici, pauperum est; ad quod citat S. Hieronymum in epist. ad Damasum, relatum Can. Quoniam. 68. 16. q. 1. & confirmat insigni exemplo Augustini in serm. 2. de vita Cleric. relatò Can. ult. 17. q. 4. Quicumque vult, exheredato filio, heredem facere Ecclesiam, querat alterum, qui suscipiat, non Augustinum; imò, DEO propitio, neminem inveniet. Lege totum capitulum, non te pigebit.

§. III.

De Accessoriis Testamenti.

Punctum I. *Quenam sint accessoria Testamenti?*

215 **R**ESOL. sunt varia. I. Apertura testamenti. II. Jus deliberandi, & Beneficium Inventarii. III. Petitio, & acquisitio hæredi-

reditatis. IV. Repudiatio, & renuntiatio hæreditatis. V. Jus accrescendi. VI. Jus transmittendi hæreditatem. VII. Executio testamenti. De his breviter.

Punctum II. *Quo fine, & quo modo fit apertura testamenti?*

RESOL. I. *Apertura testamenti scripti*,²¹⁶ vel saltem, etsi nuncupativum sit, pro meliori notitia in scripturam redacti, post mortem testatoris ideo facienda est, ut per eam patefiat, quisnam sit institutus hæres, & quid, ac quantum ei, quibusque sub conditionibus fuerit in testamento relictum; qualia porro sint legata &c. *l. ult. Cod. testamenta quemadmodum aperiuntur.*

RESOL. II. Ista apertura potest fieri duplici modo, scilicet *privatim, & solemniter*. Privatim contingit, quando ad hæredis, vel aliorum interesse habentium instantiam, coram aliquibus honestis viris aperiuntur tabulæ testamentariæ, seu scriptura testamenti. Solemniter, quando coram Judice competente, convocatis hæredibus, & omnibus, quorum interest, etiam testibus ad revidenda sua sigilla, & subscriptiones, codex testamenti refferatur.

Punctum III. *Quid, & cujus effectus sint Jus deliberandi, & Beneficium Inventarii?*

RESOL. I. *Jus deliberandi* est facultas ^{le-218}ge concessa hæredi, ut possit, priusquam hæ-

hæreditatem adeat, eam explorare, quid importet, quantaque commoda vel incommoda. Hos jus, urgentibus legatariis vel creditoribus hæreditariis aditionem hæreditatis, non nisi ad spatium unius anni à Principe, vel ad novem menses à Principe inferiore concedi potest. *l. fin. C. de jur. delib.* At si nemo urgeat aditionem hæreditatis, potest eam hæres differre usque ad 30. annos, per *l. 9. C. d. t.*

- 219 RESOL. II. *Inventarium* (prout definit Glossa in §. *si verò absunt, auth. de hæredit. & Falcid. coll. 1.*) est scriptura in qua res inventæ in hæreditate defuncti describuntur, sive ab hærede ipso, sive à Notario. Debet autem inchoari intra 30. dies post aper-
tas tabulas, & notitiam habitam delatæ sibi hæreditatis; & absolvi intra alios 60. dies, si hæreditas sit præsens: vel intra annum, si nimis remota sit ab hæredis domicilio. *l. fin. C. de jure delib.* Effectus ejus sunt
I. Quòd sit immunis ab omni periculo adeundæ hæreditatis, possitque illam absque ullo suo damno iterum repudiare, nec indigeat jure deliberandi, an velit hæreditatem adire nec ne, cum etiam adeundo securus sit, dummodo cum Beneficio Inventarii adeat. II. Quòd non teneatur creditoribus ultra vires hæreditatis solvere. III. Quòd

Quod possit contra legatarios uti beneficio legis falcidiae.

Punctum IV. *Quid sit hereditatis petitio, & quid acquisitio?*

RESOL. I. *Hereditatis petitio est actio,* 220
quâ quis hereditatem vel totam, vel pro parte petit, seu vindicat ab eo, qui illam pro herede, aut pro possessore possidet. l. 9. ff. de heredit. petit. Unde hæc actio datur I. Contra eum, qui possidet pro herede, hoc est, qui revera hæres non est, sed tamen hæres haberi vult, & quâ talis possidet. II. Contra eum, qui possidet pro Possessore, seu qui aliam causam suæ possessionis reddere nequit, quàm, quia possideo, l. 11. & 12. ff. eod. Hanc eandem actionem, præter actionem ex testamento, & actionem familie erciscundæ, competere etiam heredibus necessariis ad petendam legitimam, probat Haunoldus tr. 6. num. 539.

RESOL. II. *Acquisitio hereditatis pro di-* 221
versitate heredum est diversa. Hæres necessarius, & suus à momento demortui patris, citra factum hominis, est ipso jure hæres; hodie tamen ex benignitate Prætoris habet licentiam ab hereditate jam delata abstinendi, per §. 2. Inst. de hered. qual. & diff. Hæres voluntarius & extraneus non aliter acquirit hereditatem, quàm eandem
ade-

adeundô ; quod fit verbis, vel factô, dum se tanquam hæredem gerit.

- 222 RESOL. III. Aditio hæreditatis hos parit effectus, quòd I. nisi adiens sit pupillus, vel minor, ei amplius pœnitere, aut hæreditatem repudiare (nisi confectio Inventario) non liceat, per §. 5. *Instit. eod.* II. Quòd acquirat jus & dominium omnium rerum hæreditariarum, quas habuit Defunctus. III. Quòd contrahat obligationem solvendi omnia debita, & obligationes Defuncti. IV. Quòd teneaturolvere legata, & fideicommissa, salvo tamen jure detrahendi falcidiam, & Trebellianicam.

Punctum V. *Quid sint, & operentur repudiatio, & renuntiatio hæreditatis?*

- 223 RESOL. I. *Repudiatio hæreditatis* nihil aliud est, quàm ejus jam delatæ recusatio, aut rejectio ; unde supponit potentiam statim adeundi, si hæredi placeret. Potest autem repudiare hæreditatem, quisquis potest acquirere, per l. 18. ff. *de acquir. hered.* qui verò semel illam adiit, nequit amplius repudiare, ut dictum est, nisi sit hæres suus, qui repudiare eam potest, quamdiu alienata non est, l. 6. C. *de repud. hered.*

- 224 RESOL. II. *Renuntiatio hæreditatis* est cessio juris, quod quis ad hæreditatem habet, vel habere potest ; intellige, in futurum. Ubi notandum est I. Nihil repugnare, quin ali-

aliquis renuntiet, præsertim juratò, hæreditati paternæ, aut maternæ; sicut enim potest eam repudiare, ex dictis *num. 223.* ita & illi renuntiare. Interim renuntians hæreditati, non eo ipso censeretur renuntiare legitimæ; quia legitima formaliter non est pars hæreditatis, sed bonorum, quæ supersunt deducto ære alieno, *l. 8. §. 9. de inoff. testam.* Multò minùs censeretur cedere juri ad alimenta in casu necessitatis, cum his renuntiare nè quidem possit, *l. 8. ff. de transact.* II. Et si filius vel filia, accepto patrimonio, vel dote, renuntiaret legitimæ, per hoc non noceret suis liberis, nisi expressè etiam pro his renuntiasset; siquidem hi, mortuo patre vel matre, succedunt jure proprio avo vel aviæ. *Reiffenstuel n. 546.* III. Renuntiatio hæreditatis in favorem alterius, si fiat in genere, valet; si verò fiat in specie circa hæreditatem hominis determinati adhuc viventis, & sinè ejus consensu, non valet, ut tenent omnes, textu claro *l. fin. C. de Pactis*; ubi etiam ratio adjicitur: quia *hujusmodi pactiones odiosæ videntur, & plenæ tristissimi exitus, ac contra bonos mores sunt.*

Punctum VI. Quid sit, & quibus competat Jus accrescendi, & hæreditatem transmittendi?

RE-

225 RESOL. I. *Jus accrescendi* hic est facultas, quā alicui jam habenti aliquid de hæreditate, accrescit alia hæreditatis portio, ex certa causa vacans. Itā Reiffenstuel num. 555. Datur autem I. Quando testator unicum instituit hæredem in re certa, n̄hil disponens de reliqua parte; quia tunc tota hæreditas accrescit hæredi instituto. *l. 1. §. 4. ff. de hered. instit.* II. Quando hæres in re particulari institutus, habet cohæredem universalem; tunc enim huic, etsi in certa solū quota instituto, omnia accrescunt, *l. 19. Cod. eod.* III. Quando ex pluribus hæredibus unus adit suam partem, alter verò repudiat, vel alio modo in ejus persona deficit successio; tunc enim istius portio accrescit adeunti, *l. 9. ff. de suis, & legit. hered.*

226 RESOL. II. *Jus transmissionis* est jus, quod competit hæredi ad hæreditatem morte sua in hæredes proprios transferendam. Istud jus regulariter, & per se loquendo, hæredi non competit, nisi post aditam hæreditatem, per clarum textum in *l. un. C. de caducis toll. & l. 4. Cod. Qui admitti ad bonorum possessionem possint.* Exceptio est I. in hærede suo, qui cū absque ulla aditione, vel acceptatione sit ipso jure hæres, juxta dicta num. 221. & dominus bonorum hæreditariorum, *l. 11. ff. de liber. & posthum.* utpote fictio-

stitutione juris eadem persona cum defuncto; si decedat, transmittit hæreditatem ad quoscunque hæredes, sive suos, sive extraneos, *jure suitatis*. II. In hærede vel suo, vel emancipato, qui patri, vel matri, vel alteri ex ascendentibus in gradu proximo successit, sive ex testamento, sive ab intestato; hic enim, si nec aditâ, nec repudiata hæreditate moriatur, transmittit hæreditatem ad suos descendentes, *jure sanguinis*, sed non ad alios extraneos hæredes, quia hoc soli hæredi suo conceditur. *l. un. Cod. de his, qui ante apertas tab.* III. In hærede deliberante, seu qui sciens sibi delatam hæreditatem, & de ea adeunda deliberans, intra tempus ad deliberandum concessum moritur; nam & iste hæreditatem ad hæredes quoscunque transmittit, *jure deliberandi*, sic tamen, ut hæredibus transmissariis non plus temporis, quàm fuerit residuum defuncto, ad deliberandum concedatur. *l. 19. Cod. de jure delib.* Porro quòd hæres transmissarius etiam hæredi substituto anteferendus sit, jam diximus *suprà num. 201.*

Punctum VII. *Qualiter facienda sit executio testamenti, & quid de Executoribus?*

RESOL. I. Executio testamenti tam 227
quoad modum, quàm quoad tempus, conformanda est voluntati testatoris justæ; hæc enim in omnibus principaliter observan-

O

van-

vanda, & pro lege habenda. *l. 120. de V. S. & Novell. 22. cap. 2.* Quòd si testator in genere solum disposuerit, v.g. ut hæreditas, vel legata dividantur in pauperes, vel ad pias causas, recurritur ad præsumptam testatoris voluntatem. Sic in legato pauperibus relicto præferendi sunt pauperes consanguinei extraneis; magis egeni minus egenis; pauperes illius loci, ubi testator defunctus est, alienigenis, nisi aliud tuadeant circumstantiæ. König *ad tit. de testam. n. 60.* Imò etiam sibi, si verè pauper sit, poterit Executor aliquam partem discretè applicare; nisi, ut limitant Menochius & Sanchez apud Reiffenstuel *num. 803.* contraria voluntas testatoris præsumi possit, veluti in casu, quò is bene perspectam habuit Executoris paupertatem, nec ullam tamen ipsius mentionem fecit. Similiter si quis in genere Ecclesiam hæredem instituerit, sintque plures in eadem civitate, vel vicinia, præsumitur cogitasse de Ecclesia sua Parochiali, vel in qua solitus est frequentare Sacramenta, vel in qua elegit sepulturam, vel eam, quæ est indigentior. His omnibus paribus, ad alias conjecturas, & denique ad decisionem Ordinarii deveniendum est. Quoad tempus Executionis verò, *pro legatis piis* per *Novell. 131. cap. 12.* determinati sunt sex menses ab insinuatione testamenti numeran-

randi: pro cæteris conceditur ad summum annus, intra quem si legata, post Judicis admonitionem, non præstentur ab hærede, perditur ab eo hæreditas (salvâ tamen legitimâ, si sit hæres necessarius) juxta *Novell. 1. cap. 1. §. 1.* & inde desumptam *auth. hoc amplius, Cod. de fideicommiss.*

RESOL. II. Ubi constat de determina-²¹⁸ta voluntate testatoris ad certas pias causas, ea regulariter neque ab Executore, ut caveatur *cap. 3. §. 17. de testam.* neque ab Episcopo in aliud opus, etiam evidenter melius, potest commutari, ob *Clem. quia contingit, 2. de relig. domib.* Imò vigore Concilii Tridentini *Sess. 22. cap. 6. de Reform.* neque ab Apostolica Sede debet fieri commutatio, nisi ex justa & necessaria causa. Si tamen voluntas testatoris commodè eo modo, quo voluit, impleri non possit, tunc possunt & debent Episcopi, cum consensu tamen hæredis & Executoris deputati, relicta ad aliam causam piam convertere, juxta rationabiliter præsumptam testatoris voluntatem. *arg. cit. cap. 3. de testam.* Hoc etiam eximii Theologi extendunt ad casum, quò emergente causa rationabili, non datur recursus ad Sedem Apostolicam; vel si talis circumstantia superveniat, quam si prævidisset testator, verosimiliter disposuisset aliter,

ter, tunc enim commutationem indulgent
Episcopi.

229 RESOL. III. Executores ultimarum vo-
luntatum sunt varii, alii *Legitimi*, alii *Te-
stamentarii*, alii *Dativi*. Legitimi dicuntur,
qui dantur ab ipsa lege: Testamentarii,
qui in testamento designantur à testatore:
Dativi, qui dantur à Iudice, vel Magistra-
tu, casu quo in testamento constitutus no-
lit, aut non possit munus exequendi acci-
pere. Hi rursus subdividuntur in *univer-
sales*, quando nullus hæres in particulari
persona institutus est, sed anima defun-
cti, ad quam voluntatem exequendam ali-
quis nominatur: & *particulares*, quando
aliquis est institutus hæres in particulari,
& constituitur aliquis, qui cætera, quæ in
testamento ordinata sunt, mandet execu-
tioni. Porro Executores ultimarum vo-
luntatum esse possunt quicumque ratione
utentes, etiam minores, dummodo
annum 17. in Procuratore ad negotia re-
quisitum, excefferint, Glossa in *cap. 2. de
testam. in 6.* Etiam foeminae, ut colligitur
ex *cap. 3. eod.* & tenet Covarruvias cum
communi. Non tantum Laici, sed etiam
Clerici, & Religiosi, ob claram Juris di-
spositionem, *cap. 2. de testam. in 6.* & *Clement.
un. eod.* soli excipiendi sunt Fratres Mino-
res, quibus id interdictum per *Clement.*

Exi-

Exivi. §. Verùm etiam. de V. S. ubi tamen consilium executionis dare, eisdem expressè conceditur. An verò alii Religiosi sine licentia sui Superioris se validè ad executionem testamenti intromittant, lis est inter Doctores, quibus decisionem non invidemus.

CAPUT III.

De Testamentis Privilegiatis, & cæteris ultimis Voluntatibus.

§. I.

Expositio Doctrinæ Christianæ.

Punctum I. Quotuplicia sint testamenta privilegiata, seu non solemnia?

RESOL. Sunt septemplicia. I. Testamentum ad pias causas. II. Oblatum Principi. III. Conditum apud Acta. IV. Testamentum Parentum inter liberos. V. Testamentum militum. VI. Testamentum rusticorum. VII. Tempore pestis confectum.

Punctum II. Quid, & qualiter privilegiatum sit testamentum ad pias causas?

231 RESOL. I. Testamentum ad pias causas est ultima voluntas, quâ hæres ex motivo aliquo pio, & supernaturali instituitur; cujusmodi motiva censentur honor DEI, cultus Sanctorum, sublevatio pauperum, redemptio captivorum, bonum, & salus animæ; item relicta pro Ecclesiis, Monasteriis, domibus Presbyterorum, Confraternitatibus, Hospitalibus, Nosocomiis, Orphanotrophiis; pro literarum studio, & sacrarum præsertim disciplinarum promotione. Hujusmodi testamentum possunt condere, quicumque liberam testandi facultatem à Jure naturali obtinent, tametsi à Jure Civili ex speciali quadam prohibitione nequeant ad causas profanas testari, ut habet Riccius in *Praxi aurea* p. 4. *resol.* 89. quia dispositio ad causas pias non secundum leges Civiles, sed secundum Decreta, Juri naturali insistentia, tractari debet, per *cap. relatum* 11. *de testam.* Quasdam tamen personas etiam de Jure Canonico ad causas pias testari prohibitas esse ob conditionem statûs, patet ex *num.* 159. & *seqq.*

232 RESOL. II. Testamentum ad causas pias est privilegiatum pro utroque foro, interno, & externo, etsi careat solemnitatibus Juris Civilis, ut habet communissima Orthodoxorum sententia; & patet tum ex *cap.*

cap. relatum cit. ubi expresse statuitur, ut cum tale testamentum, seu dispositio ad causas pias ad examen, utique Judicii forensis, deductum fuerit, non secundum Leges, sed secundum Decretorum Statuta tractetur: tum, quia in causa, seu materia merè spirituali, ut est dispositio ad causas pias, in utroque foro servandum est Jus Canonicum, *art. cap. 7. § 10. de Constit. juncto Can. 17. 9. q. 3.*

RESOL. III. Testamentum ad pias causas varia habet privilegia. I. Quod non requirat solemnitates Juris Civilis, ex *cit. cap. relatum*. II. Quod valeat etiam solo nutu ad interrogationem alterius factum; quia hoc à sda lege Civili invenitur prohibitum. Julius Clarus *§. testamentum, q. 6. num. 7.* citans communem. III. Quod valeat, etsi hære incertus instituatur, vel institutio alterius arbitrio committatur, ex eadem ratione. Layman *cit. lib. 3. tract. 5. cap. 2. num. 7.* IV. Quod in testamento principaliter ad pias causas absque solemnitatibus civilibus condito, valeant etiam legata profana eiden inserta. Reiffenstuel *num. 161.* Engel *num. 19.* Pirhing *num. 22.* & alii communius. E ratio est; quia juxta *reg. 42. Jur. in 6. accessorium sequitur naturam principalis*; unde cum valeat testamentum tanquam principale, etiam valebunt

legata tanquam accessorium. V. Quod è
 converso, si testamentum principaliter ad
 causas profanas conditum, ob defectum
 solemnitarum necessariorum, aut quia hæ-
 res institutus hæreditatem non adit cor-
 ruat, vel deficiat, nihilominus legata pia
 ibi relicta debeantur. Covarruv. *d. testam.*
cap. 11. num. 4. Layman, Pirhing, Engel,
 Reiffenstuel, Zypæus, Tuscus, & alii pas-
 sim contra Jasonem. Ratio: quia secun-
 dum dicta, in relictis ad causam piam Jus
 Civile non attenditur; sed, quod legata à
 solemnitatibus testamenti, vel aditione
 hæreditatis dependeant, est dispositio Ju-
 ris Civilis: Ergò, licet quod legata pro-
 fana, quoad legata tamen pia non attendi-
 tur. Neque obstat illa regula præallegata,
 quod *accessorium sequatur naturam principalis*;
 nam id regulariter solum procedit, quan-
 do non adest specialis ratio, ex qua acces-
 sorium sustineatur, propterea hic favor Reli-
 gionis. Tandem VI. Quod hæres profanus
 nequeat à relictis ad pias causas detrahere
 Falcidiam (& eadem est ratio de Trebel-
 lianica) jam dixi suprà *num. 188.* ubi etiam
 oppositum innui, quando hæres est causa
 pia; quia privilegiatus contra privilegia-
 tum, ex recepto Juris axioma, non uti-
 tur privilegiò, sed Jure communi, quan-
 do utriusque est par conditio, & uterque
 cer-

certat de lucro captando, uti hic; licet aliud sit, si unus certet de lucro captando, alter de damno vitando, veluti fit in præscriptione. Ità Engel hic num. 21.

Punctum III. *Qualis ergò forma in testamento pio sit observanda?*

RESOL. I. Pro foro interno ad testa-234
mentum pium nihil requiritur, nisi institutio hæredis, & alia, quæ de Jure naturæ & gentium ad testamentum sunt necessaria, velut libera voluntas testandi, sufficiens rationis usus, ac voluntas enixa testatoris. Unde si hæres ab intestato ipse undecunque demum certò cognovit voluntatem defuncti concernentem causas pias, tenetur eam in foro interno adimplere, etsi nullus adsit testis; & vicissim si hæres aut legatarius pius, v. g. pauper scit voluntatem defuncti, licitè in foro interno accipit hæreditatem, vel legatum sibi relictum, etsi nec scripturâ, nec testibus probare valeat. Quod idem facere potest quicumque alius, cui testator secretò commisit, ut post mortem suam pecunias in certo loco depositas, juxta intentionem datam ad causas pias applicet. Reiffenstuel à num. 146.

RESOL. II. Pro foro externo in testa-235
mentis ad pias causas requiruntur tres, aut duo legitimi testes ex sæpe cit. cap. relatum, non quidem ad substantiam & valorem te-
sta-

stamenti, sed tantum ad probationem in casu, quod aliunde non constat, nec probari potest voluntas testatoris. Itaque noster P. Sannig *Schol. Canon. lib. 3. tit. 26. num. 8.* Fagnanus, Menochius, Pirhing, Reiffenstuel, Layman, Engel, & alii communiter. Ratio verò, cur tales testes ad substantiam & valorem testamenti non exigantur, est; quia Juris Civilis dispositio hic non attenditur, Jus Canonicum verò nullibi irritat. testamenta ad causas pias sine testibus facta: imò supra *num. 143.* jam generaliter resolutum, & probatum est, solemnitates Juris Canonici ad testamenta secundum illud regulanda, solum probationis causam exigere, non verò ad valorem, & substantiam. Accedit, quod testamentum ad pias causas non minus privilegiatum esse debeat, quam testamentum militare, aut parentis inter liberos; sed illa valent sine omni teste, si aliunde, ex manu nempe testatoris, constet de ejus voluntate, ut est certum ex *l. 21. C. de testam. §. authent. seq.* Ergo à fortiori sic valet testamentum ad causas pias. Et ideo

236 RESOL. III. Quando de voluntate testatoris aliunde sufficienter constat, v. g. ex scheda, quam constat manu testatoris esse scriptam, vel saltem subscriptam, aut si ipsum testamentum sit holographum, seu pro-

propria testatoris manu conscriptum; testamentum adhibitio non est necessaria, cum stando Juri naturali & Divino, cui tale testamentum commensuratur, testes non requirantur, quando aliunde constat de veritate. Schmier *cit. tr. 4. p. 1. cap. 3. num. 54.* Clariss. D.D. Peregrini in *lib. 2. Instit. tit. 11. §. 2.* Pirhing *num. 20.* Et colligitur ex *cap. Indicante 4. de testam.* ubi Pontifex mandat uxoris cujusdam voluntatem per omnia adimpleri, quæ concham argenteam jussit venditari, & suis dari liberis, & scutellam argenteam cuidam reliquit Monasterio, *nudis verbis*, id est, ut explicat *Gloss. ibid. §. nudis.* & Barbosa in *collect. ibid. c. 4.* sinè ulla testamentum, vel scripturæ solemnitate.

RESOL. IV. Si tamen aliæ probationes²³⁷ vel signa prorsus deficient, tunc in foro externo, contradicentibus hæredibus ab intestato, ad probandam testatoris voluntatem *in rigore Juris* duo testes sunt necessarii, ita ut unus testis, licet omni exceptione major, & probatissimus, *nisi alia indicia concurrant*, plenam fidem non faciat in judicio. Layman *cit. lib. 3. tr. 5. c. 2. num. 4.* Reiffenstuel *num. 152.* Et probatur tùm ex *cit. cap. relatum*, ubi duo saltem, vel tres testes ad testamentum pium requiruntur; tùm ex universali regula, quòd unus testis ad probandum non sufficiat, *arg. cap. licet universis*

23. ad testibus, ubi dicitur: *Licet quædam sint cause, quæ plures, quàm duos exigant testes, nulla est tamen causa, quæ unius testimonio (quavis legitimo) terminetur.* Similia habentur in cap. veniens 10. eod. Quod vel maximè verum est, ubi agitur de alterius præjudicio, uti hic de præjudicio hæredum ab intestato; quia omnium gentium recepta est regula, ut neque in iudicio, neque in foro conscientiæ quisquam cum suo, vel alterius præjudicio; asseverationi unius, quantumvis probatissimi, & omni exceptione majoris testis stare teneatur, ut videre licet apud Navar. lib. 5. consil. 3. num. 2. de accusat.

238 Dixi I. in rigore Juris. Cùm autem juxta l. Placuit 8. C. de judiciis, in omnibus causis potior debeat esse æquitatis, quàm stricti Juris ratio, iudico præsertim in hac causa, in qua partim de favore Religionis agitur, partim de favore animæ Defuncti, forsitan executionem suæ ultimæ piæ voluntatis, quatenus tali medio sui purgatorii poenæ mitigentur vel tollantur, efflictim postulantis, in hac, inquam, causa assertioni, maximè juratæ, viri spiritualis, nullum interesse exin habentis, v. g. Confessarii probatæ virtutis, & fidelitatis, ex æquitate deferendum esse; eum & in aliis plena fides habeatur ei, qui testimonium fert de actu ab ipso

ipso gesto, ratione officii sui, quò fungitur, si exinde nullum sentiat commodum, vel incommodum, ut ex Menochio, Mascardo, Farinacio probat ac docet Pirhing in lib. 2. Decretal. tit. de testib. num. 112. Et confirmatur ex l. Theopompus 14. ff. de dote preleg. ubi unius, cui testator voluntatem suam declaraverat, testimonio fides est adhibita; Unde Bartolus in d. l. ait: dicto unius testis statur ex voluntate & dispositione defuncti, cujus solius dispositioni staretur. Quod etiam intimat Glossa in cap. ex insinuatione 3. de Procurat.

Dixi II. Nisi alia indicia concurrant; cum enim unus testis, omni exceptione major, semiplenam probationem faciat in iudicio, concurrentibus cum ejus testimonio aliis indiciis, seu præsumptionibus, potest plenam probationem efficere. Farinacius tract. de testib. q. 63. num. 35. & seq. Hinc si testator vel in testamento, vel coram testibus declaraverit, se velle quædam ad pias causas erogari eum in modum, quem suo v. g. Confessario detexerit, Confessarius audiri debet, & secundum ejus relationem executio fieri, dummodo, spectatis circumstantiis, verisimile sit, Defunctum ita demandasse. Ita post Covarruviam cap. cum tibi, n. 23. de testam. & Navarrum lib. 3. consil. 16. de testam, Layman l. cit. concl. 3. Plenius id

con-

confirmatur ex cap. *Dilectus* 3. §. ult. de success. ab intest. ubi cum quidam Archi-Presbyter moriens coram solo Abbate Monasterii confessus fuisset, quod se & sua Monasterio contulerit, & donarit, Episcopus autem illum Archi-Presbyterum intestatum decessisse, & sic omnia illius bona ad se, suamque Ecclesiam Cathedralem spectare prætenderet; Innocentius III. re ad se delata, sufficienter probatum esse, respondit, quod dictus Archi-Presbyter agens in extremis, velut ultimam exprimens voluntatem, asseruit se & sua Monasterio contulisse - - - nam licet unus testis solus dixerit se vidisse, quando se & sua obtulit Monasterio; quia tamen alii testes dixerunt se audivisse ipsum in Abbatis presentia, quod prædictum est, consistentem, non tanquam sufficienter probantes, sed tanquam vehementer adminiculantes, assertionem Abbatis plurimum adjuvabant. Unde etiam Gloss. in cap. licet, de testib. ait: unus testis presumptionem inducit, sed non facit probationem.

Cæterum cum Pontifex ad huiusmodi testamenta requirit duos vel tres testes legitimos, hoc non secundum Jus Civile, sed præcisè secundum Jus naturæ & gentium, ac secundum Jus Canonicum debet accipi, ita ut soli, qui ex his Juribus ad testificandum sunt inhabiles, à ferendo in his testamentis testimonio excludantur. Reiffenstuel num. 157.

Pun-

Punctum IV. *Quid, & qualiter privilegiata sint, testamentum oblatum Principi, & datum ad Acta?*

RESOL. I. *Testamentum Principi oblatum* 239
est illud, quod inseritur libello supplici, & offertur Principi, ut ejus autoritate sustineatur. Est autem perinde, utrum ipsi Principi immediatè, vel ejusdem nomine Deputatis, Cancellariis v. g. vel Secretariis, offeratur, aut coram eis erigatur. Ad hujus valorem testamenti nulla penitus requiritur Juris Civilis solemnitas, sed præcisè, ut offerens in eo profiteatur, ultimæ suæ voluntatis elogium inibi contineri; sic enim inconcussam meretur fidem, cum Authoritas Principis omnem defectum suppleat, per l. 19. C. de testam. Ut tamen constet, & probari possit, quòd reverà Principi oblatum sit, expedit, monente P. Schmier cit. cap. 3. num. 66. petere aliquod antigraphum Principis, vulgò einen Gegenschein. Volunt aliqui cum Vultejo, tale testamentum debere Principi prælegi; sed carent sufficienti fundamento.

RESOL. II. *Testamentum ad acta datum*, 240
est illud, quod testator prius absque solemnitate factum, & in scripturam redactum, Judici offert. *Apud acta factum* verò dicitur, quando testator voluntatem suam coram Judice, vel ab eo deputatis, oretenus de-

clarat, sicque declarandô coram eo testamentum facit. Potest hoc fieri coram quocunque Judice, etiam incompetente, ut concedunt DD. unanimiter ob texum *d.l. 19. C. h. t. actis cujuscunque Judicis*; & est ratio: quia nempe depositio, seu factio testamenti apud acta est voluntariæ jurisdictionis, & quidem simplicis, qui coram quovis Judice, & tam intra, quam extra territorium jus dicente, expediri potest. König ad *b. t. n. 5.* Cæterum etiam ad hujus testamenti valorem nec testis, nec alia Juris Civilis solemnitas requiritur; dummodo aliàs legitimè constet, & probari possit, testamentum reverà ad acta fuisse datum. Cujus quidem nulla difficultas est, si testamentum fiat, vel deponatur coram Communitate, vel Magistratu, jus Judicis tenente, aut coram duobus ab eo deputatis; At, si fiat coram Judice singulari, nec Assessores, nec aliam personam publicam, v. g. Notarium, vel Actuarium, secum habente, requiruntur saltem duo testes, non ad valorem testamenti, sed ad probandum, quòd testamentum ad acta reverà datum sit, quia unius Judicis, quantæcunque fuerit authoritatis, verbo non creditur, ut expressè in *cap. cum à nobis 28. de testib.*

241 RESOL. III. Utrùm Judex particularis in persona impeditus, possit per alium à se dele-

delegatum, tale testamentum ad acta valide suscipere; & vicissim, an testator etiam per nuntium, vel Procuratorem possit illud ad Judicem, rogandô eum, quatenus ad acta recipiat, mittere; differentia est inter DD. Et videtur utrumque affirmandum, dummodo probationis causâ utrobique duo testes adhibeantur; quia nullus Juris textus ostendi potest, in quo talis delegatio irritetur, aut personalis præsentia testatoris pro hoc casu requiratur Reiffenst. num. 266. § num. 270. & P. Placidus Böckn cit. num. 35.

Punctum V. An, & qualiter privilegiatum sit testamentum Parentum inter liberos?

RESOL. I. Testamentum inter liberos illud dicitur, quod Parentes, pater nempe vel mater, vel alii ascendentes in linea recta faciunt, in eoque liberos, vel nepotes instituunt. Hoc testamentum pro utroque foro est ita privilegiatum, ut valeat, etsi communibus Juris Civilis solemnitatibus careat, dummodo habeat ea, quæ ad ipsum in Jure specialiter requiruntur, nimirum I. Si sit testamentum scriptum, valet, dummodo testator in subscriptione tempus, quô testamentum fecit, dein filiorum nomina propria, ac demum uncias, seu quotam, quam singulis relinquere intendat, non signis numerorum, id est, cifris, sed per totas literas,

P

ex-

exprimat, ut requirit Imperator in *Novell. 107. cap. 1.* Illud autem, quod de *subscriptione* testatoris dictum est, intelligendum, quando testamentum ab alio, quam à Parente, scriptum est; si verò ipse scripserit, non opus est, ut subscribat, *arg. l. Hac consultissimâ, & Auth. Quod sinè. C. de testam.* Unde quævis schedula, manu Parentis scripta, & in cista patris v. g. reperta, in utroque foro servanda est. *Gaill l. 2. observ. 112. num. 7. & 8. cum communi aliorum.* II. Si verò testamentum sit nuncupativum, exiguntur duo testes, saltem ad probationem, si de voluntate testatoris aliunde non satis constet. *Laym. cit. tract. 5. cap. 2. n. 13. Reifensuel num. 188.*

- 243 RESOL. II. Si in isto testamento simul personæ extraneæ aliquid fuit relictum, tunc scire interest, an titulò hæredis, vel per modum legati, aut fideicommissi: si primum, certum est, eam voluntatem defuncti, quantum ad illam duntaxat permixtam personam, pro nullo haberi, sed liberis accrescere, ut dicitur *l. hac consultissima 21. Cod. de testam. in fine*; quod intellige, nisi respectu illius personæ extraneæ habeat solemnitates ad testamentum, non privilegiatum requisitas, vel ad acta tradatur, vel nisi cohæres institutus sit causa pia. Si secundum, probabile est quidem valere, etiam sinè solemnitatibus, quia accres-

cessorium naturam sequi convenit principalis, Reg. 42. Jur. in 6. At probabilius non valet, nisi saltem solemnitates ad codicillum requisitæ adhibeantur, scilicet quinque testes; quia *Novell. 107. cap. 1.* expressè requirit, ut dum parens in scriptis testans, pro extraneis vult facere legata, hæc debeant esse propria scripta manu, dictaque à testatoribus coram testibus. Ità Jason ad *b. l. num. 10.* & plures alii.

Punctum VI. Quid Juris de testamentis Militum, Rusticorum, & tempore pestis confectis?

RESOL. I. Testamentum Militis subsistit, 244. sine omni solemnitate, sufficitque, si modò de voluntate militis satis constet, quomocunque demum, per *l. 15. Cod. de testam. milit.* & *l. 1. ff. eod.* Hoc tamen privilegio, quantum est de Jure communi, gaudent solum, dum sunt in expeditione, seu in apparatu ad conflictum, non verò in hybernis, aut præsidiis, nisi hostium incurribus ibi subjiciantur. §. 3. *Inst. de testam. milit.* Ast Jure novo ex Constitutione Maximiliani I. Imp. de Anno 1512. si milites non quidem sint in conflictu, sed tamen in castris, valet eorum testamentum, dummodo adhibeant duos testes. Alia adhuc privilegia adducit, & probat P. Schmier *cap. 3. à num. 126.* utpote quòd testari possint, etiamsi ob aliquod delictum militare, sine violatione fi-

dei commissum, capitis sint damnati; quòd possint hæredes instituere personas aliàs de Jure incapaces, exceptis hæreticis insignioribus, & mulieribus suspectis; quòd possint partim testati, partim intestati decedere; quòd filium, cujus notitiam habent, possint præterire in vicem exhæredationis; quòd eorum testamentum per agnationem posthumi non rumpatur, neque per querelam inofficiosi testamenti evertatur; neque per legem falcidiam quoad legata & alia minuatur &c. Denique Privilegio militari etiam gaudent Curiones, seu Clerici campestres, Magistratus Militares seu Auditores, Medici & Chirurgi bellici, si in hostico deprehendantur, & ibidem decedant. *l. ult. ff. de testam. milit.*

- 245 RESOL. II. *Testamentum Rusticorum* intantum est privilegiatum, ut si in locis degant, ubi non inveniuntur litterati, septem testes etiam sinè subscriptione testimonium adhibentes possint admitti. Si autem in illo loco septem testes de Jure habiles inventi non fuerint, requirantur, & sufficiant quinque; ex quibus si unus, aut duo, aut plures sint litterati, illi testamentum scriptum pro se, & sociis illitteratis subscribere debeant. Ità statuitur *l. fin. Cod. de testam.* Hanc testandi facultatem DD. extendunt, non tantum ad rusticos rus colen-

lentes, sed etiam ad Nobiles, & Cives, qui ruri habent sua prædia, & ibidem tempore testamenti conditi versantur. Vide Schmier *cit. cap. 3. num. 137.*

RESOL. III. Quoad Testamentum tempo-²⁴⁶
re pestis confectum de Jure communi quidem solemnitates Juris non sunt sublatae, nec diminutæ, nisi in hoc solo, quòd ob infectionis periculum testes non oporteat esse simul & semel congregatos, sed successivè ac separatim venire queant, textu expresso in *l. 8. Cod. de testam.* Attamen ex recepta, & in Camera Imperiali approbata consuetudine, tres vel duo testes sufficiunt in simili testamento, ut tradunt Gaill *l. 2. observ. 118. num. 18.* & alii.

Punctum VII. *Quæ forma requiratur ad Codicillum, & ad quid serviat?*

RESOL. I. Codicillus (cujus definitio²⁴⁷
patet ex *n. 115.*) potest fieri cum testamento, & extra testamentum; item ante, & post illud; in scripto, vel ore tenens, ut concedunt communiter omnes, & patet ex *§. 1. Inst. de Codicill. l. 4. & fin. C. eod. & l. 3. ff. de Jure Codicill.* Servit itaque ad hoc, ut qui testamentum facere nolunt, libenter tamen aliqua legata, vel donationes mortis causâ facerent, id possint per Codicillum ab intestato dictum. Servit etiam, ut qui testamentum jam fecerunt, possint illud muta-

re, declarare, minuere, vel augere, salva tamen hæredis institutione; nam (ut dicitur §. 2. *Inst. de Codicill.*) *Codicillis hæreditas nec dari, nec adimi potest, ne confundatur Jus testamentorum, & Codicillorum.* Intellige directè; nam indirectè per fideicommissum hæreditas in Codicillo dari potest, v. g. si quis intestatus decedens rogat hæredem ab intestato, ut hæreditatem totam, vel partem ejus restituat alteri.

248 RESOL. II. Forma Codicilli testamentarii, seu illius, qui fit cum testamento, seu ante, vel post, non est alia, quàm ipsius testamenti; cum enim hic Codicillus ad testamentum se habeat, velut accessorium, nihil speciale vel separatum ab eo exigit, sed sequitur conditionem ipsius, ejusque formâ informatur, *l. 16. ff. de Jure Codicill.* Forma verò Codicilli, qui fit extra testamentum, seu ab intestato, consistit in quinque testibus, etiam non rogatis, nec specialiter qualificatis, cum etiam fœminæ possint esse testes in Codicillo, ut contra Antonium Perez communis habet. Sententia cum & apud Haunold *tr. 7. n. 199.* Nec requiritur facialis eorum præsentia coram Codicillante, sicut coram testante; debent tamen nomina sua subscribere, si Codicillus sit scriptus. *l. ult. §. 3. Cod. de Codicill.* Legatarios tamen, & fideicommissarios com-

mu-

munitur Interpretes excludunt à testificatione Codicilli; cùm inter eos, & Codicillan-
tem geratur principale negotium, expediti autem Juris sit, neminem in propria
causa testificari posse.

RESOL. III. Dicta forma probabiliter²⁴⁹
non ad substantiam Codicilli, sed solum,
probationis causâ desideratur; ideòque si
Adversarius fateretur, vel ex aliis indiciis
constaret, hanc fuisse mentem Codicillan-
tis, etiam deficientibus testibus judican-
dum foret pro valore Codicilli. Funda-
mentum hujus resolutionis sumitur ex §. 3.
Inst. de Codicill. ubi dicitur: *Codicillos autem,
etiam plures quis facere potest, & nullam solemnita-
tem ordinationis desiderant.* Accedit, quòd
Codicillus possit nuda voluntate testatoris
resolvi; consequenter etiam perfici, juxta
Reg. 35. ff. de div. Reg. Jur. *Nihil tam naturale
est, quàm eo genere quidque dissolvere, quò colliga-
tum est.*

Punctum VIII. *An testamentum, ex de-
fectu solemnitatis invalidum, valeat per modum
Codicilli, si ejusdem conditiones habeat? Et quid,
ac cujus effectus sit clausula Codicillaris?*

RESOL. I. Tale testamentum regulari-²⁵⁰
ter non valet in vim Codicilli, nisi Clausu-
lam Codicillarem habeat adjectam, per tex-
tum expressum in *l. 1. ff. de Jur. Codicill.* ibi:
Sapissimè scriptum, & constitutum est, eum qui te-

stamentum facere opinatus est, nec voluit, quasi Codicillos id valere, videri nec Codicillos fecisse. Et clarius *l. fin. §. 1. Cod. de Codicill.* Illud quoque pro ratione servandum est, ut testator, qui decrevit facere testamentum, si id adimplere nequiverit, intestatò videatur esse defunctus, nec transducere liceat ad fideicommissum interpretationem, velut ex Codicillis ultimam voluntatem; nisi id ille complexus sit, ut vim etiam Codicillorum scriptura debeat obtinere. Sed dixi, regulariter; excipitur enim testamentum parentum inter liberos, & ad pias causas; item si hæres in testamento scriptus, fecit juramentum præstandi fideicommissa tabulis data. *arg. l. 77. §. 23. ff. de legat. 2.*

251 **RESOL. II.** *Clausula Codicillaris* est, quam testator testamento apponit, expressè vel tacitè per eam declarandò, quòd si voluntas sua ultima ex defectu alicujus solemnitatis non valeret ut testamentum, valeat tamen ut Codicillus. Est igitur duplex, *expressa*, & *tacita*. *Expressa* est, si testator expressè dicat: *Si hæc mea dispositio non valet ut testamentum, volo ut valeat quæ Codicillus.* *Tacita*, quando simili modo scribit: *Si hæc mea dispositio non valet ut testamentum, volo ut valeat, modo quo potest, meliore.* Hodierna praxi utraq; Clausula Codicillaris solet apponi testamentis; nec abs ratione, nam

RE-

RESOL. III. Dicta clausula Codicilla-²⁵²
ris operatur plurimum. I. Casu quo te-
stamentum ex defectu alicujus solemnitatis
est nullum, valet tamen dispositio ut Co-
dicillus. II. Institutio directa hæredis,
quæ ob testamenti nullitatem est irrita, ob-
liquatur in fideicommissariam, ita, ut hæ-
res ab intestato veniens debeat, detractâ
Trebellianicâ, hæreditatem restituere hæ-
redi scripto, per *l. fin. §. 1. C. de Codicill. &*
l. 29. ff. Qui testamenta facere &c. III. Juxta
multos hæres necessarius, injustè præteri-
tus, vel exhæredatus, non obstante nulli-
tate testamenti, gravatur, retentâ legiti-
mâ, & Trebellianicâ, reliquum restituere
hæredi scripto in vim fideicommissi. Cu-
jus tamen sententiæ oppositum sustinet Hau-
noldus *tract. 6. num. 406.* pluribûs citatis, ut-
pote magis conforme æquitati, & menti
Legislatoris. IV. Vi hujus clausulæ debet
hæres ab intestato solvere legata relicta in
testamento solemnitatibus destituto. V.
Potest hæres in tali testamento institutus
agere pro libitu vel ex testamento, vel in
vim Codicilli; ubi tamen variationi locus
non conceditur. *d. l. fin. §. 1. & 2. C. de Co-*
dicill.

Punctum IX. *Quotupliciter fieri possit Le-*
gatum, & quæ ejus forma?

P 5

RE-

253 RESOL. I. *Legata quoque fieri possunt tam in - quàm extra testamentum ; tam ore tenus , quàm in scriptis , ut constat ex tot. tit. ff. de Legat. Item Inst. & Cod. de Codicillis. Ulterius possunt Legata relinqui purè , id est , absque ullo adjecto tempore , conditione , vel modo , §. 2. Instit. de V. O. Vel in diem , ut cum testator quid legat tradendum tempore certo ac determinato post mortem ; si enim dies vel tempus incertum apponatur , Legatum censetur non in diem , sed conditionatum , l. 75. ff. de condit. & demonstrat. Vel sub conditione , eaque vel de præterito , vel de præsentì , vel de futuro ; inter quas conditiones aliæ sunt potestativæ , quæ nempe sunt in potestate illius , pro quo apponuntur : aliæ casuales , quæ à casu fortuito dependent ; aliæ mixtæ , quæ de utroque aliquid participant. Item aliæ impossibiles à natura , vel de Jure , seu turpes ; aliæ possibiles , tam ex sua natura , quàm ex lege , scilicet honestæ.*

254 RESOL. II. Si Legata sint relicta purè , legatarius statim fingitur habere illorum dominium à puncto mortis testatoris , ideoque etiam si , antequam hæreditas ab hærede adita sit , moriatur , transmittit illud ad hæredes , l. 1. §. 1. & §. Cod. de caduc. tollend. Quamquam ejusmodi legata peti non possint , quousque hæreditas adita sit , à quo tempore primùm , supposita acceptatione , legatarius

rius accipit dominium verum, & completum rei legatae, unà cum fructibus, etiam ante aditam hæreditatem post mortem testatoris perceptis, secundum communio-rem, & in praxi receptam sententiam. Si relicta sint in diem certum, æquiparantur legatis puris, & licet ante præfixum diem peti non possint, jus tamen petendi, & actio transmittitur ad hæredes legatarii, si hic post mortem testatoris ante illum diem de- cedat. *l. 21. ff. quando dies legat. cedat.* Si sint relicta in diem incertum, idque in gratiam hæredis, ad instar conditionatorum de fu- turo suspenduntur ad eventum tali diei an- nexum, nec transmittuntur ad hæredes le- gatarii, si ante illum eventum è vivis de- cedat. *Ibid.* Si sub conditione de præteri- to, vel præsentì, non suspenduntur, sed vel illicò debentur, vel statim evanescunt. Si demum relicta sint sub conditione de fu- turo, eaque sit possibilis & honesta, sive potestativa, sive casualis, sive mixta, ad ejus eventum suspenduntur: si verò impos- sibilis, vel turpis, habetur pro non adjecta, *arg. l. 14. ff. de condit. instit.*

RESOL. III. Si Legatum fiat in testa-
mento, vel Codicillo, regulariter sequitur
eorum naturam, & conditionem; unde si
testamentum ex defectu alicujus solemnita-
tis deficit, corruunt etiam legata profana
ei-

eidem inserta, nisi testamentum appensam habeat clausulam codicillarem. Textus expressus in *l. 1. ff. de jur. Codicill.* Si verò legatum fiat extra testamentum, requiruntur & sufficiunt quinque testes, etiam non rogati, sive fiat oretenus, sive in scriptis, sic tamen, ut si in scriptis fiat, debeant illi testes esse simul præsentes, & se subscribere, *l. fin. C. de Codicill.* Hæc tamen omnia intellige de legatis profanis; nam ad legata pia tam in-quàm extra testamentum sufficiunt duo testes, itque solius probationis causâ adhibendi, per dicta superius *n. 235.*

Punctum X. *Quis, Cui, & Quid legare possit?*

256 RESOL. I. Omnes & soli illi possunt legare, qui possunt testari. Certum ex *l. 2. ff. de Legat. 1.* quinam verò gaudeant, & quinam careant jure testandi, patet ex dictis *cap. 1. §. 3. Puncto 3.*

257 RESOL. II. Regulariter loquendô, illis omnibus, & solis potest quid legari, qui possunt hæredes institui, per textum in *§. 24. Inst. de legat.* quinam verò possint hæredes institui, & qui non, dictum in *Cap. II. §. 1. Punct. 2.* Dixi, regulariter; quia limitatur resolutio in Fratribus Minoribus, quibus, etsi hæredes institui nullatenus valeant, legata tamen fieri possunt per modum elemosynæ, dummodò sint ita moderata, ut
ex-

exinde nulla fraus, quasi sub forma legati hæreditas relinqueretur, præsumi possit, nec relicta sint sub modo repugnante suæ Regulæ, & Ordinis puritati, ut cavet Clemens V. in *Clem. Exivi, de V. S.* Quod si testator aliquid non excessivum generaliter leget, absque modi expressione, tale legatum sub modo licito intelligatur *Fratribus esse relictum*, ita quod nec legans merito, nec Fratres ipsi effectu relictæ fraudentur, ait Nicolaus III. in *cap. Exiit, de V. S. in 6.* Ad quorum pleniorum intelligentiam, & conscientiarum directionem atque securitatem Anno 1628. 9. Septemb. sub Urbano VIII. emanatæ sunt quædam declarationes Sac. Congr. pro FF. Min. de Observantia, & Reformatorum, videndæ apud Fagnanum in *5. Decretal. ad tit. de excess. Prælat. cap. Nimis prava, à num. 46.* ubi 12. Articuli de hujusmodi legatis licitis vel illicitis continentur.

RESOL. III. Legari possunt res omnes, 258
seu corporales, seu incorporales, quæ sunt in hominum commercio, nec prohibitæ alienari. §. 21. *Inst. de legat.* Et I. quidem legari possunt non solum res in specie, v. g. hic bos, ille equus, sed etiam in genere, ut cum Juristis loquar, e. g. equus indeterminate, ubi electio discreta est penes legatarium, *arg. l. 37. ff. eod.* II. Non solum res præsentæ, sed etiam futuræ, v. g. fructus agri

agri jam seminati, §. 7. *Inst. eod.* III. Etiam res aliena, si testator scivit esse alienam; quia tunc tenetur hæres vel illam emere, vel si Dominus vendere recuset, pendere ejus æstimationem, §. 4. *Inst. eod.* Nec ista Lex fuit correctæ per Jus Canonicum, ut videri posset ex *cap. Filius, 5. de Testam.* quia Pontifex ibidem solùm improbat iniquam detentionem Legatarii, rem ad aliam Ecclesiam pertinentem sibi retinentis, ut communiter explicant Interpretes. IV. Dum quis alicui legat rem alteri oppignoratam, sciente testatore, tenetur hæres pignus luere, l. 57. ff. *de legat. 1.* Et dum legat debitori suum debitum, ab ejus solutione liberatur, §. 13. *Inst. eod.* Dum verò creditori legat rem ei aliàs debitam, distinguendum est inter debitum purè legale, cujusmodi est legitima, dos, donatio propter nuptias &c. & inter debitum ex contractu, vel ex delicto, aut quasi contractu, & quasi delicto: in priori casu secundum proportionem debiti liberatur à solutione, per *Authent. Præterea, Cod. unde vir & uxor.* in posteriori non item, quia legatum est liberalitas & donum, quò non extinguitur debitum justitiæ commutativæ, vel gratitudinis. Vide hæc, & plura alia apud Haunoldum *tract. 7. contr. 5. 6. 7. & 8.*

Pun-

Punctum XI. *Quid censendum de Legato sub his conditionibus: Si legataria non nupserit; si nupserit; si nupserit certæ personæ; si ingressura sit religionem; si non ingressura?*

RESOL. I. *Conditio illa, si non nupserit,* 259
respectu personæ nunquam maritalæ in Jure habetur pro non adjecta; eò quòd sic contra favorem matrimonii, & bonum Reipublicæ ex procreatione prolis proveniens, l. 62. § duabus seqq. ff. de condit. & demonstrat. consequenter legataria illa potitur legatò, etiamsi nubat. Altera verò, *si nupserit*, valida, & observanda est, per l. 63. ff. eod. quia licitum est ad matrimonium certa lege invitare; dummodo talis conditio non in præjudicium ingressûs Religionis, vel susceptionis SS. Ordinum intendatur; quia alioquin haberetur pro non adjecta, per Novell. 123. cap. 37. Similiter tertia conditio, *si nupserit certæ personæ*, observanda est, nisi vi illius legataria nubere deberet personæ indignæ, aut illa, in cujus favorem conditio est apposita, connubium detrectaret, cit. l. 63. §. 1. ff. de condit.

RESOL. II. *Valet etiam conditio, si* 260
ingressura sit Religionem, vel Clericalem Ordinem suscepit, arg. cap. 2. de condit. appos. cum licitum sit sub spe lucris temporalis quempiam ad Religionem, vel Clericatum invitare,

tare, nec per eam Legatarius, vel Legataria, nisi indirectè, & per quandam consequentiam, à statu matrimoniali retrahatur, directè autem intendatur status perfectior. Opposita verò conditio, si Religionem non ingrediatur, tunc solum sustinenda est, quando testator pro fine habuit conservationem familiæ, vel stemmatis, aut quia in sæculo pluribûs ad suû, & familiæ sustentationem indiget; non verò, quando pro fine habet retractionem Legatarii à statu Religioso, vel alio perfectiore, ut post Covarruviam, & Molinam bene advertit Reiffenstuel num. 653.

Punctum XII. Quotuplex sit fideicommissum, & qualem exigat formam?

261. RESOL. I. Fideicommissum formaliter sumptum I. aliud est universale, aliud particulare; vi prioris tota hæreditas, vel certa quota ejus debet restitui: vi verò posterioris res aliqua singularis, quod proinde ipsa à legato non distinguitur, sed ei per omnia exæquatur, l. 1. ff. de legat. 1. II. Aliud est expressum, quod fit verbis expressis: aliud tacitum, quod præsumitur ex indiciiis proportionatis, veluti, si testator prohibeat, ne bona immobilia alienentur extra familiam. III. Aliud est absolutum, quò hæres fiduciarius absolutè gravatur ad hæreditatem restituendam; Aliud conditio-

na-

natum, quò solum gravatur sub conditione, v. g. istà : *si hæres sine liberis decesserit* ; quæ per hæredis ingressum in Religionem æquè censetur adimpleta, ac si liberos reliquisset, ut ex *cap. 8. de probat. & Nov. 123. c. 37.* deducit P. Schmier *cap. 4. num. 8.* citans plures alios. IV. Dividitur in *commune*, & *familiare* ; in hoc attenditur specialiter ad Familiam, secùs in illo.

RESOL. II. Pro forma fideicommissi 262
inspiciendum, an relinquatur in testamento, an in Codicillo ; & si primum, requiruntur solemnitates testamentariæ : si secundum, quinque testes, qui simul præsentem esse, fideicommittentem videre, & si scriptum sit fideicommissum, subscribere debent. *L. ult. §. ult. C. de Codicill.* Quòd si fideicommittens has quoque solemnitates evitare cupiat, poterit hæredem fiduciarium coram se præsentem sinè ulla scriptura, vel teste rogare, ut hæreditatem alteri restituat ; quo casu ad eam restituendam in utroque foro tenebitur : & si neget fideicommissum, potest à fideicommissario compelli, ut vel juret fideicommissum non esse relictum, vel illud restituat. *§. ult. Inst. & l. ult. C. de fideicommiss.* Unde

RESOL. III. Potest hæres fiduciarius 263
fideicommissario per implorationem officii judicis compelli, ut hæreditatem adeat, & re-

Q

sit

stituat, per l. 4. ff. ad SCtum Trebell. tunc autem ex dispositione hujus legis amittit quartam Trebellianicam, omniâque emolumenta fideicommissi, cum tam lucra, quam damna pertineant ad fideicommissarium. Si verò sponte adiêrit hæreditatem, quam totam, vel ultra dodrantem restituere est rogatus, tunc liberum est ei, ut vel retentâ quartâ Trebellianicâ pro rata illius onera, & actiones cum fideicommissario dividat: vel eâdem quartâ dimissâ, actiones hæreditarias omnes in fideicommissarium transferat. §. 7. in fin. Inst. de fideicommiss. hered.

Punctum XIII. Quid si vel hæres fiduciarius, vel fideicommissarius ante aditam ab illo hæreditatem moriatur; aut filio à parente fideicommissio gravato, postea nascentur soboles?

264 RESOL. I. Si hæres præmoriatur, obligatio restituendi hæreditatem transit ad hæredes ejus transmissarios: si verò præmoriatur fideicommissarius, ipsum fideicommissum purum, & non conditionale, ad ipsius hæredes transmissarios devolvitur. *L. un. C. de cad. toll.*

265 RESOL. II. Si filio, postquam fideicommissio à parente gravatus est, subnascentur proles, fideicommissum ex præsumpta defuncti voluntate expirat; quia in ejusmodi fideicommissio tacita subintelligitur conditio,

ditio, nisi eidem nascantur liberi, l. 30. C. de fideicommiss. Si tamen proles ante heredem gravatum moriatur, jus fideicommissarii reviviscit; quia tunc jam verum est, quod filius fideicommittentis sine sobole vitam suam reliquerit, ut in l. cit. requiritur. Hanc tamen constitutionem de solis liberis ex legitimo matrimonio postea natis, vel saltem per subsequens matrimonium legitimatis, non verò de aliis, multò minùs de adoptivis, intelligendam putat Sanchez de matr. lib. 7. disp. 105. n. 7. & seqq. eumque secutus Perez, qui etiam causam piam, si hæc fideicommissarium agat, à liberis excludi judicat, contradicente tamen P. Haunold tract. 7. num. 144. ex præsumpta voluntate testatoris, quòd animam suam saltem nepotibus præferri cupiat.

Punctum XIV. Quot modis fiat donatio mortis causâ, & qualis ad eam solemnitas, vel forma exigatur?

RESOL. I. Donatio mortis causâ præcipuè fieri potest tribus modis, qui referuntur l. 2. ff. de mortis causâ donat. ibi: tres esse species mortis causâ donationum, Julianus ait. Unam, cùm quis nullo præsentis periculi metu conterritus, sed sola cogitatione mortalitatis donat. Aliam esse speciem mortis causâ donationum ait, cùm quis imminente periculo commotus, ita donat, ut statim fiat accipientis. Tertium esse genus

nus donationis ait, si quis periculô motus non sic donat, ut statim fiat accipientis, sed tunc demum, cùm mors fuerit secuta. Inter has verò species notabile est discrimen; quia, si donatio sit secundæ, vel tertiæ speciei, scilicet facta ex motivo præsentis, vel imminentis periculi mortis, transactô illô periculô, expirat ipso Jure, ut dicemus *Punct. ult.* Secus verò, quando est donatio primæ speciei, sinè intuitu talis periculi perfecta. Item, si sit secundæ speciei, dominium rei donatæ statim transfertur in donatarium, acceptantem, attamen revocabile per totam vitam donantis; si verò sit tertiæ speciei, dominium non transfertur ante mortem donantis.

- 267 RESOL. II. Forma donationis mortis causâ in eo consistit, quòd præter mortalitatis cogitationem debeat expediri inter donantem, & donatarium præsentem; nam mortis causâ donatur, quò præsens præsentem dat, dicitur l. 38. ff. de mort. caus. donat. vel saltem, ut nunc communiùs traditur, donatario per alium acceptante; quia hoc est generale donationibus, quòd etiam absenti per epistolam, aut nuntium fieri possint, statimque valeant, quamprimùm alter acceptaverit, sive per se, sive per alium à Jure ad hoc admissum; & quòd in specie valeat, si donatio mortis causâ acceptetur
per

per alium, textus clarus est *l. 11. §. 2. ff. de donat. int. vir. & uxor.* ubi uxor, quod mortis causâ donatum voluit, per filium acceptâsse dicitur. Præterea, dum fit ad causas profanas, adhibendi sunt quinque testes; siquidem in omni ultima voluntate, excepto testamento, quinque testes - - debent adhiberi, ait Imperator *l. fin. C. de Codicill.* Ludwell pag. mihi 430.

Punctum XV. Quis, & cui donare mortis causâ valeat?

RESOL. I. Omnes illi, & soli mortis causâ donare possunt, qui testari; nam, ita dicitur, *l. 32. §. 8. ff. de donat. int. vir. & uxor.* mortis causâ donare poterit, cui testari permixsum est. Ubi tamen Ludwell pag. 432. quoad partem negativam facit exceptionem in filiofamilias, qui, licet de bonis profectitiis, & adventitiis testari non possit, adventitia tamen, in quibus plenum Jus habet, mortis causâ donare non prohibetur, arg. *Nov. 117. §. 1.*

RESOL. II. Omnibus illis mortis causâ donari permittitur, quibus legari, vel quoquo modo aliquid ex testamento relinqui potest. *l. 9. ff. de mort. caus. donat.* Hinc cum conjugibus legari posse non dubitetur, nec mortis causâ donari prohibendum est, per textum expressum in *l. 9. 10. & 11. ff. de donat. int. vir. & uxor.*

Punctum XVI. *Qualiter compleatur, & quomodo expiret donatio mortis causâ?*

270 RESOL. I. Donatio mortis causâ completur per ipsam mortem donantis, ita, ut citra rei donatæ traditionem ipsius dominium irrevocabile transeat in personam donatarii ipso Jure. l. 32. ff. de mort. caus. donat. & patet ex paritate legatorum, quorum dominium etiam citra traditionem post mortem legantis transit in legatarium, arg. l. 80. ff. de legat. 2. Unde non est paritas instituenda de donatione inter vivos, & aliis contractibus seu pactis, & de donatione mortis causâ; quia hæc posterior potius ultimis voluntatibus, & præcipue legatis, quàm contractibus comparatur, per l. 37. ff. de mort. caus. donat.

271 RESOL. II. Donatio mortis causâ expirat, seu resolvitur duobus modis, ipso Jure, & per voluntatem Donatoris. Ipso Jure expirat I. Quando cessat infirmitas, seu mortis periculum, intuitu cujus facta est donatio, §. 1. Instit. de donat. l. 19. & l. 29. ff. de mort. caus. donat. II. Quando donatarius moritur ante Donatorem. cit. §. 1. Inst. de donat. & l. 19. ff. de reb. cred. III. Si Donator pœnâ capitis afficiatur, l. 7. ff. de mort. caus. donat. Per voluntatem Donatoris verò Donatio mortis causâ resolvitur I. Si donatorem factæ donationis pœniteat, l. 13. & 30. ff.

ff. eod. II. Si rem in specie donatam, nulla urgente necessitate voluntariè alienaverit. III. Si inimicitia gravis inter donatorem & donatarium supervenerit. IV. Si præter spem donatori nascantur proles, quæ cum sit causa sufficiens revocandi donationem inter vivos, *arg. l. 8. C. de revocand. donat.* à fortiori sufficiens erit revocandi donationem mortis causâ. Imò propriè non est revocatio, sed potius defectus conditionis tacitè subintellectæ, *nisi liberi supervenerint.* Haunold *tr. 7. num. 439.*

§. II.

Praxis Confessariorum circa expositam Doctrinam.

CASUS I.

Quintinus Parochus ac Decanus non modicè dives moritur ex improvise intestatus. Misso autem, ut moris est, Commissario, & exactè cuncta indagante, comparet quidam Civis, qui asseveravit se ex ore Defuncti semel audivisse, quod cum sua bona acceperit ab Ecclesia, illa quoque eidem sit redditurus; quod hæredibus ab intestato nonnisi invisum esse potuit. Similiter comparet œconoma coram Confessario, dicitque promissa sibi à Defuncto fuisse suppellectilia quædam, si modò patientiam haberet adhuc per annum gubernandi familiam;

interim se illa clam subtraxisse, bene gnarum, ab heredibus non fuisse concedenda. Queritur jam, quid in duplici hoc Casu & Commissarius, & Confessarius habeat resolvendum?

RESOLUTIO.

272 **Q**UANTUM ad primum (quod solum fortitan factum, alterum verò fictum,) præscindendo jam ab illa quæstione delicata, an valeat consuetudo, vel etiam privilegium, vi cujus consanguinei possint indiscriminatim etiam ab intestato succedere in bonis Clericorum Beneficiatorum, adhuc duo valdè difficilia consideranda sunt. I. Quòd unus solum testis id asseruerit, II. quòd Decanus id non per modum dispositionis actualis, sed præcisè discursus gratiæ, significandò suum propositum, ac intentionem, illa protulerit. De primo patet ex *num. 237.* in foro externo unum testem, licet omni exceptione majorem, etiam in causis piis non sufficere ad plenam fidem faciendam, nisi alia accedant indicia; unde ex hoc capite Commissarius ad interimendam successionem ab intestato procedere non potest. De altero communis est Sententia, quòd tale dictum nihil valeat; quia deest consensus de præsentì ad testandum, vel aliam ultimam voluntatem faciendam, qui tamen est de jure naturæ; ne-

neque enim hic Parochus ullo modo suam ultimam voluntatem facere incepit, sed solum de facienda cogitavit, & mentionem fecit. Aliud dicendum foret, si actu, licet sine solemnitate, suam ultimam voluntatem ore, vel calamo declarasset, dicendo; *hunc heredem instituo; huic legatum facio*, etsi tunc, antequam finiret, morte præoccupatus fuisset; sic enim valeret favore causæ piæ, ut cum Tiraquello, Molina, & aliis, resolvunt Layman *cit. tract. 5. cap. 2. num. 6.* & Reiffenst. *num. 167.* Ista tamen testimonia, & indicia satis erant ad permovendum Ordinarium, ut ex plenitudine potestatis imperfectum Defuncti consensum suppleret, & partem bonorum relictorum detraheret pro Ecclesia.

Quoad secundum, dico Oeconomam potuisse bonâ conscientiam subtrahere ea, quæ sibi à Domino promissa sciebat, si conditionem adimpleverit; quia hic intervenit contractus, saltem innominatus, de cujus natura est, ut dum una pars conditionem suam implet, etiam altera implere teneatur; unde hæc non erat propriè ultima voluntas. Sed etsi fuisset, nihil obstaret, quia de Jure Canonico, ad quod solum stringebatur Parochus, nulla solemnitas requiritur ad substantiam voluntatis ultimæ, sed solum ad probationem in foro

Q 5

ex-

externo, secundum dicta num. 143. adeoque in foro interno potest quilibet rem sibi relictam licite accipere, conformiter ad ea, quæ diximus num. 234. præsertim in tali suæ defraudationis periculo.

CASUS II.

Raynaldus binâ vice se desponsaverat, prima vice quidem habenti dotem valde congruam, quam ad suam negotiationem impendendo, non parum res suas adauxit: altera vice verò inopi, sed multum à se dilectæ. Cùm igitur ex utroque Matrimonio haberet proles in æquali numero, eas ante suam mortem in æquali portione hæredes instituit, unâ etiam uxori relictæ reservatâ. Queritur, an validè, & licitè?

RESOLUTIO

273 **E**st negativa; quia prolibus ex primo Matrimonio præter hæreditatem patris, in qua utique poterant æquales fieri cum liberis secundi Matrimonii, etiam de Jure competebat hæreditas matris, constans ex allata dote, & acquæstibus, seu communibus lucris, interim permixta cum bonis paternis, quæ de Jure tota, vel si aliter conventum fuerit inter ipsos conjuges, saltem ex parte transmitti debebat ad illius uxoris

ris liberos, & hæredes; unde hæc portio, quasi prælegatum, ipsis à patre relinqui debebat, salva cæteroquin dispositione de bonis paternis. Interim non judico, quòd dictæ proles possint testamentum omnino dicere nullum, cùm non fuerint exhæredatæ, sed agere ad supplementum legitimæ sibi debitæ, conformiter ad dicta num. 184. Quantum verò ad necessarias in tali testamento solemnitates, recale dicta n. 243.

C A S U S I I I .

SEmpronia facit testamentum, & in eo varia legata pro diversis Monasteriis, & Ecclesiis, ac inter ea etiam Fratrum Minorum. Contingit autem, ut testamentum, nescio qua ex causa, per hæredes ab intestato impugnetur, sicque hæres institutus diu à præstandis legatis impediatur, sollicitans propterea etiam legatarios, ut, quò citius pia voluntas Defunctæ adimpleatur, ejus causam velint coadjuvare. Quid hic agendum Fratribus Minoribus?

R E S O L U T I O .

PRorsus nihil; cùm enim vi suæ Regulæ²⁷⁴ sint omnis juris ad temporalia incapaces, etiam ad hæc legata nullam possunt facere prætensionem: unde se perinde habere

bere debent, ac si res ipsos omnino non attingeret, liberi tamen ad interim ab omni obligatione, utpote quam ante eleemosynam actu acceptam nullus pauperum in se agnoscit. Quòd si jam ultrò legatum per modum eleemosynæ eis præstetur, illud cum gratiarum actione acceptare possunt, & conditiones, quæ sunt adjectæ, tenentur adimplere. Arque hic modus omnino conformis est nostræ Regulæ, & Summorum Pontificum Nicolai III. & Clementis V. Declarationibus, nec, quæ forsitan indulgentiores postea emanârunt quoad Legatorum receptionem, apud nos in Germania sunt receptæ. Hinc cùm in certo loco Patronus quidam (cujus memoria in benedictione est) provisionem aliquam mensalem nobis in natura testamentò reliquisset, & ad hujus publicationem humilis obsequii causâ ob requisitionem Executoris deputatus à Superiore locali comparuissem, mox ubi legatum hoc prælectum fuit, præmissis debitis gratiis, publicè hanc contestationem feci, nos dictum legatum haud aliter, quàm per modum puræ eleemosynæ, pro qua Defuncto grati esse velimus, acceptare, & ut id Protocollo inseratur, supplicare, quod & factum est.

§. III.

De eis, quæ sunt contraria
Testamento.

Punctum I. *Quæ, & quot sint contraria
Testamento?*

RESOL. Contraria testamento dicuntur mo-²⁷⁵
di illi, quibus testamentum infirma-
tur, annullatur, aut evertitur; & sunt duo,
nempe *Via Juris*, & *factum hominis*. *Via Ju-*
ris id contingit, quando testamentum rum-
pitur, irritatur, vel destituitur. tot. rubr. ff. de
injusto rupto, & Inst. Quibus modis testamenta
infirmitur. Facto hominis id evenit, quan-
do, proposita querelâ inofficiosi testamenti, per
sententiam Judicis rescinditur.

Punctum II. *Quid sit Testamentum rumpi,*
& quot modis fiat?

RESOL. I. Rumpi testamentum dicitur,²⁷⁶
cum in eodem statu manente testatore, ipsius te-
stamenti jus vitiatur, sunt verba princ. Inst. Qui-
bus mod. testam. infirm. Et hoc fit tribus mo-
dis, agnatione hæredis; effectiōne in filium
suum, vel civilem; & mutata voluntate
testatoris. Patebit explicatiōe.

RESOL. II. Testamentum rumpitur²⁷⁷
agnatione hæredis, ist est, quando post con-
ditum testamentum testatori hæres suus,
& legitimus, dummodo vivas, & non
de-

declinans in monstrum, venerit in lucem,
*l. 3. §. 4. ff. de injusto rupto, & l. 3. C. de posthum.
 hered. instit.* Quòd si vivo testatore, hæres
 agnatus moriatur, ex æquitate Prætoria
 testamentum reconvalescit, *l. 12. ff. de in-
 just. rupt.* si verò primùm moriatur mortuo
 testatore, manet ruptum testamentum;
 quod idem fit, quando in locum filii præ-
 mortui subintrat nepos, de quo vide Cla-
 riss. D.D. Peregrini *l. 2. Instit. ad tit. 13. §. 1.*
 Si testamentum maneat ruptum, ne qui-
 dem legata debentur, saltem profana, *l. 1. C. de posthum. hered.* Attamen legata pia, si
 sint in moderata quantitate, manere salva,
 cùm etiam illi, qui habent liberos, ejus-
 modi legata in subsidium suæ animæ face-
 re soleant, rectè sentit P. Wiestner *ad b.t.*
num. 227.

278 RESOL. III. Rumpitur etiam testamen-
 tum effectione filii naturalis in filium suum,
 quod fit, si post testamentum conditum
 legitimatur, juxta *Nov. 89. & §. fin. Inst. de
 nupt.* aut, si quis ab ascendente in filium
 adoptatur, *§. 2. Inst. de adoption.* aut à quo-
 cunque arrogatur, quia sic civiliter fit qua-
 si hæres suus, *§. 1. Inst. quib. mod. test. infirm.*
 in quo tamen casu nec legata pia corruunt,
 nec testamentum ad pias causas rumpitur,
 sed solùm filio hujusmodi arrogato præstan-
 da est quarta debita ex constitutione D. Pii,
l. 8.

l. 8. §. 15. ff. de inoff. test. ut notavit Wiest-
ner num. 230.

RESOL. IV. Rumpitur denique testa-279
mentum *mutata voluntate* testatoris, seu re-
vocatione, aut *verbali*, aut *reali*. Ut verba-
lis revocatio testamenti valeat, requirun-
tur duo, scilicet, ut fiat coram tribus sal-
tem testibus, vel apud Acta: & ut ela-
psum sit decennium à tempore conditi te-
stamenti, prout sat clarè exprimitur l. 27.
C. de testam. estque communis DD. Realis
autem testamenti revocatio fit duplici mo-
do. I. Si testator consultò, & animò re-
vocandi, aut alius ejus jussu, testamen-
tum rescindat, dilaceret, sigilla amoveat,
scripturam deleat, inscribat, superscribat,
vel cancellet, l. 1. §. 2. ff. de his, quæ in testam.
delent. Ubi tamen notandum ex P. Reiffen-
stuel num. 750. quòd si plures sint scripti hæ-
redes, & testator solummodò unius, vel
alterius, non verò omnium nomina de-
leat, testamentum non rumpatur, sed to-
ta hæreditas accrescat hæredibus non dele-
tis. II. Fit realis revocatio, si testator
aliud condiderit testamentum, etsi hoc po-
sterius ex aliquo accidente non sortiatur
suum effectum, ut clarè deciditur §. 2.
Inst. quib. mod. test. infirm. Debet tamen il-
lud posterius testamentum legitimè, & cum
debitis Juris solemnitatibus fuisse factum,
ut

ut exigitur cit. §. 2. *Inst. & l. 2. ff. de injust. rupt.* ubi tamen duplex exceptio apponitur, scilicet, si posterius testamentum sit militare; vel, si in eo hæres, aliàs ab intestato veniens, institutus fuisset; tunc enim rumpetur prius testamentum, dummodo posterius coram quinque testibus erectum fuisset, juxta *l. 21. §. 3. C. de testam.* De testamento parentum inter liberos etiam Jure Novellæ 107. constitutum est, quod non rumpatur, nisi per aliud testamentum coram septem testibus legitimè confectum.

Punctum III. Quid sit testamentum irritari, & quomodo fiat?

280 **RESOL. I.** *Testamentum irritari dicitur, quando post conditum testamentum aliqua mutatio statûs ex parte testatoris contingit, ob quam Jura volunt illud reddi irritum. Licet enim testamenta, ex quocunque capite nulla, dicantur irrita, tamen placuit Juris Compilatoribus singulas testamenti infirmitates etiam appellationibus distinguere, ut dicitur §. 5. *Instit. quib. mod. testam. infirm.**

281 **RESOL. II.** *Testamentum tunc præcipuè irritatur, quando testatus subit aliquam mutationem statûs, seu, ut Jura loquuntur, capitis diminutionem; quæ triplex est, Maxima, Media, & Minima: prima est amissio li-*
ber-

bertatis, altera civitatis, tertia juris proprii, ut dum quis prius sui juris, juri alterius subicitur, v.g. per arrogationem. Patet ex §. 4. *Inst. eod.* An autem, si testator ante mortem pristinum statum recuperet, testamentum ejus reconvalescat, non expediti Juris est; Potiores dicunt reconvallescere, si testator passus sit maximam, vel mediam capitis diminutionem, quam patiebatur invitus, nixi §. 6. *Inst. eod.* non autem, si minimam, in quam sponte se coniecit, nisi expressè declaraverit, se illo testamento velle decedere.

Punctum IV. *Quid sit, & quomodo contingat, destitui testamentum?*

RESOL. Testamentum destitui tunc dici-282 tur, quando nullus ex eo hæres existit, vel quia non vult, vel quia non potest, utpote vivo adhuc testatore, vel saltem ante aditam hæreditatem defunctus, aut à conditione, sub qua hæres institutus est, quacunque ex causa deficiens. Ità clarè §. 2. *Instit. Quibus modis &c.* Quid autem sit de hærede, ante aditam, sed non repudiatam hæreditatem intra annum deliberationis moriente, jam dixi num. 226.

Punctum V. *Quid sit, & cui competat Querela inofficiosi testamenti?*

RESOL. I. Querela inofficiosi est re-283 medium Juris, quò injustè præteritus, aut
R ex-

exhæredatus petit testamentum rescindi, sibi & aliis ab intestato venientibus hæreditatem restitui. Colligitur ex *princ. Inst. de inoffic. test.*

284 RESOL. II. Ista querela competit omnibus, & solis, quibus ex Juris dispositione debetur legitima portio, de quibus *cap. preced. §. 1. Puncto 3. per totum.* Ità quidem DD. communiter, sed non caret difficultate; nam saltèm Descendentibus præteritis, & omnino non, aut non justè exhæredatis, testamentum est ipso Jure nullum; querela inofficiosi autem supponit testamentum prius validum, & solum officiò Judicis rescindibile. Credendum itaque, querelam inofficiosi tunc solummodo liberis præteritis servire, quando in foro externo dubium est de justitia præteritionis, aut exhæredationis, & ideo testamentum adhuc supponitur validum; licèt, dum de injustitia exhæredationis constat, eisdem alia actio ad testamentum dicendum nullum concedatur, & quidem durans 30. annis, ubi altera solis quinque terminatur.

285 RESOL. III. An, si filius carens liberis, omisso parente, instituit hæredem extraneum in suis bonis quasi castrensibus, parenti omisso competat querela inofficiosi contra testamentum filii, magna est inter DD. dissensio, & affirmativam tenent Julius

lius Clarus, Covarruvias, multisque aliis citatis, P. Schmier cit. lib. 3. tr. 4. p. 1. c. 1. num. 539. ubi in facti contingentia ita unanimiter ab Inclyta Facultate Juridica Salisburgensi decisum fuisse refert. Verum contrariam sententiam multò communio-rem, & melius fundatam asserit P. Haunold tr. 6. num. 624. Sed fortè hæ sententiæ conciliari possent, dicendò, esse locum illi querelæ, si filius jam sit paterfamilias effectus, seu emancipatus (cujusmodi ex universali Germaniæ consuetudine censentur omnes, separatam à suo patre œconomiam, & familiam habentes) non autem, si filius testator adhuc sit filiusfamilias respectu ascendentis præteriti. Sic enim expressè videtur decisum in l. ult. §. 1. C. de inoff. testam. ubi Imperator testamenta, de peculio quasi castrensi facta, eximit à querela inofficiosa, donec in sacris parentum suorum constituti sunt hi, qui quasi castrense peculium possident; si enim sui juris efficiuntur, procul dubio est, eorum testamenta, & pro ipsis rebus, quas antea ex quasi castrensi peculio habebant, posse de inofficioso querelam sustinere. Et additur ratio elegans: cum neque nomen peculii permanet, sed aliis rebus confunditur, & similem formam recipit, quemadmodum & ceteræ res eorum, quæ in unum congregantur ex omnibus patrimonium. Scio difficultatem moveri posse ex Novell.

115. generaliter pronuntiante, quòd non liceat filio in iis bonis, in quibus testandi licentiam habet, parentes suos præterire. Verùm, quia hæc Novella non explicat, an de filio emancipato, an verò de omni loquatur, juxta sensum legis anterioris, clarè solum filium emancipatum hâc querelâ stringentis, intelligenda est, ut sic Jurium correctio meliùs evitetur.

DI-

DISTINCTIO TERTIA.

DE
SUCCESSIONE IN DE-
FECTU ULTIMÆ VOLUN-
TATIS, SEU AB INTESTATO.

HAnc Appendicis instar ob conne-
xionem cum priori, & ad comple-
mentum materiae de successioni-
bus, annectere permotus fui ab
aliis; cum etiam utriusque Juris Interpre-
tes, ubi de testamentis, & ultimis volun-
tatibus pertractârunt, de successione ab
intestato immediatè soleant discurrere.
Ideò sit

CAPUT UNICUM.
De Succedentibus, & modo
succeedendi ab intestato.

§. I.

Expositio Doctrinae Christianae.

Punctum I. *Quid sit, & unde nascatur suc-
cessio ab intestato?*

R 3

RE-

286 **R**ESOL. Successio ab intestato est jus acquirendi hæreditatem absque testamento, vel dispositione hominis, ipsis legibus attributum. Colligitur ex tot. tit. ff. si quis ommissa causa testam. Origo itaque prima hujus successionis sunt leges, ob quas etiam ipsa successio legitima appellatur, l. 8. ff. de relict. hæredit. Proximæ verò causæ sunt. I. Si quis, cum potuerit, nullum fecit testamentum. II. Si quidem fecit, sed invalidum. III. Si validum quidem ordinauerit, sed postea ruptum, irritatum, hærede destitutum, vel rescissum. IV. Si quis, cum voluisset, non potuerit condere testamentum. princ. Inst. de hæredit. que ab intestato.

Punctum II. *Quis sit ordo succedendi ab intestato?*

287 **R**ESOL. Ordo succedendi ab intestato de Jure veteri fuit varius; Jure novissimo autem distinguitur in tres classes, quarum prima est descendendum, secunda ascendendum, tertia collateralium, per Novell. 118. cap. 1. 2. & 3. Quibus deficientibus succedunt conjuges, l. un. C. unde vir, & uxor; & in horum etiam defectu Fiscus, non quidem Jure hæreditario, sed Jure Superioritatis, l. 4. C. de bonis vacant. Porro ex Consanguineis collateralibus illi, qui per virilis sexus personas sanguine sunt, con-

conjuncti, vocantur *Agnati*; qui verò per
fœminei sexûs personas nobis juncti sunt,
Cognati; licet hæc differentia non semper
obseruetur.

Punctum III. Quomodo gradus consanguinitatis sint computandi, ad dignoscendum, quisnam sit proximior consanguineus Defuncti?

RESOL. I. In linea recta sive ascenden-288
tium, sive descendantium calculatio graduum consanguinitatis eodem modo fit secundum Jus Civile, quò secundum Jus Canonicum; quia utrobique servatur hæc regula: Tot sunt gradus, quot sunt personæ, una demptâ, scilicet communi stipite, à quo incipit computatio in linea descendantium. Sic v.g. Pater & filius sunt in primo gradu, avus & nepos in secundo, & sic deinceps. Can. primo gradu 6. Cau. 35. q. 5. & §. 1. ac seqq. Instit. de grad. cognat.

RESOL. II. In linea collateralis, seu trans-289
versali aliter computantur gradus à Jure Civili in ordine ad hæreditates capiendas; aliter à Jure Canonico in ordine ad contrahenda matrimonia. Nam de Jure Canonico fit distinctio inter lineam æqualem, & inæqualem, & solummodo consideratur distantia unius personæ à communi stipite, scilicet in linea inæquali personæ remotioris, in linea æquali verò alterius ex æqualiter distantibus; At de Jure Civili æqualiter

proceditur in utraque linea, & tam gradus distantiae unius, quàm alterius personae à communi stipite computatur, atque hæc unica regula pro utraque linea proponitur: *Tot sunt gradus, quot ex utraque parte sunt persona, unâ demptâ, scilicet stipite communi.* Unde

- 290 Inferes, quòd duo fratres, qui secundum Jus Canonicum sunt in primo gradu consanguinitatis, secundum Jus Civile sint in secundo, quia cum Patre, in quo tanquam stipite conveniunt, faciunt tres personas: Duo patruels, qui de Jure Canonico sunt in secundo gradu, de Jure Civili sint in quarto, quia ex utraque parte simul cum avo tanquam communi stipite sunt quinque personae: Patruus ejusque ex fratre nepos, qui vi Juris Canonici sunt in secundo gradu, vi Juris Civilis sunt in tertio; quia incluso stipite communi sunt quatuor personae, demptâ verò unâ tres, sicque tres gradus. Ità tot. tit. *Instit. de grad. cognat.* Hujus verò diversitatis in modo computandi rationem reddit Alexander II. Pontifex in *Can. ad Sedem 2. 35. quest. 5.* Quia in Legibus ob nihil aliud ipsorum graduum mentio facta est, nisi ut hereditas, vel successio ab una ad alteram personam inter consanguineos transferatur; in Canonibus verò ob hoc progenies computatur, ut aperte monstretur, usque ad quotam gener-

nerationem à consanguineorum sit nuptiis abstinen-
dum. Hinc in ordine ad successiones hære-
ditarias hæc computatio graduum Civilis
etiam in foro Ecclesiastico est attendenda,
quia à SS. Canonibus approbata, & canoni-
zata; sicut è contra in ordine ad contra-
hendum Matrimonium computatio gra-
dum Consanguinitatis canonica etiam in
foro sæculari observatur.

Punctum IV. Quotupliciter fiat successio
Consanguineorum ab intestato?

RESOL. I. Fit dupliciter, scilicet in 291
capita, & in stirpes. In capita fit, quando in-
ter plures ejusdem gradus hæredes in tot
portiones æquales hæreditas dividitur, quot
sunt personæ; veluti si hæreditas Defuncti,
tres filios relinquentis, in tres partes æqua-
les inter eos dividitur. In stirpes fit, quan-
do non attentò numerò personarum succe-
dentium, distributio portionum fit secun-
dum jus illorum, in quorum vicem illæ per-
sonæ succedunt: veluti si Defunctus relin-
queret unum filium, & ex aliis duobus filiis
prædefunctis nepotes, tres ex uno, quin-
que ex altero; hi nepotes succederent in
stirpes, id est, in locum suorum parentum,
itâ ut duas solummodo portiones æquales
portioni filii superstitis acciperent, unam
illi tres, alteram alii quinque. §. fin. Inst. de
hæredit. quæ ab intest. Ob quod

R 5

RE-

292 RESOL. II. In hac successione bene observandum, quòd Descendentes, aliique agnati, & cognati, aliquando veniant, & succedant *Jure suo*, aliquando *Jure repræsentationis*. *Jure suo* tunc veniunt, quando ipsos nemo gradu aliquo præcedit, sed ipsi sunt gradu proximi, qualiter filii succedunt in bona parentis defuncti. *Jure repræsentationis* veniant, quos alii gradu præcedunt, ità ut à successione omnino excluderentur, nisi hoc privilegium repræsentandi suum parentem haberent, veluti patet in nepotibus succedentibus simul cum liberis primi gradus sibi collateralibus; nam nisi illi nepotes per privilegium haberent jus repræsentandi suum parentem, soli hi liberi primi gradus succederent suo patri, qui est avus illorum nepotum. Hoc tamen jus repræsentationis locum non habet in ascendentibus, sed ex his proximior semper excludit remotiorem à successione in hæreditate sui Descendentis; quia est contra naturam, ut parens repræsentet filium, & ascendens, qui est natu grandior, substituitur in locum sui descendantis, qui est junior. Pirhing ad tit. de successione ab intestato. n. 13. Ayblinger ad e. t. n. 3. & 4.

Punctum V. Quo ordine ab intestato succedant Liberi suis parentibus?

An-

Ante Resolutiones notandum, *Liberos* 293
esse in varia differentia; alii enim dicuntur
naturales & *legitimi simul*; alii *naturales legiti-*
mati, alii *naturales illegitimi*, seu *purè naturales*,
alii *spurii*, alii *legitimi tantum* seu *adoptivi*, alii
spirituales, alii *affines*, seu *privigni*. *Naturales*
& *legitimi simul* dicuntur illi, qui nati sunt
ex legitimo Matrimonio; *Naturales legiti-*
mati, qui vel per subsequens Matrimonium,
vel per oblationem ad Curiam Principis, vel
per Rescriptum Principis, aut Comitis Pala-
tini fuerunt legitimati; *Naturales illegiti-*
mi, seu *purè naturales*, qui ex duabus per-
sonis solutis, & ad Matrimonium inter se
ineundum tempore conceptionis non inha-
bilibus, extra concubitum vagum procreati
sunt. *Spurii* aliter accipiuntur à Jure Ci-
vili, aliter à Jure Canonico; nam de Jure
Canonico illi soli dicuntur *Spurii*, qui ge-
niti sunt ex coitu damnato, seu à parenti-
bus, tempore conceptionis ad Matrimo-
nium inter se contrahendum inhabilibus,
puta ex adulterio, incestu, Sacrilegio &c.
arg. cap. tanta 6. Qui filii sint legit. De Jure Ci-
vili verò illi omnes dicuntur *spurii*, qui
nati sunt ex vago concubitu, matre scilicet
communi meretrice, vel pluribus ita expo-
sita, ut pater certus sciri nequeat; unde
vulgò etiam vocantur *quesiti*, *arg. l. 23. ff. de*
statu hominum. Filii legitimi tantum, qui ab
ali-

aliquo sunt adoptati, vel arrogati. Spirituales, quos quis tenuit in Baptismo, vel Confirmatione. Demum Liberi affines appellantur privigni vel privignæ respectu vitrici aut novercæ. Jam de filiis spiritualibus certum est, quod nullum habeant jus succedendi suis parentibus spiritualibus, cum nulla inter eos habeatur ratio consanguinitatis, ut dicitur *Can. 1. 30. quest. 3.* Et idem est de filiis affinibus, ex *l. 3. § 7. Cod. Communia de successione.* Sed de reliquis

- 294 RESOL. I. Liberi primi gradus, naturales & legitimi simul, sine ulla statûs aut sexûs differentia (id est, sive sint sui, sive emancipati, sive Laici, sive Clerici, sive Religiosi Ordinem successionis hæreditariæ capacem professi, sive mares, sive foeminæ, tam nati, quàm nascituri) succedunt tam patri, quàm matri ab intestato, exclusis non solum collateralibus Consanguineis, verum etiam ascendentibus, ac descendentibus nepotibus, quorum parentes adhuc sunt in vivis. Juris autoritas clara est ex *Novell. 118. cap. 1. & Authent. In successione, Cod. de suis & legitimis.* Ratio verò; quia filius est quasi eadem personâ cum patre & matre sua, à quibus sicut accepit substantiam individui, ita convenit, ut etiam substantiam bonorum recipiat. Quæ ratio cum etiam procedat de liberis posthumis, seu
- na-

nascituris, hinc est, quod perinde succedant, ac jam nati, *arg. l. 7. § 26. ff. de statu hominum.* De fœminis, & ab illis descendentibus, quòd in allodialibus æquè ac masculi succedant, præcitatae Novellæ auctoritate stabilitum est; nisi tamen, uti mos habet apud Illustres familias, ad earum decorem servandum, accepta dote vel alia portione, reliquæ hæreditati renuntient. De Religiosis professis ante parentes suos mortuis, sentit P. Schmier *lib. 3. tract. 4. p. 2. cap. 1. num. 55.* abstrahendo à praxi contraria, jus suum succedendi transmittere ad Monasterium, quod ob translatum jus civitatis eosdem repræsentat. *arg. cap. 8. de probat.* Secùs utique censendum de Religiosis Novitiis, quibus tamen, si consanguineos non habeant, Monasterium succedere, exclusò fiscò, idem cum P. Engel *de Privileg. Monast. priv. 10. num. 2.* colligit ex *l. 20. C. de Episc. & Cleric. & l. 1. ac seqq. C. de hered. decur.* An verò in praxi audiendus foret, multùm dubito. Tandem si Religio sit incapax successionis, consanguineos locò Religiosi Professi succedere non est dubium.

RESOL. II. Etiam filii naturales per²⁹⁵ subsequens matrimonium legitimati succedunt suis parentibus ab intestato æqualiter naturalibus & legitimis, sive sint soli, sive cum istis; quia æquiparantur legitimè natis,

ris, arg. cap tanta 6. *Qui filii sint legit.* Idem est de legitimatis oblatione Curiae Principis, qui tamen soli Patri succedunt, per *Novell. 89. c. 3.* De reliquis legitimatis dicendum conformiter ad ea, quæ dixi *Dist. præced. num. 169.*

296 RESOL. III. Etiam filii legitimi tantum, succedunt patri adoptanti vel arroganti simul & æqualiter cum filiis naturalibus & legitimis in allodialibus, nisi ipsò adhuc vivente adoptio fuerit dissoluta, l. 10. §. 2. *C. de adoption.* Ad successionem tamen agnatorum & cognatorum adoptantis non admittuntur.

297 RESOL. IV. Filii purè naturales, & illegitimi matri quidem, cæterisque ascendentibus maternis succedunt æquali jure cum legitimis, etiamsi mater sit Illustris; At Patri ab intestato non succedunt, extantibus filiis vel aliis descendantibus legitimis, aut uxore legitima, licet alimenta ipsi arbitrio boni viri debeantur: nullis verò extantibus descendantibus legitimis, nec uxore legitima, succedunt simul cum matre fornicaria Patri suo naturali in duabus unciiis, sive sexta parte hæreditatis, inter singulas personas ex æquo dividendis. *cit. Novell. 89. cap. 12.*

298 RESOL. V. Filii spurii in sensu Juris Canonici, seu nati ex coitu damnato, ab
omni

omni successione tam materna, quam paterna sunt exclusi, etiam si nulli extent legitimi, cit. Nov. 89. cap. ult. & Authent. Ex complexu, C. de incest. nupt. imò per d. Novell. ne quidem alendi forent à parentibus; quod tamen ex æquitate Juris Canonici in cap. 5. De eo, qui duxit &c. mitigatum est, ita ut saltem necessaria alimenta ipsis debeantur. At spurii in sensu Juris Civilis, seu nati ex concubitu vago, licet Patri nullatenus succedant, cum sit incertus; matri tamen, quæ semper certa est, & ascendentibus matris succedunt una cum legitimis, nisi mater sit illustris, eaque habens alios liberos ex justo matrimonio. §. 4. Instit. de success. cognat. §. 3. Inst. ad S. C. Orphit. & l. 5. C. eod.

Punctum VI. Quomodo ab intestato succedant Nepotes, & reliqui Descendentes gradus remotioris?

RESOL. I. Quando cum liberis primi gradus, ex aliis filiis seu filiabus præmortuis concurrunt nepotes, sive pronepotes, sive ulteriores descendentes in infinitum, etiam isti simul cum liberis primi gradus, qui succedunt jure suo, hæreditatem capiunt ab intestato, at non jure suo, nec in capita, sed jure repræsentationis, & in stirpes. Est certa ex §. 6. Inst. de heredit. que ab intest. & Novell. 118. cap. 1. junctâ Authent. In successione. C. de suis & legit. Et ratio est; quia

quia tota ratio, quare etiam hi succedant, cum tamen sint gradu remotiores, quam alii succedentes, est, quia repræsentant suum parentem: consequenter absurdum foret, si plus caperent, quam eorum parens, si viveret, accepisset. Pirhing *hic num. 7.* Quod autem in Descendentibus jus repræsentationis locum habeat in infinitum, sumitur ex *§. ult. Instit. de hered. quæ ab intest. & Nov. 118. cap. 1.* ubi indefinitè statuitur, ut si quem horum descendentium filios relinquentem mori contigerit, illius filios aut filias, aut alios descendentes in proprii parentis locum succedere. Nec est ratio, cur nepotes unius descendentium habeant jus repræsentandi patrem, & non etiam pronepotes, & abnepotes, & reliqui. Vide Clariss. D. P. Bened. Schmier ad *tit. de success. ab intest. n. 7.*

300 RESOL. II. Quando nullis existentibus liberis primi gradûs, soli adsunt nepotes paris gradûs, sed ex diversis liberis primi gradûs, tunc omnes quidem succedunt avo vel aviæ, sed rursus non in capita, sed in stirpes, ut expressè habetur *l. 2. C. de suis & legit.* Ratio est; quia licet nepotes isti non habeant opus jure repræsentationis, cum omnes sint in eodem gradu, perperam oppositum dicentibus aliquibus; quia tamen avi sui hæredes proximi esse nequeunt, nisi in quantum patris sui locum intrant, dignum

gnum est, ut eandem partem etiam jure suo acquirant, quam pater eorum, in cujus locum intrarunt, accepisset. Dixi: ex diversis liberis primi gradus; si enim cuncti nepotes sint ex eodem parente, utique succedunt avo in capita, æquè ac suo patri, ad quem tota illa hæreditas ex jure devoluta esset. Haunold tr. 6. num. 500. Cæterum de nepotibus naturalibus legitimatis, & non legitimatis idem proportionaliter dicendum; quod de filiis hujusmodi resolutum est. Reiffenstuel num. 23. § seqq.

Punctum VII. An, & qualiter ab intestato succedant Parentes, & alii Ascendentes suis liberis, seu Descendentibus?

RESOL. I. Si quis intestatus moritur, sine liberis, & aliis descendentibus, tunc ei succedunt proximi Parentes, exclusis remotioribus, sive dein sint immediati, veluti pater & mater, sive mediati, sicut avus, & avia, & sic de reliquis. Ità evacuato jure antiquo, quod matres à filiorum successione excludebat, Novell. 118. cap. 2. Debet autem constitutio intelligi comparative ad dicta de successione descendentium ad parentes, ità ut parentes succedant liberis tam legitimis, quàm legitimatis, tam suis, quàm emancipatis, non autem Spuriis, mater verò succedat filiis naturalibus illegitimis, non item pater,

S

nisi

nisi in illis circumstantiis, in quibus etiam filius naturalis patri ex dictis num. 297. succederet. Solus pater adoptans, si extraneus sit, à successione filii adoptivi, & pater arrogans impuberem à successione arrogati, si hic in impubertate moriatur, prohibetur per *l. pen. §. 1. C. de adoption. & §. 2. Inst. de acquis. per arrogat.*

302 RESOL. II. Si pater & mater, tanquam proximi ascendentes, existant soli, tota hæreditas filii vel filiæ inter eos æqualiter dividitur, nihil obstante, quòd filius aut filia defuncta plus fortè acceperit à patre, quàm à matre, vel econtrà, ut habet communis Theologorum, & plurium Juristarum sententia, quos recitat, & sequitur Hauldus *tract. 5. num. 466.* quo teste Mynsinger asserit ità in Camera Imperiali practi-
cari. Ratio est; quia in sæpe relata *Novell. 118.* parentes absque ullo discrimine ad successionem liberorum vocantur. Idem fit, si mortuo patre & matre, solus avus & avia unius lineæ, paternæ vel maternæ, existant. Quòd si solus pater vel mater, aut solus avus vel avia, inveniatur superstes, soli illi tota defertur hæreditas. Si cum patre vel solo, vel matre simul, extent adhuc ascendentes remotiores, v. g. cum patre filii defuncti ejus avus maternus, matre jam mortua, pater & avus non concurrunt ad hæ-
redi-

redicatem defuncti, sed solus pater ei succedit, etiam quoad bona materna; quia ut dictum est *num. 292.* in linea ascendentium jus repræsentationis non habet locum.

RESOL. III. Quando præmortuis parentibus immediatis, supersunt soli ascendentes remotiores ex utraque linea, paterna scilicet, & materna defuncti, & in pari quidem gradu existentes, tunc omnes quidem succedunt; at non in capita, sed in stirpes, ita ut hæreditas inter eos æqualiter dividatur, siue sint duæ personæ ex utraque parte, siue duæ ex una, & unica ex altera. Patet ex *cit. Novell. 118. cap. 2.* Quæ verò ratio Imperatorem ad hoc constitutum moverit, nemo nisi divinandò facile dixerit, ait Haunoldus *n. 475.*

RESOL. IV. Si unà cum ascendenti-³⁰⁴ bus æqualis gradus, etiam existant germani fratres, vel sorores, siue ex utroque parente conjuncti Defuncto, tunc hi unà cum illis succedunt in capita, ita ut, si unà cum patre & matre defuncti extarent tres fratres, hæreditas in quinque portiones æquales foret dividenda. Sumitur ex claro textu *cit. Novell. 118. cap. 2.* ibi: Si cum ascendentibus inveniantur fratres, aut sorores ex utrisque parentibus conjuncti defuncto, cum proximis gradu ascendentibus vocabuntur, si & pater aut mater fuerit, dividenda quip-

pe inter eos hereditate secundum personarum numerum, ut & ascendentium, & fratrum singuli æqualem habeant portionem. Inde concludes, fratres uterinos tantum, vel solum consanguineos, id est, ex sola matre, vel solo patre, cum ascendentibus ad hereditatem ab intestato non concurrere, cum textus clarè de solis ex utroque parente conjunctis fratribus loquatur. Simul tamen hic adverte ex Haunold *num. 481.* quòd ascendentes remotiores diversarum linearum, qui alioquin juxta dicta *num. præc.* succederent in stirpes, concurrentibus fratribus ipsius defuncti, etiam ipsi succedant in capita.

305 RESOL. V. Quando præter ascendentes, & germanos fratres & sorores, insuper etiam existunt alicujus fratris vel sororis germanæ jam defunctæ filii, aut filia, etiam hi cum illis ad hereditatem admittendi sunt, sed non nisi jure repræsentationis in stirpes, ita ut eam partem accipiant, quam accepisset eorum parens. Ita correctâ *Novellâ 118. cap. 3.* quæ istorum successionem prohibuerat, statuit Imperator per *Novell. 127. cap. 1.* his verbis: *Hoc itaque justè corrigentes sancimus, ut, si quis moriens relinquat ascendentium aliquem, & fratres, qui possint cum parentibus vocari, & alterius præmortui fratris filios; cum ascendentibus, &*
fra-

fratribus vocentur etiam premortui fratris filii, & tantam accipiant portionem, quantam eorum futurus erat pater accipere, si vixisset. Inde non abs re nobiles Juristæ, inter quos Zoësius, Cujacius, Pirhing hic num. 14. & ibid. D. P. Böckn num. 16. sumplerunt causam, concludendi, quòd nullis existentibus fratribus, vel sororibus defuncti, dicti filii fratrum jus nullum succedendi habeant, cum Novella expressè loquatur de casu, quò moriens relinquit *ascendentium aliquem, & fratres*. Alii tamen communiùs eis jus succedendi tribuunt, simul cum ascendentibus, sive aliquis ex fratribus adhuc extet, sive non, fundamentò nixi, mihi non satis firmò, quòd Jus repræsentationis, ob quod in priori hypothese admittuntur, nihil curet de eo, an aliqui existant illius gradus, in quo fuit ille, qui repræsentatur, an nullus. Omnino enim Jus repræsentationis hoc saltem exigit, ut existat alius gradu proximior defuncto, ut liquet ex ejus descriptione num. 292. Huc refer, quæ de fratrum filiis dicemus *Punct. seq. Resol. 2.* ex quibus prior opinio sat fortiter confirmabitur.

RESOL. VI. Dictum privilegium ad nepotes, vel ulteriores descendentes fratrum non extenditur, sed hujusmodi per parentes, & fratres ipsius defuncti exclu-

duntur ; tum quia Novella loquitur de so-
lis fratrum filiis : tum quia Jus repræsen-
tationis in linea collateralis ultra fratrum,
filios se non extendit, *arg. Authent. Post fra-
tres. C. de legit. hered. Pirhing l. cit. & alii*
passim.

Punctum VIII. *Quando, & quo ordine
succedant ab intestato Consanguinei collaterales?*

307 RESOL. I. Si intestatus moriens neque
descendentes post se relinquat, neque
ascendentes, ad hæreditatem vocandi sunt
Consanguinei illius collaterales, taliter,
ut gradu proximior in totum ab illa exclu-
dat remotiorem. Et primò quidem fra-
tres, & sorores germani, seu ex utroque
parente conjuncti defuncto, succedunt
æqualiter, & in capita, exclusis fratribus,
& sororibus consanguineis, & uterinis,
ut expressè habetur in *Novell. 118. cap. 3.*
& *Auth. Itaque. C. Communia de succession.* Cu-
jus constitutionis ratio est, quia, cum du-
plex vinculum plus liget, quàm simplex,
meritò fratres duplici vinculo agnationis,
& cognationis Defuncto colligati aliis sim-
plici tantum vinculo ligatis anteferuntur.

308 RESOL. II. Si unà cum defuncti fra-
tribus, & sororibus germanis extent etiam
aliqui fratris cujusdam, vel sororis ger-
manæ prædefunctæ liberi, vel filii, vel fi-
liæ, etiam hi unà cum prioribus succedunt,
fra-

fratres quidem & sorores in capita, liberi
verò hujusmodi in stirpes, accipiendo tan-
tum, quantum accepisset suus parens, si
viveret. Constat ex cit. Novell. 118. cap. 3.
ibi: si autem defuncto fratres fuerint, & al-
tius fratris, aut sororis premortuorum filii, voca-
buntur cum illis ad hereditatem etiam isti, &
quanicunque fuerint, tantam ex hereditate per-
cipient portionem, quantam eorum parens futu-
rus erat accipere, si superstes esset. Ibidem or-
dinatum est, ut hujusmodi liberi etiam ex-
cludant fratres, & sorores ex uno tantum
latere conjunctos defuncto, propter Jus
repræsentationis, quò repræsentant suum
patrem, & sic fictione Juris constituuntur
in eodem gradu cum ipso, qui similiter, si
viveret, eosdem excluderet. A fortiori
iidem filii excludunt alios agnatos, & co-
gnatos, licet in eodem secum gradu exi-
scentes, v. g. patrum, vel amitam defun-
cti; quia, ut ait Lugo, repræsentatio in
lege solum datur, quando filii fratris de-
functi concurrunt cum fratribus viventi-
bus, non autem ad concursum cum patruo
defuncti; addo ego, neque cum ejus ascen-
dentibus, & ideo rectè illi filii fratrum
excluduntur, quando nullus est frater su-
perstes, quod servit ad dicta num. 305. Por-
rò Jus istud repræsentationis solummodo
habet locum inter fratrum, & sororum fi-
lios,

lios, neque ulteriùs in linea collateralis extenditur, ut jam num. 306. observatum fuit.

309 RESOL. III. Si nulli extent fratres ex utroque latere conjuncti defuncto, extent autem fratres ex uno tantùm latere, simulque filii alterius fratris, aut sororis utrinque defuncto conjuncti, tunc soli isti filii, exclusis fratribus uno tantùm ex latere conjunctis, succedunt patruo, per expressum textum cit. Nov. 118. c. 3. ibi: *Unde consequens est, ut, si fortè præmortuus frater, cujus filii vivunt, per utrumque parentem nunc defunctæ personæ jungebatur, superstites autem fratres per patrem solùm forsan, aut matrem ejus jungebantur; præponantur istius filii propriis tibiis, licet in tertio sint gradu (sive à patre, sive à matre sint tibiis, & sive masculi, sive foeminae) sicut eorum parens præponeretur, si viveret. Attamen tunc solùm succedunt in stirpes, quia succedunt, quatenùs repræsentant patrem suum defunctum; & alioquin excludere non possent fratres ex uno tantùm latere conjunctos defuncto, ut cum Fachineo bene notavit Pirhing hic num. 21.*

310 RESOL. IV. Si nulli extent fratres, vel sorores defuncti, nec ex utroque, nec ex uno latere ei conjuncti; supersunt tamen ex defuncti fratribus, & sororibus liberi; tunc isti, sive sint ex eodem fratre, sive

sive ex diversis, sive in æquali, sive in inæquali numero, succedunt soli patruo, vel avunculo defuncto, non in stirpes, sed in capita, secundum cōmuniorem Theologorum, & Jureconsultorum Sententiam. Ratio est; quia Jus antiquum apertè ita statuit l. 2. §. 2. ff. de suis, & legit. hered. ibi: *Duos fratres habui, unus ex his unum filium, alius duos reliquit, hereditas mea in tres partes dividetur.* Atqui istud Jus per Jus novum non fuit correctum, cū Novella recitata hoc solum mutaverit, quòd filiis fratrum, etiam quando concurrunt cum propriis thiiis seu patruis, vel avunculis, non obstante gradu inæqualitate, successionem permiserit. Cæterum verò, cū dicta Novella filiis fratrum successionem in stirpes jure representationis tribuit, patenter loquitur de casu, quò præter illos etiam supersunt fratres aut sorores defuncti. Et hæc Sententia, si Manzio credimus, speciali Constitutione in Comitibus Spirensibus 1529. à Carolo V. cum consensu totius Imperii recepta, & approbata fuit.

RESOL. V. Quando nec fratres, nec sorores ex utroque parente conjuncti, nec ulli legitimi liberi ex fratribus germanis defunctis existunt, tunc demum ab intestato succedunt fratres & sorores ex uno tantum parente conjuncti, sive sint fratres con-

sanguinei, id est, per patrem solum, sive uterini, hoc est, per solam matrem; & quidem exclusis omnibus aliis collateralibus, quia sunt gradu proximi. Patet ex *ead. Novella*; quoad ordinem verò succedendi inter eos, & prædefunctorum liberos idem. Jus proportionaliter tenet, quod antea de fratribus germanis, & fratrum germanorum defunctorum liberis explicatum est. Quodd si jam Defunctus reliquit solos fratres consanguineos, vel solos uterinos, tunc clarum est, eos defuncto æqualiter, & in capita succedere in omnibus bonis, undecunque provenerint; At si relinquat fratres utriusque generis, scilicet aliquos consanguineos, & aliquos uterinos, multi censent eos succedere, servato discrimine bonorum, ita ut in bonis paternis succedant soli fratres consanguinei, in bonis verò maternis, seu à matre profectis, soli fratres uterini, licet in reliquis, aliunde à defuncto acquisitis, omnes indiscriminatim succedant. Ita Covarruvias, Molina, Lugo, Pirhing &c. quorum Sententia præcipuè fundatur in *l. 13. Cod. de legit. hered.* ubi dicitur: *Exceptis maternis rebus, in quibus si de eadem matre fratres vel sorores sunt, eos solos vocari oportet.* Veruntamen his fortiter se opponunt inter alios Fachineus *lib. 6. cap. 5.* & Haunold *tract. 5. num. 515.* eò quòd in *Novella 118. cap. 3.* defici-

ficientibus fratribus germanis, illi, qui ex uno parente conjuncti sunt defuncto, indistinctè ac indistinctè vocentur ad ejus successionem; hinc putant legem illam à Jure noviori esse correctam, vel de fratribus germanis, non uterinis solùm, intelligendam. Vide citatos.

RESOL. VI. Si penitus nulli existant, 312
fratres, vel sorores defuncti, neque eorum liberi, tunc ab intestato succedunt cæteri Agnati & Cognati collaterales, observatâ gradûs prærogativâ, itâ ut gradu remotiores à proximioribus simpliciter excludantur; qui autem sunt ejusdem gradûs, omnes æqualiter & in capita succedunt, nullâ factâ differentiâ sexûs, aut patriæ potestatis sive emancipationis, aut agnationis & cognationis. Sic *Novella* sæpe citata, & *Authent. Post fratres. C. de legit. hered.* ubi inutiliter aliqui litigant, an dicta successio collateralis extendatur in infinitum, an solùm usque ad decimum gradum, cùm successio ultra decimum gradum contingere moraliter vix possit. *Reiffenst. num. 47.*

Punctum IX. *An etiam fratres adoptivi succedant fratribus naturalibus, & naturales illegitimi legitimis, vel sibi invicem?*

RESOL. I. Fratres adoptivi non suc- 313
cedunt fratribus naturalibus, seu filiis patris adoptantis, nec aliis agnatis aut cognatis

ris Defuncti. Constat ex *l. penult. §. 1. C. de adoption.* estque communis.

314 **RESOL. II.** Fratres naturales illegitimi, ex uno quidem patre, sed diversis matribus provenientes, neque sibi invicem, neque aliis fratribus legitimis, aut legitimis succedunt. *l. 2. §. 4. ff. Unde cognati. & Novell. 89. cap. 1.* ubi deciditur, quod filius naturalis, etiam legitimatus, soli patri succedat. Contrà fratres naturales, & solum civiliter spurii, ex eadem matre progeniti, succedunt, & sibi invicem, & fratribus legitimè natis, *arg. cit. l. 4. ff. Unde cognati.* Si verò etiam sint spurii canonicè, id est, nati ex coitu damnato, nec sibi invicem, nec legitimis succedunt, *arg. Authent. Ex complexu, C. de incest. & inut. nupt.*

§. II.

Praxis Confessariorum circa expositam Doctrinam.

CASUS I.

Theodora procax mulier, postquam fuerat carnaliter cognita à Terentio, nupsit ejus patruo viduo, proles aliquas ex justo matrimonio habenti. Cum verò bene conscia esset impedimenti, contemptim habuit maritum jam senescentem, & amorem suum inter plures divisit, ità ut ex communi

TH-

rumore haberetur pro adultera. Inter hæc tamen genuit binas proles ante obitum mariti, & unam decimo mense post ejus obitum. Inde dubitatum fuit, an hæ proles omnes ad successionem in bonis talis mariti admittendæ essent, tam in foro interno, quàm externo?

RESOLUTIO I.

IN foro externo omnes hæ proles admit-
tendæ sunt ad successionem in bonis ta-
lis mariti, dummodo hæ concurrant con-
ditiones. I. Quòd matrimonium fuerit
in facie Ecclesiæ contractum, nemine con-
tradiciente. II. Si impedimentum etiam
postea manserit occultum, nec lis mota sit
de valore matrimonii, multò minùs senten-
tia contra illum lata. III. Si circa illud tem-
pus, quò verisimiliter proles fuerunt con-
ceptæ, Theodora huic suo putativo mari-
to cohabitaverit; & in specie si etiam cir-
ca tempus mortis ipsius. Ratio est; quia
his conditionibus stantibus, hæ omnes pro-
les pro legitimis habendæ sunt, licèt re ipsa
matrimonium fuerit nullum, & illæ proles
fortè ex alio patre fuerint genitæ, ut bene
probat P. Pichler ad tit. *Qui filii sint legitimi*,
num. 6. quæ autem pro legitimis habentur,
absque dubio succedunt patri vel vero, vel
saltem putativo.

RE-

RESOLUTIO II.

316 **I**N foro interno ipsæ quidem proles hæ-
 omnes licitè capiunt, & retinent hæredi-
 tatem hujus sui patris sive veri, sive puta-
 titii, etiamsi mater eis diceret matrimo-
 nium fuisse nullum, ex quo procreatæ sunt,
 aut ipsas extra illud matrimonium, & sic qua-
 si ex adulterio conceptas esse; nam ut no-
 rat communis DD. talia etiam juratò asse-
 renti non tenentur credere, & confessio
 hæc potest quidem nocere ipsi matri, non
 verò alteri: adeoque manent in possessione
 suæ legitimatis. Attamen mater in foro
 conscientiæ tenetur liberis legitimis defun-
 cti sui mariti putatitii, si propria bona ha-
 beat, compensare, quantum eorum inter-
 est, hæreditatem inter alios fuisse divisam,
 qui re ipsa vel fuerunt spurii, si defunctus
 fuit verus eorum parens, quia nati ex per-
 sonis ad contrahendum matrimonium inha-
 bilibus, vel omnino extranei, si ex alio
 patre nati fuerint: & siquidem posterius
 verificetur, totum eisdem, quod ad hos
 pervenit, est restituendum; si autem prius,
 saltem alimenta potest detrahare. Con-
 formiter ad dicta
num. 298.

CA-

CASUS II.

Ursula in matrimonio peperit duos gemellos vivos; at cum brevi post ipsa cum uno ex dictis gemellis mortem obiit, dubitatum fuit, quisnam prædictæ puerperæ heres existat, an pater, an filius superstes, an uterque simul. Quid iudicii?

RESOLUTIO.

Consideratione hic opus est, an ille gemellus ante, vel post matrem fati concesserit. Si ante, hæreditas à matre ad solum filium superstitem devolvitur; quia, cum tunc ipse solus descendat à matre, omnes alios à successione excludit, per dicta n. 294. At si puer recens natus primum post matrem denatus sit, tunc eidem, jam hæredi suæ matris facto, succedit pater simul cum fratre superstiti, & quidem in capita, secundum dicta num. 304. ita tamen, ut medietas seu semis hæreditatis, qui etiam vivente altero fratre ipsi jam erat debitus, etiam eo mortuo salvus sibi permaneat.

CASUS III.

Zacharias, qui sat longo tempore cum aliqua concubina inhonestè vixerat, & ex ea aliquot proles genuerat, tandem incidit in morbum periculosum, in quo necdum carni, ac ejus concupiscen-

tiis

tiis renuntians, pellicem illam fortunarum suarum heredem scripsit ex asse. Unde eo mortuo, contra testamentum illud insurrexerunt fratres Zacharia defuncti, & per querelam inofficiosi fecerunt rescindi, totam hereditatem sibi ab intestato vindicantes. Queritur, an bene?

RESOLUTIO.

§ 18 **V**idetur omnino, quòd bene; siquidem ex dictis *num. 173.* certum est, quòd fratribus & sororibus, saltem consanguineis, ex Jure competat querela inofficiosi contra testamentum fratris, in quo, illis prætermisís, instituit personam turpem, qualis erat illa concubinaria, cujus proinde institutio meritò rescindi potuit. Sed nec filiis ex ea procreatis debita fuit institutio, sed solis legitimis, si quos habuisset, licet in istorum defectu eosdem instituere valide potuisset, secundum dicta *num. 166.* Unde cum hoc factum non fuerit, sequitur, quòd testamentum ex integro potuerit rescindi; quâ rescissione facta, ipso Jure ab intestato succedunt illi fratres, ità tamen, ut filiis naturalibus sui fratris defuncti, eorumque matri fornicariæ sextam partem hereditatis, seu duas unicas debeant relinquere, juxta *Resol. num. 297.* datam.

§. III.

§. III.

Quinam alii, deficientibus Consanguineis, succedant ab intestato?

Punctum I. *An, quando, & quomodo sibi succedant conjuges ab intestato?*

RESOL. I. De Jure communi regulari-319
ter conjuges sibi non succedunt, cum nulla inter illos sit consanguinitas, imò nec affinitas, sed sint causa, & principium affinitatis, l. 4. ff. de grad. affin. junctâ Glossâ. V. ex nuptiis. Attamen deficientibus omnibus consanguineis, tam descendantibus, quàm ascendentibus, & collateralibus, si unus eorum moriatur intestatus, Jure Prætorio eidem succedit alter conjunx superstes, in omnibus bonis, siue sit maritus, siue uxor, exclusô Fiscô; prout habetur l. un. C. unde vir, & uxor. ibi: *Maritus, & uxor ab intestatò invicem sibi in solidum pro antiquo Jure succedunt, quoties deficit omnis parentum, liberorumque, seu propinquorum legitima, vel naturalis successio, Fiscô exclusô.* Quæ regula procedit, quamvis matrimonium non sit consummatum; quia nuptias non concubitus, sed consensus facit, l. 3. ff. de R. J. Debet tamen matrimonium esse legitimum; & tempore mortis nullum inter eos fuisse divorcium, etiam quoad thorum, vel co-

T

ha-

habitationem, l. un. ff. unde vir, & uxor. quamvis nonnulli putent, si conjux superstes non dedit separationis causam, jus successionis ei non esse denegandum.

320 RESOL. II. Etiam si extent liberi, vel alii consanguinei, si tamen maritus moriens sit dives, uxor verò nullam attulerit dotem, sustentationi suæ sufficientem, nec aliunde habeat media, tunc etiam de Jure communi civili uxor succedit marito, vel in quarta parte bonorum defuncti, si liberi, vel alii consanguinei non sint plures, quàm tres, vel in parte virili, Rindscheil si sint plures, quàm tres: cum hac distinctione, ut, si concurrat cum liberis, solo potiatur usufructu portionis sibi debitæ ad dies vitæ; si verò cum aliis consanguineis concurrat, etiam dominium, & proprietatem suæ portionis acquirat. Ità Authent. Præterea. C. unde vir, & uxor. & Novell. 53. cap. 6. junctâ Novell. 117. cap. 5. Inter quas Novellas tamen aliqua videtur esse differentia circa maritum, an & ipse in casu simili gaudeat quartâ, vel virili parte in bonis uxoris; dum in priori id affirmatur, in posteriori verò per ultima verba cap. 5. cit. negatur. Eadem tamen æquitatis ratio, ne conjux superstes in opprobrium defuncti cogatur mendicare, aut non decenter vivere secundum statum, jubet idem resolvere
vere

vere de marito inope, quod de uxore, in casu, quo alter consors est dives.

RESOL. III. Præter Jus commune ³²¹ ta-
men quoad successionem conjugum ad in-
vicem, diligenter attendenda sunt Pacta do-
talia, vel illis deficientibus statuta, & con-
suetudines locorum, utpote quæ Juri commu-
ni derogant, arg. cap. fin. de consuet. junctâ
l. 32. ff. de leg. Sic enim alicubi, ut in Bava-
ria teste P. Pichler *ad h. t. n.* 16. mos obti-
net, ut, si nec de Pactis dotalibus, nec de
certa dote constet, & adsint liberi, uxori
superstiti præter bona à se marito allata,
& Morgengabam, cedatur portio virilis in
acquæstibus, & supellectile, unâ cum ve-
stimentis, & reliquo mundo muliebri. Si
verò de dote constet, ad uxorem reverta-
tur unâ cum donatione propter nuptias,
doti correspondente (sed hæc solùm quo-
ad usumfructum) & si communem cum ma-
rito negotiationem exercuerit, etiam di-
midia pars acquæstuum, seu lucrorum,
communi industria acquisite. Si verò
nulli extent liberi, conjux superstes legiti-
mis hæredibus præmortuis restituit quidem
bona sibi ab eo allata præter lectum nuptia-
lem, gaudet tamen ad dies vitæ usufru-
ctu dotis certæ, vel donationis propter
nuptias.

Punctum II. *An, & quando succedat Fiscus decedenti ab intestato?*

322 RESOL. I. Si post publicam denuntiationem, ut qui ad hæreditatem jus habere putet, intra certum terminum præfixum compareat, illò terminò elapsò nemo se insinuaverit, bona censentur vacantia, & in eis succedit Fiscus, vel sæcularis, si defunctus fuit Laicus, vel Ecclesiasticus, si fuerit Clericus, nec ministravit in Ecclesia, l. 1. § 4. C. de bon. vacant. & cap. 1. de success. ab intest. Quæ tamen resolutio limitanda est in duobus casibus. I. Si defunctus fuerit pars alicujus Collegii, legitima auctoritate instituti; quia tunc succedit istud, l. 4. C. de heredit. decurion. II. Si moriatur peregrinus in loco, ubi de ejus cognatione nihil constat; quia bona ipsius reperta distribuenda sunt ab Episcopo loci in pias causas, juxta Authent. Omnes peregrini. C. Communia de succession.

323 RESOL. II. Insuper succedit Fiscus in casu, quò alicui, ut Indigno, hæreditas auferitur. Qui verò sint illi indigni, habetur tot. tit. ff. § C. De his, quæ, ut indignis, auferuntur. & legi potest apud Civilistas.

Punctum III. *Quis succedat ab intestato in bona Clericorum?*

324 RESOL. I. In bona Clericorum patrimonialia, quasi patrimonialia, parsimonia-

nialia, aut industrialia, succedunt consanguinei proximi, eo ordine, quô de Laicis diximus; quia Clerici istorum bonorum sunt perfecti domini, nec ulla extat Juris exceptio. Quôd si Clericus nullos habeat consanguineos successionis capaces, etiam in istis bonis succedit Ecclesia, cui servivit tempore mortis, seu in qua Beneficium habuit, prout habetur *Can. 2. 12. q. 3. & ead. caus. Can. fin. q. 5. junctô cap. 1. de success. ab intest.* quia Ecclesia Clerico est locô sponsæ, & uxoris. Si verò nullum habuit Beneficium, deficientibus consanguineis, succedit Fiscus Episcopalis, juxta dicta *Punct. preced. num. 322.*

RESOL. II. In bona beneficialia, sive 325
intuitu Ecclesiæ, seu Beneficii acquisita, ab intestato semper succedit illa ipsa Ecclesia, juxta *cap. 12. de testam.* ibi: *Respondemus, quòd generaliter bona quælibet per Ecclesiam acquisita, eis Ecclesiis debent juxta Lateranense Concilium post acquirentis obitum remanere. Nomine autem Ecclesiæ non Episcopus, vel successor Clerici morientis, ubi est Collegium Clericorum, sed communis Congregatio intelligitur, quæ illarum rerum debet canonicam distributionem, & curam habere: ubi autem in loco defuncti tantum unus est ordinandus, is ea bona, sicut & alia ipsius Ecclesiæ, in DEI timore dispenset. De consuetudine verò, præsertim in Ger-*
ma-

mania vigente, quâ sine discrimine in bona Clericorum succedunt eorum consanguinei ab intestato, lubentiùs iudicium relinquo aliis.

Punctum IV. *Quis succedat in bonis Religiosorum?*

326 RESOL. I. In bonis Novitiorum ante Professionem defunctorum succedunt proximi Consanguinei; cum nullus alius tunc succedendi jus habeat. Idem est dicendum, si quis ante Professionem nihil de bonis suis disposuit, & professus est Religionem successionis incapax; quia tunc perinde habetur, ac si morte naturali decessisset. Pirhing *ad h. t. num. 33.*

327 RESOL. II. Quando Religiosus professus ante Professionem nihil disposuit, sive inter vivos, sive per testamentum, seu ultimam voluntatem, tunc Professione emissâ, Monasterium, seu Ordo Religiosus, si successionis capax sit, succedit in omnia illius bona, sive ante Professionem, sive post illam quocunque demum titulo acquisita, ut constat ex *Auth. Ingressi. & Auth. Si qua mulier. C. de SS. Eccles. & Can. 7. Cau. 19. q. 3.* Hæc tamen successio non fit propriè jure hæreditario, sed jure acquisitionis naturalis, & accessoriaræ personæ; nam eo ipso, quod persona per Professionem transit in potestatem, & jus Prælati, ac Monaste-

sterii, consequenter transeunt quoque cuncta illius bona, & acquiruntur Monasterio, tanquam accessoria personæ, ut explicat P. Pirhing *cit. num. 39.*

RESOL. III. Si tamen Religionem professus relinquit liberos, seu descendentes, eisdem legitima portio relinquenda est, per *Auth. & Can. cit.* Et si professus, antequam divisionem bonorum inter filios fecerit, moriatur, filii legitimam debent percipere, reliqua verò substantia cedit Monasterio. Idem Author *num. 35.*

Quæ omnia, si non cum operæ, saltem cum laboris pretio à me concepta, congesta, & conscripta in primis censuræ, & correctioni S. Matris Ecclesiæ, dein cujusvis intelligentioris committo, & subjicio, præsertim quoad amplam Jurium notitiam, quam expressè non profiteor.

P A R E R G A

E X

UNIVERSA THEOLOGIA

Ex I. Libro Sentent.

1. **D**ELIS sub propria ratione Deitatis est ob-
jectum Theologiae nostrae. 2. Quae non
est propriè scientia. 3. Nec verè sub-
alternata Theologiae DEI, aut Beatorum. 4. Exi-
stentia DEI est per se nota, tam secundum se, quam
quoad nos. 5. Et insuper prædicatum ultimò con-
stitutivum D. Essentiae. 6. Ista neque compositio-
nis, neque communitatis, neque distinctionis intus
sua prædicata quidditativa à parte rei capax est.
7. Necessaria est tamen distinctio formalis Scoti in-
ter ipsam Essentiam, Personalitates, & Attributa.
8. Aeternitas DEI actu non coëxistit physicè rebus
præteritis, vel futuris; Unde, 9. vi hujus non sal-
vatur in DEO scientia futurorum contingentium.
10. Sed neque vi scientiae mediae. 11. Sed vi De-
creti exerciti, aut signati. 12. Istud non est an-
tecedens in sensu Thomistarum. 13. Nec concomi-
tans in sensu Mâstrii. 14. Est tamen antecedens
formaliter, concomitans terminativè. 15. Præde-
stinatio ad gloriam præcessit visionem meritorum.
16. Datur reprobatio etiam negativa. 17. Per-
sonæ

sonæ Divinæ constituuntur Relationibus quâ talibus. 18. Hæ nullam important perfectionem formaliter. 19. Verbum D. non processit ex cognitione D. Personarum ut in se, sed ut in Essentia. 20. Spiritus Sanctus, etsi à Filio non procederet, personaliter ab eo distinctus esset.

Ex II. Libro Sentent.

21. Possibiles sunt, & probabiliter dantur Angeli solo numero differentes. 22. Eorum intellectus est discursivus. 23. Loquuntur ad invicem per impressionem specierum in - vel expressarum. 24. Potuissent peccare in instanti creationis suæ. 25. Peccatum eorum primum fuit philautia. 26. Tam ipsorum, quàm hominum Beatitudo intensiva essentialiter consistit in sola fruitione. 27. Pœna sensus verò in actione ignis intentionali. 28. Visioni beatificæ non repugnat esse præcisivam: 29. Nec D. Essentiæ, cognosci per speciem impressam. 30. Vel sine lumine gloriæ impresso. 31. Possibilis est status naturæ puræ. 32. Si mansisset status Innocentiæ, soli nunc prædestinati geniti fuissent, & salvati. 33. Beatissima Virgo in ipsa conceptione sua fuit libera ab omni peccato, & debito peccati. 34. Lex naturalis est à DEO ex parte dispensabilis. 35. Lex vetus completè non desit statim in morte Christi. 36. Aliquorum Legis Novæ præceptorum dari potest ignorantia inculpabilis. 37. Possunt Lege Ecclesiastica præcipi actus etiam merè interni. 38. Pontificia per se obligat post habitam sui notitiam, dummodo sit promul-

*mulgata Romæ. 39. Etiam materia absolute gra-
 vis potest præcipi sub levi. 40. Lex purè pœna-
 lis, irrogans pœnam merè temporalem, obligat
 ad solam pœnam, non ad actum. 41. Peregri-
 nos regulariter non stringunt Leges locorum par-
 ticulares. 42. Consuetudo introduci potest per
 actus formaliter malos. 43. Licitum est in ma-
 teria honestatis operari secundum probabilem, re-
 licta probabiliore, simulque tutiore sententia. 44.
 Non tamen cum conscientia practicè dubia. 45.
 Imò nec cum speculative dubia, nisi alius Titulus
 accedat. 46. Crescit Bonitas medi accedente
 Bonitate Finis. 47. Ulti & Bonitas actus inter-
 ni, addito actu externo bono. 48. Dantur actus in
 individuo indifferentes. 49. Peccatum originale for-
 maliter est privatio Iustitiæ originalis debitæ inesse.
 50. Peccatū verò actuale essentialiter in privatione
 rectitudinis debitæ consistit. 51. De essentia pec-
 cati est, esse contra Legem. 52. Nullum pec-
 catum est simpliciter infinitum. 53. Veniale nè
 per accidens quidem punitur pœnâ eternâ.*

Ex III. Libro Sentent.

*54. POSSibile est Verbum D. Incarnari, uti &
 quamlibet aliam Divinam Personam: 55.
 Non tamen sic, ut omnes simul eandem Naturam
 immediatè assumant. 56. Christus in mundum
 venisset, etsi Adam in Innocentia stetisset. 57.
 Non potuit mereri Unionem suam hypostaticam.
 58. Nec per eam fuit sanctificatus formaliter.
 59. Habuit tamen gratiam sanctificationis tantam,
 ut major non sit possibilis. 60. Et scientiam Bea-
 tam*

tam à primo conceptionis suæ instanti. 61. Per
hanc habitualiter vidit omnia, quæ videt Ver-
bum. 62. Meritum ipsius fuit infinitum extrin-
sece, ac denominativè. 63. Obscuritas non est
de ratione formali objecti Fidei. 64. Evidentia
attestantis non impedit fidem actualem. 65. Pos-
set DELUS se solo producere in homine actum er-
roris. 66. Non repugnat actum fidei generari
per discursum. 67. Spes tamen cum certa dam-
nationis revelatione non stat. 68. Eadem est cha-
ritas viæ, & patriæ. 69. Gratia habitualis à
Charitate realiter non distinguitur. 70. Potest
quidem in esse qualitatis, non tamen in esse gra-
tiæ componi cum peccato mortali. 71. Gratia
operans non est motio virtuosa non-vitalis. 72.
Gratia saltem remotè sufficiens datur omnibus.
73. Gratia efficax non consistit in præmotione
physica. 74. Multò minùs in ipso liberi arbitrii
consensu. 75. Neque in auxilio congruo per
scientiam mediam præviso. 76. Sed in motione
vitali indeliberata intellectus, & voluntatis, à
DEO immissa ex absoluta intentione operis. 77.
Ultima ad justificationem dispositio non procedit
efficienter à gratia justificante. 78. Absolutè lo-
quendo posset fieri justificatio absque ullo peccato-
ris actu. 79. Imò per solam acceptationem ex-
trinsecam. 80. Ad meritum non requiritur ne-
cessariò imperium charitatis. 81. Usus facti sim-
plex in rebus etiam solo usu consumptibilibus actu
habetur separatus à dominio. 82. Dominium
duorum in solidum implicat. 83. Dominium su-
per-

perfluorum purè Beneficialium est proprium Ecclesiæ.
84. Iudex injustè condemnat, quem certò novit
innocentem. 85. Metus gravis injustè incussus
regulariter non irritat Contractum.

Ex IV. Libro Sentent.

86. **P**otestas instituendi Sacramenta puræ Crea-
turæ conferri non potest. 87. Circumci-
sio fuit verum Sacramentum. 88. Possunt Sacra-
menta vivorum per accidens causare primam gra-
tiam. 89. Gratia ab omnibus Sacramentis solum
causatur moraliter. 90. Ablutio occisiva abso-
lutè non est materia valida Baptismi. 91. Pue-
ri Infidelium, quantum est de Jure naturæ, lici-
tè baptizantur, quantumcunque obstrepentibus
Parentibus. 92. Delegante Summo Pontifice,
validè Sacramentum Confirmationis administrat
Presbyter. 93. Essentia Sacramenti Eucharistiæ
consistit in solis speciebus consecratis. 94. Aqua
nonnisi mediatè in sanguinem convertitur. 95.
Transubstantiatio formaliter nec est productio, nec
adductio, sed merus transitus. 96. Essentia Sacri-
ficii Missæ consistit in Consecratione sola. 97. Vir-
tutis Pœnitentiæ objectum formale est peccati vin-
dicabilitas. 98. Sacramentum Pœnitentiæ essen-
tialiter consistit in sola Absolutione. 99. Tene-
mur confiteri peccata negativè dubia. 100. Non
tamen circumstantias merùm aggravantes. 101.
Effectus primarius Extremæ Unctionis est Remissio
reliquarum macularum venialium. 102. Ordi-
nes etiam Minores sunt Sacramenta. 103. In
Spon-

Sponsalibus malitia non supplet aetatem. 104.
In Matrimonio Fidelium ratio Sacramenti à con-
tractu est inseparabilis. 105. Nec tamen Matri-
monium Infidelium per conversionem evadit Sacra-
mentum. 106. Valide Matrimonio adjicitur pa-
ctum de non petendo debito. 107. In Matrimo-
nio rato potest dispensare Pontifex. 108. Con-
sanguinitas Lineæ rectæ Jure naturali dirimit
Matrimonium in infinitum.

Gratia Domini Nostri JESU Christi
cum omnibus vobis. Amen.

Apocal. ult.

IN.

INDEX RERUM.

Prior numerus paginam , posterior
numerum marginalem indicat.

A.

AB intestato successio. *Vide , Successio ab intestato.*

Absolutio Lutherani moriturientis. p. 70. n. 69.

Ad absolutionem sub conditione disponi debet
quilibet morituriens , non patenter indispositus.
p. 81. n. 82.

Accrescendi Jus quid sit , & quibus competat.
p. 207. n. 225.

Actiones testatoris in testamento solemniter scri-
pto, quænam sint. p. 125. n. 129. Et in nun-
cupativo. p. 127. n. 133.

Actiones testium in dictis testamentis. p. 126.
n. 131. & p. 127. n. 133.

Actus præparationis ad Sacramentum Pœni-
tentiae. p. 110. n. 111. Ad SS. Eucharistiae
Sacramentum. p. 111. n. 112. Ad extreme
Unctionis Sacramentum. p. 112. n. 113. Va-
riarum virtutum pro agone. p. 72. n. 70.
& seqq.

Actus testandi debet esse continuus. p. 122.
n. 125. Amen-

Index Rerum.

Amentibus, & *semisatuis* quando dandum sit
S. Viaticum. p. 95. n. 93.

Apertura testamenti cur, & quomodo fiat.
p. 203. n. 216. & seq.

Ascendentes quando sint *heredes necessarii* ex
testamento. p. 165. n. 172. Qualiter succe-
dant ab intestato. p. 273. n. 301. & seqq.

Auxilium gratiæ sufficiens datur omnibus iustis.
p. 57. n. 54. *Auxilium speciale perseveran-
tiæ est necessarium*. p. 56. & seq. n. 53. & 55.

B.

Beatitudo aliqua nature humane conveniens da-
tur. p. 15. n. 13.

Bonum creatum nequit esse finis ultimus re ipsa,
sive hominum. p. 20. n. 20. Sive aliarum
creaturarum. p. 22. n. 21.

Bonum summum nonnisi unum in re esse potest.
p. 19. n. 18. Sed *Gentiles* varia sibi consti-
tuerunt. p. 19. n. 19.

C.

Cæcus an possit testari. p. 150. n. 153.

Clausula codicillaris. Vide, *codicillaris clau-
sula*.

Clerici de Jure nequeunt testari de *Beneficiali-
bus*. p. 153. n. 159. Quid de consuetudine.
p. 154. n. 159. Quis in eorum bona succe-
dat ab intestato. p. 292. n. 324. & seqq.

Codicillus quid sit. p. 114. n. 115. Qualem
for-

Index Rerum.

- formam requirat.* p. 229. n. 247. & seqq.
Codicillaris clausula quid sit. p. 232. n. 251.
Quid operetur. p. 233. n. 252.
Collatio bonorum quid sit. p. 171. n. 181.
In quibusnam facienda. p. 172. n. 182.
Condemnati ad mortem S. Viatico muniendi sunt. p. 95. n. 93.
Confessio etiam in mortis articulo facienda est Sacerdoti jurisdictionem habenti in confitentem. p. 83. n. 83. *Potest tamen fieri cuilibet Sacerdoti tolerato.* p. 84. n. 84. *Licet Curatus preferendus sit non Curato.* p. 87. n. 86. *Regularibus ab Episcopo approbatis potest fieri, irrequisito Parocho.* p. 89. n. 87. *Confessio moribundi qualis esse debeat.* p. 190. n. 88. & seq. *Non est differenda ad extremum.* p. 91. n. 90.
Conjuges possunt se mutuò scribere in heredes. p. 146. n. 148. *Non tamen sunt sibi invicem heredes necessarii ex testamento.* p. 167. n. 174. *Quandonam sibi succedant ab intestato.* p. 289. n. 319. & seqq.
Consanguinei collaterales quomodo succedant ab intestato. p. 278. n. 307. & seqq.
Contraria testamento quæ, & quot sint. p. 253. n. 275.
Contritio perfecta quando necessaria. p. 61. n. 61.

D.

Deliberandi Jus quid sit, & cujus effectus.
p. 203. n. 218. Di-

Index Rerum.

Dispositio imminentis viæ quomodo facienda.
p. 63. n. 63.

Domestici possunt esse testes in testamento. p. 146.
n. 148. Etiam pater, & filius respectu ex-
tranei. ibid.

Donatio mortis causâ quid sit. p. 115. n. 115.
Quot modis fiat. p. 243. n. 266. Quæ ejus
forma. p. 244. n. 267. A quo, & cui fieri
possit. p. 245. n. 268. & seq. Quomodo
compleatur, & expiret. p. 246. n. 270. & seq.

E.

Energumenis dandum est S. Viaticum. p. 96.
n. 97. Aliquando etiam ebriis. ibid.

Eucharistia per modum Viatici an, quos, &
quo Jure obliget in articulo mortis. p. 93.
n. 92. & seqq. Causæ ab illa excusantes.
p. 96. n. 94. Quoties, & quomodo sumen-
da. p. 97. n. 95. A quali Ministro. p. 98.
n. 98. & seqq.

Executio testamenti qualiter sit facienda. p. 202.
n. 227.

Executoribus testamenti quid sit observandum.
p. 211. n. 228. Quinam esse possint. p. 212.
n. 229.

Exhæredatio quid sit, & quomodo facienda.
p. 174. n. 185. Ob quas causas possit fieri.
p. 175. n. 186.

U

F.

Index Rerum.

F.

Falcidia quid sit, & ubi locum habeat. p. 177. n. 187. & seqq. An una cum legitima possit detrahi. p. 179. n. 190.

Fideicommissum quid sit. p. 115. n. 115. Quotuplex. p. 240. n. 261. Quæ ejus forma. p. 241. n. 262.

Fideicommissarius potest compellere heredem, ut hereditatem adeat. p. 242. n. 263. Transmittit fideicommissum ad suos heredes, si ante aditam ab herede hereditatem moriatur. ibid. n. 264.

Fides adulterorum necessaria est ad justificationem ipsorum. p. 50. n. 45. Etiam post illam sæpius renovanda. p. 52. n. 47.

Filiifamilias de quibusnam possint testari. p. 152. n. 156.

Finis quid, & quotuplex sit. p. 7. n. 7. Finis ultimus quotupliciter dicatur. p. 8. & seq. n. 8. & seq. Conditiones finis ultimi. p. 10. n. 10. Est aliquis totius naturæ. p. 11. n. 11. Et humanæ vitæ. p. 14. n. 12. Qui est necessariò unicus. p. 16. n. 14. & seq. Sed divisim potest esse varius. p. 17. n. 16. Item p. 19. n. 19. Non tamen in re ipsa. p. 18. n. 17. & seq. In re est solus **DEUS** respectu omnium. p. 20. n. 20. & seq.

Fiscus quando succedat ab intestato. p. 292. n. 322.

Fra-

Index Rerum.

- Fratres, & sorores, num sint hæredes necessarii ex testamento.** p. 166. n. 173. *Quando succedant ab intestato cum ascendentibus.* p. 275. n. 304. *Quando soli.* p. 278. n. 307. *Et quando ipsorum liberi.* p. 276. n. 305. & p. 278. n. 308. & seqq.
- Fratres Minores nequeunt esse hæredes.** p. 160. n. 167. *Neque Executores testamentorum.* p. 212. n. 229. *Sub certo tamen modo possunt recipere legata.* p. 236. n. 257.
- Furiosi an possint esse testes in testamento.** p. 123. n. 126. *Et an testari.* p. 149. n. 151.

G.

- Gradus consanguinitatis qualiter computentur in successione.** p. 263. n. 288. & seqq.
- Gratia vocationis non debet esse sterilis.** p. 49. n. 41. *Est inequalis.* ibid. n. 42. *Quid sit.* p. 50. n. 43.
- Gratia justificationis ex parte adultorum prærequirit dispositiones.** p. 50. n. 44. *Præter fidem etiam opera voluntatis.* p. 51. n. 46.
- Gratia qualiter necessaria ad observationem mandatorum.** p. 53. n. 49. *An iustis semper adsit.* p. 54. n. 50. & seqq.

H.

- Hæreditas quid sit.** p. 116. n. 119. *Solet vocari As.* p. 117. n. 120. *Assis divisio.* ibid.

Index Rerum.

Hæreditatis petitio quid. p. 205. n. 220.
Acquisitio. ibid. n. 221. *Repudiatio.* p. 206.
n. 222. *Renuntiatio.* ibid. n. 224.

Hæres quid sit. p. 156. n. 161. *Quotuplex.*
p. 157. n. 162. *Nequit esse testis in testa-*
mento, in quo est scriptus. p. 123. n. 126.
Hæres necessarius quis dicatur, & quis volun-
tarius. p. 157. n. 161. & seq. *Quis pos-*
sit esse hæres, vel non. p. 158. n. 165. &
seqq. *Hæredes necessarij ex testamento qui-*
nam sint. p. 161. n. 168. & seqq.

Hæretici quinam testari prohibeantur. p. 152.
n. 157. & seq. *An possint exhæredari.* p. 175.
n. 186.

Homo appetitu innato semper appetit finem,
suum ultimum re ipsa talem. p. 24. n. 22.
Appetitu elicitō non omnia appetit propter
ultimum finem. p. 26. n. 23. & seqq.
Mortaliter peccans pro fine ultimo habet se
ipsum. p. 31. n. 27. *Venialiter peccans qua-*
lem habeat. p. 33. n. 29. & seq. *Non tene-*
tur omnia sua opera referre in finem ultimum
verum. p. 36. n. 32. *Qualiter peccet præfe-*
rens bona temporalia cœlestibus. p. 40. n. 34.

I.

Impuberes nequeunt esse testes testamentarii.
p. 123. n. 126. *Neque testari, etiam ad pias*
causas. p. 151. n. 155.

Infames prohibentur esse testes. p. 123. n. 126.
In-

Index Rerum.

Inhabiles ad testificandum in testamento solemnī
quinam sint. p. 122. n. 126.

Institutio hæredis in re certa quid operetur.
p. 182. n. 193. An possit alieno arbitrio
committi. p. 184. n. 195. Institutio capta-
toria quæ sit. p. 185. n. 197.

Intentione efficaci in DEUM omnia referre,
quàm sit utile. p. 35. n. 31. Quando necessa-
rium. p. 38. n. 33. Qualiter peccet è con-
trario omnia referens in diabolum. p. 42. n. 35.
Scrupulosus circa intentionem quomodo juvan-
dus. p. 43. n. 36. Formula bonæ intentionis.
p. 45. n. 37.

Intestabiles quinam dicantur. p. 123. n. 126.

Inventarii quinam sint effectus. p. 204. n. 219.

Invocatio SS. Nominis Jesu qualem vim habeat
in mortis articulo. p. 68. n. 68.

Jus accrescendi. Vide accrescendi jus.

Jus deliberandi. Vide deliberandi jus.

Jus transmissionis. Vide transmissionis jus.

L.

Legatarius potest esse testis in testamento, in quo
est scriptus. p. 123. n. 126.

Legatum quid sit. p. 114. n. 115. Quæ ejus for-
ma. p. 234. n. 253. & seqq. Quis, & cui
possit legare. p. 236. n. 256. & seq. Quid-
nam. p. 237. n. 258. Sub qualibus conditio-
nibus. p. 239. n. 259. & seq.

Index Rerum.

Legitima quid sit. p. 167. n. 175. *Quæ sit legitima liberorum.* p. 168. n. 176. *Quæ nepotum.* ibid. n. 177. *Et ascendentium.* p. 170. n. 179. *Qualiter sit relinquenda.* p. 173. n. 183. *Liberi quinam sint heredes necessarii ex testamento.* p. 161. n. 168. & seqq. *Quinam, Et quo ordine succedant ab intestato.* p. 268. n. 294. & seqq.

M.

Maritus an extantibus liberis legitimis, possit uxori relinquere usumfructum omnium suorum bonorum ad dies vite. p. 194. n. 211. *Media ad finem ultimum perveniendi interna quot sint.* p. 47. n. 38. *Quenam à solo DEO dependeant.* ibid. n. 39. *Quenam simul ab homine.* p. 48. n. 40. *Media externa quæ sint.* p. 75. n. 76. *Mutata voluntate testatoris rumpitur testamentum.* p. 255. n. 279. *Mutus an possit agere testem in testamento.* p. 123. n. 126. *An testari.* p. 150. n. 152.

N.

Nepotes quando sint heredes necessarii ex testamento. p. 164. n. 171. *Quæ sit eorum legitima.* p. 168. n. 177. *Qualiter succedant ab intestato.* p. 271. n. 299. & seqq.

O.

Index Rerum.

O.

Obligationes hominis Christiani morientis
quæ. p. 59. n. 57.

Opera *qualia necessaria ante justificationem.* p. 51.
n. 46. *Qualia post illam.* p. 52. n. 48.

Ordo succedendi ab intestato *qualis sit.* p. 262.
n. 287.

P.

Parentes *qualiter liberis succedant ex testamento.*
p. 165. n. 172. *Qualiter ab intestato.* p. 273.
n. 301. & seqq.

Ponderatio præsentis vitæ *quid sit.* pag. 60.
n. 58. *Et quid purgatio conscientie.* ib. n. 59.

Propinqui *quando non possint esse testes in testa-*
mento. p. 122. n. 126.

Puberes *possunt testari sinè authoritate Curatoris.*
p. 151. n. 155.

Pueri *an teneantur ante mortem confiteri.* p. 79.
n. 80. & seq. *An sumere S. Viaticum.* p. 95.
n. 93.

Q.

Quarta falcidiæ *quid sit, & ubi locum habeat.*
p. 177. n. 188.

Quarta Trebellianicæ *quid sit.* p. 178. n. 189.
An simul cum legitima possit detrahi. p. 179.
n. 190.

Querela inofficiosi testamenti *quid sit.* p. 257.
n. 283. *Cuinam competat.* p. 258. n. 284.

R.

Index Rerum.

R.

Regulares approbati possunt excipere confessiones infirmorum, etiam sine licentia Parochi. p. 89. n. 87. Non item S. Viaticum eis administrare. p. 99. n. 98. Neque Sacramentum Extremæ Unctionis. p. 101. n. 103.

Rei perduellionis, vel criminis læsæ Majestatis, vel damnati ad mortem, nequeunt testari. pag. 152. n. 157.

Relatio ad schedam coram testibus an habeat vim testamenti nuncupativi. p. 128. n. 134. & seq.

Religiosus extra claustrum decumbens, à quo possit recipere Sacramenta. p. 105. n. 108.

Religiosi possunt esse testes in testamento. p. 147. n. 148. Testari tamen non possunt. p. 155. n. 160. Quis in eorum bonis succedat ab intestato. p. 294. n. 326. & seqq.

S.

Sacramentum Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis. Vide Eucharistia. Unctio.

Sacramentum Pœnitentiæ an, quibus, & quo Jure sit necessarium in mortis articulo. p. 76. n. 77. & seqq.

Salvus conductus hominis Christiani morientis. p. 65. n. 66.

Satisfactio qualis sit injungenda morientibus. p. 92. n. 91.

So-

Index Rerum.

Solemnitates testamenti *solemnis in comuni quæ sint.* p.122. n.125. & seqq. *Quenam proprie testamenti solemnis scripti.* p.125. n.129. & seqq. *Quenam proprie testamenti solemnis nuncupativi.* p.127. n.133. *Quenam exigantur de Jure Canonico, & utrùm ad valorem testamenti.* p.138. n.143.

Spes quomodo necessaria justificatis. p.58. n.56.

Substitutio quid sit. p.185. n.198. *Quotuplex.* p.186. n.199. & seq. *Vulgaris quid operetur.* p.187. n.201. *Quid pupillaris.* p.189. n.203. *Quid exemplaris.* pag.191. n.205. *Quid compendiosa.* p.192. n.207. *Quid reciproca, militaris, & indirecta.* p.193. n.208. & seqq.

Successio ab intestato quid sit. p.262. n.286. *Quotupliciter fiat à consanguineis.* pag.265. n.291. *Quomodo in defectu consanguineorum.* p.289. n.319. & seqq. *Qualiter in bonis Clericorum.* p.292. n.324. & seq. *Et Religiosorum.* p.294. n.326. & seqq.

Surdus an possit agere testem in testamento. pag.123. n.126. *An testari.* p.150. n.152.

T.

Testamentum quid sit. p.114. n.115. *Quotuplex.* p.115. n.116. *Quæ ejus origo.* p.116. n.118. *Quale objectum.* p.116. n.119.

Testamenti solemnitates. *Vide solemnitates testamenti.* X Te-

Index Rerum.

- Testamentum nuncupativum factum ad interrogacionem alterius an valeat. p. 130. n. 136.
Invalidum in ratione scripti, an vim habeat nuncupativi. ibid. n. 137.
- Testamentum carens solemnitatibus an valeat pro foro interno. p. 132. n. 138. & seqq.
Vel in vim Codicilli. p. 231. n. 250.
- Testamenta quænam regulanda sint ad Jus Civile, & quæ ad Jus Canonicum. pag. 141. n. 144. & seq.
- Testamenta privilegiata quotnam sint. p. 213. n. 230.
- Testamentum ad pias causas quod dicatur. p. 214. n. 231. Qualiter sit privilegiatum. ibid. num. 232. & seqq. Quæ ejus forma. p. 217. n. 234. & seqq.
- Testamentum oblatum Principi quid, & quales habeat conditiones. p. 223. n. 239.
- Testamentum ad acta quid, & quales conditiones habeat, p. 223. n. 240. Et quos effectus. ibid.
- Testamentum Parentum inter liberos qualiter sit privilegiatum. p. 225. n. 242. & seq.
- Testamentum militis qualia habeat privilegia. p. 227. n. 244.
- Testamentum rusticorum. p. 228. n. 245.
- Testamentum confectum tempore pestis. p. 229. n. 246.
- Testamentum rumpi quid sit, & quotupliciter contingat. p. 253. n. 276. & seqq.
- Te-

Index Rerum.

Testamentum irritari quid sit, & quomodo fiat.
p. 256. n. 280. & seq.

Testamentum destitui, quid sit. p. 257. n. 282.

Testari an, & quomodo sit licitum. pag. 118.
n. 121. & seqq. Quisnam possit. pag. 149.
n. 150. Quinam prohibeantur natura. ibid.
n. 151. Quinam Jure Civili. p. 151. n. 154.
Et qui Jure Canonico. p. 153. n. 158.

Testes in testamento solemnibus quales esse debeant.
p. 122. n. 126. Et quot. p. 123. n. 127.
Eorum officium in testamento scripto. p. 126.
n. 131. & nuncupativo. p. 127. n. 133.

Timor justificatus necessarius. p. 58. n. 56.

Transmissionis jus quid sit, & cui competat.
p. 208. n. 226.

Trebellianica quid sit, & ubi locum habeat. p.
178. n. 189. An simul cum legitima detrahi
possit. p. 179. n. 190.

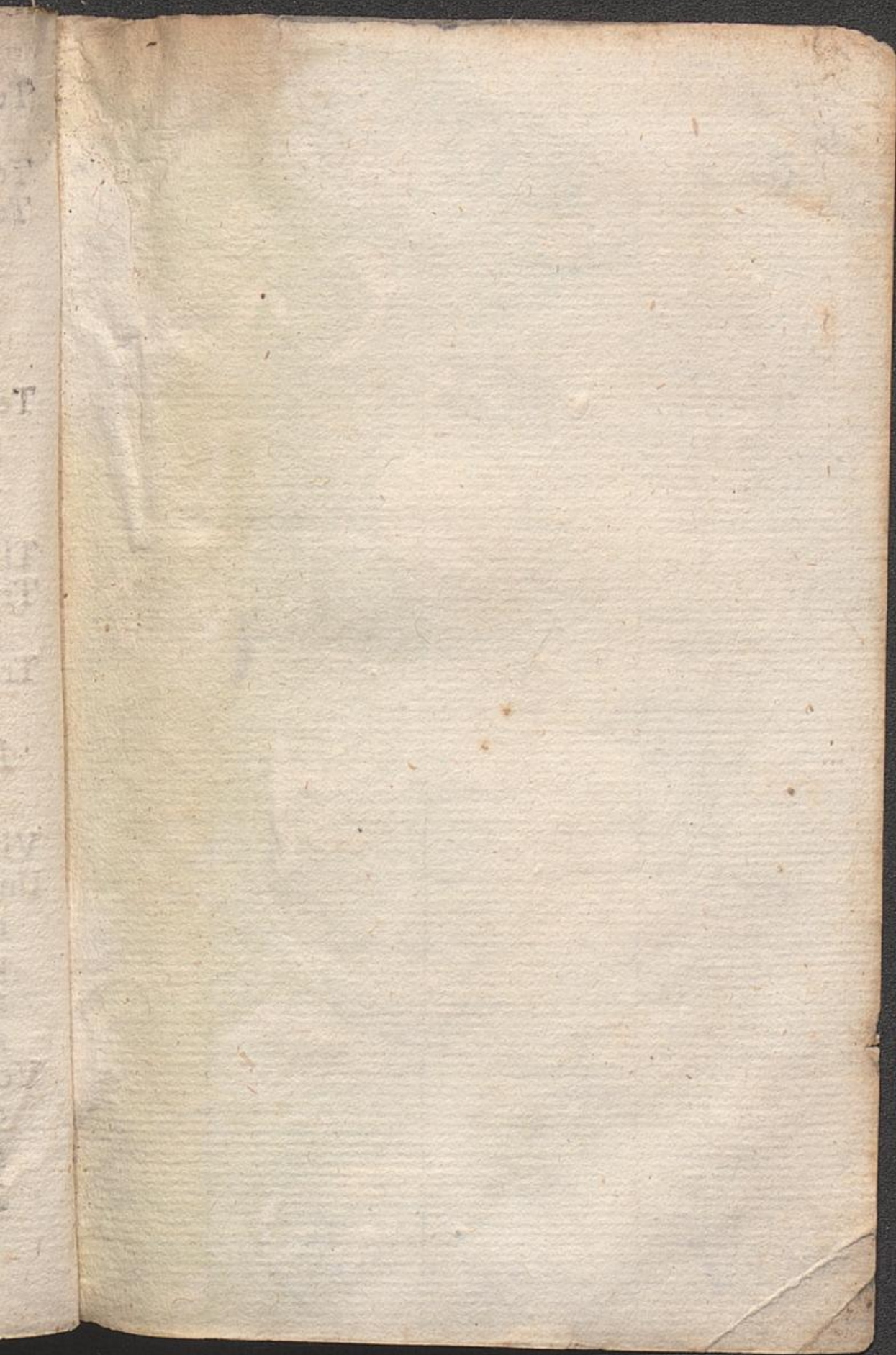
V.

Viaticum. Vide Eucharistia.

Unctio Extrema an sit obligationis. pag. 100.
num. 101. & seq. A quo Ministro recipienda.
p. 101. n. 103. & seq. Quibusnam, & quo-
ties danda. p. 102. n. 105. & seqq. An etiam
renitenti. p. 110. n. 110.

Voluntas quotupliciter accipitur. p. 2. n. 1.
Quare dicatur ultima. p. 4. n. 3. & seqq.
Quid, & quotuplex sit respectu temporalium,
p. 114. n. 114.

F I N I S.

Th
2397